

MODERNÍ POHÁDKY

TERÉZA NOVÁKOVÁ¹

Lesní pohádka

Když vynořila se naše země z neurčita a nekonečna, odkázána jest k péči Matky Přírody, paní vznešené a neskonale dobrotivé; ta silou, jež vložena v její ruku, zdobila a šatila zemi, vzbouzela v ní život různými tvory, vykouzlenými v proudech vod, v taji lesů, na květných pláních a v šerých padolích.

Když byla zemi pozměnila a zařídila po své moudrosti, vyslala nesčíslný zástup svých dětí, aby ji střežly a spravovaly podle vůle matčiny. Každému z dítek svých vykázala určitý okrslek působení: zádumčivé víly bledých tváří, vzdušných údův a temných, snivých očí poslala do šelestivých hájův a šumných lesů; veselé, smavé jich sestry, jejichž perlivý smích, zářící zrak a zpěvný hlas budil tolik rozkoše, umístila na vysoké trávě lučin a v jasně zeleném křoví je vroubícím. Luzné rusalky dlouhých, třpytných vlasův a kyprého, sněhobílého těla ponořila v usměvavý potok, v pyšnou řeku, v tiché, průhledné jezero a v široou, nekonečnou hladinu mořskou; statné pak a moudré syny své zavedla do dlouhých chodeb skalních, pod hory sněžnou korunou se honosící, k tajným zřídům teplých i žhavých vod, pod nepokojné, chrlivé sopky a poručila jim, aby podle pravidel přesně jí ustanovených neunavně dále pracovali.

Záhy byla veškerá země rozdělena mezi děti Matky Přírody. Rusalky popoháněly proudy, aby švižně, čistě protékaly zemi; robily v nich perly a v ulitových schránkách na břeh je házely; kouzlily z písku na dně zrnka zlata, tak že modrošedé proudy staly se podobnými ohvězděnému nebi, k němuž z večera rusalky rády se dívaly; učily ryby i rybky mrštným skokům a nejpěknějšími barvami ozdobily čilé jejich ploutve. Ale nejkrásnější, co způsobily, bylo, že naučily proudy bublati, šuměti a vířiti, – zpívaly tak dlouho rusalčí své hymny, až se tomu voda od nich přiučila.

Víly na lukách opět ošetřovaly květiny a vymýšlely pro ně steré barvy a tisícere tvary, dechly na křídla motýlí a dechem vykouzly na nich čarokrásný, lesklý pel; spolčily se s ptáky a učinily je svými učni, – darovaly jim perlící svůj smích, klokotavý, zpěvný svůj hlas.

¹ NOVÁKOVÁ T., *Moderní pohádky*, Praha – bez vrocení (redakčně upraveno).

Družky jejich v lese nelenily; také ony šířily kolem sebe vůni, krásu, ale byla tak zádumčivá, snívá, jako tvůrkyně její samy. Sedaly na větve stromů velikánů a houpaly se na nich, až jemné listí i lesklé jehličí šelestilo, a mohutné ratolesti láskyplně k sobě se skláněly. Smělým, odvážným skokům vil podivovaly se čiperné veverky a jiná lesní zvěř, i počaly také s větve na větev skotačiti, po skalách a stráních lézti a hlubokými roklemi se proplétati.

Moudří pak synové veliké Matky, skřítkové a skalní duchové, činili se neunavně; bušili svými kladivy, kopali svými rýči, až mnohému drahocennému kovu, mnohému kameni a rudě užitečně proklestili na povrch země cestu; razili dráhu léčivým zřídům, až vytryskla tato na podiv a jásos strádajícího lidstva.

Čas po čase obcházela Matka Příroda jednotlivé okrsky svěřené péči jejich dětí, aby poznala, jak podle rozkazu jejího se zachovaly. Vyslýchávala stesky a přání bytostí těch a přísnou jim udílela důtku, pochybily-li v čem, Kdekoli pak zasedala Příroda k radě a soudu, k němuž dostavovalo se vždy mnoho blízkých i vzdálenějších dětí jejich, tam zavládla velebnost a půvab slavnostní.

Bylo-li to na lukách, skláněla se a šelestila vysoká tráva tajemně, květiny stkvěly se nejnádhernějšími barvami, voněly opojně, a velicí motýlové tiše na nich seděli, křídly ani nehýbajíce; keře ověnčily se sněžnými a žlutými hvězdami, a ptáčata z plna hrdla prozpěvovala jásavou svou notu. Bylo-li to mezi vodami, klokotaly proudy nejopojnější hymnu rusalek a leskly se jakoby ze stříbra byly slity. Na dně skotačily rybky, živá hrst drahokamův, a nad vlnami kolébala se hrst jiných v podobě mihotavých vážek a šidel.

Dál-li se sněm v lese, bylo tu náhle jako v obrovském, posvátném chrámě; stromy splétaly své větve v báječné sloupoví, z roklí vystupovaly bělavé páry a skrovně pronikající paprsky sluneční měnily šedé lišejníky a drobný, kvetoucí mech ve zlaté ozdoby toho chrámu. Ve skalách a horách pak jakoby se otevíraly dlouhé, tajemné chodby, v nichž leskly se sledy třpytných rud; dunělo a pukalo to v nich – chtělť synové zdvojnásobeným ruchem uctíti návštěvu milené matky.

Přišel-li krátkozraký člověk v taková místa, býval jat jakousi nevýslovnou slastí a hlubokou zároveň úctou; neviděl ovšem vil, rusalek a skřítků kolem vznešené Matky-velitelky seskupených, cítil jen, jak pohnut jest záhadnou tou přítomností a říkával zbožně: „Dnes tu příroda slaví velký svátek!“

Kdysi v pozdní době májové zavítala Matka Příroda se svou družinou k dceři své, vile Dumce; milovala ji velmi, tu dobrou, tichou, zamyšlenou bytost, již byla odevzdala vládu nad širým, černavým hvozdem jedlí, borovic a smrků. Usedla na mohutný, tmavohnědý balvan

pískovcový, jenž strměl před vchodem do tajných bydlišť skřítků, bratří víliných, a ostatní sedli jí k nohám.

Inhed klonily se štíhlé, temně ošacené stromy před svou paní, z bělavého písku, jímž pokryty stezky, loudilo slunce slabou září, studánka přítulně počala bublati, a vysoké kapradiny pohybovaly se jako zdobné vějíře.

„Tys bledší a zádumčivější než jindy, dcero má, Dumko,“ zahovořila Příroda, a les daleko široko rozezvučel se mocným, jímavým jejím hlasem.

„Je mi smutno, máti,“ sklonila snívá Dumka hlavu, – „a nejen mně je smutno, – ale u mne je smutek domovem,“ doložila s výčitkou v oku.

Laskavá tvář Matky Přírody zpřísněla. „Smavý budiž kraj jeden a tichý, přitemnělý jiný, zde růže rozkvétejtež, jinde šerá jedle své rámě rozkládej, – tak určují zákony věčné! Tobě záhy znelíbil se kraj, jemuž určila jsem tě strážkyní!“

„Ne, máti dobrá, miluji svůj les! Srostla jsem s těmi stromy-obry, kteří až k oblakům tyčí štíhlá svá temena; ráda se probírá ruka má měkkou poduškou mechovou i clonou dlouhých, šedých lišejníků, jež zachytily se starých kmenů; ráda sedávám u skryté studánky, z níž malincí potůčkové se rozlévají a vodím k ní plaché srnce i jejich družky. Ba i balvany černavé jsou mi milé, které bratřící do mé říše navalili. Ale...“

„Sestra Dumka má pravdu,“ ozvala se víla Miluše, z jejíchž zraků sálal sladký, opojný žár. „Neveselá, nehostinná jest její říše! Tyčí zde stromy-velikány čelo k nebesům, – ale jak přísný, zamračený jest jejich vzhled, tak přísný, že i sluneční záře se jich bojí! Květů zde pořádku, vůně sladké nepocítíš, a ty stezky písčité až příšerně vinou se mezi holými balvany do šerých vlhkých roklí. Jak zcela jinak u mne! Myrta a jasmín něžně k sobě se kloní pod planoucí tváří nebeského slunce, zdobí se vonnými, bílými a zarůžovělými květy, závodíce s pyšnými citroníky a pomeranči. Na temnomodrých vlnách moře plují ke mně sestry rusalky, šepotáme pod piniemi a vavřínem a nasloucháme písni, již jsme slavíka naučili. A když změní se čas roční, místo vonných, sněžných květů zastkví se v lesknavých listech zlaté plody. Vše, co u mne roste, učinili lidští tvorové znakem lásky a slávy, – kdežto zde – –! Dumčina říše kraji smrti se podobá! Zdaž, ubohá sestro, uzřela jsi kdy hravé vlnky mého moře, temně modrou mého kraje oblohu, zdaž opojila tě kdy myrta, oranžový květ?“

„Nenavštívila jsem ještě s matkou naší kraje tvého; ale krásné květy, o nichž vypravuješ, znám,“ odpověděla Dumka. „Zaletěla jsem kdysi za lesy do kraje sestry Jasany. Tam u pěkného zámku, ve skleněných jizbách pěstují byliny z tvé říše. Ó, jsou rozkošny, – tak opojných květů, tak věčně zelených listů! A jak zdobí! Viděla jsem, jak z myrty a oranžových pupat svili věnec a položili jej na hlavu mladé dívky. Nikdy nepoznala jsem nic

něžnějšího! Jistě že tvá krajina vypadá jako nevěsta, jsouc jimi věčena. A můj les tak prázdný, holý!“

„A neoživený!“ dokládala víla Jasana. „Ke mně přicházejí buclaté, plavovlasé, modrooké děti, vijí na mých lukách věnečky, sbírají na mých slunných paloučcích jahody a maliny pak zabočí k potůčku, jež řídí v moje luhy sestra Šuměna, a koupají v něm osmáhlé nožky, až krůpěje daleko v kališky kvítků se rozprchávají. Zpívají a štěbetají s ptáčky o závod – a jak prostomilý jest smích a hovor skotačivých těch stvořeníček. Často přicházejí i matky mladé, aby našly trávy, nasbíraly léčivého koření; pod keře kvetoucí kladou kyprá nemluvnátka, jež na prsou svých uspaly... Ovívám tak ráda bílá ta čílka, pohrávám hedvábnými, sporými vlásky a sypu jim na ně květy...“

„Ke mně jen zamračení muži zavítávají, ozbrojeni buď sekerou blýštivou neb smrtonosnou puškou. Kácejí mi tmavé, pyšně rozvětvené miláčky, až celý hvozd můj rozechvěn jest jejich úpěním, – vraždí také plaché tvorstvo, jež ukrylo se v mé samotě. Sem nepřicházejí matičky s dětmi, – jen na výstrahu a na postrašenou jmenují jim mou říši, ten černý, hrůzný les, v němž ze skalních otvorů vyskočí na ně tisíc strašidel se žhavýma očima! – Jsou šťastny sestry jiné! K nim lidé lnou, že u nich volno, sladko, že poskytuje jim říše sester i užitku i radostí, – jen ke mně nikomu se nechce, teskný můj kraj chudý a neúrodný nemá jim čeho dáti...“

„Ty’s velmi přilnula k lidskému pokolení, má dobrá dcero,“ pravila Matka Příroda laskavě.

„Ó, matko milená, jest to lid tak skromný, ubohý! Zalétám často do vesniček, které jako přilepeny jsou na lem mých skalnatých lesů; znám temné, ale uměle ze dřeva zrobené chaloupky horalů, jejich chudá pole, jejich skrovničké zahrádky a sady. A šťasten ještě ten, který cosi z toho svým nazývá, – mnozí nemají ničeho... Muži lámou kámen v lomech na pokraji hvozdů, pot nepřestává jim perliti s osmahlých, vrásčitých tváří, v hlavě neustává jim hučeti při těžké, lomozné té práci. Ženy zapřáhají se samy do pluhův, aby obdělaly políčka na příkrých svazích se rozprostírající, a často silné deště, přivolané mými lesy, splachují jim s bídné země všecku prst... Chodí mezi mé jedle a smrky na klestí a šišky, a odnášejí je v ohromných, těžkých otepích a pytlech. Rozhlížejí se vždy tak truchle kolem sebe, jako by mi vyčítaly, že nic jiného nedovedu jejich bídě poskytnouti. Nikdy neberou ženy děti s sebou, vědouce, že by se v černém lese bály tmy a přízraků; zavírají je doma do nízkých světniček – ubožátka... Ó, jak mi bylo hrozno, když naslouchala jsem za letních večerů steskům, jež, odpočívající na vetchých lavičkách před staveními, pronášeli horalé nad neplodnou chudou půdou, nad zlým horským krajem, který dává svým dětem tvrdý život a brzkou smrt, nad

smutnými lesy jako hrob, jež nedají vzniknouti nijaké veselosti... A ty, matko naše, ustanovila's je chrámem svým velebným, mne učinila jeho kněžkou! Ach, mám býti kněžkou hrobů, kraje zoufalství? – Ó, smiluj se, máti mocná!“

Tak neustávala lkáti víla Dumka a prosebně zdvihala štíhlé své ruce k Matce Přírodě. Ta v zamyšlení klonila svou hlavu, a kolem rozhostilo se ticho úplné. Stromy stály nehybně, kapradiny přestaly s větříkem laškovati, studánky schovaly se ke dnu; i ty kapky, balvany provrtávající, nepadaly již v nízký a rozlehlý mech.

Po chvíli promluvila Příroda bohatýrským, zvučným svým hlasem:

„A čeho žádáš pro svůj kraj, má dcero Dumko? Mluv, neboj se, splní se přání tvá, neodporují-li zákonům věčným.“

„Máti naše, veliká, laskavá!“ zvolala víla Dumka s horoucími slzami v oku. „Chtěla bych, aby drahý, tmavý můj les také jednou zaskvěl se v květnaté ozdobě, chtěla bych, aby i v něm bylo smavo a veselo, aby lidé oblíbili si jej a s ním mne, věrnou jeho strážkyni. Ó, máti, ověnci mé písčité pláně a holé skály myrtou o lesklých, drobných lístcích a něžných bílých květech, učiň je také krajem lásky, jako jest říše Milušina, dej, aby přijaly v době podletní, májové též podobu spanilé nevěsty; daruj mému hvozdu vábné plody jako rostou na pasekách Jasaniných, tak aby skotačivé dětičky i ke mně zavítávaly, a mladé matky také pod mé sosny kladly sladká svoje nemluvnata! Sejmi s mé říše kleté jméno kraje zlého a nehostinného, jímž horský lid srdce mi drásá! Raději méně ohromující velebnosti a více jasu, úsměvu, líbeznosti!“

Dumka umlkla a úzkostlivě zadívala se ve tvář Matky Přírody, která stanula ve vážném přemýšlení. Již se obávala, že smělou, usilovnou svou žádostí zarmoutila matku, když pravila velebná Příroda:

„Mnoho žádáš, má dcero Dumko, a málem nebylo by lze splniti slzavé tvé prosby. Saháš směle v řady ustálené, chtějíc na sever přenéstí jih a otevřeným pláním přizpůsobiti nepřístupný kraj horský. Ale že láska kladla ti slova na rty, že žádáš ne pro sebe, ale pro dobrý strádající lid, budiž ti vyhověno. Kamkoli vkročí vzdušná tvá noha, vypučiž, čeho si přeješ na říše své okrasu a oslavu, čehokoli se dotkne láskyplná tvá ruka, změniž se v podobu vytoužených krajů Milušiných a Jasaniných. Doufám, že nebude již truchliti a toužiti dobrá moje dcera!“

Slavná řeč panovnice Přírody rozhlaholila se po všem temném lese jako vichřice mocná, a pohnutá Dumka vděčně klesla k nohám matčiným.

Sněm byl u konce; víly vrátily se do svých okrsků, rusalky blízkých studánek ukryly se ke dnu, skřítkové zašli do skalních chodeb, odvalující balvany je zatarasující a zase je

přirážejíce. Matka Příroda pak odebrala se s nejbližší svou družinou a s vílou Miluší na sněm do úpalných krajů přímořských.

Dumka osaměla, V temném hvozdě vše umlklo, a brzy zavládl zde obvyklý všední klid. Jen v srdci víly Dumky bylo jinak. Byla všecka rozechvěna a naplněna jakousi neurčitou, blahou předtuchou toho, co Matka Příroda slíbila učiniti. Vzdušnou nohou probíhala svou říší, kroužila po paloučcích smrky a borovicemi roubených, stoupala na skalnaté stráně, na nichž větve zasmušilých jedlí skláněly se k zemi jako ramena žen opuštěných, hladila bílou rukou povrch pitvorných balvanů pískovcových a kladla na studenou, omšelou jejich plochu snivou svou tvář. Po ukončené pouti zapadla Dumka ve snění a viděla již před sebou smavý obraz budoucnosti, v němž tolik vzkvete krásy, v němž ona tolik nalezne něhy, poutající ji k milému lidu horských vesniček...

A když probrala se z oblažujících snů, rozhlédla se kolem: všude, kudy její noha byla kráčela, po písčítých paloučcích, po strmých stráních, v šerých padolích, na černošedých balvanech, sty otvory provrtaných, vypučelo na statisíce lesklých, jemnolistých bylinek. Trčely na hebounkých stoncích jako ona myrta, kterou viděla Dumka kdesi v zámku a pak ve vlasech spanilé nevěsty, a kterou víla Miluše zvala odznakem lásky. Něžnými, lesklými těmi lístky zelenala se všechna lesní půda; mizely pod nimi písčité pláně, šerý povrch skal, ba i cestičky v hustém jejich vroubení se ztrácely.

Bylo pěkněji, veseleji, pod věkovitými jedlemi, borovicemi a smrky, – ale žel! Lesklé větvičky daru Přírodnina nebyly korunovány květem bílým nebo zarůžovělým, jako v Milušině kraji, – a Dumka opět byla smutna...

Leč, vílám, dětem Matky Přírody nejmilejším, rychleji plyne čas než ubohým zle postiženým smrtelníkům. I uběhla jen krátká doba, a na hebounkých stoncích povstávala sotva viditelná poupátka; z nich za nedlouho rozvily se bohaté chomáčky bělounkých i jemně růžových zvonků. Dumčino srdce zplesalo: nyní stkvěla se všecka její říše vskutku ve věnci nevěstinském, stalo se, jak Matka Příroda slíbila, z chudé písčité půdy vypučela nová, severní myrta!

Nemohla se víla dosti nabažiti kouzla, které vycházelo z roztomilé bylinky, jejímiž něžnými, zvonkovitými květy a útlými lístky obalen byl všecken lesní svět. Již k malounkým kalíškům přilétaly i lesní včely a motýli, z nichž měli někteří šat zcela modrý, jiní nádherný háv smuteční z šerého aksamitu o bílých páskách.

„Zdaž i lidé přijdou sem jako tito bujní motylkové? Ach, bojím se, že nepřivábí jich pouhý nežňounký květ...“ přemítala Dumka, teskníc, a přála si, aby mocná Máti pamětliva byla všech přání, jež k nohám jí byla složila.

A ejhle! ponenáhlu počaly se sněžné i růžové kalíšky mezi lesknavými lístky ztráceti, a na jich místě vyskytovaly se hrozničky bobulek drobounkých, jež byly zprvu bělouňkové jako květy, jejich předchůdkyně, pak rychle zružověly, a posléze nádherně zčervenaly. Paloučky, stráně a padoly, jež v době podletní ozdobeny byly hustým věncem nevěstiným, oděny byly nyní skvostným šarlatem!

Jak nádherně bylo nyní ve smutné říši Dumčině! Veleba nebetyčných stromů zůstala, a po zemi všude smavá červeň, lesklá zeleň, jež s bledým pískem tu a tam vyhlédajícím pojila se v roztomilou stupnicí barev, zvláště když světlo sluneční sem pronikalo. A paprsky činily tak častěji; bylot' zrajícím plodům „severní myrty“ třeba jejich žáru, aby do ruda se zapálily.

Dumka okusila plodů, byly chuti příjemné, nakyslé, malounko natrpklé; domnívala se, že i lidem, až poznají je, budou k libosti. Bylat' víla již netrpěliva, přála si, aby rudé plody přilákaly milé jí horaly. Záhy splnilo se jí přání; muži, již přišli káceti stromy a honiti plachou zvěř, pověděli o nové okrase lesa ženám a dětem. S jásotem uvítaly děti paloučky šarlatovými plody hustě pokryté.

„Nejsou tak sladké jako jahody a maliny,“ slyšela Dumka čipernou drobotinu mezi sebou rozmlouvati, „ale co jich je! Jen se podívejte, na každém stromečku alespoň deset, a jak velikých! Na ty nemůžeme se džbáněčky, vezmeme si od mamičky koše!“

A již běžely děti se smíchem, zpěvem a jásotem do chaloupek pod lesem a vracely se za chvíli s úhledně pletenými košíky.

Rozvážné pak matky, prohlížejíce a okoušejíce plodů, tvrdily, že se dají na zimu dobře uschovati a usušiti, „ba že by dobře bylo na zkoušku donést je do měst pánům, zdali by jim nepřišly k chuti – takto že by pěkný groš se dal vytěžit, ze skrovných hub mnoho výdělku že není.“

Tak po celou podjeseň i podzim měla Dumka ve svém hvozdě stále veselo. Nerděla se na paloučcích jen rudá žeň laskavého daru Matky Přírody, nepoletovali jen lehcí motýlci od stonku ke stonku, neklokotala jen skrytá, hluboká studánka a čisté potůčky z lůna země se vinoucí: rděla se i líčka boubelatých, plavovlasých, modrookých dětí, osmahlá tvář kyprých mladých žen, pobíhaly po lesklé půdě i bosé, švižné nožky, klokotal i perlivý smích bujné mládeže, – aniž probudil klidně dřímajících kojeňátek, jež na strakatých peřinkách dřímala pod stinnými stromy, a nad nimiž se přebížená víla Dumka neviditelně skláněla...

Koš po koši plný rudých jahudek „severní myrty“ odnášely ženy a děti z Dumčiny říše, a stále ještě pyšnily se zamračené kdysi stráně a útesy nachovou svojí okrasou. Tu a tam mezi ohnivými hrozničky vyskytly se opět, po druhé, chomáčky bílých kalíšků; a když konečně vysbírána bohatá, rudá žeň, uzrávala pilným ženám a jásajícím dětem žeň druhá, do pozdní

jeseně trvající. Již poletoval první drobný snížek mezi temnozelenými větvemi velikánů, když posud zněl v Dumčině hvozďe moudrý hovor stařenek, jež pospíšily si poslední plody vysbírat. Dětičky zatím již seděly v teplé světnici a učily se mnohým pěkným věcem.

Ó, jak byla Dumka vděčna veliké své materi, která tak neočekávaně stkvěle splnila prosby dobré dcery své. Nemohla se ani dočkati jara, aby opět spatřila říši svou ověněnou přespanile, aby znova těšila se vděčnému jáсотu milého, skromného lidu horského. Netušila dosud, že Máti Příroda uchystala dar významnější toho, jež si již tak cenila...

Neživili se chudí horalé jen sami hojnými plody „severní myrty“; příčinnivé ženy donesly vždy část žně na veliké trhy mezi boháče. Zalíbilo se těmto ovoce písčítých lesů, zkoušeli všeliké způsoby, jak ho užít; a záhy stala se z pokrmu horalů oblíbená a hledaná lahůdka panských tabulí, již lze dlouho a snadno uchovati. Ba, rudá šťáva plodů Dumčiny říše sloužila časem i za lék krutého neduhu, jež útlé dítky, víliny to miláčky, zle trápíval.

Hojný užitek kynul horalům z daru Matky Přírody, Dumkou vyžádaného, který všude dobře býval zaplacen. Ve mnohé kraje sester vil sousedních rozesílána žeň v písčítých lesích dozrálá; ani víla Jasana nemohla se pyšnit, že by její háje, paseky a louky chudině tolik poskytovaly dobrodiní. Volněji bylo horskému lidu, nenařikal již na zlý, potměšilý svůj kraj, opravoval vetchá svoje stavení, zásobil se mnohou nutnou potřebou, snadno vychovával snědou svoji mládež a dobrořečil vlídné moci, jež zúrodnila les, kterého kdysi každý se děsil.

Nyní plesávalo srdce dobré, snivé Dumky, když neviditelně naslouchala vděčným slovům pod sosnami jejími proneseným!

Měšťáci pak, vidouce plody písčítých, temných hvozďů, vyptávali se horalů na krajinu, odkud pocházejí; vždy více puzeni jsouce zvědavostí, přicházeli, jakmile léto rozkvetlo, sami do Dumčiny říše. Což tu bylo výkřiků úžasuplných, nadšených, co pochvalných slov! Netroufali si téměř vstoupiti na paloučky a stráně „severní myrtou“ hustě porostlé, aby neporouchali pozdního bílého květu, nachových, rozmilých hrozníčků! Dívky – cizinky braly je něžně do ruky a neotrňávajíce rudých bobulek, zastrkovaly je za štíhlé pasy jako nevidanou ozdobu. Později osmělivše se, vily z lesklých bylinek věnce a krášlily jimi symboly posvátné a místa jim nejdražší.

Nejen zelené, písčité pláne, věkovité stromy budily souhlas nadšený; černé, šedavé a žlutavé ty skály a balvany, jež bývaly na postrach jako přízraky vyhaslých očí, prozkoumávány byly s neúnavnou láskou. Hosté Dumčina hvozdu vynalézali pro ně tisíce jména, viděli v nich podoby zajímavé i neobyčejné a šířili věhlas kraje, kde bujel zázračný dar Matky Přírody, po mnoha vlastech.

I přicházeli posléze ti, již z lidského, bědného pokolení vílám, skřítkům, rusalkám a duchům skalním – dětem Přírody nejmilejším, – jsou nejvíce spříznění a již veliké Matce proto i nejlépe rozumějí. Lidé mezi sebou zvou je umělci, básníky. Ti okem snivým jako zrak Dumčin obhlédli její kraj, vyličili jeho velebný a zase tak rozkošný půvab v obrazech a náčrtcích, zpívali o něm v sladkých a dojmavých slokách, napodobili šumot jeho i jeho šelestění v hymnách nadpozemských zvuků.

Dumka byla šťastna nadobro; kdykoli přicházela nyní do velikých, slavných sněmů Přírody, byla jasná její tvář, a dobrá máti těšila se z rozkoše, již snivé dcerce způsobila. Nezáviděla víla lesů písčitých již Jasaně, ba ani Miluši. Vždyť před nedávnem, v čarokrásné době podjesenní, když její hvozd napolo ještě ověnčen byl chomáčky něžných zvonků a napolo již se rděl slibem žně opět hojné, chudé horaly oblažující, když sálaly veň plným proudem paprsky sluneční, měnice šelestivé kapradiny báječná péra zlatá a skály jimi obrostlé v matně lesknoucí se hrad obrovských rozměrů, přišla pod její sosny dívka z pokolení lidského, tak líbezná a milá jako ona, podle níž přála si míti les svůj ozdoben.

Ta obzírala všechno okolí zářivým, radostným pohledem a pravila svému průvodčímu, jednomu z těch, již veliké Matce těž dovedli rozuměti: „Často velebeny jsou kraje jižní, teplé, jako luzný domov krásy a lásky... A přece všecken ten žhoucí půvab, nad nímž září nebe věčně modré, nedala bych za nádheru našich tmavých lesů! Tam se duše opájí, uspává a malátní – zde se povznáší, očišťuje, modlí! Viz přísnou tu velebu skal a stromů obrovských, jak pojí se čarovně s něhou bílého kvítí, se skvosty jako korálovými lesních plodů, s tajuplným bubláním skrytých studánek! Dovedu si vyličiti dobrou vílu, která krajům těmto vévodí. Zajisté, že má sladký, dumný zrak, tvář plnou lásky a slitování, vzdušnou postać a měkkou, vždy ochotnou ruku. Krásnější zajisté a srdcejímavější jest ta hlubokých lesů našich strážkyně, než mámivé víly jihu, jichž nedovedla bych milovati. Ó kéž bychom mohli zde, v lesích čaruplných zbudovati si stánek svůj, věčně, věčně půvab jejich do sebe píti a naslouchati tajným zkazkám, jež by dobrá víla jistě neopomenula nám zasílati!“

Když mladá dívka z lidského pokolení, pokleknuvši na lesní ověnčenou půdu, ji líbala a pak, povstavši, objímala bílými lokty jednu z nejvyšších, šedým lišejníkem obrostlých borovic, – věděla již Dumka, že dostihla štěstí Milušina, že i její říše je vlastní krásy, lásky a úrody, že i ona nade vše lidmi je milována.

* * *

Jest tomu jistě dávno, dávno, co v černém, písčitém lese konal se onen památný sněm Matky Přírody, na němž Dumka tak klidně žalovala a duši veliké Matky k zázračnému daru pohnula. Vždyť již pradávni naši předkové znali a vážili si něžné severní myrty, která náhle smutné naše hvozdy proměnila, a dlouho, dlouho již těší se chudý lid pohorský z nového pramene výživy, strážnou jeho vílou mu otevřeného.

Rozmilou, lesklou líbeznou a plodnou „myrtu“ nazvali si předkové horalů prostoduše po svém způsobu: někde jí říkají kyselinka, jinde brusinka.

Pohádka podzimní

V rozsáhlém, vysokém lese bylo úplné ticho; beze zvuku spadl tu a tam červenavý list s mohutného buku na zemi mezi malé ostrůvky zeleni, utvořené malými a lesklými kulatými kopytníky neb drobounkým, světlým štavelem. Trvalo vždy dobu, než zadul prudší proud vzduchu obrovskými stromy a sesypal spoušť uvadlých listů, což v paprscích slunce vypadalo jako náhlý zlatý déšť. Jen s paseky, jež nedaleko cesty prokmitávala temnými stromy, znělo jemné, sladké šveholení, – ta hra a rozhovor lesních vil, shromážděných se radostně, když po dlouhých bouřích a deštích nejspanilejší dny jesenní zavládly nad jejich zelenou vonnou říší. Některé vzdušnou nohou vznášejí se nad bělavým, hustým a vlhkým mechem, jenž pokrývá celou posečenou mýtinu, sklánějí se nad stružkou jasné vody ji obtékající; jiné sedí na žulových balvanech, jež spolu se spanilými malými smrčky, keři trnkovými, šípkovými a na několik stop vysokou travou bleděžluté barvy tvoří střed a okrasu dosti rozsáhlého prostoru, ohraničeného kol do kola nejvyššími stromy. Spanilé panny trhají rudé plody šípku i černomodré trnky, navlékají je na pevná stébla vysokých travin a hravě ověšují si jimi průhlednou šíjí, pletou je v dlouhý, volný vlas. Přebíhající víly jemně zpívají, a ony marnivé, jež zdobí se plody dnů jesenních, zvonkovitě štěbetají, až obojí zní jako souzvuk klokotání potůčku, ševelu travin, šumění stromů, tikání ptactva. Vypravují si víly, jak je opět krásné přebývat v jejich říši; málo jim bylo od odchodu sněhu přáno kochati se za měsíčných nocí u studánek a potůčků, tančiti za skvělé záře poledního slunka po teple osvětlených stezkách, ulehati za večerního ticha v divokou houšť vysokých, kořenně vonících květin na pasekách. Ležet dlouho snít na větvích stromů, studený víchř, štiplavý, drobounký déšť nedopouštěje lístečkům a poupatům dlouho se rozvíjeti; pak přišly bouře, kalné přívaly, až krásný les, sídlo vil, chvěl se ubit a zmučen a k smrti smuten. Až nyní, když ptáčekové málem již všichni se

odstěhovali, opouštějíce bez lítosti nehostinnou krajinu, zasmála se opožděná krása na tichý, velebný hvozd. Silné větry zahnalý mračna a mlhy, den co den svítí slunko teple a úsměvně, a když zajde za obzor, pokryje se jasná obloha nejzářivějšími hvězdami a vznešeným, bělavým obloukem mléčné dráhy.

O tom všem povídají si víly a čile křepčí po měkké, rašelinné půdě mýtiny, pod vysokými smrky i borovicemi i na širokých cestách uchystaných navezením šterku pro dopravu dříví. Těší se ze svěží dosud květeny, jež roste v hlubokých, vlhkých rýhách podél cest, plno v nich jasně modré pomněnky, žlutého pryskyřníku, fialového šišáku, ba mezi jahodím kořenně vonícím vyskytuje se zde onde opožděný bílý květ a růžový, zvolna dozrávající plod. Mezi kamením na cestě prodírá své kadeřavé, drobounké hlavičky žlutá komonice, – pod stromy majestátně rozpíná dosud kapradí své zelené vějíře, a přeslička půvabně kloní průhledné své třásně.

„Ach, je krásná, velebná naše domovina,“ ševelí lesní panny, jež u balvanů k sobě se tulí, „je v ní mír sladký, konejšivý, je v ní lahoda neskonalá, hluboká!“

Celují rukou chladný kámen, drobounkým lišejníkem cele porostlý, vinou se ke štíhlým smrčkům, stápějí sličnou tvář mezi pozdní květy, shlížejí se ve stružkách šťastné víly; a v lese je ticho hluboké, úplné.

Náhle je přeruší šustivý, harašivý zvuk: to noha nenadálého, osamělého chodce rozptyluje svadlé listí, napadané na stezku. Po mýtině křepčící lesní panny sběhnou se poplašeně v jeden tlum a ukryjí se za balvany a smrčky, mezi vysokou, kosou sekáče ušetřenou travu, – leč chodec nemá zdání o jejich přítomnosti, běře se zvolna a zádumčivě dále po znatelné sotva pěšince, překročí širokou kamenitou cestu a dospěv nové příkré stezky, dává se dolů, až se octne v úzkém údolí, protékaném malým, dosti mělkým potokem ve mnohých oklikách.

Úval ten utvořen jest z jedné strany stráněmi takměř kolmo do velmi značné výše vystupujícími, porostlými stromy jehličnatými i buky, s druhé strany potoka stoupá les, většinou mladý, mnohem mírněji, místy sotva patrně.

„Zase jednou ‚pod Hůrami‘,“ zašeptal osamělý chodec, „zase po tolika letech! A vše tu nezměněno, vše, jak bývalo, – jen já –“ ustává v trhané samomluvě a pomalu ubírá se dále, neustále pohlížeje na kolmé stráně, lidem vesnickým ‚Hůra‘ zvané, jež proměňující se tu onde v holou opukovou skálu, jinde jsouce porostlé divokým, nízkým křovím se šarlatovými plody, a opět jinde tyčíce k obloze obrovské stromy, poskytují pohled velikolepý i rozmanitý.

Sličné víly na bělavé pasece upokojily se zatím, opustily svůj úkryt a jemnými, švelivými hlasy rozhovořily se o nenadálém svém hosti.

„Odkud sem asi přišel chodec ten, co zde hledá?“ táže se zvědavá víla jedna, tmavooká Luběnka, jež byla před tím nejbujněji po vlhkém mechu křepčila. „Nenáleží ani k statečným hajným a lesníkům, již ohrožují plaché naše miláčky a zmenšují naši domovinu, nemá ani pušky smrtící, ni silné holi, ni odznaků ostatních. A k ubohým vesničánům, kteří tak těžko sbíráním roští, jahod a hub, anebo kácením drahých našich stromů se obživují, také nepatří.“

„Jaká to byla divná, nevyzpytná tvář!“ zvolala jiná lesní panna, zádumčivá jako ty jedle, jež jí byly dány v ochranu a po nichž Jedlanou nazývána byla. „Shlédla jsem ji, drahé sestry, jen jako v přeletu – a přece, co jsem v ní spatřila bolu téměř zoufalého. Viděly jste zryhované to čelo, pochmurný, trpký úsměv, jenž mu seděl v koutcích úst?“

„Nevlídna ta vousatá tvář dovedla by nám zatemniti celý náš milý les – a rovněž nevlídně vypadá postava v temnošedém plášti a klobouku. Avšak, co jen divného muže k nám zavedlo nyní v říjnové, krátké dny, kdy tak málo kdo sem přichází? Čím asi jest?“ vyzvídala zvědavá Luběnka.

„Něco mohla bych vám o tom napověděti,“ podotkla Krasava, vlídná, útloboká lesní panna, jež střežla mýtiny a mladý porost. „Vyšla jsem si dnes z rána na louku blíže hájenky za lesem. Jest vám znám vysokorostlý hajný, jenž se svou ženou v pěkné té chaloupce přebývá a vedle lesního dozoru hospodářstvíčko své pěstuje? Ten u sebe hostí muže, jenž před chvílí tudy šel; viděla jsem oba vedle sebe státi a důvěrně spolu hovořiti.“

„Ale že neprovází hostě svého, že neobává se, aby zbloudil po stezkách neznámých!“ divila se soucitná Jedlana.

„Podobá se mi, že cizinec nebyl na rozpacích o dobrý směr a volil cestu pod ‚Hůra‘ určitě, jakoby mu les náš byl dobře znám,“ potřásala kadeřavou hlavou líbezná Krasava.

„A také jest, sestry milé,“ ozvala se poprvé vážná Děvana, která v lesní této říši dlela nejdéle, nejhojněji požívala důvěry královny vil a proto i spolusestrami považována byla za vůdkyni a rádkyni ostatních. „Tento les a celá okolní krajina jest, aneb vlastně bývala cizímu chodci rovněž domovem, jako nám, drahé družky. Mnoho tomu let podle lidských počtů, co jsme jej tu vídaly blouditi zprvu jako divokého hocha, pak jako blouznivého jinocha. Z vás žádná tu se mnou nebyla, a sestry víly, s nimiž jsem pozorovala a střežla jeho kroky, vyjímajíc družku Skalinu, dávno dokončily své kolotání a podle moudrých zákonů panovnice duchů vtělily svou bytost v mohutné stromy, v líbezné keře, v útlé květiny. I mně se tak stane co nevidět, uběhl málem čas, nám vilám vyměřený, a snad již příštím jarem chvěti se budu osikou neb šelestiti jako šedivá olše mezi vámi.“

Děvana sklonila hlavu, oddávajíc se vážným myšlénkám.

„Jaký to zákon nespravedlivý! Nám, vzdušným bytostem vyměřovati časný cíl jako lidem, proměňovati nás ve stromy a byliny, jimž jsme kdysi panovaly,“ zalkala Krasava.

„Nikoli nespravedlivý, kárala vážná Děvana, „jsmeť zajisté šťastnější lidských tvorů, jejichž tělo po životě poměrně krátkém setlí v hluboké, příšerné jámě, kdežto naše vzdušná bytost, dospěvši cíle, rozplyne se bezbolestně v mlhu, a naše duše vchází ve spojení s našimi miláčky rostlinnými. Zůstáváme takto dlouho mezi družkami ztracenými, – nevidíte, jak se stromy k vám sklánějí, vám šelestí, nevidíte, jak květy k vám vysílají vůni svou libou, jak i po proměně své k nám lnou?“

„Ach, k čemu ty smutné úvahy,“ propukla živá Luběnka. „Mnohem raději bych, aby nám sestra Děvana pověděla o zamračeném tom muži, který nás prve vyrušil a kterého tak dávno již zná.“

„Ano, vypravuj, Děvano, o smutném chodci!“ prosily víly ostatní a seskupily se kolem omšelého balvanu, na němž moudrá Děvana usedla jako na stolci soudcovském.

„Chci vyhověti vaší žádosti jen proto, abych naladila vaši mysl příznivě pro našeho hostě. Ty, sestro Luběnko, pozastavovala ses nad jeho zamračeným, zřýhovaným čelem, zoufalým okem, trpkým úsměvem, – žalovalas, že tvář jako jeho dovedla by ti zatemniti celý milý les. Ó kéž raději politujete osamělého a snažíte se zjemniti úsměv ten, zahladiti hluboké rýhy s čela, vkouzlití vlídnou září v zapadlé oči, vy strážkyně lesa, říše míru a lahody, kam nešťastníci jdou pro útěchu a klid.“

Děvana umlkla dojata a všechny její družky mlčky upíraly k ní zraky. Až pak láskyplně ptala se Jedlana: „Proč je nešťasten? – Ó, pověz nám vše, sestro, a my zajisté ti přispějeme k utěšení jeho.“

„Poslyšte tedy. Znáte všechny roztomilé stavení několik kroků od této paseky na pokraji lesa postavené. Má maloučkou červenou vížku s hodinami a zvonkem, lesklá okna, zelenými záslonami na polo zastřena a po straně květinovou zahrádku třpytící se nejpestřejšími barvami i stinný sad ovocný. Přišly jste zajisté často za klidných měsíčních nocí až na palouček před stavením a dýchaly v sebe opojnou vůni růží, resed a karafiátů. Když jsem před dlouhými časy vyslána byla sem panovnicí naší, zajímalo mne rozkošné stavení nemálo. Tenkrát bylo v něm velmi hlučno, plno lidí, vždy čilých, vždy pozorných; robiloť se ve stavení sklo; neboť náš les, plný pokácených a zlým broukem zničených stromů obrovských poskytoval laciné k výrobě té palivo. Zamilovala jsem si lidské pokolení mi dosud neznámé velmi a nemohla jsem se nabažiti jeho ruchu v malé skelné huti. Zvláště drobné děti mne lákaly; byla jsem, kdykoli kolem stavení pobíhaly, neviditelná mezi nimi, posílala jsem jim vstříc hravé veverky, z nichž měly neskonalou radost, dávala jsem jim nalézati hned na pokraji lesa hojně jahod, ostružin,

oříšků. Až náhle zaslechla jsem, že pomine milý ruch ve stavení ozdobeném vížkou, huť že nutno zrušiti, když je zásoba dříví vyčerpána, a doprava vždy obtížna. Truchlila jsem, když nesvolával více drobný zvonek lid k práci a k odpočinku, budě v našem milém hvozdu lahodnou, jasnou ozvěnu, a často se ploužila po lemu jedlového lesa, pohlížejíc na osamělé stavení. A hle! – lesklá okna zase se otevřela, zahrádka pěstována byla pečlivější rukou – stavení přestalo býti opuštěným, proměněno bylo v myslivnu. Ruch a hluk bývalý v něm ovšem nezavládl, za to více štěstí. Přistěhoval se do něho mladý svěží pár lidí, on, přes obrovskou svou postavu a statečnou tvář, něžné láskyplné povahy, ona švižná, bystrooká, přítulná jako mladá srna. Byli šťastni tak, že nám vílám zzelelo se osudu, jenž brání nám oddati se lásce a přináší smrt muži z lidského pokolení, kterému ji darujeme celou. Zbudovali si šťastní, milující ti lidé lavičku a stolek opodál domu svého na samém pokraji lesa a tam za soumraku sedali a se líbali, až trnulo mí srdce divným bolem. Přivezli si s sebou maloučkého hošíka velikých důmyslných očí, širokého čela, nad nímž kroužila se spousta bledohnědých kadeří.“

„Jest to on, který ‚pod Hůra‘ se ubíral?“ vpadla nedočkavě neposedná Luběnka.

„Jest,“ přisvědčila vážná Děvana; „sotva poznávám jasné čilko, plápolavé ty oči... Hošík Lubor nahradil mi všecken dětský svět kdysi v huti se prohánějící, – stal se mým miláčkem. Měl cosi nám vílám příbuzného; kolem něho utkávala se duhová záře, ne každému viditelná, jež věštila, že je vyvolencem drahé sestry panovnice naší, mocné královny Fantasia. Záhy seznámil se se všemi lesními stezkami a neohroženě po nich se pouštěl. Tu zjevovala jsem se mu často, hovořila k němu, i ostatní sestry jej celovaly, přátelily s ním drobnou lesní zvěř, až nic se ho nebála, dávaly mu nalézati květiny neznámé krásy a vůně, chytaly mu motýly nejskvělejších křídel. Když hošík doma vypravoval o nás, našich písních, našem celování, neuvěřili mu rodiče, domnívali se, že v lese usnul a vše to snil, aneb podivovali se vznětlivé jeho mysli. Ale pak, když neústupně tvrdil, že pravdu povídá, připadlo mladé jeho matince, paní lesníkové, že pronásledují jej přízraky jakesi zlé u strašidelného ‚zapadlého mlýna‘, a jen s úzkostí pouštěla Lubora na kraj lesa, další cestu mu zakazujíc.“

„Kde jest ‚zapadlý mlýn‘?“ tázaly se víly jedna přes druhou.

„Místo v nejširší části údolí ‚pod Hůrami‘, kde často sedáte a zpíváte na nízkém valu, který byl snad hrází. Lid vesnic okolních, sám nevěda proč, tak je nazývá, ukazuje mělké prohlubně, kde bývala nádržka a zastávka, i místo nyní smrky zarostlé, kde prý stával mlýnek. Podání přešlo od děda k otci, synu a vnuku, a vesničané pospíchají kolem místa s pověřivou hrůzou, zvláště za večerů a dnů mlhavých, ač kromě zvláště zádumčivého rázu není, co by je děsilo. Já sama znám ‚zapadlý mlýn‘ v nynější jeho podobě, jen lesík smrkový byl za mého

příchodu menší, prohlubně méně zarostlé. Ale sestry, jež „pod Hůrami“ dlely před mnoha lidskými věky, vypravovaly mi o malém smutném stavení. Jeho zakladatelé utekli do lesů za velikých béd a po čase zbudovali si u potoka dřevěné stavení pro živnost svou. Byl prý to rod uzavřený a samotářský, členové jeho záhy umírali, a i jinak se jim nedařilo, až z nouze odešli do neznámých krajův a domovu svému lesnímu dali propadati zkáze. Pradědové našich vesničanů kráčeli snad podle rozpadávajících se stěn, krovu a střechy, a hrůza, která ze spousty v lesní samotě je obcházela, přecházela na všechny potomky.“

„A jak s hošíkem Luborem bylo dále?“ pátrala spanilá Krasava zamýšleně dívajíc se na příkou stezku, po níž chodec prve sešel.

„Lásky k lesu a k nám nedovedl v chlapci nikdo potlačiti. Útulná myslivna naplnila se ponenáhlu více drobnými stvořeníčky, ale kdežto ta batolila se v zahrádce a na dvoře mezi drůbeží, trhala si kvítí a na podzim sbírala si pod stromy ovoce, tíhl Lubor neustále k hvozd. Když odvedli jej do vesnické školy, nemohl si na ni zvyknouti, – a i když uvykl a s horečnou dychtivostí se učil, věnoval každou prázdnou chvíli potulkám po naší říši. Někdy přiváděl si soudruha a spolužáka, synka z hájenky za lesem. Ten, když Lubor snivě po lese těkal, vybíral raději hnízda, honil veverka, přeskakoval potoky v neurvalé bujnosti. Jest to on, který našemu chodci dosud zůstal věrným přítelem a nyní jej hostí. Vídala jsem Lubora řídčeji a již jen z daleka se mu zjevovala, ale hoch dosud slyšel náš zpěv a naše k němu šepotání. – Po čase odvezli jej do města několik hodin vzdáleného do škol, a Lubor přicházel k nám jen po dlouhých měsících. Jak se tu vrhal na mechovou půdu, jak vášnivě objímal štíhlé stromky, jak dychtivě stápl si ruce v jasné bystřinky, nikdy nemoha se nasytiti u nás pobytu! A když byl vzdálen, neustále viděly jeho oči výjevy z naší říše, zaznívaly mu naše zpěvy, naše báje sladce v duši, neurčitě a mlhavě zjevovaly se mu naše postavy, celovavší jej kdysi v dětských letech. Snažil se zachytiti tyto obrazy, písň, báje v určitý tvar, přemítal o nich urputně, až učitelé jeho o něm pravívali, že je roztržitý, snivý fantasta, jemuž vrozená povaha bude přes všecko nadání překážkou na životní dráze. Ach, nás vil k němu příchyllost byla jeho neštěstím!“
lkala víla Děvana, „nepřestane toužiti a na vlnách neurčitosti se zmítati ten, kdo uslyšel kdy naše zpěvy, naše báje, kdo jedenkrát uzřel naše vzdušné podoby!“

„A dlouho-li ještě žil v tomto okolí, v rozmile myslivně, dlouho-li ještě navštěvoval naše hvozdy?“ dychtivě tázala se soucitná Jedlana.

„Poslední když léto zde trávil, přišel jako jinoch z města. Děsila jsem se jeho nepokojného, touhy plného oka, jeho zamračeného čela. Pobyl dlouho do podzimu, bylyť dny tak jasné, spanilé jako teď, a nejčastější stanoviště své měl u „zapadlého mlýna“. Vyptával se vesničanů a hajných, zvláště bývalého kamaráda, který otci svému již byl statečným

pomocníkem, na všechny zkazky o mlýně. Po celé hodiny až do měsíčního svitu sedal tam na hrázi, neb ležel pod stromy, díval se na protější sráze ‚Hůr‘ a spřádal si dlouhé báje a obrazy o minulosti záhadného místa. A já mu pomáhala! – Když byl v nejhlubším snění, sedla jsem mu k hlavě, hladila jeho vyjasňující se čelo a šeptala mu sladké zvěsti, nedovedla jsem odolati touze podelovati malého kdysi svého miláčka. A on, jinoch Lubor, s tak blaženým vzdechem vždy povstával a tak zdlouha a nerad se loučil se ‚zapadlým mlýnem‘, jakoby věděl, že víla, ochránkyně jeho mladosti jej obletovala. – První sníh již poprašoval naše paseky, když Lubor odjížděl s touhou plným pohledem k ‚Hůrám‘ daleko od svého domova. Pak vrátil se do něho ještě jednou, zoufale s pláčem. Ve vesnici nejbližší rozzuřila se zase jednou zhoubná horečka, která již často obyvatelstvo chudé, v dusných chatrčích přebývajícím ničila neúprosně. A lékaři, léky, všeliká pomoc, bývaly vždy daleko, takměř nedosažitelné... Tenkrát za oběť jí padl i statečný lesník, otec jinocha Lubora; nakazil, nastudil se kdesi, pomoc nebyla dosti blízká, vydatna, podlehl! Zoufalá, jej ošetřující choť šla brzy za ním. S nesmírným soucitem viděly jsme my víly z útulného, lesknoucího se staveníčka vycházeti krátce po sobě dva přesmutné průvody. Táhly za lesy k malému kamennému kostelíčku s podivnou bedněnou vízkou. Drobné děti lesníkovy rozstrkány byly po příbuzných, každé téměř přišlo jinam; našemu miláčku vymohli malou podporu, aby byl s to dokončiti začatá studia. – V myslivně od té doby vystřídalo se mnoho obyvatelů, – ale k žádnému nedovedla jsem přilnouti jako kdysi k hošíku Luborovi.“

„Tedy nevíš, jaké byly další jeho osudy,“ lítostivě podotkla Luběnka, „nedovedeš nám vysvětliti, z čeho že tak záhy sešedivěl jeho vlas, a svažovalo se jeho čelo?“

„Jednou, dvakrát objevil se ještě u starého kamaráda v hájence za lesem a přišel také k ‚zapadlému mlýnu‘. Leč těkal s místa na místo, jakoby v divoké, háravé touze, nesrozumitelná slova pronášeje, – a já jen zdaleka upírala k němu smutný pohled. Byl by mi pak zmizel docela; neboť my víly, jak dobře víte, jsme odkázány jen na říši svou, v ní jsme mocny, za hranicemi jejími ničeho pro nás není. – Leč sledovala jsem tak úzkostlivě řeč všech, již s chlapcem a jinochem Luborem kdysi se stýkali a nyní do lesa přicházeli, naslouchala jsem za temných večerů při okenicích osamělé hájenky za lesem, až zvěděla jsem o malém svém miláčku přece něco málo zpráv. Zápasil s krutým nedostatkem po celý jinošský věk, byl odstrkován, zneuznán, posmíván. Cítil nejen neštěstí svoje, ale i sourozenců, již podobně jako on trpěli, zápasili, až sevřely se nad nimi vlny života, a oni sešli, zapadli, zhynuli. Hledal krásu a štěstí po světě s neústupnou onou touhou a žízňí, kterou, žel, naše zpěvy a báje, naše celování vlily mu do duše, stokrát viděl je skutečněny, stokrát se zklamal. Chtěl provésti úkol, přikázaný mu královnou Fantasií, chtěl vtěliti všechny svoje od

útlého dětství vidiny a přízraky, – a svět surově se mu vysmál, nazýváje jej bláznem, přemrštěncem! Chtěl, vzpomínaje na jeviště své mladosti, na náš les, tu říši míru, volnosti, rovnosti, učiniti lidstvo tak šťastným, svobodným, svěžím, jako on v ní býval, a lidé jej odsoudili jako nebezpečného buřiče.“

„Ó ne všichni!“ zvolala Krasava. „Vzpomínám nyní, že jednou, když veselá společnost prošla naším hvozdem a konečně se utábořila na stinném paloučku, naslouchala jsem zpěvu dívek a hovoru všech. Velebili krásu naší domoviny, a kdosi podotkl, že vše to: bývalá huť s vízkou a pestrokvětou zahrádkou, paseky bělavým mechem porostlé, s balvany žulovými, štíhlými smrčky a vysokou travou ve středu a zvláště údolí ‚pod Hůrami‘ s klikatým jeho potokem a nebetyčnými, příkrými stráněmi již kdesi poznali. Rozpomínali se, až uhodli, že neviděli jich v obraze malířově, nýbrž v líčení básníkově. A básník ten, určitě se nyní pamatuji, slul též Luborem; nazývali jej někteří velikým pěvcem a mistrem a velebili neskonalou lahodu jeho slok, jejich ohnivou barvitost, hluboký, všude vytryskující cit.“

„Jest to on,“ přikyvovala moudrá Děvana hlavou a slabounký úsměv uspokojení rozjasnil její tvář. „Kouzelná ruka královny Fantasie dotkla se jeho čela, a naše zpěvy znějí mu v duši! Leč básník Lubor sotva asi ví o tomto vítězství svém – – Ó, věřte, sestry drahé, četla jsem v očích našeho hostě, že jest velmi, velmi nešťasten! Kéž bych mohla rozjasniti jeho mysl, upokojiti jej, – já, jejíž příchyllost k němu stala se mu osudnou!“ zalkala Děvana na novo.

„Následujme ho!“ pobízela bystrá Luběnka. „Snad podaří se naší moci ukonejšiti jeho bol.“

„Ach, ano, ano,“ přisvědčovaly ostatní víly a již opouštěly svoje stanoviště kolem balvanu a vznášely se přes kamenitou cestu na temnou pěšinku, kudy chodec Lubor prve kráčel. Za krátko dospěly cesty vinoucí se pod příkrou strání „Hůr“.

Tam, kde „Hůry“ zvolna stoupaly, čněly v cestu balvany jeskyně, ověšené kapradinami, přesličkami a malými jedličkami. Byl to vchod k zimnímu bydlišti vil, kam utíkaly se, když sněhová vánice ohrožovala drahý jich les; na širokém kameni seděla při něm víla Skalina, družka Děvanina nejstarší a nejmilejší.

„Aj, hledáš svého miláčka, Děvano?“ ptala se víla, na jejíž šedozeleň šatě třpytil se zlatý lem a perly i dýmanty v podobě rosných kapek. „Dlouho jsem v paměti pátrala po jeho tváři, – ale pak našla ji přec! Jak je změněn, temnooký, kadeřavý náš oblíbenec! Jest asi velmi rozervána jeho mysl!“

„Jdeme, abychom ho potěšily!“ zašveholila zádumčivá Jedlana.

„Ó, učíňte tak!“ chválila Skalina, „zašel k ‚zapadlému mlýnu‘. Víš ještě, Děvano, jak tam dlouhé hodiny trávil, a jak’s jej celovala?“

Děvana jen vzdychla a brala se v čele družek po pěšině, kdežto Skalina dále střežla vchod k báječnému paláci.

„Pod Hůrami“ vše ožilo příchodem vil. Slunko, jež blížilo se k vrcholům, vroucněji líbalo les a vznášející se v něm vzdušné postavy, věkovité stromy skláněly mohutné větve, dlouhými šedými lišejníky obrostlé, jakoby dávno odešlé družky rozpínaly toužebně své lokte, hustá mateřídouška i sličné listy jahodové silnější vysílaly vůni, kulaté kalíšky pozdních kvítků rozevíraly se do široka, až plně na nich zaplátl zásvit sluneční. Po strmé stráni „Hůr“ sbíhaly srnky a důvěrně obracely tmavohnědé oči k milým strážkyním; čiperné veverky spouštěly se po kmeni, ocasem vesele mávajíce; mezi šípkovým zaleskla se ještěrka, a mušky i komáři jako černé puntíčky tančily radostný rej v červenozlaté záplavě. Temné stromy jehličnaté, chráněnci Jedlanini, leskly se kovově; nejnádherněji však se nesly buky, obsypané červeným listím, a štíhlé, věžovité jasany, jejichž bledě žlutá barvitost činila je podobnými svítícím majákům mezi moří zelena.

„Ó, viz,“ zašeptala Luběnka, bujnou svou zvědavost tlumíc, „tamto u cesty dumá hledaný tvůj miláček, básník Lubor!“ Ukázala na kámen bělavý, na němž při cestě byl usedl osamělý chodec.

Bylo to naproti místu, „zapadlý mlýn“ zvanému; rozšiřovalo se tu údolí, leč přes to ležel právě zde zvláštní stín. Dva, nízkým valem ohraničené výmoly zcela byly zarostly býlím, jaké vidáme blízko rumišť; vedle menšího z nich, bývalé snad nádržky, bylo prostranství přesně od ostatního lesa oddělené a vodou obtékané, kdysi staveniště mlýnku, na němž zatím byl vyrostl mladý lesík smrkový. Nic nepřipomínalo tu lidské ruky, leda snad val, bývalá hráz a květena, od ostatního rostlinstva v lese se lišící.

Dumně tkvěl na neveselém místě zrak chodce Lubora; byl klobouk svůj měkký hodil do trávy, a šedivějící jeho kadeře spadaly na zryhované čelo a na ruku, která je opírala. V druhé ruce měl hůlku a jí poklepával na kmen nalomeného buku, jenž ležel přes cestu a při koření všecek byl dutý a vydrolený, tak že nedávné vichry s ním měly snadnou práci. Koruna stromu ještě nedopadla země, i provívalo ji jakési bolestné chvění – to duše bývalé víly truchlila, že navždy jí opustiti lesní říši, až skolí strom docela, větve osekají a peň rozrezají.

Častěji a častěji vracelo se oko chodcovo k zničenému stromu, z něhož klesáním zvolna padala dř.

„Přezrálý a prohnílý jako já,“ zamumlal, „a dlouho-li, a vichr mne sklátí k zemi? Ó mladosti, ó jaro, ó vrchole života – na vždy jste pominuly pro mne, – stojím na hranici smutné

jeseně a překroče ji, brzy se octnu ve věčné, mlčenlivé zimě! Žil jsem bouřlivě, bolestně, nadšeně, žil, – a k čemu? Kde jsou ty plody mého života, jež uzrání měly z květů mé mladosti? Ó, jak to bolí, zde, na místě posvěceném touhami mladých, jinošských let, – jak to bolí vzpomínati, co jsem tu vysnil krásy, velikosti štěstí, když nyní se vracím jako stařec s rozervanou, zprahlou duší, sám a sám, stařec, jenž z háravého života lidstvu nepřinesl než prázdné ruce! – Ó jaro, ó mladosti, vrať se mi, vrať, abych lépe, usilovněji z tebe těžil!“

Ruka chodce Lubora zabořila se do prosivělých kadeří; až pak náhle divoce zaúpěl:

„Leč proč se mi tak stalo, proč? – proč právě já odnáším si zoufalost a chmuru? – proč mně nikdy neuskutečnilo se zúplna, o čem jsem snil, – proč, co bylo v mysli světlé, veliké, krásné, vždy vybledlo, jakmile dotkla se toho skutečnost?“

Děvana, jež s družkami stála těsně za básníkem Luborem a naslouchala zoufalému jeho lkání, pokynula nyní rukou. Tu zahořel i „zapadlý mlýn“ v červenavém světle slunečním, i býlí v nádržkách nabylo jasného vzhledu a poslední lesa běláskové oblétni sosnový lesík. Větrík zadul mezi obrovské stromy „na Hůrách“ a sesypal celý deštík zlatých listů, jež uvázly v kadeřích a na šatě mužově.

Překvapen náhlou změnou, vzhlédl básník Lubor a pln podivu spatřil před sebou tłum vzdušných děvic, spanilých tváří, průhledných loktů a šijí a dlouhých, stkvoucích se rozpuštěných vlasů, Měly všecky volná, řasnatá, zelenavá roucha, jen že rozličných barev; Luběnka zahalena v oděv z vlhkého bělavého mechu a ve vlasech tkvěly jí pomněnky; šat zádumčivé Jedlany skvěl se temným leskem kovovým jako rub jehlic stromů jí svěřených, kdežto švižná Krasava ozdobena byla vším kvítím šťavnatých lesních lučin. Bukovčin oděv přecházel ze zelena do zlatoruda, a plavý její vlas protkán byl korunkou z ježatých plodů; stříbrný vlas moudré Děvany se mísil se záhyby šedozelelé řízy.

Zakalené oči mužovy rozevřely se do široka nad nenadálým zjevem, – ale pak, jakoby vracely se mu časy dávno uplynulé, málem zapomenuté, vyskočil s kamene a nesměle blížil se k vílám.

„Poznáváš nás, Lubore?“ zahovořila jemně Děvana.

„Kdysi, snad ve snách, viděl jsem rysy, jež jsou vám podobny,“ zajíkal se chodec a hlubokýma očima vpíjel v sebe sličné zjevy.

„Jsme víly tvého drahého lesa, tvé domoviny. Já jsem Děvana, strážkyně tvá, jež tě sprovázela, když jsi bloudil po hvozdě, jež tě celovala, k tobě s družkami mluvila, když jsi byl děckem, a jež obletovala tě, když jsi, jinoch horoucí, sníval tu u ‚zapadlého mlýna‘ vidiny o veliké, krásné budoucnosti. Zpívala jsem ti zpěvy, vykládala ti báje o všem, co vůkol tě jímalo, – tys pak, muž nadšený, vtělil je všecky, a nyní národ tvůj zpívá a říká si je.“

„Jsou mlžné, matné, nedokonalé, – nikdy nedostihl jsem tvého vzoru a byl tím velmi nešťasten,“ zaúpěl básník Lubor a vrhl se vášnivě k nohám stříbrovlasé Děvany. „Ó vílo dobrá, byla-lis strážkyní mého mládí, ustrň se a vrať mi jeho štěstí, sejmi se srdce mého hroznou tíž, která je svírá!“

„Přišly jsme, abychom tebe potěšily, když shlédly jsme s paseky zacházeti tě ‚pod Hůra‘ se zoufalým pohledem v oku. Naslouchaly jsme divokému tvému lkání. Nesnesitelná jest ti, Lubore, myšlenka, že jeseň života se ti blíží, voláš jaro a mladost zpět. Aj, zdaž spanilý ten podzim není korunou života? Viz přírodu kolem sebe, viz náš les, svůj les, Lubore, jak je krásný, barvitý! Viz mnohobarevné plody na keřích, jak luzně pojí se k svěžím květům na posledním; viz, jak statečně, v plné síle rozpínají stromy zmohtnělé své větve, jak spanilých nabývá listí jejich odstínů; hled’, jak křišťálově a klidně proudí nyní potůček, bublaje oblázkům snivou píseň, – jak jasná je obloha, jak sladce na ní v noci hvězdy září! Či se ti snad lépe líbí mrazem spálená poupata, zkřehlý květ, o němž neznámo, zda kdy plodu vydá, rozzuřená bystřina, která ničí vše, co na březích jejích vyrůstá, děsné mraky, jež s pichlavými paprsky slunce závodí o zhoubný účinek? Nevidíš hlubokého, sladkého a přece nádherného míru, jenž po všech bouřích a převratech zavládl přírodou? Tak jest i v životě lidském, ó Lubore! Vášně z velikého zžiravého ohně, kolem něhož valíval se kalný dým, stanou se jasným, čistým plamenem posvátné lásky a naděje, poupata zmařená jsou pohrobena, a ze zbylých květů vyrostl zdárný plod, zrak duševní se vyjasní a sahá daleko, daleko do končin jindy mlhavých – v tom míru zlaté, plodné jeseň tkví krásný cíl člověka!“ mluvila Děvana nadšeně k chodci Luboru. „Leč, ty nevěříš, ty nevidíš, – ó rozhlédni se lépe kolem sebe,“ doložila, když básník zvolna vrtěl hlavou. Byl opět usedl na kámen a vyklepával holí ztrouchnivělé částky zlomeného kmene.

„I ty se rozhlédni, laskavá vílo,“ odvětil Lubor. „Či nevíš, že všechen ten nádherný mír jest jen předchůdcem hrozného, němého spánku? Nevíš, že za málo týdnů ztrouchníví zlato a červeň tvých břiz, jasanů a buků, že zmrznou šarlatové plody do hněda, a poslední květy schoulí se a zmizí! Či nevidíš již teď známky, že konec všeho přichází? Viz tam dále modřínky, snivé děvy mezi stromy, jež byly okrasou lesa, jak sežloutly, opelichaly v holé jen metly; viz, jak mezi zelenými vějíři kapradin a přesliček bílá se ukazují místa, – takových koster bělavých za krátko bude plný bor. Píseň potůčku spoutá led, obloha sešedne jako stařena, a brzy vše zahalí – nelítostná hrobnice! – bílým přikrovem. Ve chladném jaru, v bouřlivém, palčivém létu je život, naděje – v klidném podzimu, třeba byl sebe jasnějším, barvitějším, ukryta jen smrt, tma, němota. – Jestli ještě jsem v mocné tvé ochraně, ó lesní vílo domova, vrať mi mladost, vrať mi jaro, jen v něm je štěstí, je uspokojení!“

Básník Lubor opět spínal k Děvaně své ruce v zoufanlivé touze.

„Netruchli, milý hosti náš,“ šeptaly víly muži a hladily mu čelo i tváře tak jemně, jakoby teplý větřík se jich dotýkal. „Děvano, kterak jen potěšiti zarmouceného?“

„Uvidíte,“ odvětila přísně víla stříbrovlasá.

Zlatorudá zář byla zašla za stromy, „zapadlý mlýn“ byl opět ve smutném stínu, jen protější „Hůra“ zaskvívala se v odlesku červánků. Mlha snášela se na les, a citelný nastal chlad.

Děvana zamávla rukou, a z mlhy vynořil se před básníkem Luborem obraz: poznával komůrku, v níž jako dozrávající jinoch bydlíval. On sám ležel na loži a zmítal se neukojenou vášní po poznání všech věcí...

„Jest ve mládí uspokojení?“ ptá se přísně víla Lubora, a on klopí oči a šeptne:

„Byly přece v něm chvílky klidného štěstí.“

Tu kyne Děvana znova, obraz komůrky zmizí, jiný vyvstává z mlhy, obraz zasněženého hřbitůvku, jenž leží za lesy při malém kamenném kostelíčku o divné bedněné vížce. Mezi chudými pomníčky a pestře natřenými dřevěnými zábradlími je jáma otevřená; při ní klečí student Lubor s malými sourozenci, – v jámě jsou jejich rodiče, veškerá jejich opora. Mžikem zmizí i obraz ten, a zjevuje se jizba harmonická, plná květů, poetických terek a nádhery. V ní před luznou dívkou pyšného čela stojí zdrcený Lubor a nahýbá se, aby sebral uschlé květy, růžové lístky dopisů a veršů, jež mu dívka pyšná odevzdala, chtějíc se na vždy od něho odvrátiti. Host lesa vidí, jak v koutcích úst usazuje se mladému muži trpký úsměv, jenž ho více neopustil, a jak do čela vrývá se o jednu rýhu více.

„Jest to štěstí?“ ptá se opět Děvana.

„Byly to jarní bouře života, ale po nich přišlo teplo a jas,“ odpovídá Lubor váhavě.

„Jas a teplo,“ opakuje moudrá víla a po třetí kyne rukou. Lepá jizba mizí, v rychlém kolotání zjevují se výjevy Luborova mužného věku: jeho pracovna, kde za noci vrhá na papír své vidiny a přečet je, trhá pak archy na kusy, zoufaje si, že nelze mu vystihnouti ideálu umění tak, jak tkví mu v duši; kde za dne pročítá hanopisy, v nichž snižován neslýchaně... Básník zří opět, jak před lety zuřil, nemoha rozdrtit zlolajných těch úst, neznámé ruky, která pošpinila z obmezenosti či záští všecko jeho snažení umělecké. A hned za světnicí mu drahou vystupuje veřejné forum, kde pronášel slova vroucí, plamenná, národu na povzbuzení a na potěchu, a dále těsná cela vězení, kam vyhoštěn byl, že mluvil příliš vroucně, příliš plamenně.

Pak zmizí holé zdi, a Lubor uzří ulici, na ní sebe s tváří vrásčitou, vlasem již prokvétajícím a zlomeným zdravím, zří bývalé přátele, jak před ním zalézají, a jak všecka veřejnost prchá před zhanobeným. Vidí se na pouti po vlasti, aby hrob za hrobem hledal

nešťastných sourozenců, z nichž všichni trpěli jako on, ale jsouce měkčího, chabějšího jádra nezvítězili.

Obrazy zhasly. „Jest to jas a teplo?“ praví víla Děvana a sklání se k básníku, jenž ukryv tvář v ruce, po létech opět roní slzy.

„Máš pravdu, vílo laskavá, z mrazů a bouří utkáno bylo moje jaro a léto! Jen tenkrát byl jsem šťasten, když, děcko neuvědomělé, líbán jsem byl vaším rtem a konejšen vašimi zpěvy,“ zavzlykal Lubor.

„Tenkrát byl mír, jako jest teď –“ řekla Děvana velebně. „Již netoužíš zpět? Již mi věříš?“

„Příroda tvá jesenní plna jest skvostných, barvitých plodů, jež budou potěšením lidu, i když nadejde dlouhý smutný spánek zimy. A kde jsou plody života mého? V obrazech, které vykouzlila mi tvá mocná ruka, plně bylo znáti, jak marný, bezvýsledný život jsem žil,“ odpovídal muž truchlivě.

„Ach ne, ne,“ volala vroucně spanilá víla Krasava, „nazývají tebe velikým pěvcem a mistrem, pověst o tvé práci zalétla až sem do hlubokých lesů. Milují a váží si tebe, věrně v duši chovají tvoje zkazky.“

„Od kterého času?“ řekl básník trpce. „A pravdiva-li tvoje řeč, vílo krásná, věru, že dlouho jsem dobýval chudého vítězství – vrátké přízně veřejnosti. Dnes zavru unavené oči, – zítra již jméno a práci mou hodí mezi vetché haraburdí.“

„Ó dovol, Děvano, abych i já před hostem naším směla rozestříti obraz jeho osudu,“ prosila Krasava. „Tys minulost mu zpodobnila, abys vyvrátila jeho stesky, já budoucnost mu odhalím, aby uvěřil mně.“

Víla pokročila blíže, dotkla se očí básníkových i jeho ucha a učinila tajemné znamení.

Lubor prohlédl; na místě, kde v mlze a šeru vždy více houstnoucím neurčité již rýsovaly se kontury „zapadlého mlýna“, spatřil síň naprosto neznámou, vzdušnou, obrazy a sochami zdobenou, po níž procházely aneb na sedátkách při stolech a oknech posedávaly osoby taktéž zcela mu neznámé. Byly mladistvých tváří a štíhlých postav a horlivě spolu hovořily aneb k druhům řečnily. Básník Lubor namáhal se, aby zachytil jejich řeč; brzy podařilo se mu rozeznati vlastní své jméno, patrně mladí muži a jinoši zde shromáždění rokovali o něm, o jeho pracích uměleckých, jichž názvy a úryvky vždy jasněji slyšel. Jeden nadšeně předčítal ony epištoly básnické a řeči veřejné, pro něž kdysi byl uvězněn, přáteli opuštěn, jiný ukazoval soudruhům akvarelly, jimiž zpodobil místa k pěvci Luboru se poutající a mladým umělcem do podrobná prostudovaná. Byla tu roztomilá domovina jeho dětských let, les vílami obydlený s „Hůrami“ a „zapadlým mlýnem“, vesnická škola, jeho pracovna,

jeho vězení a posléze úzký hřbitůvek, jenž leží za lesy při malém kamenném kostelíčku o divné bedněné věži...

Opět jiný přinesl Luborův obraz a pravil:

„Věncívali jsme jej, bratři, hlohem trnitým, na lyru jeho kladli jste odznak řetězy zlomené, vzpomínající s bolem, jak život našeho pěvce a vůdce byl pln trní a sevřen železnými pouty. Ale dnes obklopen obraz růžemi a vavřínem, dávno zapomenuty jsou jeho boly, jeho trýzeň! Z trnů vykvetla nehynoucí žeň krásy, z pout železných ukuli jsme zbraň volnosti. Ó sypte kvítky a květy vonné, veliký, úrodný život žil náš věštec, náš mistr!“

V dešti růžovém tonul obraz Luborův, jinoši mávali větvemi, hluk a ples hlasů se vzcháhal – v tom Krasava dala rukou znamení, – Lubor byl zase v setmělém údolí „pod Hůrami“, kolem něho zdvíhaly se jen černé podoby stromů, a před ním slabě, jako ozářené mlhy svítily vzdušné postavy vil, jich dlouhé, lesklé vlasy a oči soucitné. Nad lesy nyní zářily veliké hvězdy, a tam, kde byl les řidší, prokmital červenavě široký srpek měsíce.

Lubor sáhl si na vlhké čelo, – dosud trnul odhalením neproniknutelné jindy budoucnosti.

„Věříš nám nyní?“ ptala se sličná Krasava, lehce se dotýkajíc jeho ruky. „Nebudeš více si zoufati nad marným životem?“

„A spřáteliš se, pěvče drahý, s míruplnou spanilou tou jesení a s nynějším životem svým, jehož jest ona podobou?“ připojila se k ní vážná Děvana, stará Luborova přítelkyně.

„Musím věřiti vám, víly laskavé,“ zašeptal host lesa. „Jen kdyby té touhy a žízně nebylo, jíž všecko zdá se nedostatečným, nedokonalým!“

„Té touhy a žízně se nikdy nezhostíš; dala ti ji do vínku královna Fantasie, a my víly ji rozproudily a rozhojnilly svými písněmi, svým celováním. Víme, že pomohly jsme sázeti trny na tvou cestu životní, proto, abychom částečně učinily pokání, šly jsme za tebou a hleděly tě ukonejšit, potěšit. Nežel té žízně a touhy, jest vzácným darem, vzpruhou k velikým činům.“

Lubor zadíval se v oči stříbrovlasé Děvany, z nichž jakoby vycházel hvězdný svit. Vzala jej za ruku:

„Pojď, doprovodíme tě na kraj lesa, noc se blíží.“ A básník kráčel v průvodě vil stezkou od „zapadlého mlýna“ a přes to, že černý les díval se naň strašidelnýma očima, měl sladký mír v duši, jako nikdy dotud.

Před vílami, svými paními, letěly světlušky jako žhavé puntíčky, závodíce s měsícem, jenž tu tam stromy probleskoval, chýle se již k svému západu.

Když přišly na konec „Hůr“, stála Skalina posud na stráži u vchodu k jeskyni vil; rosné kapky třpytily se luzně na temném jejím rouchu. Kynula Luboru rukou:

„Zdar buď ti, svěřenče náš, a šťastný návrat ze skal a lesů! Již jasněji hledí tvé oči, jiný tklivější úsměv se loudí se tvých rtů.“

Došly pasek, víly začaly pěti jemnou melodickou píseň, již konejšily kdysi malé pachole, a host lesa naslouchal jí, až docházel prostoru, kde z oken osamělé myslivny zazářilo světélko. Tu stávala se vzdálenější, neurčitější; když se Lubor ohlédl, zdali jsou víly ještě s ním, zahlédl jen zářivé mlhy. V nich zdálo se mu, že rozeznává, jak stříbrovlasá Děvana láskyplně rozepíná po něm náručí a štíhlá Krasava jak mu kyne rukou.

I ta mlha mizela, jen ve směru, kde byla bělavá paseka, zvláštní zář prostírala se nad lesem, který stál tu jako obrovská černá zeď, jejíž zubaté cimbuří, vrcholky to jehličnatých stromů, rýsovaly se na hvězdami ozářeném nebi.

Lubor zastavil se na paloučku, přiléhajícím k ovocnému sadu myslivny a díval se na bývalý domov svůj, až vyrušily jej pádné kroky i zvuk silné holi, která na kamení narážela. V brzku uzřel vysokorostlou postavu; byl to kamarád hajný, jenž znepokojen jsa dlouhým prodléváním svého hostě, mu vyšel vstříc.

Šli nyní ostřejším krokem kolem lesa, až dostali se k malé chaloupce se širokou střechou a bílým komínem, kolem níž bylo dřevěné brlení a malé hospodářské přístavky.

Po cestě vyptával se hajný, proč host se zpozdil. „Je ovšem divný čas, člověk ani se nenaděje, a tma přikvačí. Kdyby toho nebylo, ani bychom nevěděli, že je podzim tu a zima že valem táhne, tak je krásně v lese, krásněji než v létě. A kde ráčil jste býti?“

„Pod Hůrami“ a u „zapadlého mlýna“, odpovídal Lubor se snivým pousmáním.

„Nu, to se má stará podiví, že byl pán ve tmě a při měsíčku „u mlýna“! Nešla by tam za poklady světa – věří pevně, že tam straší. Ani mne tam pustiti nechce, bojí se o mne. Jen co pravda, neveselo tam je!“

Když vkročili do hájenky, a boubelatá hajná nesla na stůl večeři, vypravoval jí muž ihned, kde host byl. Dobrá žena ustrašena spráskla rukama:

„A to je milostpán ještě živ? Vždyť tam tancují a zpívají lesní ženy a ty každého muže zardousí – a v jeskyňce prý jsou skřítkové.“

„Snad ne každého,“ odpovídal Lubor s divným pousmáním.

„Milostpán je viděl?“ tázala se hajná s hrůzou na hostě pohlížejíc, a když Lubor doložil: „Což kdybych byl viděl?...“ ustoupila od něho na několik kroků.

„Bláhová, to pan Lubor si tě jen nabírá; kdo pak jak živ viděl lesní žínky a skřítky – raděj jdi a v komoře ustel,“ konejšil ji muž.

Leč hajná již po celý večer nezbyla se hrůzy; když hostě uložila do hojných pruhovaných peřin, pravila muži, že jí ten jeho kamarád připadá jako nějaký černokněžník. „Stejně vlastně nikdo nevíme, co je zač a čím se zabývá!“

„I píše prý knihy a noviny!“ mrzel se hajný, „znám jej přece od šesti let!“

„Nu vidíš, knihy skládá, kdo ví jaké – a ty ženky jistě viděl, poznala jsem mu to na očích!“

Hajný ještě chvíli ženu pošeptmu plánil; ta se modlila, aby divný cizinec již byl pryč, a slibovala si „pod Hůra“ a k „zapadlému mlýnu“ že již co živa nepůjde, ani ve dne.

Z rána host odjel; hajná se ho ostýchala, ale muž její měl radost, že pán tak dobře se vyspal a lépe k světu vypadá, než když před dvěma dny přijel. Zval jej vroucně, přes všecko mrkání ženino, na opětnou návštěvu z jara, a host tiskl mu ruku s úsměvem.

Sešli spolu na silnici, kde čekal povoz ve vsi sehnaný; Lubor vstoupil, rozloučil se, a hajný dal se k domovu. Vyjeli na vysoký kopec: „Je odsud pěkná vyhlídka,“ upozorňoval vozka, „široko daleko si ji každý chválí.“ Lubor povstal ve voze a opíraje se rukou o shrnutý kryt, bloudil zrakem po krajině. Před ním vysoko čněly tmavé vrcholky stromů „na Hůrách“; dlouho na nich tkvěl okem a vzpomínal údolí pod nimi... Pak jinam zrak obrátil, kde za lesy ležel kamenný kostelíček s divnou, bedněnou věží...

Bajka o pošetilem ptáčeti

Na úpatí zalesněných hor, v rozkošné, chráněné krajině, stál nádherný letohrad. Jeho bílé zdi porostly byly mnohobarevným zimolezem a úponkovitými snítkami růžovými, z nichž čnělo na sta vonných květů a svěžích, polorozvítých poupat. V jeho stinné zahradě vysokým, zlaceným plotem ohrazené, šumně se vznášely vodotrysky a tiše spadaly jejich kapky zpět do lesklých mramorových nádržek. Útulná loubí z opojně vonícího bělokvětého jasmínu zvala k odpočinku v zelené své náruči na krásně řezané lavičky a lenošky. Na bujných, jako hustý aksamit přistřižených trávnících čněly skupiny vysokých rhododendrů, posetých chomáči temnorůžových kalichů, aneb prostíraly se umělé hvězdice, kola, kříže ohnivých barev, utvořené z nízkých pospolitých květin. Štíhlé stromky růží remontánek tvořily rozkošné řady, a jim jakoby vážně se pousmívala stromořadí vzdálenější rozložitých jilmů, platanů, habrů a jasanů. Na zdech k jihu obrácených zvolna z opadalého květu vyvíjely se mezi lupením hrozny a broskve.

Opodál ve sklenících, sličných tvarů a lesknoucích se tabulek, mezi vzácným stromovým ovocným napolo ukrytých, pialy se šťavnaté, široké palmy, plazily se vzhůru podivné orchideje, vynikaly ze srstnatých listův objemné zvonky gloxinií, ve pružné stromky vyrůstal něžný bílý vřes, a rozmanité begonie rozkládaly do široka své listy.

Vlhké tyto síně, plné tropických zjevů, štědře udělily ze svých kras rozložitému tarasu, sestupujícímu k zahradě, a velikému balkonu na průčelní straně letohradu, jenž jako světelná hra planul rudými a zlatými květy, stříbrnými listy, purpurovými stvoly. Balkónem rozlévala se vůně do skvostné jizby, pravé to klenotnice umění a přírody. I sem dodaly skleníky z bohatého svého obsahu; ve stolcích ze zlaceného proutí, u paty bělostných soch, na rýhovaných sloupcích, kolem velikých, čarovnou prostoru stonásob opakujících zrcadel: všude bylo plno šťavnaté zeleni, tu jako drobný lesklý deštík po stěnách a na měkké koberce se snášejí, tu vějířovitě se rozkládající, všude otvíraly se kalichy všech barev, trčely chomáče hvězd, voněly hrozny opojného květu. Štukový, umělý strop bělal se ze zlacených lišt, podobnými medaliony ozdobena pole stěn; bleděmodré pohovky a lenošky hojně zlacené tulily se k bílému pozadí mezi skupinami květin, drobné stojany pyšnily se sty drahocenných nádob, hraček a drobnůstek, na podstavcích otočených těžkou, temnou látkou, a tu onde na stěně umístěny mistrovské obrazy v širokých zlatých rámcích. –

Tam, kde světlo nejjasněji dralo se bledě modrými záclonami a pestrými květinami všude se pnoucimi, stál nádherný nástroj hudební, bohatě perletí vykládaný, a naproti němu v úplné houšti kamelií, azalejí a palem na zdobném stolku vysoká klec.

Malý její obyvatel, ptáče neurčitých barev, ale blýskavých, čiperných očí a švižných pohybů, zdál se jediným pánem této čarovné, malé říše. Jemu jakoby voněly všechny ty chomáče květů, jemu jakoby vypínaly vstříc bělostné šíje a ramena sochy bohů a vil, jemu na potěšenou jakoby slunce báječné paprsky lákalo z hedvábných clon, ze skvostných hraček všude rozestavených.

Ptáče to bylo miláčkem sličné paní, jedné z obyvatelek rozkošného letohradu a velitelky balkónové síně. Našla je zcela maličké za zahradou na úpatí hvozdů horských, kam zanesl je neznámý osud, umístila je v kleci, původně ustanovené pro pestrého papouše, krmila slaboučkého a zkřehlého tvora sladkými zrny a zaradovala se, když zazářila mu očka a zalesklo se šedohnědé peří. Ptačátko zvykalo péči své paní, zvykalo nádhernému svému bydlišti, tak že často nechávala pěstounka jeho zlatou klec otevřenu, aby poskočiti si mohlo po měkkém koberci a zalétnouti blíže ke skupinám opojných květů. Křídla ptáčete byla dosud slabá, nevyvinutá, nebylo mu lze daleko doletěti, neodvážilo se ani na obrubu balkónu zakrytou v hustém břechtanu.

Sličná paní milovala ptáče velmi; jeho opuštěnost ji dojímal, doufala z něho vychovati statečného, moudrého tvora a v lesklých jeho očích zdála se jí spočívati toho záruka. Zapískalo-li ptáče slabounkým svým hláskem, sedala paní k nádhernému svému nástroji a z bílých kláves vyluzovala sladké a prosté melodie, aby svého miláčka naučila zpěvu. Nastavovala mu jemnou svou ruku, a když usedlo na ni, hladila lesklé peří a plné své rty tiskla na čipernou jeho hlavičku.

Když viděla, jak jest věrný a přítulný její chráněnc, neobávala se ani trochu, že unikne v široký kraj, otevírala často okna a lesklé dvře květnatého balkónu, aby svěží vánek, v zahradě vanoucí, pomísil se s těžkým, vůní prosyceným vzduchem nádherné jizby. Čas po čase zalétlo krotké ptáče na římsu okna a hrálo si zobáčkem s lístky růží sem se deroucí, aneb usedalo na pažení balkónu mezi palmy a dívalo se, jak kapky tiše padaly v nádržky mramorové, a jak slunce mění vodotrysk v lepu duhu.

Leč jen malou chvílku užívalo ptáče svobody; zdál se mu vzduch drsným a světlo ostrým, přílišným, i vracelo se rádo v lahodný, teplý klid drahocenné kobky. Bylať vlídná paní vyhýčkala čiperného svého miláčka; liboval si v něžném jejím celování, v teplém a lesklém útulku, jež mu byla zřídila, liboval si ve sladké potravě, jež mu byla vždy přístupna.

Někdy, ale jen někdy, když ptáče vyrůstalo, hnula se v jeho srdéčku zvědavost, jak asi jest tam venku za zahradou, jaký asi život žijí kmenovci jeho, jež viděl koupati se v modru oblohy, již letěli daleko, nedozírně daleko i z nichž někteří měli mohutná, široká křídla. Ale pak řeklo si ihned, že často asi zimou se chvějí, jindy že je mučí úpal sluneční, žádná laskavá ruka že jim nechystá potravu, a že žádný z nich nebydlí tak nádherně, měkce, rozkošně, tak právě královsky, jako malý miláček vlídné obyvatelky letohradu. Tento útulek jest zajisté nejkrasším místem na světě! Domnívalť se maličký křídlaček, že „svět“ zná z obrazů v zlatých rámcích. Představovaly vesměs krajiny, tu usměvavé, tu snivé – ale žádná podle cenění ptáčete nevyrovnala se z daleka jeho jizbě a kleci. V žádné nebylo zlatých prutů a kruhů, krajek a soch a jedna, která znázorňovala vnitřek lesa, zdála se mu ošklivou, tak byla černá a šedoskvřinná.

Zase minul nějaký čas, a ptáče zkoušejíc sílu svých křidélek, sletělo s vějířovitých listů balkónu až dolů na třpytný písek zahrady. Líbily se mu hvězdice uprostřed aksamitových trávničků – bylyť tak podobny skupinám nahoře v jizbě! – líbil se mu vodomet s nádržkou i dalo se postříkati jeho kapkami. Z růžového stromořadí nesměle vzlétalo výše, až dostalo se na vrcholek krásného platanu. Rozhlíželo se daleko: ó, jak byl ten svět široký a jak divný! A tam za letohradem rozprostíraly se ohromné černé pruhy, z nichž některé vystupovaly dosti blízko k oblakům (to hvozdy blízkého pohoří), a ty zdály se ptáčeti, jen rozmanitosti, lesku a

barvám uvyklému, zvláště ohyzdnými a strašnými. Vítr zadul korunou platanu, ptáče se zachvělo a úzkostlivě snášelo dolů; bylo ještě nezkušeno v létání a zapletlo se několikrát mezi husté listí, zarazilo o větev drsnou a posléze, všechno jsouc ustrašeno, neobratně v řadách štíhlých růží o trny se ranilo.

Ach, jak bylo rádo, když podařilo se mu dostat se mezi své milé květiny na balkón, když uvidělo svou ochránkyni, ana již se po něm ohlíží, a když konečně, jí jsouc polaskáno, octlo se v lesklém útulku své zlaté klece! Krásná paní rozvlnila zvuky na sladkém svém nástroji, ptáče jimi ukolébáno zvolna se tišilo a usínalo, zapomínajíc na ohyzdné černé pruhy na obzoru, jichž nejvíce se zaleklo.

Od té doby si ptáče ještě více vážilo rozkošné kobky a jen s bázní vzpomínalo krátkého pobytu na vrcholu vysokého stromu, svého rozhledu po krajině a zdouvání se silného větru. Vidělo-li s květnatého balkónu letěti v oblacích veliké opeřence směrem k černým pruhům horských hvozdů, litovalo jich dobré jeho srdéčko upřímně a divilo se, proč zachtívá se jím temného, ohyzdného světa, který již v obraze na stěně budí tolik hrůzy!

Ó, proč raději neskryjí se do kobky plné květů, zlata, vůně, krásných, kyprých podob a sladkých, vábivých zvuků, proč nehledají si také velitelky sličné bílých rukou a útrpného srdce? „Ubozí vyhoštěnci!“ Naříkalo nad nimi ptáče ve zlaté kleci a vděčně blýskavým okem dívalo se na paní, jež dumala v jasně modré lenošce. Dobrá pěstounka všimla si vděčného pohledu, přistoupila ke kleci a sáhnuvši ve zlacená dvířka, pohládila své dobré ptáče.

Těšilo ji stále; jen to ji rmoutilo, že tak pomalu mohutní jeho křídla, že hlásek jeho stále slabě zní. Připadlo jí někdy, že nejde mu k duhu těsné vězení jizby, její těžký, vůněmi prosycený vzduch, vyhýčkaný způsob života. Leč obávala se pustiti svého miláčka v drsnou krajinu, kam původem snad náležel, i doufala, že čas přinese mu sílu a statečnost. –

Jednou v plném létě, když kalichy růží všechny již byly otevřeny a zvolna již opojně vonící své listy trousily na žlutavý písek i aksamitový trávník, když v silném žáru slunečním bylo volno jen cizokrajným palmám a oranžovým stromkům, proti vůli své v chladném severu pěstěným, – bylo smutno a dusno ptáčeti v nádherné kobce. Velitelky zde nebylo, odešla, aby unikla vedru, kamsi v chladnější síně přízemní; květiny voněly tak opojně, že bylo ptáče málem udušeno; pruty klece byly žhavy a v nádobce sklenné vysychala vlašná voda. Žhoucí paprsky sluneční pronikaly i hedvábnými záclonami a způsobovaly v bohaté jizbě tolik třeptu a světla, že bystrá očka ptáčete umdlévala a pobolívala.

Aby uniklo mdlobě, vylétlo na balkón, na němž kalichy květin takměř vadly a se zavíraly, pohlédlo do zahrady, leč i tam všude žhoucí žár, a vodotrysk pod tlakem vzduchu jen líně zdvihal svůj skrovný proud. Nad to jal se na chodnicích zdvihati drobný písek v

kotoučích, větvemi stromů začínal lomcovati víchr, růžové řady chvěly se úzkostně; žhavé paprsky slunce náhle zmizely, a modrá obloha desně sešedivěla.

Ptáče oslepeno jsou kotouči prachu a poděšeno proudy víchru, chtělo se vrátiti v dusnou, ale ochrannou jizbu. Tu s třeskem zapadla křídla dveří balkónu, útulek uzavřel se ubohému opeřenci, a omámené ptáče zůstalo uprostřed řádění vichřice, nevědouc co činiti. Až pak, když blesky počaly protínati temnou oblohu, a ozýval se hrozný, celou bytost něžného ptáčete rozechvívající rachot, slétl ustrašený tvor s vyčnívajícího balkónu mezi růže – leč i ty za nedlouho topily se v proudech prudkého deště.

I vzpomnělo si ptáče na košaté platany ve stromořadí a s nevýslovným namáháním, těžkým kapkám se bráníc, letělo v přestávkách dále směrem k hustým větvím. Jsouc pomateno, ustrašeno a zmalátněno, nemohlo naléztí pravého směru a náhle uchopeno bylo silným proudem vichřice a uprostřed blýskání, dunění, spoust vody neseno kamsi daleko v neurčitou mlhu.

Když proud vichřice se usadil, a tíže kapek se zmenšila, prohlédlo ptáče; vzpamatovavši se poněkud, spustilo se na větve nejbližšího stromu a hledělo kolem sebe. Po letohradu nádherném, po krásné zahradě s vodotryskem ani památky, strom, na nějž se spustilo, stál osamělý uprostřed polí valně zpustošených bouří a proudy vody, nebe bylo posud šedo a vyhlídka zakalena mlhou deště a vlhkých výparů. V této mlze jevíly se zdálí stopy zelena jako dlouhý pruh; srdce zmořeného ptáčete zabušilo radostně; snad jsou to stromořadí milé jeho zahrady, snad zakrývá ten neurčitý pruh drahý, útulný letohrad!

Sebravši všecku sílu, vzneslo se ptáče přes zmáčená a utlučená pole a letělo k dalekému zelenému pruhu. Často zemdlívalo, a ještě nechtěly se objeviti obrysy pěstounčiny zahrady, až konečně, když večer valně již se nachyloval, spatřilo před sebou vysoké, temně zelené vrcholky. Leč, ó zklamání, to nebyly košaté jilmy, platany a lípy zahrady, za nimi nebylo zřítí sličných řad plnokvětých, růžových stromkův a zpívajících vodometů. Zeleň těchto velikánů sestávala ze samých pichlavých, tu krátkých, jinde zase dlouhých, v chomáčky seskupených jehlic, jimiž prokmitala šedavá neb červenavá, hladká kůra mocného pně.

I připadlo nebohému ptáčeti, že zelený pruh, který ustrašené srdéčko jeho tak potěšil na vrcholku uprostřed zaplavených polí, je snad totožný s černým lemem obzoru, jehož se v zahradě tak děsilo, a že vichřice i pomatěný jeho let zanesl je, kam s něžnou útrpností vídal létati mohutné, odvážné své bratry. A nyní téměř z měkké ruky pečlivé ochránkyně, nevědouc, kterak tu žijí bratří silnější, zkušenější, octlo se samo v tom strašném světě bez naděje brzkého návratu v teplou, útulnou, nádhernou svou klec!

Ustrašeně lítal pták od rozložitě sosny k lesklému smrku, k štíhlé jedli; všude narážel na pichlavé větve, nikde nekynul mu útulek – a večer víc a více v noc se proměňoval, na zachmuřené dosud obloze nikde světla, houkání, sykot a pískot ozýval se po hvozdě, a nebetyčné stromy tak strašidelně šuměly a se klonily, jakoby ptáku vyhrožovaly: „Co tu chceš, neobratný cizince? – snadno rozdrtíme tebe mezi svými mohutnými sloupy!“

Ptáče napínalo zrak, aby ve tmě houstnoucí našlo si přece místa k odpočinku. Poskakujíc mezi neznámými keři, vzpomínalo na rozkošnou jizbu, kde stála jeho klec. Jak bývala milá a vlídná, když sličná paní rozžehla v ní mírné světlo růžové lampy! Jak dmula se hedvábná lehátka k odpočinku zvouce! Zde místo polštářů trčely skály, mech, lišejníkem a drobnými bylinami porostlé. Ve vyhloubený otvor mezi temné skály skryl se konečně malý zbloudilec; dlouho bděl strašen jsa nezvyklým šumotem a divnými zvuky hvozdem se rozléhajícími, než posléze únavou usnul.

Paprsek ranního slunce, i do skalní jeskyně zabloudivší, probudil ptáče; ostýchavě vylétlo ze své skrýše a rozhlíželo se po novém, bezděčném domově. Bylo se na matné večerní své pouti dostalo daleko do hvozdu; nikde neprobělávala se širá krajina, všude zela hustá, neproniknutelná síť zelena. Stromy velikáni netrčely již tak černě, strašidelně k obloze vyjasněné, ale šumělo to v nich dosud mocně a šumot ten cize, nevlídně zněl drobnému ptáčeti. Jak chladný, vlhký zde vane vzduch – jaký vůbec divný, zachmuřený svět jest to, v nějž zlá bouře je zanesla! Ani jediným rysem nepodobá se dosavadnímu domovu, pestré, blýsknavé komnatě, ba ani lépe zahradě pod balkónem, která se nevděčnicku jednou zdála drsnou! Zde není žhoucích květin v umělé tvary uspořádaných a opojně vonících, – zelené bezkvěté kapradiny rozestírají se po mechu, po kostrbaté půdě. Toho krásného aksamitového trávníku, jenž prostíral se mezi vodomety a růžovými řadami a objímal pestré hvězdice záhonů! – vždyť ruka velitelčina zahradníka učinila jej podobným měkkému koberci v balkónové jizbě! Zde dlouhé pichlavé větve ostružin vlekou se po lesní půdě, divoce se proplétají a cestu zatarasují, – a mezi ně naseto všude úlomků skal a naváto uschlého, vlhkého listí.

Nikde žhoucích duhových barev, zlatých ozdob, bílých lepých soch – jen smutná, jednotvárná zeleň daleko široko, zeleň, v níž tu tam choulí se skromné kvítko, – zeleň a strašná šed' skal. Balvany těch skal hučí malý vodopád, zbloudilý to proud potůčku, v údolí cestu násilně si razící, leč šumí a perlí to v malých těch tůních divočeji než v mramorové nádržce z milé ptáčeti zahrady. Dychtivo jsouc každodenní občerstvující své lázně, pohrouzilo se ptáče ve vířivou vodu; byla ledově studená, až vyhýčkaného tvora zamrazilo, leč přece cítil

se osvěžena. Napil se také tam, kde byla voda průhledně čistá, a náhle pocítil, jak je hladov a vysílen.

Kde jest bílá ruka sličné paní, která přinášívala mu na ozdobné misky zlaté klece tolik dobrých zrn, svěžích lupenův a rozličných pamlsků? Zaleklo se ptáče, že zemře tu v nevlídném hvozďe hladem a slabostí; mocný pud sebezachování přiměl je, že pozorovalo, jak zkušenější, silnější soudruzi dobývají si potravu, a záhy učilo se též sbírat si hmyz a hledati zrna lesních plodů. Mnoho z nezvyklé té stravy bylo mu odporné – často, třeba hladov, živil se pták jen čistou vodou při skalním vodopádku, – ona jediné připomínala mu domov ztracený, byla tak svěží, sladká, křišťálová jako voda v mramorové nádržce, ve skvostných miskách jeho klece.

A nejen hrubé potravě zvykati a ji sbírat učilo se ptáče – počalo si i hnízdo budovati podle příkladu ostatních snášelo trávu, mech, listí, spojovalo je hlínou, vystlávalo je pohozenými pírkami, tak že za nějaký čas ze skalního otvoru, který zprvu poskytl mu útočiště, vystěhovalo se do prostranného hnízda ve větvích mohutného, svěže zeleného smrku, jenž stál opřen o vysokou, žulovou stěnu.

Ach, byl to krušný život a krušná v něm práce! Vyhýčkaný pták nevěděl, jak do toho; jen pomalu probouzela se síla a bystrost rozkošnickým pohodlím nádherného letohradu tlumená a nevyvíjená. Ptáčeti něžné srdce krvácelo, když čiperné veverka poskakující kolem něho zlomyslně se smály jeho nedovedným pokusům, když velicí opeření silných perutí se zdrcující útrpností želeli jeho nedůtklivosti, jeho strachu před každým šustem nezvyklým, vytýkali mu jeho schoulená křídla, kdykoli vichřice lomcovala hvozdem, a blesky se dotýkaly pyšných vrcholků.

Konečně bylo zbloudilé ptáče s úkolem svým hotovo a přestalo se báti výsměchu a škádlení bystrookých veverek. Seznamovalo se lépe s hvozdem, znalo již všecka jeho údolí, rokle, vlhké louky, nebálo se již tak tuze temných jeskyň, ba zalétalo do jejich hloubek a bystřilo v nich nezvyklý svůj zrak. Ponenáhlu také zvykalo potravě lesní, nebyla mu tak odporná, a lehčeji již si jí dobývalo.

Ani nezpozorovalo ptáče, že drsný vzduch, pracný způsob života jde mu k duhu. Jak by se mu byla divila jeho velitelka, jak by bývala spokojena se svým chráněncem! Vyrostl značně, a sesílily, zmohutněly mu peruti. Jeho druhdy něžná, čiperná hlavička nesla se teď hrdě, zraky byly bystré a ohnivé, tak že zářily jako zlaté. Slabý, něžný pískot ustoupil hlasu silnému a lahodnému, jenž mile zněl hvozdem a ve skalních údolích příjemnou budil ozvěnu. Odvažoval se pták již na vyšší vrcholy, ba i nad ně vzlétal, neděsil se již ostrých slunečních

paprskův, a pichlavé větve lesních obrů neranily již mohutnějšího jeho těla; uměl se jim mrštně vyhýbat.

A bylo věru ptáčeti zbloudilému nově nabyté síly velice potřeba! I ty kapradiny vadly a zbělaly na mrtvé stvoly, mech zežloutnul, kvítka do jednoho zmizela, z ostružin zbylo holé a zamotané trní, – nadešla chladná, ale přívětivá jeseň, a krutý mráz zavládl v pohorském hvozdu. Spousty sněhu napadly mezi skály, na povrch uvadlých nyní luk a roklí, a z bílého toho moře jediné pichlaví, ale věčně zelení velikáni, smrky, sosny a jedle, zdvihaly svá mohutná, nezdolná ramena.

Záhy pták z měkkého, pracně sdělaného hnízda na smrku při příkré stěně byl nucen přestěhovati se znovu do jeskyně skalní. S namáháním nevýslovným vzdělal si tam v koutku hnízdo nové – byloť trav a mechu tak málo nyní spatřiti, byl nucen odhazovati si sních zobákem, na štěstí již sesíleným, a vyškubávati stavivo zde onde z chráněných trhlin velikých skal. Skutečná bída byla by dolehla na nezkušence, kdyby starší druhové, dávní obyvatelé hvozdu, vidouce, že ptáče pozbývá své nedůtklivosti, hrdosti a plachosti, nebyli mu poradili, jak dobývati si potravu i za vysokých závějí sněhových.

Tak uprostřed stálých svízelů ztrávil někdejší vyhýčkaný miláček sličné paní zimu uprostřed osamělých hvozdu horských za hrozných metelic, kdy celý svět zdál se býti proměněn na sněhovou vánici, za mrazivých větrů, kdy praštelly stromy velikáni, a kdy i vodopád mezi skalami tichl a zamrzal. Pták pobýval většinu dne, nehledal-li si potravu, ve tmavé, zasněžené své jeskyni a více než kdy jindy vzpomínal ráje ztraceného, plného barev, zlatého třpytu, vůně a líbezného tepla.

Ó, toho štěstí, kdyby nyní mohl tam dlívati! Kdyby mu dopřáno bylo naslouchati zvonkovitým zvukům, které jeho ošetřovatelka loudí ze skvělého, perletí vykládaného nástroje, a pak zalétnouti na bílou její šíjí a dáti se pocielovati jejími teplými rty, její něžnou rukou! Té rozkoše, kdyby smělo se houpati ve zlatém kruhu klece a pak hráti si na schovávanou mezi silnými lesklými listy kamelie a jejími báječnými květy, mezi chomáči růžových a bílých časných azalejí, opíjeti se vůni plných hyacintů, jež za zimy vždy ve sličných řadách plnily skvostnou komnatu. Kdo asi stal se miláčkem krásné paní na místě ubohého zbloudilce? Kdo přebývá za zlacenou mříží, komu sype dobrotivá ruka sladká semena?

Tak přemítalo a tesknilo ptáče neustále a smutně z otvoru jeskyně, napolo sněhem zakrytého, dívalo se na bílou půdu, na níž znatelný byly drobné stopy hladové zvěře, na šedavé skály ze sněhového povrchu tu a tam čnějící, na obrovské, tmavé stromy, jež uprostřed

sněhové spousty znova nabývaly oné strašidelnosti, která za příchodu do horského hvozdu ptáčeti srdce svírala.

Jedinou útěchou a radostí křídlatého poustevníčka bylo, když po metelicích a vichřicích zavládl tichý a jasný, třeba krutě mrazivý den. Tu ruče povznesl se nad nejvyšší vrcholky sosen, jedlí, blížil se k bledému modru oblohy, těšil se z nádherného třpytu lesních zasněžených mýtin a plání, zimním sluncem mdle ozářených, a obdivoval se známému vodopádu v rokli, jenž zdál se ve skromných paprscích světla sestávat z křišťálův a drahokamů.

I té kruté, truchlé zimě byl konec; prudké, ale vlažné větry střásly břemeno sněhové s ramen lesních obrů, působením teplejšího slunce tála vysoká pokrývka sněhová, a pod ní znenáhla znovu objevil se mech, v němž záhy vyskytlo se tisíce nadějných puků jarních bylin. Pouta ledového sprostěný vodopád divoce hučel nyní skalami, odevšad posilu si sbíraje, a kde jaká stružka, rýha, rokle v lese, vše naplněno bylo vodou proměněných spoust sněhových. Po několik dní zmítal se a sténal les horský ve velikém jarním převratu, – ale pak nastal poměrný klid, v němž vše osvěžovalo, se zelenalo, poupata nasazovalo, rostlo, bujelo!

Také pták-poustevník vystěhoval se z temné jeskyně na rozložitý, krásně zelený svůj smrk při skalní stěně, poopravil loňské hnízdo, zimní vichřicí pocuchané a rozervané, a těšil se z jarní proměny. Prudké vichry a deště převratu snesl statečně – nepoděsily ho ani tolik, jako tehdy krátká letní bouřka, za níž v širý hvozd zabloudil. S uspokojením zkoušel sílu svých perutí, bystrost svých slunných zraků – cítil, že dovede se již vznésti vysoko a doletěti daleko, věřil, že podaří se mu, o čem tak dávno osiřelé jeho srdce snilo – vyhledati ráj a domov ztracený!

Od chvíle, kdy slunko svítilo tepleji, kdy jehličí stromů lesklo se zeleněji, a na koncích ratolestí světlé nové pučely vrcholky, kdy na keřích a plazivém ostružinčí a maliní objevily se pupence, zvolna v útlé lístečky se rozvíjející, kdy první květy podléstek, sněženek a plicníků vyhlédaly z trávy a mechu, probudil se ve ptáčeti pevný úmysl zaletěti v nádherný letohrad, obrostlý růžemi a zimolezem, s balkónem plným vějířů a palem, plných hroznů vzácných cizokrajných květů.

Nyní bude krajina volna a přístupna – a jeho křídla jsou silna, neunese ho proud větru ledakam, neoslepí jeho oči prach a prudké světlo sluneční. Větším uvykl svízelným!

Bylo koncem dubna měsíce, když z horského lesa, již všude sněhu prostého a svěže zeleného, vydal se pták roztoužený na pout do kraje. Mimoděk ohlédl se po svém bydlišti, silném smrku u skalního srázu, jenž byl poset krásnými, novými puky – a srdce poněkud se mu sevřelo, že je opouští. Leč ihned zaplašil pocit svíravý – čím jsou ty pichlavé stromy proti

palmám, řadám stolistek, kameliím, sličným keřům rhododendrů růžokvětých, čím šedé, tvrdé ty skály proti měkkým hedvábným pohovkám komnaty, čím prostý, o hrany skal se tříštící pramének proti umělému vodotrysku v mramorové nádržce? Navždy opustí jednotvárný, mrtvý tento hvozd a znovu bude účasten rozkoší a přepychu původního svého domova!

Pták vzlétl na nejvyšší sosnu svého okolí, přenesl se přes všechny vrcholky a opět viděl ležeti před sebou horský hvozd, jako tehdy v letní bouři, v podobě dlouhého, temně zeleného pruhu. Letěl dále přes zoraná pole, přes bledozelené louky a hnědé úhory; již spatřil osamělý strom, na němž tehdy, jsa malým, nezkušeným ptáčetem, odpočíval, leč nebyl nyní košatým útulkem, na větvích jen málo dosud rozvitých listů.

Dlouho asi tehdy unášel proud vichřice ptačátko; neboť nyní valný čas protínal čistý vzduch perutěmi, než zjevila se mu krajina, již na prvním malém svém výletu poznal s temene rozložitého platanu. Aj, tu vystupuje zahrada dobré jeho ochránkyně za ozdobným zlaceným plotem, a v ní drahý, tolik želaný letohrad!

Krouží pták nad bývalým domovem svým, pozoruje jej – a skoro ho nepoznává! Bílé stěny domu dosud málo jsou zarostly zelenou clonou, na stezičkách zahrady místo písku lesklého povaluje se svadlé listí, stromky stolistek obtočeny jsou rohožemi, taktéž pokryty jsou mnohé záhony, jež žhoucimi barvami a hvězdovitou podobou bývaly zahradě přední ozdobou. Jen v jedné části zahrady blízko balkónu dobře známého pozoruje pták vzezření rozdílné; pilné ruce shrabávají svadlé listí na kupy, čistí trávník a kropí jej, neb sejí v něj travné semeno, odvažují slámu a rohože se stromků, ořezávají zbytečné výhonky.

Kde jest spanilý vodotrysk, jenž zpíval tak snivou píseň – kde jsou růžokvěté keře rhododendra? Pták ohlíží se po nich a vidí na trávníku, kde stávaly, stopy jich kbelíků, vidí místo vodotrysku pouhou rouru v prázdné nádržce, vidí, jak mramorový její lem uschován posud pod ochranným krytem.

Tedy omamující skvostná ta krása jest jenom dočasná? Jest jí třeba pilných a dovedných rukou, aby stále byla obnovována, aby zase byla zbudována, jako porouchané jeho hnízdo na horském smrku? Ty květiny samy nerostou z půdy, ty stromky nesnesou zimního a jarního převratu, vodotrysk sám sebou nechrlí svého vodního oblouku a netříští se nenuceně o mramorový lem? Vše to je umělé, prací a důmyslem vynucené, trvá po krátkých několik měsíců, zmizí nadobro a pak zásluhou jiných, po libosti jejich, znovu povstane v přepychu a nádheře?

Pták nemohl se vzpamatovati z bolestného svého překvapení; napolo pustá zahrada, prázdná nádržka, svadlé listí a rohože všude pod rukama pracujících lidí se kmitající, vše to krutě dotýkalo se jeho roztouženého srdce. Ach, snad tam za balkónem v milé jizbě bude

jinak, tam uzdraví se z nečekaného zklamání! Snesl se kvapně na zahradu, až lidé tu pracující užasli nad třepotem křídel silného opeřence; v letu spočinul na chvíli na obrubě balkónu a vklouzl dychtivě do skvostné, nejsladšími dumami oblévané komnaty.

Ne, zde nebylo změn; týž umělý strop a stěny se bělaly se spanilými sochami o závod, tytéž drahocenné trety, nádoby a hračky blýskaly se na zdobných podstavcích, tytéž blankytné záclony ve spojení s krajkami tlumily světlo a splývaly na temný měkký koberec. Zase zvaly hedbávné lenošky k odpočinku, zase voněly v proutěných stolcích kovových odstínů opojné hyacinty a konvalinky, zase pojily se tmavolisté, velkokvěté kamelie s palmami v rozkošné skupiny – a tamto naproti nástroji lesklému, na němž sličná velitelka hrávala písňe milozvuké, stála opuštěná, zlacená jeho klec! Byla prázdná; nikým nenahradila dobrá paní zbloudilého miláčka, – bylo lze zase se v ní usaditi!

Vše bylo tak rozkošné, nádherné, jak opustil to pták v den letní bouře... Leč jak malá byla ta jizba! Létal po ní, aby znovu shlédl tisíce milých mu drobností a všude narážel velkými křídly, ba byl by si hrdou svoji hlavu málem zranil o strop. Komnata všeka se ozývala šumotem jeho perutí, květy kamelií a azalejí opadávaly, když švižně mezi ně usedl; hedvábí a krajkoví záclon pletlo se mu v cestu, když po jizbě chtěl se projíti, jako činíval ve hvozdě po vysokém mechu. I dusným zdál se mu malý, nádherný prostor – bylo tu tolik silné vůně, a tak málo vzduchu a světla vnikalo dovnitř okny hedvábem zahalenými a balkónem plným vysokých rostlin.

Ptáku bylo mdlo; chtěl poohlédnouti se po kleci, zdali v ní není několik zrn, – avšak – zlacená dvířka zalekla jej úzkým otvorem, a ten kruh v ní jak byl titěrný! Znovu rozletěl se po jizbě; tu přivábeni šumotem jeho křídel a snad upozorněni lidmi na zahradě pracujícími, přikvapili obyvatelé letohradu. Mezi nimi shlédl pták ihned svou sličnou velitelku; její tvář byla dosud přívětiva, šíje bělostně se leskla – leč něžné ruce nevzepialy se vstříc vracejícímu se zbloudilci! I chtěl pták v celování usednouti na rameno krásné paní, – ale ona zděšeně ucouvla a divila se, co tu hledá a jak sem vnikl smělý ten křídlatec? Nepoznávala ho patrně a po chvíli vyslovila domněnku, že snad hledá tu mládě, loni blíže zahrady jí nalezené a nepochopitelným způsobem ze zlaté klece uniklé. „Někdy mi připadlo, že můj ptáček přece jen pochází z dalekých, divokých hvozdů, – než plašila jsem tu myšlenku a snažila jsem se, aby i ptáček vymanil se ze svého původu. Vychovávala jsem si z něho něžného pěvce, pečlivě je ošetřovala, a ptáče přece mi uniklo, nevděčné!“ Tak hovořila krásná paní, a silný opeřenec, aby vyvrátil její domněnku o nevděčnosti, zase chtěl pocelovati ruku její. Leč lidé počali jej vyháněti, spílali mu dravců z hor sem přiletělých, pěstounka jeho bývalá znovu před ním

couvala a vzkřikla poděšeně, když pták poletuje prudce kolem její hlavy v povážlivý pohyb uváděl lepé bílé sochy na sloupech a blýštivé trety a nádoby na vysokých podstavcích.

Tu porozuměl bývalý miláček panin, že úzká, nádherou přeplněná jizba, dýšící omamující vůní přestala být mu domovem; že byl by jí obyvatelem velmi nevhodným, ba postrachem jejím. Ještě jednou oblétl komnatu a zakrouživ kolem drahé hlavy sličné dámy, přiblížil se k otevřeným dveřím balkónu: tu na kratičké cestě lesklá plocha zrcadla v nádherném rámcí ukázala mu vlastní jeho podobu. Nebylo to více drobné ptačátko, jež po lemu lesklé plochy často mezi kvítím hopkovalo – statečného okřídlence zpodobovala křišťálová plocha, jemuž ze slunných zraků zírала síla a odvaha taková, že obyvatelům letohradu, zvláště něžné, milostné paní, snadno mohla se zdátí divokou.

Tak, ano zcela tak vypadali soudruzi, jichž, jsa ptáčetem slabým a pošetilým, celým srdéčkem litoval, že letí směrem k černým, strašným hvozdům! Tamto vedle zrcadla obraz jejich – ne, nedovedla jich zpodobiti ruka malířova, jinaké jsou, krásnější, velikolepější, volnější – ó, jak volny! Volny, jako nebyla a nemůže být nikdy tato nádherná, dusná jizba, tato mříží ohraničená, zimou zpusťšená, nehotová zahrada! Zde jest zapomenut bývalý chovanec, zde budí strach a odpor – poletí zase k nim!

S pažení balkónu přes vrcholy platanu přeletěl pták; mocně, bez odpočinku, plul k černému pruhu hvozdů horských, neustal, dokud neoctl se na rozložitém smrku při skalní stěně.

Smutno bylo ptáku; krásný sen jeho života zvald za jediný den. I pohled na lesní svět působil mu bolest, – zurkot skalního vodopádu připomínal mu touhu po mramorové fontáně, jež prázdná a sucha napotom se mu zjevila – kapradiny znenáhla široko se rozkládající klonily se jako listí palem na balkóně letohradu.

Zalétl pták do jeskyně, kde zimu byl ztrávil, a tam dumal o svém neštěstí. Horský hvozd považoval dosud za cizinu, již těžko, těžko byl zvykl a vášný domov dětství nejskvělejšími barvami v mysli vyšperkovaný, byl ztracen – a jeho barvy vybledly.

Či nebyl to snad domov jeho? Připomínal si pták ponenáhlu vypravování sličné pěstounky, jak našla pískle kdesi za zahradou směrem k hvozd, zavzněla mu i slova její při trapném shledání, že přichází si snad některý pták pro mládě, kdysi tu chované. – Byl snad drsný, pohorský hvozd pravou jeho otčinou? Teprve zde sesílilo mu tělo, rozepialy se jeho peruti, zmohutněl jeho hlas, zbystřily se a jasou nabyly jeho oči; bylo to tím, že bouří unesen byl v rodu svého domovinu? Byl pískletem nedůtklivým, zakrnělým, bojácným jen proto, že nesvědčil bytosti jeho omamující, těžký a horký vzduch, úzký prostor, sladká, mdlá potrava a vyhýčkávací péče?

Se sty otázek a pochybností bojoval pták v zátiší temné jeskyně, až konečně zvítězila nad ním pravda. – Byl zavát bouří v přirozenou svou vlast a nechtěl k ní se znáti! – truchlil a toužil po tom, co bylo malicherno, jeho nedůstojno! – spravedlivým, zaslouženým trestem bylo bolestné jeho zklamání!

Jeho povinností a zákonem přírody jest milovati drsný a poněkud pochmurný, ale samorostlý tento svět, pravil si kající křídlatec; i vylétl z tmavé jeskyně odhodlaně v lesní údolí a rokle.

Chvílemi bylo mu ještě smutno a osamělo, tesknil po ráji ztraceném, ve skutečnosti i v přeludu, ale pak zvítězila tělesná bujarost i síla nad sklíčeností věrného jeho srdce, a pták počal milovati pohorský hvozď do opravdy. Již nehrozili mu stromoví velikáni šumotem svým, že jej rozdrťí, – klonili k němu své větve, šepotajíce: „Vítáme tě k nám, my jsme tví přátelé!“ Neděsily ho již šedé skály, uvykl jim, v mechu a dlouhém lišejníku je obrůstajícím rád odpočíval, v jejich trhlinách často vyhledával si potravu. Sdružil se s ptáky lesními a dlouhé s nimi vykonával cesty k oblakům po nebi plujícím.

A nejen že zamiloval si šerý les pták náš, počal se mu podívovali právě tak vroucně a nadšeně jako kdysi vonné, nádherné jizbě, zlatem a úbělem se třpytící. Což není les ten pravým závodíštěm pro sílu a bujarost? Což nedotýkají se jeho stromy vrcholky svými takměř slunné klenby oblačné?! Což nezní píseň jeho vodopádův a bystrin právě tak zvonkovitě jako tony panina skvostného nástroje, a není jeho zeleň květnatá právě tak svěží a bujná jako v zahradě letohradu, tak svěží, že ji těžké sněhy zimy dovedou jen přikrýti, ale nikdy zničití?

Co den odkrýval nové krásy v domově svém dlouho zneuznávaném, co den lnul k němu více a radostněji žil ve hnízdě na rozložitém smrku při skalní stěně. Setkal-li se někdy s pitvornými, škádlivými veverkami, jejichž výsměch tolik jej trápíval za prvního pobytu v lese, tu pomyslí si: „Aj, vy ubozí tvorové země, kteří nesmíte vzlétnouti k slunci, k volnému modru, – jen život váš k nízkosti odsouzený, naučil vás malichernému posměchu a škádlení, odplácti vám by bylo nedůstojno smělých obyvatelů vzduchu!“

Někdy vydal se na pout k letohradu, což při vzrůstající síle jeho bylo mu čím dále, tím snadnější. Nepřestal milovati sličné pěstounky, třeba ona sama již znáti se k němu nechtěla. Vídal ji, ana prochází se zahradou, zase spanile rozkvétající, ana stojí zamyšleně u vodotrysku a sleduje spadávající kapky, aneb pozoroval ji létaje kolem oken, jak odpočívá v blankytné, hedvábné lenošce.

Leč nikdy již nebudila umělá krása zahrady a skvostné komnaty bolestného toužení v jeho mysli. „Ten čarovný svět se zlatou svou klecí byl laskavým útlukem bojácnému ptačátku, jeho dřímajícím smyslům lahodila vůně, třpyt, jeho slabému ústrojí byla vhod hýčkájící jej

ruka a sladká zrnka jí skýtaná,“ uvažoval bujarý okřídlenec pokaždé, když zdálí zjevil se mu bývalý domov, „leč ty půvaby byly jen klamny! Jediné v prostoru, ve volnosti je krása, jediné v důmyslu a námaze, v boji se živly, s vichry, se sněhy a s bouřemi, v boji vítězném, po němž k slunci vzlétnouti smíme – je život!“

O Svatce, rusalce

Vysoká hora pne téměř k oblakům, a po jejím úbočí prostírá se hluboký a rozsáhlý les. Jeho mohutné stromy stojí jako neprostupná hradba, temná a s větví zář slunce láká odlesk kovový; jeho půda pokryta hustým a vysokým mechem, v němž vždy mezi útlými stonky třpytí se duhově na tisíce krůpějí. Tu onde mezi tlumem stromů do mechové půdy zaryta skupina tvrdých skal, buď do široka rozložených aneb směle sestrojených z obrovských vrstev a pitvorných balvanů. V trhlině zapadlo semeno s velikých smrků, jedlí a borovic a vzrostlo v tenké a zkroucené stromky, na povrch skal z půdy lesní připlížil se mech i lišejník a dělí se o tvrdou podušku s drobným borůvčím a se spanilými kyticemi kapradin. Mezi větvemi za časů teplých poletuje ptactvo a prozpěvuje cvrlikavě; někdy vání větru zaklátí pod horou zelenými stromy-velikány a zcuchá listí nízkých keřů a bylinek, – jemně pak a slibně bublají tu studánky, zasazené hluboko v mechovitou půdu. Jsouť ony nejlíbeznějším tajemstvím hvozdu pod horou, v nich klokotají podivné zvěsti, k nim stonky květů lesních kloní se v zadumání, v jejich hladině i bledý paprsek měsíce a svit hvězd odpočinku si dopřávají na své poutí stmělým lesem.

Jest zřidel těch bublavých rozseto pod horou několik; jedno stříbrem se lesknouc, přibralo si jméno od ušlechtilého kovu, jiné napolo se skrývá pod skalkou šedou, třetí obráží podobu velikého ohnutého javoru vodami svými.

Co asi vypravují tajemně klokotající studánky? Šeptají o moci veliké matky země, jež velí obrovskému boru růsti a drobnému mechu šelestiti, a k jejíž hrudi i ony jako průhledné drahokamy jsou připiaty; šeptají o snivých rusalkách, jež na jejich dně vyvolily si obydlí a které jsou zpěvny jako voda lesních zřidel, lepé a štíhlé jako jedle pod horou a líbezny jako květy pomněnek, vrbice a zvonků, jež obrůstají hladinu.

Studánka pod křivým javorem bublá a klokotá nejtajemněji; umí vypravovati zvěsti dlouhé a obsažné, jimž pozorně naslouchá šumící les, mlčenlivé skály i drobná havět bylinná.

Zrodiloť se v jejích průzračných vodách rusalčí dítě bílých údů, temných kadeřavých vlasů a velikých, černých očí, do zelena se měnicích. Dospívalo tiše na dně zřídla, hrálo si se zrnky písku, s vodním hmyzem a někdy toužebně upíralo svůj nyvý zrak jemně zčeřenou hladinou do okolního lesa.

Leč čím dále, tím se mu mateřský klín studánky zdál těsnějším a celý ten okolní lesní svět s obrovskými svými stromy velikolepějším a vábnějším. I vystoupilo jednoho dne, puzeno prudkou touhou, rusalčí děcko z klokotavého zřídla a vydalo se na pout neznámým mu krajem. Bylo dospělo na dně tichých vod v urostlou, spanilou dívku; jako úběl svítily se okrouhlé údy, dlouhý černý vlas ve vlnách spadal až k malým nožkám a napolo halil luzné tělo, oděné v roucho blýskavé, zelené, z vodních řas utkané. Něžné ručky rusalčiny měly zarůžovělé dlaně a prsty, za svěžími rty bělaly se zoubky jako perly – ale nejkrásnější byly rusalčiny oči: brzy zdály se vyzařovati plný jas sluneční, brzy byly temny jako noc a jakoby naplněny sladkou slzavou touhou a zase dívaly se jako moudré oči mladých srnek lesních.

Těma očima čaruplnýma kolem sebe se rozhlížejíc, kráčela rusalka od rodné studánky lesem, prostírajícím se pod vysokou horou. Pohled v hradbu stromovou, na pitvorné skalní útesy i na rozkošný malosvět mechový, který rozhrnovala svou nožkou, lákal a blažil ji, leč více ještě oblažil luzný její zjev širý hvozd, v němž nenadále se objevila.

Kamkoli nohy její vkročily, za nedlouho místo suchého vřesoviště neb mechu objevily se dlouhé pruhy luk, zelených jako smaragd, na nichž vypučelo plno zlatožlutého, růžového a modrého kvítí. Skrytí srnečkové a srnky vyběhli ze skrýší a něžně líbali útlu nožku a průhledné prsty rusalčiny; ba i potměšilá liška vyhlédla z hradby skalní a zálibně utkvěla na luzném zjevu svým očkem. Ptactvo sneslo se s větví a hlasitěji notujíc svůj obvyklý zpěv, letělo před temnookou rusalkou, na černý vlas, na bílé čelo její usedali motýli ze všad se sletší, nádherný admirál, pestrobarevné babočky, aksamitový motýl smuteční, světlí běláskové i malí modráčci, a pak třepetali se kolem rusalky o závod s lesklými vážkami a pávomodkými šídly. Všechn rozsaahlý bor pod horou oživen byl poutí zázračného dítěte zřídla; větve stromů-velikánů klaněly se mu, slunce je líbalo nejteplejšími paprsky, ba i pitvorné balvany zanechaly mračení se a jen zádumčivě se usmívaly, líjice ze sterých svých očí slzy pohnutí.

A v jásavou píseň ptáčat rusalku provázejících mísil se její vlastní, tichý a líbezný zpěv; naučila se v mateřském klíně studánky vlnivému klokotání, i padaly jí zurčivé tóny se rtů jako perly s pásky rozvázané.

Dále putovala rusalka s písni na rtech; vykročivši z hloubi lesa, dospívala slunných pasek svěžího mlází, viděla nezastřenou modrou bář nebes, po níž pluly bělavé obláčky. Nad skupinami skal již neskláněly se vrcholky obrovských smrků a jedlí, halíce je ve tmě; leckde

koupala se skaliska v plné záři sluneční a součástky slídové v nich blýštily se jako drobné zlaté cetky. I množil se roj šidel, vážek a motýlů ji obletujících, jásavěji zněl zpěv ptáčat a vždy zeleněji skvěl se aksamit luk, vznikající jí pod nohou.

Když sličná zrozenka studánky pod křivým javorem valnou část jehličnatého boru prošla, uzřela ve vzdálenosti nevelké černý balvan, při němž cosi, co rozeznati nedovedla, pestře se třpytilo. Dychtivě blížila se rusalka skále; když dospěla v její stín, seznala, že plochy modré, rudé a zlaté, jež z daleka nejasně se v sebe mísily, jsou rouchy ženských postav.

Na útesu temnošedém spočívaly, o mechovité stěny balvanů se opírajíce, dvě ženy oslnujícího půvabu. Jedna, paní postavy v pravdě královské, na vlnivých vlasech měla blýskavou korunu, na krku skvostnou hřivnu z rudých kamenů; lesk zlaté koruny a paprsky, jež loudily se z drahokamů, nebyly jasnější a silnější ohně, který sálal z velikých temných očí. Její mohutné a přece úměrné tělo oděno bylo v dlouhou bílou řízu, rudě lemovanou a sepiatou pasem drahocenným, hřivně podobným; s ramena splývala jí, v podobě pláště, zlatožlutá kůže lví. Královská žena pevnou rukou opírala se o černé skalisko, kolem úst pohrával jí hrdý úsměv, jasné sklenuté čelo bez ostychu a volně zdvihalo se k slunné obloze.

Žena druhá valně od hrdé paní se lišila. Snivě a jakoby v pokoře klonila spanilou svou tvář a hrála si s drobnými bylinkami, jež na skále se ujaly. Modrý šat halil její postavu, útlejší a drobnější družčiny, v rusých vlasech tkvěla rudá čapka knížecí, po straně zdobena pérci z křídla orlího. Její hluboké, modré oči dívaly se tu snivě, tu čtveračivě; její čarokrásné rty pousmívaly se tak lahodně a mile!

Jakmile přiblížila se rusalka ke skále, udiveně na vábnou skupinu zírājíc, vstala paní korunovaná se svého sedadla a popošla jí vstříc, řkouc: „Vítej, spanilé dítě hlubokých lesů! Jsi potěšením očí mých i srdce mého; jeť svěžest při tobě, i zpěv, i přírody lahoda!“

Také snivá dívka v modrém šatě zdvihla se s omšené skály a podávajíc rusalce obě své drobné ruce, zvolala: „I já tě vítám, lepá poutnice, na povrchu zemském; pojď, usedni k nám a pověz, kam míří tvá průhledná nožka.“

Rusalka vděčně pohlédla na obě paní a usedla do suché trávy na úpatí skály, jež ihned se zazelenala a kvítím zpestřila. Královská snivá mladá žena pohrávala si se zarůžovělými jejími prsty. Motýli a vážky dále obletovali skupinu, a ptáčata, usedše na větve strůmků skálu obrůstajících, tiše své písničky cvrlikala. „Kam vydáváš se na pout spanilá?“ opakovala žena v modrém rouchu svou otázku.

„Ach, laskavé paní, jsem nezkušené dítě lesní, a bludna, neurčita je moje pout! Zrodila jsem se ze studánky pod křivým javorem, a sestry rusalky i spřízněné lesní víly spolu s matkou dobrou daly mi jméno Svratka. Po tichých, laškových dnech útlého dětství,

zvědavostí a touhou z klína mateřského vylákána, dala jsem se na cestu, bych poznala svět. Ó, je krásný a lahodný! Jak je nebes bář modrá, jak jsou stráně spanilé a zelené, tak tajemně dívají se na mne skály tisíceryma očima, jak voní mi květy pod nohou, a jak rozkošni jsou drobní tvorové mne provázející! Chtěla bych procestovati celý okrsek zemský a poznati všecku jeho krásu; leč nevím, kam nejdříve bych šla za svou touhou, – vy, přelaskavé paní, mi poradíte!“

Žena s blýskavou korunou na krásné hlavě přivinula rusalku k sobě, řkouc svým zvučným, lahodným hlasem: „Beru tě ve svou ochranu, Svratko, bludné, lesní dítě! Jsem královna Čechie; nedozírný je kraj, jemuž panuji. U mne se ti zalíbí, rusalko malá! Má říše obklopena jest mohutnými horami, skvoucími se v zeleném šatě lesů; mezi nimi jsou úžlabiny divukrásné, plné vonných květů a ptačího zpěvu, při něm tančí rusalky, hravé a snivé jako ty, jejichž vlasy ozdobeny jsou zlatem a perlami. Povedu tě údolími těmi luznými, i splesáš nad krásou tě obklopující, jako zplesaly tvoje sestry, jichž má říše hostí mnoho a spanilých!“

„A přece lákáš v ni ještě dceru sousední nivy,“ skočila mocné paní modrooká její družka do řeči. „Nejsem panovnicí tak mocnou, jako královská Čechie, a říše moje méně jest rozsáhlá a bohatá než území její. Avšak, má rusalko líbezná, můj kraj stejně jest krásný jako kraj Čechie – královny! Ani u kněžny Moravěnky teskno ti nebude, Svratko má! Jsi plachá, skromná jako já, sny zádumčivé tě opřádají – v tebe jako by se podruhé vtělila bytost má! A pak – ty mi náležíš, na mé půdě ses zrodila, moje žezlo panuje hvozdu pod vysokou horou, kde vlní se studánky pod křivým javorem a stříbrná jezírka. Ó, podej mi ruku, sestro má snivá, svěř se Moravěnce, ona dobrou, věrnou ti bude vůdkyní na pouti zemské!“

Kněžna se vzchopila se svého sedadla a strhla Svratku rusalku s pažitu k sobě; její modré oči znenáhla plnily se slzami a zářily světlem tak sladkým, že nezkušené dítě lesů vroucně se k ní přitulilo.

Také Čechie královna přistoupila k rusalce: „Ty sis přála poznati krásu veškerého okrsku země, děcko líbezná, a kde bys ji mohlo seznati lépe než v říši mé? Zovou ji perlou a květem veškerého tvorstva, nic nerovná se její sličnosti a velikoleposti. Kdo jednou ji spatřil, nikdy již nezapomene jejích luhů, věčně po nich teskní a vzdychá! Pojd', nasytíš se krásy nevidané a pak zajdeš se mnou v kruh sester rusalek. Já nasypu zlatých cetek na temné vlasy tvé a šíji průhlednou ozdobím perlami vzácnými.

Při slovech bohatýrské Čechie hnula se v srdci Svratčině prudce touha, býti svěřenkou té paní nádherné, která připadala jí jako zlaté slunce na modré nebes klenbě, skýtající světlo a teplo veškerým tvorům.

Již již chtěla složit růžové prsty své v dlaň královské paní, ale snivé oči Moravěnčiny shlížely k ní tak slzavě a toužebně, že zůstala ke hrudi kněžnině přitulena.

Chvíli stála skupina vábných žen nerozhodnuta u skály, pak promluvila královská Čechie: „Sestro Moravěnko, pravdu řekla malá Svatka naše, že jest jen bludným, nezkušeným děckem. Není důstojno nás, vnučovati jí dráhu příští. Nechat' po boku nás obou dále kráčí, a pak, po čase, poznavši, co jí námi kyne, rozhodne sama, komu v ochranu se dá. Neboj se, rusalko malá, svobodně a po tužbě vlastní proputuješ svět ti neznámý!“

Kněžna modrorouchá pokývla se šťastným usmáním hlavou a vzavši Svatku s levé strany za ruku spolu s Čechií-královnou nastupovala s ní další cestu.

Ach, jaká to byla pout! Motýlci různobarevní i třpytné vážky a šídla znova obletovali čela poutnic, ptáčata opět započala s jásavým, provázejícím svým zpěvem, zase pučely vlhké, zelené, kvítím obsypané louky pod nohou rusalčinou. Pyšná Čechie i snivá Moravěnka vedly bludnou Svatku pod vysokými stráněmi, porostlými nejnádhernějšími jedlemi a smrky, mezi nimiž bělaly se, jako bledý květ v zeleném lupení, skupiny bělokorých bříz; a zase zabočovaly s ní v údolí divukrásná, o nichž královská paní byla vypravovala.

Srdce rusalčino překypovalo blahem; i počala zpívati ony klokotavé písně, jimž v klíně studánčině se naučila a jimiž oživila již za prvních kroků svých širý hvozd pod horou. Za tónů těch živějším ohněm zaplály oči královniny a ze zraků Moravěnky skanuly slzy; na vrcholky obrovských černavých skal, jež krajem líbezným tu onde byly rozsety, vyšplhali ze svých skrýší šedi skřítkové a mávali svými čapkami, činíce postavičkami svými povrch balvanů ještě pitvornějším; z hlubokých hvozdů vyběhly zelenovlasé, snivooké víly a sypaly poutnicím plné klíny nejvzácnějšího lesního kvítí k nohám. Velikokvětý jahodník, růžový babí hněv a lýkovec, sněhobílý kozlík, štíhlá hruštička, temnomodré kalichy hořce octly se náhle v sousedství bobulek totenu, zlatožlutých jestřábníků i pryskyřníků a růžových klásků rdesna, jimiž pestřily se smaragdové louky u noh Svatčiných.

Šly dlouho, dlouho, zatáčkami křivolakými, a temnooké Svatce bylo, jakoby ta pout čarokrásná po boku krásných a mocných ochránkyn měla trvati na věky...

Tu v údolí kamenitém zastavila se matka Čechie a pravila vážně: „Dítě mé, k němuž přilnula jsem celou duší za trvání pouti společné, věz, že zde rozcházejí se dráhy naše. Podej mi malou ruku svou, mému-li svěříš se vedení; tam, k půlnoci míří má cesta. Ne-li, k Moravěnce se přidruž, jež směrem poledním tě odvede.“

„Ó, svěř se mi, svěř!“ naléhala kněžka modrooká a obejmula třesoucí se rusalku. „Nelze mi bez tebe býti, tys bytosti mé polovina! Čím bude Moravěnka-kněžna bez Svatky-rusalky? Sirotou jen strádající! Vid', že při mně zůstaneš?“

A zraky kněžniny utkvávaly na rusalce opět tak toužebně a mile, že Svatka překonána zašeptala: „Zůstanu.“

Zářivá jindy tvář královnina zastřela se lehkým smutkem. Čechie pokynula odmítavě rukou, řkouc: „Nezdržuji tebe, Svatko, dítě lesů; více jsi přilnula k sestře mé, odejdi s ní v pokoji. Avšak věz, že pošetile jednáš, následujíc lichocení Moravina. Zprvu, v objetí a po boku jejím ovšem budeš šťastna, jako jsi byla dosavad; ale pak zavede tě ona v nížiny, kde sežehne tebe úpal, kde, nemajíc hor a údolů svých milených, ucítíš se naprostou cizinkou, kde posléze zmalátní kypré a průhledné tvé tělo a sešediví černé proudy tvých vlasů. Pak zemřeš touhou po svěžím rodném hvozdu, opuštěna, bezejmenna...“

„Ne, ne!“ vzkřikla poděšená rusalka a ukrývala slzavé oči na ňadrech kněžny Moravěnky.

„Ty vyvolila sis sama osud svůj...“ hlesla smutně Čechie, ale sestra její snivá těšila plačící Svatku: „Já všude sprovázeti tě budu láskou svou, v mém náručí vždycky měkce a libě bude se ti odpočívati, stiš se, Svatko má milená!“

„I já nepřestanu tebe milovati, malá, bludná poutnice,“ řekla královská paní s výsostí. „Nezapomenu času, kdy jsi, líbezná zrozenko lesů, po boku mém kráčela – a věř! – nejkrasší zůstane dobou tvé pouti pozemské ona, s námi oběma vykonaná. Buď s Bohem!“

Lepá Moravěnka odváděla zarmoucenou rusalku ve stranu polední a přelaskává k ní šeptala slova. Leč temnooká, černovlasá Svatka obchvíli ohlížela se zpět, kde stála královna Čechie, tak mohutná, nádherná a blahosklonná, jako zářivé slunce na modré nebes báni.

Pak upokojila se Svatka a znova, společně s kněžnou ochránkyní kochala se v krásách údolí a strání. Avšak roj motýlků a vážek méně četně obletoval čela poutnic, a méně jásavě zněl zpěv ptáčat; vždyť i v srdci rusalčině ustupovala snivost odhodlanosti, když bylo jim raziti si cestu namáhavě, a když místo zeleného, květnatého pažitu vznikala pod nohou její tříšť drobných kamenů. Leč něžná láska kněžnina a pohled na vysoko temenící se hory oslazoval jí pout a blažil její cituplné srdce. Místo klokotavých tonů naučila se Svatka zpívati zpěvy hrdinské, jež zněly jako vzdálený hukot hromu neb drtících se skal – a byla stále krásna, výmluvna, luzna...

Avšak proroctví paní královské konečně přece se naplnilo. Rusalka s děsem pozorovala, že hory nádherné jí mizejí, že v úpalu nížin vadnou její pružné údy, a blednou temné proudy jejích vlasů. Tesknota vždy větší skličovala roztoužené její srdce, až, – třeba spočívala v náručí vyvolené družky Moravěnky – zhasly blýskavé černé zraky, jež do zelena se měnily a Svatky-rusalky, dítěte studánky ve hvozdu pod horou, nebylo více...

* * *

Jděte do východních krajů říše královniny a uvidíte, že pouhou pravdu vypravovala má pohádka. Nedaleko místa, kde s kněžnou Moravěnkou beseduje panovnice Čechie, ční vysoká hora, pod níž zrodila se rusalka naše temnooká. Lid Horou Žákovou či Žákovici ji zove; rusalčí dítě, Svratku, pak mylně nazývá i Švarcavou.

Tam uvidíte smaragdové louky, jichž dotýká se průhledná rusalčina nožka, a natrháte si na nich kytky lučních i lesních květů, které vypučely na Svratčině pouti, aneb které dobré víly položily jí k nohous. Uvidíte také báječně krásný rej baboček smutečných a kopřivových, modrásků a admirálů, vážek a šidel, který stále ještě tancuje jí kolem čela. Zajděte k Herálci, Cikánce, Křížánkám, Milovům a Březinám, ke Krásnému, Kutinám a Spělkovu, k Borovnici a Jimramovu a uzříte ony svahy čarokrásné, údolí snívá a balvany velikolepé, kudy Svratka kráčela s mocnými družkami, a kde skřítkové skalní i víly lesní skládali jí svůj hold. Tam uslyšíte i rozkošnou její píseň klokotavou a přisvědčíte mi, že pravdou byla slova královnina, nejkrásnější že to část pouti rusalčiny!

A zajdete-li i vy, rozloučíte se s paní královskou, mocnou a zářivou jako slunce, pod cchranu orlích perutí, seznáte, jak snívá jindy rusalka kameny drtí, jak hučí zpěvy její hrdinské a jak posléze touhou po rodných horách zaniká, bezejmenná...

Ó, spějte na rozhraní obou lepých panovnic: sladko a rozkošno jest prodlévati u průhledných nohou rusalky-Svratky!

Pohádka o Kráse

Ve své říši, ve vzdušných, nadoblačných končinách seděla na svém prestolu mocná královna Krása. Vše co nejluznějšího a nejvznešenějšího dovede podati soulad tvarů a barev, seskupeno bylo kolem ní; nejjemnější, nejlahodnější vlnění zvuků prochvívalo okolí královnino, a líbeznou vůní naplněn byl jeho vzduch. Avšak hlava panovnice jindy hrdě vztýčená, byla dnes sklopena, na bílém jejím čele stahoval se mrak nevole, a spanilá ruka nevrle drtila žezlo, sestrogené z kvetoucích růžových stvolů. Úzkostlivě a s bázni krčily se kolem stupňů trůnu sličné, okřídlené královniny děti, Uměny, a co chvíli nahlížely ve tvář matčinu, zdali neustupuje s ní ponurý smutek obvyklému jasu. Leč líce Krásy zůstávalo stále zachmuřeno, a tísnivé mlčení rozkládalo se kolem. Posléze snívá, vzdušná Hudba, královnino dítě nejmilejší, nemohouc snést neobyčejné nálady matčiny, přistoupila k panovnici a položivši průsvitnou ručku na její rámě, ptala se něžně: „Co zarmucuje a tísní velebnou matku

naši? Promluv, drahá, bychom se sdílely o tvůj bol, jej ulehčily láskou svou, a možno-li, s čela tvého jej zaplašily! Viz, smutek tvůj jako mrak klade se na nás všechny, – ó promluv, svěř se nám!“

A za snivou hudbou všechny její sestry spěly k nohám Krásky, jedna štíhlá, lehkonohá, rytmem se vznášela, jiná rázným krokem, matku tisknouc k boku, se brala, ta bujně štětcem mávala, ona klidně a velebně si vedouc, dláto v ruce třímala – a ze všech nejrychleji a nejvášnivěji vrhla se v náruč královninu Poesie, děva temných, háravých zraků a luzných údů, upírajíc hluboké, nevyzpytné oči, láskyplné touze k zachmuřené tváři matčině. Leč panovnice káravým pohledem dotkla se vášnivého svého dítěte a jemně, ale pevně vyprostila se z loktů ji sevřevších. Poesie polekaně ustoupila, a snivá Hudba opět úzkostlivě se zeptala: „Rozhněvala tebe, ó máti, tato sestra naše?“

„Nerozhněvala přímo,“ odpověděla královna přísně. „Ale má podíl na zármutku, jenž mi připraven a na nebezpečství, jež hrozí matce vaší. Pozbyly oči její bdělosti a ruka pevnosti, – nevždy správně koná ona úřad jí svěřený...“

Hlouběji sklonila Poesie své zářivé čelo a tázavě upřely se oči všech dětí k rozrušené tváři královnině. Mocná Krása pokynula jim žezlem růžovým, by těsně kolem ní se seskupily a pak podepřevši hlavu o zlaté ozdoby prestolu, započala svůj vysvětlující výklad:

„Slyšte mne, děti, pozorně sledujte slova má, a pak sud’te o temném mraku, jenž ohrožuje bytí matky vaší. Od věků, pokud pamět moje sahá, byl svět duchů rozdělen ve dvě oblasti, zcela od sebe se různící. Každá stala se dědictvím dvou sourozenců; ti třeba ve svornosti spolu pobývali, říši svou rozdělili, a každý části své samostatně v duchu rodu svého vládl. Vaší matce a rodné její sestře, královně Pravdě připadla oblast jedna, kdežto v druhé panuje král Hnus a sestra jeho kněžna Lež. Věčný boj zuří mezi oběma těmi říšemi, vždyť já i sestra má stanovily jsme si za veliký a svatý cíl, vyhladiti nadobro panství Lži a Hnusu a mezi duchy zbudovati jen jedinou rozsáhlou říši, světlou, dobrou. V těžkém a neustálém zápase utkáváme se o každou duši lidskou, neboť dokud jediná bytost člověcká skloní se pod žezlo zloduché dvojice královské, nebude vítězství naše úplné. Sestra moje, přísná, vážná Pravda, v dcerách svých neméně vážných a chladných, ponenáhlu odchovávala si bojovnice chrabré, bezohledné; když vy jste se rodily a spanilé vyrůstaly, děti moje, vyslala jsem vás mezi lidské pokolení, byste k sobě a sebou ke mně láskou a něžností připoutávaly lidské duše. Vy záhy, vniknuvše v domov smrtelníků, nejen jste učinily mnohé mými poddanými, vy jste si vyhledaly mezi lidmi i četné pomocníky, pilné a věrné svého úkolu, svého boje. Lyru a varyto, štětec, dláto i péro, jež já, posvětivši je svým požehnáním, vložila jsem jako zbraň v ruce vaše, přinesly jste vy zase učeníkům svým, – a oni, ó dík! vysoko vztyčili prapor mé říše

a nadšeně odříkali přísahu věrnosti u stupňů prestolu mého. A ti, již neúnavně získávali mi poddané milující, jež často nástroji svými něžnými více dobyli vítězství oblasti naší, než vojsko sestřino zbraněmi břitkými – ti sloužili i jí, věhlas její panovnický zcela uznávajíce. Tu tam klesl některý bojovník slabší a chabý, vždyť každý boj má své mrtvé! tu tam poblouznila Lež mysl vratkou – ale celkem postupovala věc naše vítězně – všichni velicí srdcem i duchem v domovině lidské náleželi říši mé a sestřině. Leč nyní vyvstal nepřítelům našim pomocník nenadálý a nebezpečný: tvůj to odchovanec, má dcero Poesie, jehož nejvroucnějšími polibky zasvětila jsi mé službě! Jest slavným synem lidu slavnějšího, výmluvný, libozvuký, miláček všeho okolí svého, jež s dychtivostí neskonale naslouchá jeho slovům, jeho písním, jež za projev nejryzejší má vše, co z mysli oblíbenice jeho vychází. A tento učeník tvůj – ó běda! – hlásá, že násilím jen a lstí zasedla jsem na prestol spolu se sestrou Pravdou, že nejsem tou, již jsem se po věky lidstvu milujícímu zdála, ale ošemetně zakuklenou Lží! Tvůj žák, ó zalkej, Poesie, trhá pevný můj svazek s drahou sourodou Pravdou, a on svrhnouti mne chce s místa po boku jejím, a zároveň nového spoluvládce přivádí jí – Ten lepším a ryzejším prý jí bude soudruhem – Jest to protivník, náš, král Hnus! Zbaví-li se Pravda souvlády mé – tak hlásá odchovanec tvůj – jež vždy jen byla pavládou, jestliže jeho přijme za bratra svého – jejím prý bude vítězství, jejími všecky světa oblasti, všecko lidské plémě. Jeť prý Hnus panovník lidstva pravý, stopy jeho vlády jsou všude, jsou nad světlo zřejmější, nesmazatelné! Pomatení a zděšení nastalo v šicích našich bojovních, a ve zmatech těch snadno přikloní se vítězství v oblast tmy. Ach, co bude z lidstva, Krása prohlasována-li bude zakuklenou Lží a Pravda za posestrimu Hnusu? Ó, že vlastní milované dítě mé zavinilo nebezpečí a snad i pád matky vždy laskavé, Kráso!

Hlava královnina mdle klesla na zad, a z rukou, jež zdvihly se, aby zakryly zamlžené oči, vypadlo žezlo růžové. Spanilé Uměny něžnými prsty hladily královské údy matčiny, a zraky všech vyčítavě upíraly se k luzné postavě sestry Poesie, jež v slzách se rozplývající, klečela u nohou Kráso.

Po chvíli bolestného a trudného mlčení vzchopila se Poesie a vztáhnuvši ke královně vášnivě své lokte, zalkala: „Nevěř, ó matko, že by dítě tvé, jež jediné tebou žije a rozkvétá, dovedlo vyvolati mrak nad drahou tvou hlavou, dovedlo zavléci zmatek a zmar ve tvé království. Políbila sice ústa Poesie vroucně čelo básníka zrádného, jako matka pečlivá učila jej umění svému nejlepšímu, v duši plápol kladla, očím bystrozrak báječný a slovům břitkost i lahodu darovala – avšak, matko má velebná! – tvá dcera obětí se stala omylu velikého. Bytost, již dotkla se ústa má i ruka tebou mocná a posvěcená, již dříve získal si nepřítel náš král Hnus a ve služby své ji vlákal. Příliš pozdě objevila se mi osudná mýlka! Darmo svými křídly

neustále co nejmocněji vála jsem žáku proradnému kolem hlavy, darmo rozestírala před něho obrazy a výjevy, rodící se ve tvé, o matko, říši! Ukázala-li jsem mu čisté jezero, oblité večerními červánky přenádherně, neb proudící mocnou řeku v jitřním šeru se třpytící – na místě stříbrných vln, v něž šepotající stařeny vrby a olše věsily šedivé vrkoče svých vlasů, na místě idylických lodiček rybářských, z nichž zněla slova ranní neb večerní modlitby při klekání, zřel násilné zločiny tu spáchané a mrtvoly, jež ukrývaly se v zetlelém stromů kořání. Zavedla-li jsem jej k lůžku líbezného děcka neslyšel jemný bzukot ukolébavky a andělský, klokotavý smích nemluvněte, leč sténání provinilé, děcko své od narození opustivší a zanedbávající matky. Ve stříbrné šediny starců nevplétal palmu zápasu vybojovaného dobře a hrdinně, nýbrž ošklivé trní hříchů minulých, nikdy nesmířených; v růžích mladých vznětů nikdy nekolébaly se jemu motýli a nevznášela se vůně přelíbezná – on zřel jen červa pochybnosti, jenž v nich hlodá a cítil pouze zápach rozkladu a vášně, jež předcházejí skon. Usadila-li jsem jej v kroužek milujících bytostí, na jejichž svornou součinnost vlídné a smírné světlo vrhá lampa rodinného stolu – z myslí všech přítomných, mladých i starců vycítil sobectví, hrabivost, nenávisť a zbabělost. Příroda v nádherné své roční stupnici, ani něžné rodinné zátiší, ani chrám, kde léčeny jsou naprostou vírou bolesti lidské duše nejprudší, ani kolébka, ani rakev, ani veliká ta zahrada mrtvých, jež obměkčuje i srdce nejzatzvrzejší – nic, nic nebylo ponenáhlu zasvěceno tobě, o matko, vše jevílo zbloudilému básníku jen a jen stopy krále ze všech nejmocnějšího a nejstrašnějšího – Hnusu! Ba, on vyhledával je sám s náruživostí neskonalou, on cele a s rozkoší se potápěl v kalné vlny bludných vášní, on míjel zarputile oblastí světla a kochal se v nejtemnějším stínu, v mlhách, v kouři! A při tom, ó běda!, příliš mocně utkvěl mu polibek můj v duši, příliš dokonale naučil se všemu, co v lyře zní a čím péro vládne, by i v službě krále Hnusu nebyl žákem Uměny nejznamenitějším. Tys dobře pravila, máti, že strhává k sobě obdiv a lásku všech, již jej poznávají. Oni jásají nad svým věštcem, věštcem krále Hnusu, jenž tebe, svou pravou královnu a dobroditelku zavrhuje a hanobí. Leč ne mne, matko velebná, stíhejž výčitka tvá; kněžnu Lež, jež zmátla posláni mé a bratra jejího strašlivého jí pronásledujž. Ó věř, kdyby bylo v moci mé, ovívala bych nevěrné to čelo tak dlouho, až zahнала bych od něho všechny výpary pekelné říše Hnusu, vylíbala bych v ně zase horoucí v tebe, královno Kráso, víru a věčnou, nezmírající k tobě lásku!“

Dávno přestaly sestry Uměny k luzné, vášnivě hovořící Poesii pohlížeti vyčítavě, a i zarmoucená panovnice opět láskyplně naklonila se k spanilé, temnooké své dceři. Když domluvila Poesie, zdvihla se královna majestátně na svém prestolu a pravila jí:

„Není hoden soucitu tvého, dítě mé; nikdy již nepřibližuj se ke zbloudilému tvé křídlo blahonosné, aniž dotýkejž se luzná tvá ústa jeho čela. Příliš velikým jest provinění toho, jenž

Krásu prohlásil za Lež zakuklenou a na místě jejího panování blaženého chtěl světu dáti vládu Hnusu. Necht' v temné náruči své pojme jej docela nepřítel náš, a udusí v něm vše, co's ty, dcera Krásy milená v jeho duši vložila. Má kletba mocná stihejš nevděčníka zrádného, ani paprsek z říše světla nedotkniž se již jeho bytosti – nechat' pozná, čím byla by duše člověka beze mne, nejutěšenější jeho přítelkyně, nejevznešenější jeho strážkyně!“

Okřídlené Uměny zachvěly se pod přísným, ale výsostným pohledem královny Krásy, a ve hvězdných očích Poesie zatřpytily se slzy soustrasti nad prokletím někdejšího miláčka a odchovance. Leč ani ona netroufala si ničeho namítati proti rozsudku uražené matky, aniž osmělila se již dotknouti se líbeznými rty čela vždy více se zachmuřujícího. Jen z dálky, soucitem přehlubokým jsouc jata, vála přese všechnu záповěd matčinu velebnými křídly někdy úlevu a vůni ve žhavé ovzduší, jež obkličovalo bývalého jejího odchovance. Leč stávalo se tak řídčeji a řídčeji – zaháněly světlou a luznou Poesii plameny a kouř, šlehající z říše Hnusu, kteréž básník vždy více propadal. Oddal se zcela službě strašlivého krále, jemu věnoval veliké své umění, Poesií mu vlíbané. Jemu, vyhlašuje jej za bratra vznešené Pravdy, získával všude poddané, za něho chrabře a vášnivě podnikal zápas proti světlým plukům Krásy.

Avšak boj ten žádal napětí všech sil a obrazy i preludy z temné říše, dýmavým ohněm naplněné, vysilovaly jej neskonale a mátlly mu smysly. Zemdlíval básník často a chtěje si odpočinouti a se osvěžiti, nikde nenalézal úlevy. Již pro něho nebylo paprsku světelného, a daleko, daleko beze stopy zanikla dobročinná křídla a sladká ústa Poesie... Voj krále Hnusu, hřích, vášeň, vražda, záští, nízkost, zlotrilost, sešlost, smrt, šklebily se naň odevšad – zároveň lákaly a odpuzovaly jej očima příšernýma. Nemoha snést zraků těch ďábelských, chtěl básník uniknouti jejich pohledu činem násilným, ale nedostávalo se mu, zmalátnělému, již sil ani tělesných, ani duševních. Vše, stisk po stisku, udusilo v něm náruči krále Hnusu... Ach, zcela naplnila se hrozná kletba panovnice Krásy...

* * *

S oblastí vzdušných sestupte na okamžik do kolotání všedního života a přečtěte si několikařádkovou zprávu velikého deníku:

„Včera skonala geniální básník a novelista, miláček všesvětového čtenářstva... S nevyrovnaným uměním a s nejryzejší skutečností líčil společnost lidskou ve všech jejích nejtajnějších záhybech a otfásal duši čtenářovou hroznou svou pravdivostí. Avšak právě v

rozkvětu nejpožehnanějším zachvátilo jej šílenství, a zuřivé záchvaty přešly konečně v blbost. Veliký duch jeho zhynul po hrozných útrapách v tuposti úplné.“

Pohádka o roztříštěných stromech

Nedaleko malého města, jehož čistotné domky a domy obtácejí úpatí rozsáhlého, dosti fantastického rokokového zámku, stál uprostřed lučin jako brčál zelených, úhledný mlýn. Vesele klapalo jeho složení, rychle velikými koly otáčejíc, vesele vzhlížela k lesnatým stráním nová červená jeho střecha, jakoby sousedním šedým šindelům a omšelým dochům na chlévech a kolnách říci chtěla: „Hled'te, rdím se jako růže!“ Vesele blýskalo se čisté sklo průhledných oken, jež naplněna byla šťavnatými a pestrými květinami, veselý a proudící byl i život ve stavení, neutuchává ani za skličujících veder letních. Bylť pěkný mlýn postaven při stoku dvou potoků, z nichž jeden přichází kyprými lukami od městečka, druhý cestu si sem prorazil velikolepými skalnatými roklemi; i neozývá se nikdy v dřevěných kolech sten, že by malebná potoků roklina neměla dostatek šumivé vody.

Celé stavení se svou zahrádkou, se svým světlým, prostranným dvorkem a obkličujícími je květnatými lučinami, bylo jako vtělený úsměv, oblévající tento kout ponuré podhorské přírody, kde se vysoké, jedlemi a smrky porostlé stráně střídají se šedými, sráznými skalními útesy, kde vedle lesních paloučků, vroubících hluboké studánky, šklebí se černý balvan rozštěpenými ústy a stem příšerných očních důlků.

Blízko nade stokem obou potoků vypínala se stráň, na úpatí mladičkým lesem, výše pak pouhým křovím porostlá, k níž vedly mezi květnatými údoly bílé písčité stezičky. S její neveliké planinky byl daleký rozhled: městečko s malebným svým zámkem a zříceninou hradu, jenž dříve osadě panoval, okolní, bližší i vzdálenější vesnice, hluboké, táhlé údolí, jímž vinul se v četných zatačkách spojený proud, sousední vysoké a lesnaté chlomy, mnohdy pro sráz svůj téměř nepřístupné – to vše, podobno jsouc rozmanitému, pestrému obrazu, jevílo se s planinky.

Přímo pod ní, jako bílá, do růžova se měnící chudobka, vyhlédal ze zeleně přívětivý mlýn, a mlází stráně dívalo se mu do blýskavých oken; kdo však navzájem podíval se ve clony muškátu, resedky a růží na protější planinku, uzřel nejprve z neurčitého, zeleného koberce vypínati se několik vysokých, šedých, téměř bezlistých kmenů.

Byly všechny téže barvy mrtvé, hnědošedé, ale tvarů nejrůznějších. Jeden byl rovný, hladce oloupaný, náhle jakoby tesem širočiny šikmo uříznutý, druhý rozštěpen byl ve dvě žalostné půle, jiný křivě stácel své nebohé údy, ještě jiný, rozťat jsa středem, na jedné straně

zachoval i skromnou korunu, z níž namáhavě vyráží, poslední zbylou silou životní, chudé listí, kdežto polovice druhá pouhým je pahýlem.

Byl-li veselý mlýn v lučinách jasným úsměvem nádherné podhorské krajiny, byly tyto pně šedé, holé, porouchané, s listím deroucím se tu a tam z míst méně chorých, kalnými jejími slzami, slzami plnými výčitek, zoufalosti.

Byly to slzy ojedinělé, neboť jinak na stráni i její planince bylo z blízka dosti pestro a útulno. Na půdě pod nebohými stromy bujně rostl mech, borůvčí, drobounké borovičky, jedličky a smrčiči; lesklé boučiči, a mezi nimi strakatily se květy třezalky, jahodníku, čičorky a tolíce. Bělavou stráň ve vrstvy se drolicí obrůstaly nekonečně dlouhé, trnité úponky ostružinčí a malé keřičky malin, jež velice záhy bílé svoje květy zaměňovaly plody černými a rudými, neobyčejné velikosti a chuti; vysílaloť slunce na stráň tu, ze všad volnou, téměř neustále ohnivě svoje paprsky.

Opodál pod stráni temnila se úžlabina, čipernou stružkou protékaná, jež „slaný důl“ se nazývala, a kde z bělavého mechu při praménku hojně rostlo pomněnek v bohatých trsech,

Nejen květů a vůně, i šustu, cvrkotu a zpěvu bylo na stráni a její planince. Černí, žlutě skvrnití mloci líně prolézali mezi větvemi pichlavého ostružinčí, zahanbeni jsouce rychlým šustem zelených, hbitých ještěrek a šedých slepýšů; po stezkách pobíhali střevlíci barvy fialové, měděné, modré neb zelené, do všech odstínů duhových se měnící; květy z mechu vyrůstající, obletovány byly neustále čtveračivými bělásky a drobnými modrásky, ba i paví oko neb štíhlé šídlo se tu zakmitlo, Na jedlích „slaného dolu“ houपालy se veverka, a bylo-li zcela ticho a bezpečno, odvažovaly se i na pahýlovité větve vysokých, šedých stromů; každou chvíli zafičela z křoví malá tlupa koroptví, neb se jím zakmitl štíhlý ušák-zajíc. A ptáčeků bylo na stráni nečítaných; v trávě, v mlázi, v dutinách stromů měli svá hnízda bezpečná, cvrlikali a pěli všemi toninami od svítání do slunce západu. Oni byli nejvěrnějšími společníky a navštěvovateli zohavených pňů, na jejichž povrchu, nic se nelekajíc trhlin, mrtvé kůry a bizarních tvarů zohýbaných větví, poskakovali a tančili do sytosti.

I lidmi bývala stráň hojně navštěvována. Děti z městečka a z nejbližších skromných vesnic těšily se vespolek: „Vezmeme džbáněčky a půjdeme na ostružiny a maliny k roztríštěným stromům; nikde jich tolik není, a veliké jsou tam jako slívy.“ Stařenky tvrdily: „U roztríštěných stromů najdeme vždycky nejvíce hub; v „dole“ je vlhko, nahoře slunečno a půda je pěkně písčítá, tam rády hříbky rostou.“

Myslivec a jeho mládenec, jdouce na čekání, libovali sobě: „U roztríštěných stromů i večer jasno; poslední paprsky slunce vždycky tam prodlévají.“

Každý, každičkový přezdíval krásné planince „u roztráštěných stromů“; ne květy a svěží mlází, ne bujný život zvířeny, – ale tito ubozí velikáni dodávali místu rázu a jména, jež nebylo sice vyslovováno s příhanou – ale tak přece jen znělo...

Drobným zvířátkům, jichž byla stráž sídlem, neušly tyto hovory lidské; veverka opatrně sice se houpaly na nejvyšších, nedostižných vrcholcích, ptáčkové ukrývali se v hustých ratolestech smrčích neb jedlových, mloci a střevlíci zalézali do otvorů mechovité půdy, ale všichni naslouchali napiatě štěbetání dětí i volnému hovoření žen a pamatovali sobě slova o „roztráštěných stromech“. Všímali si jejich velikosti, tvaru a barvy pozorně a uvažující o řečech lidí, měli je za jakési podivné, neobyčejné panovníky svého bydliště, krásné straně a planinky nade mlýnem.

* * *

Byl jasný den, hluboko již v měsících letních. Od časného rána pražilo slunce nejžhavějšími paprsky do země zpola zprahlé; stráž, oblitá jeho září, byla podobna veliké, světlé výhni, v níž květy skvělých barev jevíly se jako jednotlivé pronikavější jiskry. Všecky stromy, i ty ve „slaném dole“ stály tiše, bez hnutí; ani drobným křovím nezatřásl vánek, ostružinčí plazilo se mdlé po rozpukané, drolicí se půdě, a keřiky malinové do žluta vadly v úpalu.

Veverka neobyčejně dlouho dnes seděla na jedné větvi a zamyšleně hrála si s objemnou šiškou smrkovou, s níž vždy po dlouhé chvíli spadlo několik šupinek. Ptáci, nevšímající si štíhlých vrcholů, zdržovali se skoro výhradně v mlází i na ratolestech zemi blízkých a štěbetali jen tu a tam zcela volně. Motýlů zmocnila se neobvyklá stálost, netěkali od kalicha ke kalichu, nýbrž vyseděli, sotva pestrými křídly hýbajíce, celé hodiny při jediné květině. Velicí skvrnití mloci leželi roztaženi na stezkách; bylo jim líno se hýbati, a jich příkladu následovali kovoví střevlíci, již dlouhými nožkami zaryli se mezi jemná písková zrnka. Však nebylo ani černožlutým mlokům, ani plochým broučkům se báti, že je vyruší, poraní lidská noha: po celém lese nebylo človíčka. Rolníci dodělávali žně a kdo za práci ze stavení nemusil, v úpalu tom nešel.

Již slunce dostoupilo největší své výše, obloha byla dosud skvěle čista, jen na západ nad nejstrmějším, téměř nepřístupným chlumem, vyhoupl se malý, bílý mráček.

V roztráštěných stromech na rozžhavené planince to chvílemi pronikavě a dunivě zapraskalo. Veverka vyskočila o několik větví výše, ptáci zdvihli se letem z křoví, v motýlech

a mlocích přemohlo leknutí lenost i hnuli se se svých míst. Avšak záhy poznali, že rušivý zvuk nepochází ani od člověka, ani od některého jejich dravého nepřítele, leč z útrob podivných panovníků stráně nad mlýnem.

Důvěrně přiskočili k šedohnědým kmenům i ptáci, i veveřice, i plachý zajíc, mloci a brouci přiblížili se a motýli, šídla a vážky obletovali a obsazovali kostrbatou jich kůru. Rozpustilý konipásek, jenž mezi družinou hezkých sýkorek neustále ocáskem třepetal, zeptal se konečně všetečně: „Aj, proč vzdycháte tak těžce srdcelomně? Až strach nás z praskotu vašeho pojímá!“

„Ach, ano,“ cvrlikali ostatní ptáčkové, „zní to tak neobvykle, cize!“

„A smutně,“ dodala něžná pěnice, jejíž hnízdečko ukryto bylo právě na úpatí šedého kmene.

„Ba že smutně,“ odpovídal jeden z roztříštěných stromů, onen, jehož vrchol useknut byl šikmo jako širočinou. „Jest to ohlas naší písňe pohřební, vzpomínka na strašný den záhuby a zmrzačení, a v některém z nás i předtucha pádu budoucího... Jako je dnes, tak naladěna byla příroda tehdy, když dopadla na nás rána smrti, po níž následovala temná doba bolu a malomoci.“

„Jako dnes?“ hádala se čiperná veveřice, očkama blýskajíc a dovednými skoky ode pni ke pni šedému těkajíc: „Což není dnes den rozkošný? Pravda, trochu nás horko a dusno unavuje, – ale jen se, milé, vážné stromy, podívejte na pomněnkovou oblohu a na usměvavé, zářící slunéčko! To přece nijak smrt a záhubu nepřipomíná!“

„Nezůstane obloha takovou, i s ní brzy zmizí slunce“ – vzdychl trpce strom, nejžalostněji zkřivený. – „Viz tam mráček nad lesnatým chlumem nejvyšším; záhy příjemná jeho běl sesedne, rozšíří se po klenbě celé v ohromnou hradbu, ta slunce zakryje a posléze zčerná. S hradby mraků černavých a zelenavých sběhne vichřice ukrutná, za děsnou clonou zaduní rozhněvaný hrom, a snese se vraždící, klikatý blesk!“

„A zlý, žáru plný blesk,“ pokračoval strom ve dvě rozpoltěný, „zlobný vichr přiblíží se nejdříve k těm, jež jsou jim nejbližší; vichr bez milosti přeláme jim zdravé paže, blesk utne jim téměř aneb zaboří se jim do útrob a zdusí v nich všecken život. Tak stalo se mně, jenž, žalostný pahýl, stojím tu uprostřed kvetoucího okolí, tak zmrzačení bratří, – jednomu koruna, druhému paže vzaty, – i nejšťastnější z nás pouhá troska své někdejší síly a slávy na pasece živoří a horečně se namáhá, by znovu podstatu svoji vzpružil. Ó, proč nás lidé raději nevykopají a do plamenů neuvrhnou, aby utrpením ohně posledním skončena byla všecka naše bída, aby jím ztráveno bylo konečně vědomí, že jsme byli velící, krásní, slavní, a že nyní jsme všem jen k politování, k úsměšku.“

Drobná zvířena, kolem „roztříštěných stromů“ shromážděná, patrně dojata byla zoufalými stesky a žaluplným vypravováním zmrzačených velikánů; nikdo z nich nedutal, až konečně něžná pěnice zašveholila: „Ach, proč právě vás stihá osud tak krutý? Pln je milý náš les stromů rovněž mohutných a vysokých, a nikdy neškodila jim zlá bouře svým vichrem, hromem a bleskem. Jen do „slaného dolu“ se podívejte, stížen-li tam jediný vrcholek jako koruny vaše ubohé?“

„Zapomínáš, ptáčku soucitný, že ostatní naši druhové spojili se v silné sbory; k těmto šikům, v nichž všichni jsou za jedno, nemá krutá bouře tak značné moci. Leč my čněli, vysocí a mohutní, nad slabým mlázím a drobnou květenou, my tyčili za ně čela k slunci i ku mračnům, my, sami úpalem světla přílišného jsouce žeháni, skýтали chráněncům svým stín a kořeny svými silnými, hluboko zemi proplétajícími, upevňovali půdu, aby odolala nenadálým záplavám. Věz, že vše, co osaměle vyniká nad úroveň obvyklou, ohroženo jest bouřemi hněvivými a blesky závistnými.“

„Avšak“, namítala veverčice, jež velice pozorně byla naslouchala, zapomenuvši i šišku dále rozdrobovati, „proč podrobujete se nebezpečí tak hroznému? Jest zbytečno, ba přímo hříšno záhuby vyhledávati! Já před nástrahou lidskou zaskočím na nedostižný vrchol, dravcům a živlům ukryji se v děrách a hnízdech bezpečných. Proč trčíte vy osamělí v nesourodém, jak pravíte, okolí, proč nesdružíte se se stromy ostatními, abyste méně přístupnými staly se zlobě?“

„Takový osud náš!“ odpovídal bolestně strom s vrcholkem šikmo seřatým. „Do této půdy byli jsme vsazeni, v ní jsme se zakořenili, s ní souzeno nám snášeti vše, i zlo. Nechať zima přísná na naše ramena nasype břímě sněhu přílišné, nechať úpal žíhá nás, vichřice nás podvracuje neb konečně blesk bouře nás ničí, – není odvolání... Naše místo i osudem naším!“

„Ó, jak jsem tomu rád, že v půdě zakořeněn nejsem!“ radoval se konipásek, bujně poskakuje, a pestrá sýkorka horlivě mu přisvědčovala: „Před bouří ukryji se v hnízdečku.“

„A před zimou i jejími sněhy uletíme do teplých krajů, a přenecháme zasmušilý les posupným vichřicím, ty ať v něm zpívají!“ smál se sedmihlásek.

„My zakuklíme se v pevnou síť a teprve za jasu a tepla vyletíme zase k novému životu,“ libovali si motýlové. „Ach, milí stromové, jste velmi, velmi ubozí, že musíte kořeny svými upevňovati půdu.“

„A tyčit své hlavy k závratným výškám, k slunci, k blesku,“ připojil největší ze skvrnitých mloků. „Na zemi jest také teplo a zároveň útulno, bezpečno.“

Horlivý rozhovor zvířátek se stromy byl náhle přerušen zahučením hromu a zaburácením větru, v němž šedé kmeny hlasitěji a bolestněji zakvílely. Nepovšimlit' sobě

hovořící, že skutečně, jak strom zkřivený předpověděl, mráček nad lesnatým chludem se rozšířil v ohromnou, šedavou stěnu, že slunce nadobro za ní zmizelo, a že dusné parno ustupovalo nárazům chladného vichru. Za nedlouho zohýbala se pod bezohlednou jeho mocí každá větev a ratolest, na planince zavládlo temno, a v kotlině „slaného dolu“ neproniknutelná noc. Ustrašené veverka i bázlivi ušáčkové prchli do hnízd a děr, ptáčkové zaměnili vzdušné sídlo své na ratolestech místem tmavým, ale bezpečným; mloci, slepýši, a střevlíci zalezli do země a motýlci schoulili se do uzavírajících se květných kalichů neb vespod velikých, nepromokavých listů. Všecky drobné bylinky, traviny, mechy, útlé květy i spanilé mlázi jedlové a smrkové chvěly a třepaly se bázlivě; ryk téměř zoufalý dral se nyní z útrob „roztříštěných stromů“.

Vždy temněji bylo na planince; hradba mraků vznášela se nad ní téměř černá, a hučení hromu i svist vichřice spojovaly se ve zvuky děsné. Jednotlivé veliké kapky padaly na chvějící se byliny, jež pod jejich tíhou k zemi se prohnuly; vždy, když rachot hromu zněl nejzřetelněji, objevovaly se fialové a žluté blesky, a dvakrát, třikrát dopadla na planince silná rána.

Ponenáhlu, ojedinělé kapky deště proměňovaly se v proudy vody, svist vichru utichl a nahrazen byl šuměním vod, černá barva mračen přecházela v jednotvárnou šed'. Chlupy i klikaté údolí téměř mizely v dešti, dole ve mlýně zaplápolala z jasných oken hromnička, a druhé červenavé světélko zablýsklo se v chudé hájence, zrušené to pile, jež ukrývala se téměř ve stínech velikých buků pod holým jedním chludem.

Mraků šed' měnila se v běl, clona se trhala, znova objevilo se slunce, proudy deště ustávaly, bylo po bouři. Voda s luk zvolna stékala v rozvlněné oba potoky; na stráni nad „slaným dolem“ drobné bylinky nadzdvíhovaly své hlavinky a střásaly kapky vody. Motýli opět vyletěli z kalichů a kolébali se v záři slunce, jemuž vzala bouře úpal, veveřice se houpaly znova na stromech, zajíci v houští pobíhali, a jakmile půda poněkud oschla, plížili se zase po ní žlutočerní mloci a kovoví brouci-střevlíci. Ptáci plnými plícemi vpíjeli lahodný vzduch a z plných také plic cvrlikali a klokotali jásavou píseň života.

Zalétnuvše z křoví a mlázi poblíž „roztříštěných stromů“ – co spatřili? Skrovná polovina koruny, která zbyla pochroumanému kmeni, utáta byla mocí blesku, a vše svěží listí, tak namáhavě z chorého těla vypučevší, bylo sežehnuto a zničeno nadobro. Již neměly stromy bratru nejšťastnějšímu čeho záviděti!

A na blízku, na pokraji sousedního lesíka přibyl soudruh do smutného sboru „roztříštěných stromů“: krásný, košatý a vysoký buk, jenž pýchou byl planinky přecházející v

les, dotčen byl zlým prstem blesku, jeho kůra, byvši sežehnutá, zčernala, – záhy svadne i třepetavé listí svěžího dosud obra!

Z pahýlů již neozýval se bolestný ryk, aniž kvílel v nich ohlas písně pohřební. Stály němý; smutně vyhlížela jejich tlející šed' z osvěženého, jásajícího okolí. Avšak i drobná zvířena a květena pohlížela jaksi plaše a bázně k „roztříštěným stromům“. Litovali jich více méně útrpně, ale přece zlý, neodvratný osud ubohých velikánů vzbuzoval v malých tvorech jakousi hrůzu.

Znovu libovali si ptáčci, létající kolem rozštěpených pahýlů a silných vrásčitých jich kořenů, že jim přána křídla, aby mohli odletěti před závějemi a skrýti se před zuřivým řáděním blesku; znova pochvalovala si svou opatrnost chytrá a uštěpačná veverice. Pohodlní mloci ještě více ošklivili si závrať, která povstává tyčením čel k slunci i mrakům; motýli i brouci šeptali květům a mlází, jak jsou tomu rádi, že jsou maličcí a skrovní a že tudíž nepřipadá jim povinnost kohosi chrániti, – a byliny navzájem se jim svěřovaly, že cítí s nimi zcela stejně, nebezpečno a trudno že jest, za úpal přijatý jiným poskytovatí stínu!

Tak dlouho uvažovalo a mudrovalo drobné tvorstvo stráně a planinky nad mlýnem o osudu „roztříštěných stromů“, – až došlo mínění, že děsná kletba, zastihnuvší bývalé velikány a stíhající vše, co osaměle vyniká nad úroveň obvyklou, jest snad způsobena jakousi hroznou, neznámou, neodpykanou vinou!

Byl to jizlivý bodlák, hojně mezi ostružinčím rostoucí, jenž vytasil se, zprvu opatrně, motýlům-modráčkům a otakárkům jej navštěvujícím, s touto novinkou, která rozšířila se po celé stráni; žlutá třezalka a tollice vážně nad ní pokyvovaly hlavami, konipásek s labužnickým uspokojením sýkorkám o ní vypravoval a čiperní střevlíci roznášeli ji po celém lese, tak že nebylo ani zvířátka, ani byliny, jež by nevěděla o tajemné, děsné vině nebohých kmenů.

Pichlavý, každému ubližující bodlák pochodil velice dobře se svou zlomyslnou smyšlenkou; uvěřil jí ponenáhlu všecken les a nejpřímněji věřili v ni ti, jimž „roztříštěné stromy“ poskytovaly přístřeší neb stínu, jimž upevňovaly pudu, za něž v létě k slunci a mrakům čela týčily, v zimě pak těžká břemena sněhová na svou šíji braly...

„A vida!“ – pravilo jednoho dne trnité, plazivé ostružinčí, „vždycky se nad nás vynašely jako ozdoba a pýcha lesa, a nyní je na jevě, že příslušelo jim, viníkům, nejhloběji vrcholy kloniti! Není třeba velikosti, aby byl tvor krásný, i my zajisté jsme sličny, líbezně kveteme a užitečné plody vydáváme, ač žijeme při samé zemi a podajně si vedeme. Ba, ba, – skromnost vždy je zneuznávána, i když zdárně působí!“ – dodaly úponky a zjezily všechny své trny.

„Ne, nevěříme tomu,“ ozvala se libohlasá pěnice, „že by ty kmeny, jež tak laskavě poskytovaly nám útulku a jež dle vypravování prarodičů našich byly tak spanilé a mohutné, ba spanilejší než ostatní stromy v našem lese, obtíženy byly nějakou skrytou vinou! Ó, věřte, přátelé, jsou jen nešťastny, velmi nešťastny!“

„Nu, není-li pohroma jejich trestem za hrozný hřích, je jistě zasloužena za jejich hrdost,“ připouštěli mloci milostivě. „Ta stálá láska a touha po výšinách, slunci, obloze, toť věru nepřirozené, přemrštěné, ba přímo hloupé! Povídáme to stále: i na zemi, v prachu je pěkně a teploučko. A na zemi je obživa, toho budme všichni pamětlivi a nezhrdejme jí pro všelike nedostižné a nebezpečné výše.“

Moudrá a opatrná řeč líných mloků došla všeobecného uznání, i pohlíženo nyní na těžce stížené kmeny nejen jako na vinníky, ale i jako na pošetilé a hloupé přemrštěnce, jež si svůj bedný osud měrou vrchovatou zasloužili. Vyhýbali se jich šedé kůře i motýlci i střevlíci, konipásek, sýkorky a sedmihlásci nesedali již nikdy na zkomolené jich větve, veveřice dařila je zjevným pohrdáním; jen útlocitná pěnice neodstěhovala své hnízdo z šeré jich blízkosti.

Velmi osaměly „roztříštěné stromy“ na stráni nade mlýnem, a nikdo nepřicházel, by je vykopal, do plamenů uvrhl a tak zahladil, aby zhylo v nich vědomí, že jednou byly mohutny a krásny, ale nyní žalostnými pahýly, terčem úšklebkům a příčinou bázně...

Pohádka o čarovné zahradě

Motto:

Všecko máme v posled ve své ruce,
Jenom chtítí, jen se umět těšit!
staré ihned zacelí se rány,
srdce buší, naděj – skřivan zpívá.
Jen v čas pravý najít pravé slovo.

J. Vrchlický – *Kniha Sudiček*

Kdesi na naší zemi rozprostírala se zahrada obklíčená a od okolí svého oddělená vysokou, mohutnou zdí, do níž vedla jediná, rovněž velikolepá a umělá brána. Žilo v ní mnoho tvorů rádu nižšího i tvorů lidských, poddaných mocnému veliteli, a ti všichni se

domnívali, že čarovnějšího kouta nad jejich zahradu není, ba že i na zlatých hvězdách nebeského klenutí, jsou-li lidmi obydleny, nebylo by lze naléztí podobné líbeznosti. Zahrada zdí pevnou ohrazená skvěla se krásami mnohými a neskonalými. Jejím středem protékala mohutná a průhledná řeka, na jasném dně, pískem jemným pokrytém, blýskala se tu tam zrnka zlatá, mušle perlorodé na něm otevíraly své skořápky, lesklé, švižné rybky nad ním v průhledné vodě se mihaly; za dne slunečního paprsky rozkládaly se vlnami ve zlaté, plamenné meče, v noci třpyt hvězd bloudil na nich jako vláha stříbrných slz. I ostrůvky v proudivé řece rozložené, i její široké, úrodné břehy zahaleny byly v hlubokou zeleň košatých stromů, více než stoletých, a štíhlých, květnatých keřů.

Na záhonech a paloučcích stromy neosázených každoročně voněly a pestřily se vzácné květiny ohnivých i temně modrých kalichů, něžné bělostné hrozníčky a chomáčky, báječné květy rudé i šarlatové tvarů motýlích, pavoučích a hadích. Jiné byliny honosily se vysokými šťavnatými lodyhami a velikými listy kovového lesku, aneb úponkovitě pialy se po šedých kmenech stoletých lip a buků a po zdech rozmanitých těch chrámků, letohrádků a věží, jež zbudovány v přísném vkusu dob dávno minulých, roztroušeny byly podél zdí, na ostrůvcích, pod skupinami obrovských stromů i ve spanilých stromořadích. Po záhonech houpali se motýli, podobní pohyblivým květům neb drahokamům tenkých vrstev, a pel jejich různobarevných křídel mísil se s něžným práškem květinových kališků; pod listím vyhlédaly zlaté neb skvrnité krovky broučků, vzduchem svištěl a bzučel hmyz pavučinových křídel, kovově se lesknoucích, včely, vážky, šídla i jepice. V hustolistých korunách hnízдила ptáčata, jež naplňovala zahradu hlaholem svého cvrlikavého zpěvu; avšak velebnější a lahodnější zněl zpěv tajemných jakýchsi hlasů, jež zdály se vycházeti tu z nitra chrámků neb věží, tu snášeti se s oblak nad zahradou plovoucích. Měkce chodilo se to po pěšinách pokrytých třpytným slídovým pískem, po šťavnatých lučinách mezi stromořadími a na ostrovech se zelenajících i po poduškových vrstvách mechu, které otáčely patu černošedých skal, rozkládajících v odlehlejších koutech zahrady podivné své tvary.

Vše v zahradě bylo spanilé; modř oblohy tak sladce ji oblévala, slunce tak nezkaleně na ní zářilo, – luna i hvězdy času večerního a nočního luzné v ni vrhaly světlo uprostřed tajemných útulných stínů! A rozzuřil-li se kdy hrom a blesk a dešť nad čarovnou zahradou, stávalo se to způsobem tak velikolepým jako nikde jinde, a nikde po převratu přírodním nevál vzduch tak svěží, nikde nevonělo kvítí a křoví vůní tak občerstvenou, nikde nepodobaly se dešťové kapky v lístcích květinových tak zcela drobným dýmáčkům a průsvitným perlám, jako zde. Každý tvar přírodní i umělý, jenž smyslům lahodí a mysl povznáší, každý odstín barevný, jenž oku je milý a vábný, každý zvuk, který sladce v duši se loudí, ji zároveň sílí a

obměkčuje, zastoupen byl v čarovné zahradě, i nebylo divu, že obyvatelé její lnuli k ní láskou téměř dětskou a nazývali ji nejen drahou svou životelkou, ale svou zlatou matičkou.

V této zahradě od nejtěplejšího dětství svého žil člověk jménem Inquietus; rád podroboval se rozkazům svého velitele a kochal se krásami, jichž hojně podával mu rodný jeho kraj, – sad, vysokou zdí ohrazený. Koupal v proudivé řece své mladé údy s rybkami o závod, honil se po paloučcích za pestrými motýli a zlatokřídlymi bzučivými broučky, vylézal na temena skal a hrál si vějířovitými kapradinami i drobnými smrčky, deroucími se ze žulových puklin, neb vpíjel v sebe s výše té spanilé, štíhlé tvary starobylých chrámů a věží tak malebně porostlých sítí břečtanu neb růžicemi netřesku. Opájel se vůní květů, a bujným rozmarem jat, vinul si je ve své zlaté kadeře, kolem plecí a šíje; v jeseni trhal si se štěpů, vzácných zákrsků a révové spleti šťavnaté ovoce, rudým neb zlatožlutým líčkem naň se usmívající.

Nejraději však za soumraku sedal na břehu řeky, tam, kde uměle vzpružena, nejvíce šuměla a se pěníla, naslouchal, jak se třeskot vln mísí se šuměním stromů, večerním vánkem rozhoupaných, a pozoroval, jak hvězda po hvězdě objevuje se v modru oblohy a hned potom na černavé ploše řeky; aneb zacházel do chrámků a mlčky procházel se po starožitné jejich dlažbě, na niž skrze barevná okna padala poslední záře zapadajícího slunce.

Velice miloval různohlasný zpěv ptactva, z něhož vycíťoval všecek malých opeřenců ples i stesk i touhu; leč dolétly-li k němu zvuky písní, neznámo odkud vycházejících, zatajoval se mu dech, a srdce mu bušilo mocně. Z hymen těch zvláště jedna byla mu drahá; jsouc sladká, velebná a tajemná zároveň, zdála se mu jako hudebním obrazem drahého domova. Netoužil odebrati se z kamenné brány; vylezl sice někdy na cimbuří některé zvláště vysoké věže a rozhlížel se po okolní krajině – avšak nikde neproudil tak široký stříbrošedý pás řeky, nikde nebylo tak krásných květnatých záhonů, nikde nesnoubila se hluboká zeleň ostrovů a listnatých korun tak velebně, nevyrovnatelně se šedí oblouků špičatých, štíhlých oken, drobných fíjál, mohutných portálů a schodišť jako zde v čarovné zahradě. I nepřipadlo Inquietovi nikdy, že by mohl zaměnití dosavadní své bydliště za kraj jiný, neznámý.

Jednoho dne, po mnoholetém pobytu v čarovné zahradě, objevil se před Inquietem pán a velitel jeho a pravil:

„Tys vyrostl a sesílil, otužil's údy své ve vlnách řeky a na temeni skalisk, dostatečně napojil's ducha svého lahodou a krásou svého rodiště – nechvalno, abys na dále mařil své žití rozkošemi, hraním a plesem. Ustanovil jsem tě úkolům vážnějším, starostem a práci. Opustíš dnes dosavadní domov, a já vykáži ti působiště jiné, kde vyzkoušíš a osvědčíš síly, jichž jsi zde nabyl. Rozluč se s domovinou – půjdeme.“

Otázka nesmělá, poloviční žaloba zachvěla se na rtech mladého Inquieta, ale pod velitelským pohledem pánových temných očí zmlkla slova sotva pronesená, trpělivě dal se vzít za ruku a ubíral se s velitelem po hlavní cestě k bráně do široka rozevřené. Fortna s třeskem za oběma zapadla; z nížiny, již vinula se řeka čarovnou zahradou, pozvolna stoupali do kopců. Když došli vrcholu prvního pahorku, ohlédl se Inquietus a mimovolně stanul; pod ním za zdí a mohutnou branou rozprostírala se čarovná zahrada všeka oblita rudými a purpurovými paprsky slunce právě se sklánějícího k obzoru. Byl mu vždy drahý a vábný tento domov dětství, avšak nyní zdál se mu přímo rájem nadzemským – nikdy neviděl ho tak krásným! Řeka podobala se růžovému pásu, její peřeje bílým labutím neb bledým rusalkám z opojné záplavy se sunoucím, ostře rýsoval se každý tvar spanilých věží, hradů a chrámů na pozadí východního bledého nebe, stromořadí i ostrovy zdáli jevíly se jako husté velikolepé lesy do nekonečna se táhnoucí.

I zdálo se Inquietovi, že vidí, jak větve stromu i barvitě kalichy květů k němu se kloní, že slyší ptačí šveholení – ach tak tesklivě znějící! – konečně, že doznívá k němu ona píseň, s níž svou zahradu a její kouzlo ztotožňoval. Jeho mladé oči naplnily se slzami bolestnými; a když prosebně pozdvihl je k tváři velitele svého, viděl, že i temné mraky tohoto jsou vlahé, a že pohlíží k němu soucitně a láskyplně. „Musím odtud?“ zašeptal Inquietus, pohled znovu v drahou čarovnou zahradu noře. „Musíš,“ odvětil pán s obnovenou přísností a již pojímal znovu ruku služebníkovu a rychle bral se s ním dále. Darma obracel se Inquietus zpět; rudá záplava sluneční hasla ponenáhlu, víc a více ztrácel se domov bývalý jeho zraku a po několika zatáčkách strmé cesty zmizel mu docela.

Šli dlouho, dnem i nocí, přebrodili potoky, přeplavali řeky, minuli nivy pohorské a ocitali se výše, kde vlídná lípa, buk a dub, bříza a olše vždy více ustupovaly mohutným, ale pochmurným borům jedlovým a smrkovým.

Zrakem podiveným rozhlížel se Inquietus kol sebe. Vše bylo tak zcela jiné než v jeho zahradě; místo řeky crčely mechem bahnitých luk malinké potůčky, jež prýštily ze studánek pod skalami skrytých; s pňů a dolních větví stromů visely dlouhé šedé lišejníky jako vousy zamračených dědů; všude naseto hojně kamení a balvanů, cest měkkých nebylo nikde, a ty květy na paloučcích byly tak bledy a skrovny! I obloha zdála se bledší než v nížině, a slunce svítilo na ni jaksi střízlivě a studeně.

Nevýslovná tesknost zmocnila se mysli mladého poutníka; kam vede jej přísný velitel, jakou poušť nehostinnou zamění za čarovnou svou zahradu? Vždy smutněji bral se dále, rukou pánovou veden, či vlastně vlečen, až náhle noha vládcova stanula na malé horské planince kol do kola tmavým lesem jehličnatým obklíčené. Půda její byla částečně kamenita,

částečně svlažována tenkým praménkem, jenž prýštil zpod hluboké, městu podobné skupiny skal, jeskyněmi a chodbami skrz na skrz prostoupené. Pramének lemován byl bělavým vysokým mechem a zahnědlým sítím, což vše dralo se z černé slatinné půdy; na kamenité části planinky namáhavě vyrůstaly sotva viditelné smrčky, jedličky a borovičky, výhonky temnolistého keře krušiny, píchlavého ostružinčí a maliní. Pohled, který poskytoval tento palouček uprostřed horských lesů, byl malebný a ucelený, ač poněkud ponurý, ale nešťastný Inquietus neměl smyslu pro jeho chmurnou krásu, jemu na paměti tanula ještě neustále široká řeka v růžový nádherný pás proměněná, žhoucí kalichy opojných květů na záhonech, štíhlé věže a chrámky břečťanem opletené, jejichž barevná okna rozkládala světlo v tisíce drahokamů.

Chvěl se hrůzou a zklamáním, když pravil mu velitel určitě a vážně: „Zde ode dneška působiště tvé; tvé tělo je silno a ohebné, tvůj duch naplněn je svrchovanou lahodou – využij pokladů těch na prospěch tohoto neznámého a zapomenutého kusu světa. Odklízej drobnou tříšť kamení, upravuj běh vod a jejich řečiště prohlubuj, zkypruj půdu, aby sesílilo mlázi stromové, aby skromná kvítka, ve chladu a stínu vyrostlá, nabyla tvarů líbeznějších, barvy sytější. Přemýšlej, čím bys prospěti mohl nové domovině, ukaž, že bylo ti mládí i věk jinošský školou, nikoli jen hrou a rozkoší; čím podobnějším učiníš tento prostor zahradě při řece proudící, tím platněji osvědčíš své síly, tím hodnějším prokážeš se dobrodiní života minulého.“

„Ach, to nelze, nelze!“ zasténal Inquietus zoufale. „Tam měkký drn, zde špičatá a tvrdá tříšť kamení, tam žár slunce, zde chlad a stín! Smiluj se, pane, nenechávej mne strádati a snad zahynouti ve své smutné pustině!“

„Nezahyneš zde, rouhavá jsou slova tvoje, služebníku nevděčný!“ káral mládce velitel. „Psáno stojí v řádu poddaným mým ustanoveném, že každému i tobě použití jest sil tělesných i duševních v mladosti nabytých v díle namáhavém a užitečném.“

„A nevrátím se nikdy, nikdy do drahého domova?“ lkal zarmoucený Inquietus.

„Zde nyní domov tvůj, po budoucnosti se neptej. Až nastane čas určený, odhalím tobě ustanovení svá. Příliš shovívavě naslouchal jsem nerozumým steskům tvým; zanechám tě práci a snažnému přemýšlení. Dbej slov mnou pronesených – klid a mír buď s tebou!“

Vládce pokynul služebníku mladému milostivě a vzdaloval se s planinky velikými kroky. Brzy zašel za temné lesy a sestupoval jimi ve světlé nížiny.

Leč Inquietus nebyl poslušen rozkazů pánových. Vrhł sebou na zem pod skalním bludištěm a ulevoval zoufalému vzdoru svému i touze po čarovné zahradě divokými výkřiky a vášnivým pláčem. Připomínal sobě sice slova velitelova, ale jen, aby hořce nad nimi reptal a

vždy znovu plakal. Nechtěl připustiti, že by horský palouček se sousedícím městem skalním měl mu býti domovem; považoval jej neustále za vyhnanství, sebe pak za odsouzence nevinně trýzněného.

Nevšímal si ničeho kolem sebe, ani slunečních paprsků, dotýkajících se vlídně jeho zachmuřeného čela, ani jemňounkého zurčení malého praménku, a byl by málem zemřel hladu v zatvrzelé své umíněnosti. Ale bujná síla životní ponenáhlu v něm přece zvítězila, osušil oči, protřel zrak a sáhl do pichlavých, po kamenité zemi se plazících výhonků pro plody, jež hojně na nich dozrávaly. Jimi a kořínky, jež vyhrabával v lesích ze země, živil se nuzně a popíjel vody, prýšticí se při vchodu do skalního města. Pracoval jen tolik, co by si nuzné potravu lesní vydobyl, většinu času však trávil nečinným vzdycháním po čarovné zahradě, aneb vycházkami v nejbližší podhoří, které podnikal v bláhové naději, že spatří alespoň vrcholky umělých věží, že jako tenká nitka zatřpytí se v nesmírné dálce pás řeky mohutné...

Avšak za nějakou dobu pozoroval, že svit sluneční úžasně bledne, dny že se krátí, skrovné listnaté keře, maliní a ostružinčí valem že vadnou; i připadlo mu, že kdysi, jsa ještě bezstarostným obyvatelem čarovné zahrady, slyšel, jak zima, která ve starém domově odbyla se několika nevlídnými, dešťovými týdny, v jiných, vysoce položených krajinách trvá mnoho měsíců, provázena je vysokými sněhy, velikými mrazy a úplným téměř spánkem přírody. Trpce pravil si, že nemilosrdný velitel vypověděl jej asi v krajinu podobnou, a že co nevidět nebude mu lze odpočívati na podušce mechové, aniž ukájeti hladu plody rychle žloutnoucích keřů. Byl mu život na horské planince obtížný a protivný, ale přece nedovedl tohoto břemene se sebe shoditi s úplným odevzdáním se hladu a mrazu.

Vkročil po prvé za svého pobytu na planince do skalního bludiště, by poznal všechny jeho chodby a jeskyně; nerozhlízel se po nich, by podívoval se velikolepé klenbě některých, pitvorné klikatosti jiných, divným okénkům časem neb vodou v nich vylámaným, nýbrž aby vyzkoumal, která je z nich nejsušší a od větru i sněhu nejlépe chráněna. Vybral si bydliště a s chvatem snášel sem listí, suchého i vysokého mechu, sestrojiv si z nich nuzné odpočívadlo. Pak sestoupil rovněž chvatně v podhoří, ne by vypátral v dále stopy želaného domova, ale aby, vyleza na rozložitě buky a duby, sčesal s nich hojné plody, jež pak vylupoval, sušil na vlažných paprscích, dosud v hodinách poledních na planinku se snášejících. Byl právě hotov s přípravou kobek skalních na zásobárny a bydliště, když první vločky sněhu uložily se na žlutozelený pažit a zachycovaly se na dlouhých trnitých a holých větvích keřů, Znovu zoufal si Inquietus; planinka zdála se mu tak ohyzdnou, skalní ochranné jeskyně hrobem děsným, – o mohutnou hradbu štíhlých jedlí, zelených smrků a modravých borovic, jež stála tu v kráse

neporušené, ba jimž poprašek sněhový dodával jen většího půvabu, nezavadil ani okem, nemělo pro něj ceny, co nepodobalo se čarovné zahradě, – a co jen zdaleka mu ji připomínalo, bodalo jej jako dotknutí ostrých nožů.

Čím více zapadala planinka do vysokého sněhu, čím více lomcovaly vichry, jím dosud nepoznané, okolními lesy, tím pevněji upoután byl Inquietus na ochrannou nejvnitřnější jeskyni. Byly to chvíle nejčernějšího zoufalství, nejžhavějšího bolu, jež na lůžku z listí a mechu urobeném strávil; lomil rukama, otloukal si hlavu o tvrdou skálu, až byla jedna rána, svíjel se na kolenou, kdykoli rozhlédl se po svém vězení, a plakal usedavě jako děcko, kdykoli připomněl si proudivou řeku, ohnivě květy, zdobné cesty a paloučky, mnohotvárné chrámy, věže a hrádky, cvrlikání ptactva i tajemnou, velebnou hudbu – vůbec vše to, co čarovnou zahradu činilo rájem. Jedinou jeho útěchou byl spánek; když zavřela se uplakaná víčka, a ochably údy vášnivým bolem unavené, zapomínal na své vyhnanství, a zjevovaly se mu drahé obrazy, nad jejichž ztrátou tak kvílel.

Nesmírnou zdála se Inquietovi zima, tak že konečně vedle zoufalství usídlilo se v jeho mysli i očekávání změny, která by kruté jeho vyhnanství učinila snesitelnějším. Místo svíjení se na lůžku vycházel nyní často v netrpělivosti své z jeskyně na planinku, aby se poohléd, zda sníh taje, a mech neb rozeseť kamení již se ukazuje. A v těch chvilkách častokrát dumavě rozhlížel se po planince a okolních lesích; připadlo mu, že zvláště za jarního tání bylo by lze řečiště potůčku rozšířiti neb prohloubiti, později možno že by bylo přesaditi sem některé výhonky keřů, stromů neb odprutce květin z lesů chráněnějších, konečně že v podletí zem, vláhou sněhovou ještě nasáklou, snadno a vhodno bylo by kypřiti a zúrodnovati. Mimoděk stal se poslušným slov pánových a přál si planinku alespoň poněkud učiniti podobnou starému, milovanému domovu.

Za takových myšlenek dočkal se konečně jara; bylo chudé a váhavé, ale přece dovolovalo mu více dlíti mimo skalní bydliště a započítí práce, k nimž na konci zimy úmysl byl pojal. Urobil si z větve a ostrého kamene rýč i motyku, prohluboval řečiště praménku a s radostí spatřil, kterak voda hojně z hluboké studánky pod skalou do něho proudí a bystře klokotá. Na vhodném místě vzpružil běh vody malým kamenným jezem; zamhouřiv oči, pomyslně si, že to stojí u drahé řeky, večerním sluncem v růžový pás proměněné, a její že to slyší šplounání...

Vykopával a vybíral kameny na planince roztroušené a odnášel je dovnitř jeskyně, kde uměle z nich skládal sedadla do polokruhu kolem stěn okolních seskupená, malé stoly a odpočívadla. Mezery ucpával suchým listím, povrch pokrýval krásnými poduškami

mechovými, jež vyhledával v lesích okolních. Když byla země na některém místě kamenné tříště prosta, okopával ji a zavodňoval tenkými stružkami, vedenými od studánky.

Často vycházel rozložitými lesy až do podhoří; kalily se mu sice oči, pohlédl-li ve stranu, odkud s velitelem byl přišel, a kde asi v kráse neskonale nyní kvetou záhony čarovné zahrady, ale zároveň nezapomínal ohlížeti se bystře kolem sebe, by našel, co by vhodně na svůj palouček přesadil. Přinesl si toho v náručí již mnoho, a tak vedle maliní, ostružinčí, borůvek a krušiny ocitl se u skalního města leckterý keřík a strůmek, dotud tu nevidaný. Nesmírnou radost vždy pocítil, našel-li na svých poutích některé kvítko, jež se tvarem a barvou podobalo alespoň poněkud nádherným květům v čarovné zahradě, s péčí úzkostlivou je vždy vyhrabal i s okolní prstí a zasadil na místo planinky nejslunnější.

Byla to vše práce těžká, úmorná a často i nevděčná, zahynulo-li mu, co nejpečlivěji ošetřoval, aneb zadul-li přes planinku opožděný ledový víchř, přinášeje s sebou na místě vlahých dešťových kapek drobné krupky sněhu. Při tom živil se Inquietus bídne, neboť kromě mladých a slabých ještě kořinek neposkytovala mu země ničeho, zimní jeho zásoby velice se zmenšovaly, stávaly se i nezáživnými, a do plodů na keřích bylo ještě daleko.

Někdy stávala se mu těžká práce již nesnesitelnou, a srdce jeho naplňovalo se hořkostí, pohlédl-li na svoje do krvava upracované ruce, jež byly druhdy tak bílé, měkké a uvykly jen česati zlaté a purpurové šťavnaté ovoce se stromů, vplétati květiny do kadeří a nořiti se ve vlahé vlny proudící řeky. Chtěl již ustati ve vykopávání, odnášení kamení, kypření země, vysazování keřů, stromků a bylin, ale pak připadlo mu, že, ustane-li v práci, horská planinka nikdy nebude ani trochu podobna čarovné zahradě, že bude se zdáti vždy vězením vyhnancovým, nikdy pak domovem. I neustával v díle, ale uvykal mu víc a více, tak že stávalo se mu pravidlem života, chvíle zoufalé tesklivosti pak jen výjimkou. Tak dočkal se úrodné jeseně i zimy, která v bydlíšti lépe upraveném a při zásobách bohatších a lepších byla Inquietovi mnohem snesitelnější.

Nová jara, léta, jeseně i zimy přešly. Valně změnilo za nich horské zákoutí svůj vzhled. Z praménku v mechu se ztrácejícího stával se bystrý potok; zakrnělé strůmky jehličnaté osvobozeny jsou od špičatého kamení a rozkládající nyní v zemi kypřejší své kořeny, nebyly již tmavozelenými skvrnami, nýbrž pěknými, hmotnými skupinkami. Maliní a ostružinčí sladšími honosilo se plody; leckde vyrůstala divoká třešeň ptáčnice, hrušeň malých ovšem plodů a pláň štěpu jabloňovitého, rozmnožujíc v jeseni Inquietovy zásoby. Na nejměkčím a nejpěknějším místě upravil vyhnanec záhon, kam zasadil květy a keřiky jindy tu nebývalé, aneb kde ze skromného kvítí horského paloučku vypěstil stálou péčí bohaté trsy o barvitých kalíšcích. Za vonnými a pestrými květy přistěhovali se sem vábní cizinci: motýli

strakatých křídel, průhledná šídla i vážky, které houpaly se nad bublavým slapem, a bzučivé včelky, jež za několik roků celý roj usadily ve pni vykotlaného stromu.

I ve skalním městě přibýlo útulných kobek; a měl-li Inquietus pokdy, vytesal v nich i otvory v podobě špičatých, sličných oken chrámů, jimiž tak vábně padávalo podvečerní světlo v čarovné zahradě. Zhostiv se nečinného zoufalství, stával se Inquietus i méně uzavřeným; setkal-li se na svých poutích v podhoří s lidmi, vlídně s nimi postál a pohovořil, i plody svého drsného zákoutí za předměty si potřebné vyměňoval, takže průběh jeho denního života méně se podobal kletbě vyhnancově, než obvyklému namáhavému losu obyvatelů vysokých hor.

Ve dlouhých přestávkách přicházel po nesnadných stezkách k Inquietovi člověk, chválil jeho práci, podívoval se ovocnému stromu zde se ujavšímu, radil mu, jak je zušlechtiti, pozastavoval se nad políčkem zlatozrným, jež ponenáhlu vždy šířeji vyskytovalo se na půdě lesu urvané a urovnané, avšak nejdéle prodléval návštěvník nahodilý při záhoně, v němž snívý Inquietus vtělil jaksi svoji vzpomínku na drahou ztracenou zahradu čarovnou.

A chválu záhonu slyšel vyhoštěnec nejraději; neboť štíhlé spanilé ty stromky, něžné keřky, na nichž objevovala se poupata vždy silnější a sličnější, vonné kalichy kvítků v horách neobvyklé a nevidané, byly srdci jeho nade všecko drahy, jako sladká páska, pojící s minulostí, jako krásný výkvět hodin neskonale trpkých, těžkých a smutných. Je z jara nejhorlivěji pozoroval a obsluhoval, k nim v létě, sotva že první paprsek skalní kobku pronikl, byla první jeho láskyplná pout, je na podzim listím a pokrývkami z lýčí spletenými pečlivě chránil a opatroval, a i v nejtuzší zimě dral se vysokým sněhem k záhonu, aby se přesvědčil, zdali víchř nicého neodvál, neb hladová zvěř větviček neohlodala. Na tyto pěstence své přenesl lásku, kterou pociťoval za dětství a mládí k líbezným a velebným zjevům čarovné zahrady; a poněvadž na ni přece nikdy nezapomínal, šeptal stromkům, keříkům a květům slova touhy i úryvky melodií, jež tenkrát k jeho sluchu zaznívaly.

Jednoho dne, bylo to za plného léta, kdy planinka oblita byla jasnou září slunce, kdy nebe bylo čistě modré, skoro tak modré, jako když v proudící řece se vzhlíželo, klečel Inquietus před záhonem, uvazoval slabší stvoly květů, odstraňoval s vonných keříků každý vadnoucí list a půdu pod stromky, jak mladí jinoši hrdě se pnoucími, zkypřoval a zaléval. Pocit míru rozhostil se mu po duši, i zdálo se mu snad poprvé za roky ve vyhnanství ztrávené, že palouček mezi horskými lesy stává se mu domovem. Sklonil hlavu a upadal v dumání, když zavzněly za ním kroky. Ohlédl se, ztrnul a vyskočil prudce, neboť spatřil před sebou pána svého a velitele!

Temné oči tohoto dívaly se vlídně a kolem rtů pohrával přívětivý úsměv, jenž předpovídal vypovězenému Inquietovi radostnou změnu jeho osudu. Srdce v něm mocně

zabuchalo, chtěl cosi říci, leč pohnutím nemohl. Podíval se ve tvář pánovu, a pak na rozkvétající záhon, bublavý potok, na zralé zlatožluté pole, na ovocné stromoví, na němž tu a tam tkvěl ještě zarůžovělý květ, ale čteněji zelenaly se již tvrdé bobulky. Opět srdce v něm zabušilo, tentokráte ne očekáváním, leč neurčitou úzkostí.

Má opustiti planinku právě teď, když slibuje mu býti milým domovem? Má opustit záhon, pole, stromoví, jež s namáháním nesmírným vypěstil? Tázavě obrátil se k pánovi a čekal, co tento rozkáže.

„Když odcházel jsem od tebe zoufajícího,“ pravil velitel, „slíbil jsem ti, že přijde čas, kdy oznámím ti budoucí osud tvůj. Nastal den, kdy otevřela se ti brána bývalého domova; pojď a pohlédni, je posud tak nevyrovnaně krásný, ba krásnější snad, než jsi jej znával.“

Vládce pevně sevřel ruku Inquietovu a přinutil jej, by rychle následoval ho na cestě, kterou byli společně už jednou vykonali. Mizely černé lesy, za nimiž byla planinka ukryta, míjeli krajiny podhorní, kam vyhoštěnec zacházival druhdy pro potravu, chodci octli se v nížinách, a po nějakém čase vztyčila se před nimi vysoká zeď širou zahradu objímající. Již z daleka viděl Inquietus, že starý domov nepozbyl ani jednoho svých nesmrtelných a velebných půvabů, že řeka proudí rovněž půvabně a tříští se na jezích rovněž jako za stara, že spanilé chrámy a věže, zelené ostrovy a palouky, i nádherné květy, křídla motýlů a lesklého hmyzu, švehol ptactva i zvuk tajemných hymen zůstaly stejnými, jako když v mládí mysl jimi osvěžoval a opojoval.

Věřil, že vkroče do mohutné, otevřené brány, nalezne štěstí bývalé, že zase bude doma; věřil a přece couval! Znepokojovalo jej pomyšlení na horskou planinku. Kdo bude činiti ji podobnou čarovné zahradě, kdo zachová jí vzácnou žeň zlatého políčka, kdo ošetří ovocné stromoví, znovu vždy vzpruží běh potoka? Nestane se ona zase horskou chmurnou pustinou? A kdyby i našel zástupce, jenž by pokračoval v jeho díle, co stane se s drahým záhonem a něžnými, kvetoucími odchovanci? Myšlenka, že by měli zahynouti tito miláckové jeho, naplnila jej bolem tak prudkým, že sklíčeně zůstal před branou státi.

„Nuže,“ pobízel jej velitel, „ty nespěcháš příliš v domovinu drahou!“

„Ach, pane, nezazlívej mi,“ bránil se nesměle Inquietus. „Když přikázal's mi, bych nový domov učinil podobným čarovné této zahradě, poslechl jsem, zbaviv se po čase zoufalé bolesti, pokud jsem dovedl, tvého rozkazu. Snad všiml sis, že mnohé zdárné zanechávám tam dílo. Nade vše přilnul jsem k záhonu, kde rozvíjejí se vzácné strůmky, keře a květy, jež sám a sám vypěstil jsem ze semen neb snítek skrovných. Co stane se s nimi, odejdu-li já do starého domova?“

„Přesad' je sem a pěstuj je dále,“ řekl velitel úsečně, a tvář jeho pozbyla přívětivosti.

„Ó pane, toho ony nesnesou; jsou to útlé bylinky, uvyklé vzduchu planinky a mírnému jejímu slunci. Zde v zahradě jiný svět – bojím se, že uvadnou a zajdou mi v nádherném, ale úpalném tom světle.“

„Chceš či nechceš do brány vstoupiti?“ tázal se vládce s onou přísností, která Inquieta vždy tak lekávala.

„Ach, smiluj se, pane, poshov, přej času k rozmyslu. Snad kdyby mi lhůta návratu byla prodloužena, vyrostli a sesílili by mí odchovanci, snad mohl bych je připravit na změnu velikou. Tvůj rozkaz byl tak náhlý!“

„Chceš či nechceš?“ opakoval pán, nedbaje nesmělých výmluv služebníkových.

Inquietus přitiskl ruce k srdci, bylo mu hrozno. Touha táhla jej do čarovné zahrady, avšak nesmírný strach zmocnil se ho, že ukrutnosti neskonalé dopustí se, zanechá-li své chráněnce jejich osudu, neb přesadí-li je lehkomylně do cizí nezvyklé půdy. Když znova obrátil pán k němu velitelské oči, řekl tiše: „Nechci, nesmím chtít.“

Tu zapadla brána s třeskotem velikým, a pán zahřměl na něho hlasem hněvivým: „Nevděčníče! Nejsi hoden slitování mého! Věz, že přijde hodina ne jedna, ale hodin a dnů tisíce, kdy litovati budeš pošetilostí své! Znova pojme tě touha neukojitelná, vždyť domova mladosti nezabude nikdo, – avšak brána čarovné zahrady neotevře se nejusilovnějším prosbám tvým. Zapadla na roky, na věky, snad navždy! Jdi, bláhový, a neodvažuj se více hlásiti se s prosbou u vládce svého!“

Inquieta bolelo, že pána, před chvílí tak laskavého, rozhodnutím pohněval, leč když velitel pokynul rukou k horám a bez dalšího slova od něho se odvrátil, netroufal si ničeho na svou omluvu pronést. Dal se tiše na cestu, po čarovné zahradě se neohlížeje; bylo-li mu na pouti teskno ze slov vládcových a z budoucího osudu, těšil se tím, že potlačuje svou starou touhu, vykonal povinnost a skutek dobrý.

Navrátiv se na palouček, mnoho jar i zim žil ve způsobě obvyklém; zdokonaloval své dílo, ozdoboval skalní obydlí, opatřoval je vším pohodlím a hlavně ovšem pečoval o krásné své svěřence na záhoně. Vyrůstali dále zdárně. Nade všechny však vynikaly tři stromky silné a ohebné, vždy jeden starší druhého: jeden štíhlý, kovově lesklých větvíček, druhý snivý, záдумčivě zelený, třetí líbezný, světlý, usměvavý, pak dva keře, z nichž jeden poset byl bílými kalichy tak něžnými a útlými, že při nejmenším dotknutí úzkostlivě se zavíraly, druhý bujný, plný rudého, kořenně vonícího květu. Kdokoli z podhoří přišel na palouček a prohlédl si záhon, obdivoval se Inquietovým pěstěncům, velebil jeho štěstí a přál mu jen, aby zdárně mu dále prospívali, rostli a kvetli.

Avšak přišla doba, kdy opět Inquietus počal nečinně dumati nad slapem bublavého potoka, jako tehdy za mladosti nad jezem proudící řeky, kdy zrakem sledoval vážky i motýle v jejich letu. Bylať nejnamáhavější práce na paloučku vykonána, nebylo kde kamení uklízeti, potok sám svou silou v prohloubeném řečišti dále plynul a mocně se zdouval, stromy zušlechtěné i zlatá pole nesly úrodu tak značnou, že nebylo se Inquietovi báti zim ani nejdelších a nejkrutějších. I drahým jeho svěřencům méně bylo třeba péče; přetrvavše nejranější dny bytí svého, mohutněli vždy víc a kvetli tak utěšeně, že všechna planinka byla plna jejich barev a vůně.

A právě jich zdatnost byla trním, jež rozbodávalo Inquietovo sotva ztišené nitro. Vyčítal si, že tenkrát před branou otevřenou jednal zbaběle; honosíť se jeho svěřenci životní silou takovou, že ani přesazení do půdy cizí by jim neublížilo – tam v čarovné zahradě, na planoucím slunci, v blízkosti proudící řeky teprve k plné by dospěli platnosti! Vždyť jest jich škoda sem do smutných lesů horských – kdo tu ocení jejich lahodu a sílu? K trnu výčitky během času a roků přidalo se jich více; i skalní město pozbylo pro něho významu, zdálo se mu šedým, neohrabaným, temným, zcela nepodobným spanilým těm chrámkům, věžím a hradům, jejichž rozmanité a umělecky dokonalé tvary vábily jeho dětské oko. Zlostně rozmetával odpočívadla, stoly a sedadla z mechu a listí urobená, poněvadž nechtěly se proměnit ve skvostné mramorové neb ze drahého dřeva vyrobené, nádhernými látkami pokryté nářadí, kterým honosily se síně budov v čarovné zahradě. Kajicně pak a s velkým namáháním jeskyně zařizoval, neb nelíbilo se mu spáti a bydleti na holém studeném kamení.

Jindy zase chodil mimo své pole, a mimo stěpy s tváří mrzutou a zakaboněnou, uvažoval, co to vše stálo práce a namáhání nadlidského, co dosud vždy na jaře vymáhá budoucí žeň píce – v čarovné zahradě vše samo rostlo, kvetlo, zrálo, – i počal práce své chvílemi i nenáviděti. Jediný záhon se strůmky, keři a květy těšil se nezměněné jeho lásce, u nich sedával a hořké na jejich větvíčky a do jejich kalichů ronil slzy, slzy touhy a často i zloby.

Nejhůře bylo s Inquietem, když jednou jakoby z veliké dálky zazněla k němu ona píseň sladká a velebná, která zdávala se mu za mladých let hudebním výrazem krás čarovné zahrady. Zvuky ty přiváděly jej téměř v šílenství; poznával v nich mnohem více než ohlas bývalého domova, slyšel v nich kletbu svého vyhnanství nekonečného, svou vlastní nenapravitelnou zbabělost, nesmírné štěstí těch, jimž brána mohutná vždy jest otevřena, a své vlastní hluboké neštěstí. Kdykoli zvuky písně dotkly se jeho mysli, počínal si tak zoufale a pošetile, jako tehdy první den na planince: svíjel se po zemi, lomil rukama, tloukl hlavou o

černou skálu. Přivolával velitele vzdáleného, prosil ho za smilování, žádal za prominutí minulého poklesku, jakoby vládce musil a musil ho vyslechnouti.

Dlouho marně volal a plakal, až pak vládce přece před ním se objevil s tváří přísnou a zamračenou.

„Nepravil jsem ti tehdy, že brána zapadla na dlouho, snad na vždy? Marno jest tvé šílené počínání si, tvé vzdychání a tvůj pláč.“

Inquietus zoufale vrhl se mu k nohám: „Tys tak mocný, tak veliký, ty dovedeš zmařiti, co tebou bylo ustanoveno. Ó učiň tak! Pokyň a otevrou se mi brány vytuouženého domova!“

„A práce zdárná, kterou’s zde započal – a milovaní svěřenci, jichž zde zanechati neb v cizí půdu přesaditi ses obával?“

„Pošetilý a marný byl strach můj a těžce ho odpykávám, ó pane! Kde mohlo by jim býti lépe než ve sladké, požehnané zahradě čarovné?“ žadonil Inquietus.

„Již jsem pravil, že brána zavřena na dlouho, ne-li na vždy,“ odvětil tvrdě vládce a nevšímaje si Inquieta u jeho nohou se svíjejícího, odcházel.

Marně volal ho nešťastný vyhoštěnec zpět. Přešla mnohá zoufalá jara i jeseně, dlouhé, temné zimy, než opět velitel se objevil a i tu byl rozhněván v míře nejvyšší a hrozil Inquietovi, přísně a neslýchaně, že bude trestán za hříšnou umíněnost, za zpupnost a svůj nevděk. Napomínal ho, by upustil konečně od marného toužení a spokojil se s planinkou tak vlídnou, zušlechtěnou a chráněnou.

Inquietus jakoby hluch objímal kolena vládcova a úpěnlivě žádal za možnost návratu.

Pán zadíval se na služebníka dlouhým a pronikavým pohledem, v němž bylo mnoho tajemných věštb budoucnosti, Inquietovi dosud nesrozumitelných, a pozdvihnuv prst varovně, zase odcházel.

Již věřil Inquietus, že mu není pomoci: i chtěl se spřáteliti s vyhnanstvím stálým, chtěl se potěšiti skutečnými půvaby, jež planinka mezi lesy podávala, ale šlo to tak těžko, těžko! Místo vzbuzované radosti vytryskla mu ze srdce vždy nevýslovná trpkost, a ona píseň, čarovnou zahradu zpodobující, jeho bol vždy stokrátě rozmnožila. Pustil se znova do práce, doufaje, že usilovná činnost jej vyhojí jako tehdy, ale často nedovedl jí ani dokončiti pro hořké slzy zraky mu zakalující.

A co nejhoršího – výsledek jeho díla již ho nepotěšoval! Jej těšilo jen dumati nad zpívajícím slapem aneb slzami zalévati drahý záhon. I něžné stromky a keříky zachvívaly se někdy pod násilnými vzdechy a hořkými slzami svého pěstitele, takže Inquietus sám se zarazil a žal svůj mírnil. Zavítali-li nyní hosté na krásnou, horskou planinku, bylo jim místo blahopřání vzdělavatele jejího chlácholiti nebo kárati z neodůvodněné zoufalosti. Pravili mu,

jak šťastnými by se cítili nad dílem zdařilým a rozkošným pobytem, kdežto on nevděčně jen truchlí a život si ukracuje.

I viděl Inquietus již, jak jemu, žalem předčasně zvadlému, kopají přátelé tito uprostřed paloučku hrob, a jak se strůmky, keře a květy jím vypěstované sklánějí nad rovem a rosné kapky nad ním roní.

Byl tomuto obrazu budoucností již mnoho černých chvil dumání věnoval, když po letech zase přišel pán na planinku. Nesmírně podiven byl Inquietus, neboť netušil, že velitele ještě kdy spatří. „Co asi se mnou zamýšlí?“ prolétlo mu hlavou, zvláště když poznal, že tvář pánova je velice vážna, ba smutna. Podivil se ještě více, když vládce tichým hlasem mu řekl: „Připrav se na cestu, snad v brzku otevře se brána čarovné zahrady tvému toužení.“ Inquietus tak byl uchvácen závratí štěstí, že ani déle pána svého se neptal, kdy doba ta nastane, proč trest mu prominut a zvláště proč radostná zpráva ta sprovázena je řečí tak zádumčivou. Líbal jen s radostnými slzami jeho ruku a po odchodu velitelově sdílel se o blaženost svou s něžnými pěstenci. Šeptal jim o nastávající změně, o krásách a výhodách v čarovné zahradě je čekajících, o planoucím slunci, které je ozáří, o motýlech obrovských, kteří s nimi budou laškovati, o vlnách mohutné řeky, v níž se budou vzhlížeti, o květech a stromech rovněž krásných a štíhlých, jež spanilý sbor bratrů a sester, tam na pažitě nádherném je uvítají, o tajemné a velebné hymně, která i jim zaznívati bude napořád.

A strůmky i keře, rozumějíce rozohněnému Inquietovi, klonily se k němu ve vánku horského větříku a jemně šelestily; zvláště štíhlý keřík o něžně bílých květech, jakoby sám chvěl se touhou po novém domově, otevíral hluboko své rosné kalíšky, opojně voněl a k blaženým lícím pěstitele se přimykával.

Pevně ve slova pánova věře, počal se vyhoštěnec připravovati na cestu; uvolňoval půdu kolem svých miláčků, opatřil i pole i ovocné stromoví, obnovil slap a urovnal břehy bublavého potoka ve skalních kobkách vše opravil, jakoby odevzdati je chtěl obyvateli novému. Zavítal-li někdo na planinku, neurčité a tajemné s ním zaváděl hovory, jak palouček mezi lesy zanechává podhořanům v dědictví, jak bylo by dobře v díle započatém pokračovati a je zmaru uchrániti, jakým způsobem jest tu obyvateli planinky trávit dlouhou a krutou zimu a podobně. Návštěvníci již tušili, že se připravuje veliká v osudu neohroženého vyhoštěnce změna, a předem již litovali, že by měl opustiti své dlouholeté dílo.

Inquietus stával se již poněkud netrpělivým, denně vyhlížel velitele, jehož objevení se mělo býti znamením, že vstup do čarovné zahrady mu povolen. A jako přešla dlouhá léta vyhnanství v horách vysokých strávená, tak přešly konečně dni a týdny, jež Inquieta dělily od doby návratu přežádoucího.

Nastal den, jehož východ spatřil ještě na planince, jehož západu však dočkati se měl daleko od skalního města v nížině. Den ten stihl Inquieta náhle, netušeně; vyslechl se srdcem mocně bušícím zprávu vládcovu, že brána zahrady čarovné otevřena, a hned spěchal si pro nástroje své prosté a s nimi k záhonu, by drahé miláčky k přestěhování uchystal.

Ale pán mocnou rukou jej odstrčil a cestu k záhonu mu zastoupil. Než byl Inquietus s to, aby vzpamatoval se a po příčině náhlého a násilného jednání velitelova se otázel, přiblížil se tento těsně k záhonu, chopil se vši silou něžného keře o vonných, bílých kalíšcích, které tak velice touhou po čarovné zahradě se zachvívaly, vytrhl jej z půdy a v půli přelomil, až pruty zapraskaly a větvičky zastenaly. Pak s tváří přísnou a zachmuřenou hodil zlomený keřík na zem, tam, kde dosud byla nejkamenitější, sněžný květ za květem, vonný kalich za kalichem zpurnou nohou zašlapal a zadupal do černé prsti.

Zároveň se zlomeným miláčkem zaúpěl nešťastný Inquietus: „Co činiš, pane?“ vzkřikl a vrhl se k záhonu, by vládci ukrutnému dílo zloby překazil.

Leč tento znovu služebníka odstrčil a šlapaje nemilosrdně po drahých, bílých květech, s tolikerou péčí a po mnoho a mnoho let vypěstovaných, pravil hlasem tvrdým a břitkým, jehož každý zvuk jako hrot vnikal v srdce nešťastníkovu: „Činím, co jest ustanoveno v řádu vlády mé a života tvého ode dne, kdy tvrdošijně přese všecken zákaz přísný, přese všecko varování domáhal ses návratu do čarovné zahrady ti uzavřené – činím, co jest mým právem! Domníval ses, bláhovče, že změněn bude ortel tvůj bez značného výkupného. Jen si připomeň chvíli, kdy varoval jsem tě, krutě že potrestána bude pošetilá, šílená touha tvá, kdy napomínal jsem tebe, abys ustal od slz vášnivých, uskrovnil, upokojil se. Tys byl hluch ke slovům mým, slep ku všemu krásnému, co podával ti domov dlouholetý. Nuže, tvé toužení se naplnilo, pojď, vkroč na břeh řeky proudivé, uvidíme, promění-li se reptání tvé a lkání v radost nyní trvalou.“

Avšak Inquietus si počínal, jakoby zdroj blaha mu poskytovaný navždy vyschl. Vrhl se mezi kamení a hlínu, kam velitel zadupal mu něžného miláčka, vyhrabával větvičky z hlíny, pozdvíhoval ubohé, sněžné, umučené kalichy, šeptal jim nejsladší jména a žhavými je poléval slzami. Ale krásný keřík zůstal zlomen, zmrzačen a zničen, květy žlutly, a větvičky se drolily do hlíny, – i viděl zdrcený pěstitel, že nelze líbezného druhdy odchovance přenést v zaslíbenou půdu čarovné zahrady, že musí zůstat navždy zde v černé, kamenité prsti.

Neustále hleděl na bědné dílo zpurnou a, jak se mu zdálo, nejvýše nespravedlivou rukou pánovou vykonané, neblahořečil mu již, že splnil mu touhu mnoholetou, nenáviděl ho z celé duše za hnusný čin jeho, – ale více, stokrát více nenáviděl sebe, jenž hříšnou nespokojeností a tvrdošijnou zpupností byl podnětem záhuby drahého odchovance! Zapomněl zcela, že má vydati se na cestu; nehnul se od zničených bílých květů, a zabloudil-li jeho

pohled jinam, byla to černá skála, o niž rozbití vlastní hlavu, tu hříšnou, umíněnou, blouznivou hlavu zdálo se mu trestem vhodným.

Když zhynul miláček nevinný pod nemilosrdnou nohou pánovou, proč měl by býti ušetřen on, viník tak nesmírný?

Takovým tedy byl den loučení se s horskou planinkou, návratu do čarovné zahrady! Ó běda, že se ho kdy dočkal! Jinak, zcela jinak o něm sníval nad slapem bublavého potoka, jinak líčil jej drahým svěřencům, z nichž nejněžnější, nejroztouženější nyní zavražděn – jeho vinou.

Nevěděl Inquietus, zda jen hodiny či dny a týdny skláněl se na tvrdé zemi nad zničenými květy; jako ze strašlivých snů se probouzel, když ruka vládcova jím trhla a násilím s místa odvlékala.

„Pravil jsem, by ses na cestu přichystal, vezmi vše, co ti milého, a následuj mne.“

„Ó nech mne zde!“ lkal Inquietus. „Jak mám si vzít, co mi drahého, když oloupil's mne o poklad tak vzácný! Již netoužím po zahradě čarovné – nech, bych i já zde uvadl a zašel a tímto odpykal viny zpurností a nevděkem spáchané.“

„Nikoli,“ naléhal vládce přísně, „jinak ustanoveno v řádu mém. Ty půjdeš a dosáhneš, po čem jsi vášnivě toužil po celá léta. Opakuji ti, připrav se!“

Těžce sténaje vyprostil Inquietus zbylé své miláčky ze záhonu a v náručí své je pojal. Ani pohledem nezavadil o zdárné, zlaté pole, o stromoví zušlechtěné, pod tíží zrajících plodů se nahýbající, o skalní bludiště, jež vlídný a bezpečný mu skýtávalo útulek, o bublavou vodu potoka, nad níž houpaly se v mírném slunci vážky a šídla modravá. Oči jeho, neustále slzami se zalévající, jen a jen upřeny byly k místu neblahému, kde zničený a zlomený choulily se v černé hlíně sněžné, vonné kdysi květy a větvičky spanilé. Jen silné ruce pánově podařilo se nešťastného Inquieta odstraniti z horského paloučku nyní osiřelého, zavléci temnými lesy v podhoří a dále ve vlídné nížiny.

Ach, jaká to byla cesta – a jak dlouho, nekonečně dlouho trvala! Ze všech poutí, jež neblahý vyhnanec dotud vykonal, a které vždy provázeny byly dojmy smutnými, žádná, ach, žádná se jí nevyrovnala strastmi, Vždyť viník nešťastný neustále chtěl se vraceti ke květům zadupaným, nohy, popoháněny rozkazem vládcovým, klopýtaly v před, avšak zraky vždy znova vracely se k paloučku, třeba tento dávno zmizel za lesy a pahorky. Kdyby nebylo bývalo pevného vedení pánova, nikdy by se byl Inquietus s paloučku k bráně čarovné zahrady nedostal; neboť oči jeho do krvava uplakané byly jako slepy, a stromky i keř rudého květu růžového v náručí jeho chvěly se již a téměř vadly pod neustálým přívalem žhavých slz.

Znaven a vysílen stanul před vysokou zdí a vkročil v krásnou, mohutnou bránu. Žádná záře růžová neoblévala širošířého sadu a neměnila řeky proudící v pás báječné krásy, vše bylo

šedé, neurčité, smutné – i nevěděl Inquietus, zda mlha ta těžká vychází z mraků aneb z jeho stále zakalených, oslepených očí. Ne s plesáním, jak druhdy si myslíval, ale tiše se srdcem vinou obtíženým vracel se v starý domov, v čarovnou zahradu.

Přesadil své štíhlé strůmky a vonný keř rudých růží na záhon vhodný mezi ostatní květy nádherné a téměř lhostejně pozoroval, že i tu po krátkém vadnutí zdárně se ujímají, rostou, mohutnější a kvetou. Avšak připadlo-li mu, že zdárně a krásně byl by v novém ovzduší prospíval i něžný bělokvěťý keřík, jenž zničen nyní rozpadává se mezi kamením a hlinou paloučku, mdlá jeho radost proměnila se v slzy, jimiž jako za dob hříšné touhy kropil pěstence své, živou to vzpomínku na vyhnanství zdánlivé, na dobu v pravdě požehnanou a šťastnou!

Vzpamatovav se poněkud, vydal se po zahradě čarovné, by shlédl jeviště mladistvých let. Leč, nebyla to ona! Proud řeky připadal mu kalným, slunce mdlým, vzduch tak dusným, že těžce se mu v něm dýchalo. Marně vybledával půvabů, tolikráte s touhou připomínaných na věžích, hradech a chrámech, na záhonech a ostrovech. Tvary spanilé jakoby šedly a se drolily, nádhera barev na záhonech urážela jeho zemdlené oči, skvostným přepychem v kobkách osvětlených uměle barevnými skly pohrdala utrýzněná jeho mysl. Cvrlikání ptáků zdálo se mu prázdným křikem, a když zazněla k němu zase ona píseň touhy, která jako vábivý zvukový přelud po tolik roků jej pronásledovala, nepochopoval, že dovedla jej kdysi okouzlit – vždyť v ní není ničeho, ach ničeho!

Tak dlouho shledával a nenacházel bývalých zjevů svého domova, až zakotvila se v něm víra, že jinde, zcela jinde se ocitl. I usídlila se v něm nesmírná trpkost proti vládci, jenž ošálil jej a když zase se s ním setkal na stezkách čarovné zahrady, temné naň vrhal pohledy, v nichž nebylo ani trochu úcty a oddanosti, leč kruté zášti.

„Tys opět nespokojen, služebníče nevděčný,“ oslovil jej pán, „nespokojen i teď, kdy vyplnila se vroucí, dlouholetá touha tvá.“

„Ach, nevyplnila se, pane,“ vyjel Inquietus z prudka, „Tys mne zklamal, jinam jsi mne zavedl, ne v zahradu, po níž celý věk churavěl jsem touhou! Marně hledám štěstí dětských a jinošských let – a jak je nalézt, když tu slunce hasne, proud se kalí, a vše, vše drolí se a hyne, jako by dotčeno šedou starobou! Nedosáhl jsem ukojení slíbeného, výčitka jen dravá hlodá mi v srdci; za pouhou bublinu štěstí zaplatil jsem cenu velikou a hroznou!“

Vyčítavá a žalostná slova služebníkova nevzbudila nižádné soustrastí v mysli pánově; přísným, chladným měřil jej pohledem, a když skončil Inquietus, odpověděl mu s výsostí ledovou:

„Ne zahrada, ty ses změnil, neblahý! Ona zůstala týmž čarovným útlukem krásy nevyrovnané, touž zlatou a úrodnou matičkou svých dětí, ale ty, jsa jiný, nedovedeš již oceniti

jejích půvabů, nedovedeš v ní poznati ráje svého dětství. Slunce plane ve skvělosti a žáru nezkaleném, řeka je průhledna a všecko září, kvete a roste kolem tebe jako druhy, snad krásněji a bujněji. Avšak v tobě zavládla černá noc plná smutku a výčitek, a ta z nitra tvého klade se na lepou zahradu! Věz, Inquiete, že není štěstí člověka v okolí jeho, nýbrž v jeho mysli. Tenkrát měl jsi býti šťasten, když v novém domově na planince mezi lesy netušeně dařilo se ti dílo započaté, budíc obdiv a úctu všech, kteří je poznali, a když silně a spanile vyrůstali kolem tebe kvetoucí pěstenci. Avšak tys bláhovou touhou po změně násilně štěstí to v sobě tlumil, sám své oči pokrýval klamným závojem, až slepy byly ke vši skutečnosti a spatřovaly jen vidiny a přízraky nemožné budoucnosti. Tys chtěl vynutiti přízeň mou – člověče, tys chtěl vzdorovati svému pánu svrchovanému, mocnému Osudu! Ničeho nemohu již učiniti, bych zmírnil bídu tvou! Bloudiž tam, kam vchod na mně jsi vyžadonil, a hled' v sobě, ve své duši vykouzliti ono slunce, jehož zář pro tebe vyhasla v čarovné zahradě. Neblahý, nevděčný, jdi!“

Od té doby vyhýbá se nešťastný Inquietus setkání s nesmiřitelným velitelem, nikdy již ani výčitkami ho neobtěžuje, aniž prosbami za smilování zahrnuje. Bloudí vskutku po zahradě, vyhledávaje s úsilím staré její půvaby, chtěje setřásti se své duše a tím se všeho okolí černošedou mlhu. Dlouho, dlouho nijak se mu nedaří; a když konečně po čase volném dotkne se jeho oka nezkalený paprsek světla, něžná podoba květu, neb zazní melodie zvláště tklivá, vzbudí v něm místo obnoveného blaha jen bolest; neboť vše, co zahrada dovede poskytnouti nejtklivějšího, spojeno jest jakoby neviditelnými strunami s umučeným keřikem vonných, bílých kalichů...

Rád by učinil zahradu čarovnou znovu svým domovem, avšak víc a více poznává pravdu slov vládcových, že nemá nikde domova vábivého ten, v kom místo slunce míru bytuje černá noc žalosti.

Jak daří se stromkům a rudému keři růžovému v kypré půdě na břehu proudivé řeky! V útrobách jejich není hlodavého červa výčitek, míza jejich nevysýchá žádnou bolestí. Dávno není jim třeba Inquietovy péče, neboť ony samy dorůstají zdárné budoucnosti; on navštěvuje je leda, by poceloval jejich krásu neb ronil teskné slzy nad nimi, jež mu zůstaly. A od jejich spanilého záhonu kráčívá k věži nejvyšší; stoupá po nesčíslných jejich stupních, usedá na kraj cimbuří a hledí upřeně ve stranu, kde mezi lesy horskými býval po dlouhá léta domov jeho, úspěšnou prací posvěcený, a kde do černé prsti zadupal rozezlený vládce Osud spanilý keř bělokvětý. Všechny půvaby, všecken přepych, všechno nevyrovnané kouzlo čarovné zahrady rád by obětoval, kdyby mohla smazána býti minulost potřísněná nevděkem, bláhovostí a

vinou, a on vrátiti se směl, dělník vyhoštěný, v černé lesy smrkové, ve skalní pochmurné město a k neporušenému záhonu pěstěnců.

Že chtěl kdy on, slabý člověk, vzdorovati a vynutiti čeho na mocném, nepoddajném veliteli Osudu!

* * *

Vypravovala jsem před léty o Inquietovi, jenž po mládí ztráveném v čarovné zahradě, zaveden byl velitelem svým do hor, by vzdělal osamělý, neúrodný kout země; jenž návrat nádherný domov dětských a jinošských let vynutil si na pánu vzdorným nářkem a vykoupil jej zničením líbezného pěstěnce; jenž nespokojen pak bloudil po zahradě a vzpomínal jeviště trdné a hrdinské své práce i zadupaného v něm keře bílých, něžných květů. –

Žije Inquietus dále v čarovné zahradě, a duše jeho je neklidna, stále hledá rozluštění minulých dějů. Chce vybadati, proč vypověděn byl do hor, proč nesměl se vrátiti za tužbou svou, proč změnu musil si vykoupiti výčitkami a bolestí. Přemýšlí mnoho, i zdá se mu, že konečně v trdné tmě rozžihá se mu světlo poznání. Pán jeho určil jej k veliké práci a ustanovil, aby byl průkopníkem na tvrdé, nepěstované půdě, – nemohl svoliti k prosbám jeho a práce jej zprostiti, i když bouřil se a vzpouzel. Snad ustanovil jej k bolesti a ukázal mu, že splnění každého přání třeba vykoupiti bodavým žalem. Víc a více sesilovalo se poznání to, a Inquietus opakoval si častokráte za den: „Pán můj, Osud, mne předurčil k utrpení a k práci, k utrpení a k práci.“

Není vyhnutí; musí žiti nyní v zahradě, třeba byla zahalena šedými závoji. Snažil se úsilovně nalézt v ní krásu, která opájela, zněžňovala jeho mladistvá léta, ale nalézal ji jen někdy a všecku změněnu. Voda řeky, jež prosmykovala se vzdušnými mosty jako modrý, měňavý pás sponami z šedého kovu, nezpívala již písně vítězné, klokotala, lkala o vlnách, jež dospějí moře a mizí; rozkvetlé větve na ostrovech a ve skupinách keřů skláněly se a jimi šumělo proroctví jeseně; všecky nejnádhernější kalichy voněly jistotou uvadnutí.

Leč řekl si, že nutno přijímat čarovnou zahradu i ve změně její, že nutno závodit s jejími obyvateli a pracovat, mnoho pracovat, než uloží jej druhové v květnatou půdu podél plynoucí řeky. Neúnavně putoval po obrovské zahradě, nepěstoval, nekopával jen záhonu svého, ale jiné, jež vyžadovaly pečlivé ruky; z řeky lovil perly, barevné kaménky a zrnka zlatého písku a robil z nich šperky, malá umělecká díla; z květín a větví svíjel věnce a zdobil jimi síně chrámků i kobky štíhlých věží; upevňoval mosty, strmou zeď a bránu, a kde řeka do široka se roztékala, očistil půdu, odstraňoval škodlivé bahno, – neštítel se práce žádné. Soulad

a lahodu, již nadýchal se za let dětských a jinošských, hleděl rozestříti všude, silou, již nabyl na horské planině, kterou opanoval tok potůčku v kamenité půdě a upravil nevlídné kobky skal, nyní snažil se prospěti čarovné zahradě.

Někdy podnikal pouti na horskou planinku; dosud tam trvaly stopy jeho práce, na poli každoročně nástupci jeho klidili žeň, proud jím vzpružený nezanikal v tenkém praménku prvotním, stále rostly tam u skal barvitě květy, motýli a včelky k nim přilétali a vážky nad vodou se houpaly. Opravil časem břeh proudu velikými kameny, jež s namáháním přivlékl; přitesal okenní klenby v jeskyních, aby krásněji jimi prozařovalo světlo zapadajícího slunce, zkypřoval a zaléval půdu kolem keříků a květných záhonů, – chtěl, aby planinka byla i nadále místem líbezně vznešeným.

A byla krásna: stromy nepřetržitě rostly, do široka rozkládaly své jemně ciselované větve, k oblakům již čněly svými štíhlými vrcholky, jako hradba silná obtáčely zelený trávník, mnohobarevné květy, motýli a pestrým hmyzem oblévané; skály na povrchu svém zvolna rozpadaly se ve fantastické tvary a bohatěji na nich bujely kapradiny, přesličky a drobounké, ze zavátých semen vypučelé stromky. Když někdy za tichých nocí měsíc vyplul na obloze, proměnilo se horské zákoutí v bílou pohádku, – vznešenější a dojemnější skorem než čarovná zahrada.

Zadumán vracel se Inquietus; usedal k záhonu svému, kde mezi staršími pěstenci z drobounké snítky vyrůstal strůmek nový; dotýkal se jich něžnou rukou, očima zvlhlýma pozoroval jejich vývoj a lahodu jejich tvarů. Rostly stromky jeho jako ony kolem horské planinky; do široka rozpínaly ratolesti, šuměly, leskly se a voněly v různé své zelení, a podle nich rozvíjel svoji útlou krásu růžový keř ohnivých kalichů. Ten, jenž ze stromků byl nejvyšší, nejsilnější a nejrychleji svůj pružný kmen pial k výškám oblak, nejpodobnější byl obrům v horách: kovově na rubu lesklo se jeho listí, hluboko do země rozrůstaly se jeho kořeny, a z jeho pně i větví tak pronikavá, léčivá vycházela vůně, že chodec, jenž se jí nadýchal, mimoděk vzpomněl hlubokých posvátných borů tam, kdesi na severu, kde v balvany bijí mořské vlny. A k jeho přísné kráse pojil se druh, jenž snivě kdys šelestil, a teď v půdě čarovné zahrady rozvil se netušeným, skorem cizokrajným půvabem; a podle bratří třetí vesele roztrásá mihotavé listí a uprostřed nich kvete růžový keř a usilovně ze země se zdvihá maličký strůmek, by za rostenci blíže a blíže se prodral k světlu. Ó jistě, praví si Inquietus, nežil marně, nebude zapomenut, kdo vypěstil tolik živoucí síly a krásy. Nenalézal při záhoně úplného štěstí, plakal, když vzpomínal zadupaného keře, ale poněáhu nalézal chvílky klidu.

Léta plynula v přemýšlení a práci; Inquietus s vrcholu mužného věku zvolna sestupoval k stáří. Tu za letního dne z nenadání na osamělé cestě potkal velitele svého, jehož již dávno

nespatřil; klonil se mu oddaně a očekával, že zjeví mu svoje uspokojení, vždyť on, Inquietus jest tak oddán, nereptá, jen pracuje, jen kaje se za mladistvou vzpurnost – a někdy si zapláče... Leč neuslyšel ani slova, a když k pánově tváři pozdvihl oči, nepoznával ho; nebyla to již tvář velebná ve své přísnosti, ústa stahovala své koutky v ostrém, skoro úšklebném úsměchu, a oči kralovské, které mihnutím víček uměly rozkazovati, metaly dnes žluté paprsky jako zřítelnice divokých šelem. Inquietus sklesl na cestu a zakryl si tvář; a když pán jej minul, aniž mu projevil svou vůli, odplížil se v šerý chrámek na výšině a tam oddal se přemýšlení o divné své příhodě. Neuměl si vysvětliti výrazu v pánově tváři; konečně si řekl, že nebyla to příhoda skutečná, nýbrž jen sen, způsobený dusnem letního odpoledne. Chtěl se uklidniti, ač v duši stále pociťoval žehání oněch žlutých dravčích očí; zpíval si polohlasně své nejmilejší zpěvy, ale vázly mu v hrdle, a když je vydechl, zněly smutněji než kdy jindy.

Nedovedl se zbaviti tíže, jež mu svírala prsa; a když hlavu pozdvihl, zpozoroval, že je opravdu dusno, a že v chrámku se stmívá do úplné noci. Vzpomínal, zda již večer blížek, zda již tolik hodin minulo od setkání se s pánem; ale nebylo to šero klidného večera, nýbrž tma bouře, osvětlovaná na okamžiky bílými, do žluta a fialova se měnícími blesky. Z dále valil se hrom, jako hřmotně rozpadávající se skály, přivalil se, zaburácel, až trásly se základy chrámku; vždy blíže k Inquietovi nesla se bouře, vždy zřetelněji zaznívala, menšími stávaly se časové mezery mezi třaskavou ranou, jíž končil rachot a zasvištění blesku. Pak byla již nad ním, nad hlavou jakoby bořilo se mu klenutí a oči do slepa mu zažíhalo fialověžluté světlo; neviděl zahradu; tma byla kolem něho, a po oknech i zdech chrámku stékal nekonečný liják kalné vody. Úzkost jeho se zvyšovala, – co děje se v čarovné zahradě, co věštily vládcovy kruté oči? Oddychoval těžce, a jakmile počalo se jasnit, seběhl do proudů dešťových; po zahradě proudila voda a stékala po plochách nakloněných do řeky, jež vzdouvala se divoce a šuměla. Ale spanilé květinové skupiny a zelené ostrůvky osvěžily prudkou bouří, a když ponenáhlu déšť přestával, zdvihaly se kalichy a ratolesti v nové kráse k promodrávající se obloze. „Nic nestalo se zahradě,“ řekl si Inquietus a uklidněn uvolnil krok. Zdáli viděl hlouček lidí a domníval se, že upevňují břeh přívalem vod poškozený; ale když zamířil k nim, seznal, že nestojí u vody, leč u záhonu jeho pěstěnců. Běžel k nim: na zemi rozryté a začernalé ležel mladý strom, ten, jenž nejvýše prodral se k slunci, ten, jenž listím kovově se lesknoucím a štíhlým, silným kmenem podobal se obrům na horské planince, a od vrcholku po kořen sežehnut, rozpolcen byl bleskem právě minulé bouře.

Obyvatelé zahrady naříkali nad zmařenou jeho silou, v uvolněné zemi chvěly se růžový keřík a strůmky ostatní, a Inquietus šílil! Vrhł se na zem ke stromu, rozdíral si ruce a prsa o zčernalé třísky mladého pně, klnul sobě, klnul své marné práci, klnul zahradě, v níž se vrátil k

nové pohromě, křičel, plakal, nedokončené a nesrozumitelné ze sebe vyrážel věty. A především klnul pánu svému, jenž na horské planině zadupal mu něžný keř a teď za všecku oddanost a poslušnost, za všecku dlouhou, trpělivou práci kázal bouři a blesku snést se na jeho záhon a zahubil mu nejdražší pýchu, nejsilnější naději. Nazýval jej nelítostníkem, šelmou nerozumnou, která rve, co nepřekáží jí, jen ze zloby, jen z dychtivosti po zkáze. Druzí konejšili jej zlekaně, pravili mu, že nelze zadržeti moci bouře, leč on divoce je odmítal, vyčítaje, jim že blesk nezničil ničeho, – a zase zuřil, po zemi se svíjel, vlasy si rval, a když opouštěla jej síla, plakal tak usedavě, že slzy lily se mu po tvářích, jako stružky deště po oknech ztemnělého chrámku.

Tak střídavě úpěnlivě a divoce vedl si po dlouhé dny, týdny a měsíce, i když odstraněn a spálen mladý strom a jen žalostný pahýl zarůstal travou. Nevšímal si ničeho: byť trhala voda břehy a kalným blátem zanášela cesty, byť pukaly oblouky mostů a záhony zarůstaly býlím, byť vadly věnce ve chrámcích – nepohnul rukou, jen naříkal, plakal a klnul. Na dně rozjasněných vod zaleskly se mušle-perlorodky, nádherně hořely kalichy květů, z rudnouceho listí vábivě vyhlédaly žluté a temně nachové plody, Inquietus po nich nevztáhl ruky, zanechal vši práce, často zapomínal i opatření si potravu, hladověl polonevědomky, dokud soudruzi, vidouce jej klesati ve vysílení, nepřispěli mu. Zakrýval si oči před krásou čarovné zahrady, i když v jeseni svítila barvami tisícerymi, i když z jara ve stu poupatech obnovovala svou podstatu; zanechal pouti do hor, boje se pohlédnouti na planinku u bystřiny, kde vypěstoval, co zlý pán řadou mu ničí; přestal navštěvovati krásné tajemné chrámky, spojené tolika posvátnými chvilkami s radostným jeho dětstvím a jinoštvím, přestal zpívati drahé písně, a když doznávaly k němu odjinud, ucpával si před nimi uši: všecky upomínaly jej na některý okamžik minulého života a všecky bolely.

Ve hněvivém svém zoufalství zapomínal i na záhon svých zbylých pěstenců a nechával rozrytu a uvolněnu půdu, až soudruzi upozornili jej, jak zachvívají se chorobně stromky i keř, jakoby blesk byl pronikl i k jejich kořenům a dotekl se životní jejich mízy. Vzpatatoval se, hleděl napravit své zanedbání, zceloval, kypřil, zaléval a upevňoval, a úsilně potlačoval každý projev svého nepokoje, by neublížil něžným květům a zádumčivě se klonícím větévkám. Když hořkou žalobou překypovalo mu srdce, odbíhal na temné, osamělé cesty a tam ruce v pěst zaťaté zdvihal k obloze a přál si s ní strhati za dne slunce, které nemilosrdně svítilo dále a sestřebati za noci hvězdy, jež tak klidně plály, jakoby nebyla pod nimi bolest, námaha, nevděk, nespravedlnost, marnost.

Marnost, ba marnost! Připamatoval si úsilí, jež věnoval krásnému stromu i keříku bílých květů, než vypěstoval je na horské planince; připamatoval si všechny těžké a bolestné chvíle, své ruce do krvava rozedrané, neutěšené dni a noci v nehostinných skalních kobkách.

Přemohl, přetřhal to vše – k čemu? Aby dílo jeho života kus po kuse bylo ničeno?

Pohádka o jedné dívčince

Na Tobě se nejlíp ukázalo, dobrým býti, že to všechno...

J. Vrchlický – È morta

Není tomu ani tak příliš dávno, kdy v malém starobylém městečku žila mladičká dívčinka postavy vytáhlé a tváře vážné, ale pouhá ještě školačka. Den co den stinnými podloubími chodívala na skrovné, zelenými lipkami osázené náměstíčko, kde stála vysoká, žlutošedá budova školní. Času nedělního a svátečního pak zacházívala do protějšího maličkého kostelíčka, tam sepiavši ručku a pozdvihnuvši oči s vlhkých, vyšlapaných dlaždic na prostý oltářík, se modlila a líbezným, vysokým hláskem zpívala ke chvále boží.

Často myslívala na Pána Boha a jeho anděly, rmoutila se velice, byl-li kdo lehkomyšlný a zlý a dokonce, nemluvil-li o dobrotivém Bohu, o milém, vlídném a štědrém Ježíškovi, o spanilých andělech – strážcích, jež každovečerně přicházejí spánku dítek ostříhat, s takovou zbožnou láskou jako ona.

Ve škole sedávala tiše a napiatě poslouchala vypravování učitelčinu, potajmu zapisovala si každé slovo, o němž se domnívala, že by je mohla zapomenouti. Těšila se z hrdinek a hrdin, kteří český národ k slávě vznesli, a v duchu sledovala rozmanitý běh řek a stoupala na hory sněhem pokryté. Někdy zabloudily myšlenky mladé dívčiny v příští dobu, kdy i ona sedávati bude na vyvýšeném místě, kdy i její řeči budou naslouchati malé dětičky, které ji budou milovati, neboť chtěla býti tak velice pilna a snaživa, že by jednou mohla se státi z učednice učitelkou.

Avšak takto nebloudily tužby děvčátka zhusta; často lekaly se ctižádostivosti tak veliké, bylat' dívčinka skromna, nesmírně, až chorobně skromna. Měla sebe za poslední nejnížší všech lidí, domnívala se, že jí nikdo, nikdo nemůže milovati, a že její zpěv a modlitbu přijímá milý Bůh jen, poněvadž, jak slyšela nejdnou, jest neskonale dobrotiv a milosrdný.

Nikdy na sobě neshledávala nic pěkného, líbezného; česávala-li z rána a po poledni svoje dlouhé a bohaté hnědé vlasy, tu se jí obrázek, který podávala plocha zrcadlová, zdál tak bezvýznamným, nepůvabným! Měla malou sestřičku a tu pokládala za nejkrásnější dítě ve městě – a přece ona sama měla rovněž aksamitovou pleť, něžné rtíky, pravidelné tahy, lepotvárné, jasné čelo, jen že tvářičky sestřiččiny byly ruměnější, temné, veliké oči čtveračivější, podobny pohledu malého srnčátka, kdežto její zrak díval se z hluboka a zádumčivě zpod dlouhých sklopených řas a zpod jemné, jako tenounkým štětcem nakresleného obočí. Když se tak na sebe dívala do zrcadélka, kulatým rámečkem obroubeného a tenkými prstíky rulík si zaplétala, rozumovala, proč jí Bůh, který ke všem lidem jest tak dobrotiv, dal starostlivým rodičům, když vedle ruměné dovádivé sestřinky zajisté nemohou míti z ní potěšení? A když již jest tak nepěkna, kdyby alespoň byla moudrá! Ne tak rozumna, jako starší bratří její, z nichž jeden chtěl se státi jednou velikým badatelem, již nyní bedlivě pozoroval život rostlin, zkoumal nerosty, vypočítával nekonečné řady tajemných čísel a dumal o běhu světovém, z nichž druhý přes sotva nastalý věk jinošský zpěvnou duši svou vkládal do tklivých písniček, kterým ona s vděčným potěšením naslouchala, – ó, ne tak velice, ale jen malounko, trošičku moudrá! Prosívala jich, aby jí, pošetilé, obmezené dívce, udělovali trochu ze svého nadbytku, aby ji zasvěcovali do tajemného kolotání světa, seznamovali ji s velikými básníky a umělci, kteří činí český národ slavným. Vše, co pověděli jí bratři, zapisovala rovněž pečlivě do malých knížeček jako slova učitelčina a každého týdne svazečky své s láskou srovnala v zásuvce svého učebního stolku. Šeptávala si vždy, prohlížejíc zápisky učiněné: „Ó, naši hoši jsou moudří a mnoho vědí, ti vyrostou na radost a pýchu rodičů – ale já, já jsem jejich ubohá, pošetilá dcerka!“ Měla také bratříčka mladšího, i divívala se mu, že jest tak vesel a dobré myslí, kdežto na ni neustále jako těžký mrak dopadá starost a obava, že je zbytečným na světě břemenem.

Byloť v prvních rocích života útlé její tělíčko zápasilo s mnohými nemocemi, valně času i péče bylo třeba, než dívčinka sesílila, a právě z těch dob trapných zůstala na ní lpěti jako tenký šedý závoj tato zamyšlenost a smutek.

Ve škole bývala rovněž smutna. Každá ta spolužačka zdála se jí vynikati nějakou předností: ta byla veliká a urostlá jako v lese jedle, ona líbezná jako andílek, třetí měla hluboké, modré oči, čtvrtá, jsouc dítětem rodičů bohatých a vážených, byla vyhýčkaným miláčkem všech družek, jiná opět vynikala neobyčejnou snadností při učení se z paměti, ba i ta a ona chudobná dívčinka byla tak platnou pomocnicí své upracované matičky, že získávala si všeobecnou chválu. Jen ona byla tak pošetila, nepovšimnuta! Napsala-li naší dívčince slečna nebo některý z pánů učitelů dobrou známku do katalogu či do její čist'ounekých,

úpravných sešitků, nepokládala to za uznání své pilnosti nebo dovednosti, nýbrž za pouhou náhodu, poněvadž ostatní spolužačky právě dobře se nepřipravily; věděla-li cosi, o čemž družky neměly zdání, nikdy si nepravila, že znalost ta pochází z nadání její vlastní hlavičky, nýbrž ze sdělení některého z dobrých bratříčků šťastně zachyceného. Nechtěla tomu připustiti, že by nějak ve škole vynikala! Jen se těšila, že líbezný její zpěv v kostele a ve cvičení pěveckém nad ostatní hlaholí i zpívávala tak vroucně o andělich božích, o lásce Hospodinově, že v očích malých družek i zbožných jejich matinek zastkvávaly se vždy jasné slzy.

Její tenké bílé prstíky dovedly nejen krásně do sešitků psáti, vroucně k modlitbě se spínati, ale i zdobně pracovati. Neposkvrněny vždy zůstaly nitky pestrého hedvábí, příze i vlákna zlatá, jež dívčinka zádumčivá v umělou spleť spojovala, aneb z nich krásné, svěží květy na látkách vykouzlovala, vedena jsouc radou dobré vychovatelky. Krášlivala zdobnými dílky svými příbytky neb oděv osob milovaných; zvláště byla vděčna, směla-li jimi překvapiti svou matičku. Byla to paní mnohými strastmi a zkušenostmi životními zváznělá a zpřísnělá, málokdy obírala se radostmi přítomného života, vždy hleděla do budoucnosti nejisté a své děti, třeba velice je všechny milovala, nejusilovněji však dcerušku svou starší, nabádala ustavičně k pilné práci, a neutuchající snaze. I bávala se smutná dívčinka naše, že ve své pošetilosti, nedostatečnosti zdánlivé nikdy nevyhoví přáním přísné matinky; netroufala si s veselými družkami pobíhati a skotačiti, sedávala, nedlela-li ve škole, u stolu při knize nebo vyšívání, a jen pokradmu pohlížela na náměstíčko sluncem do zlata ozářené nebo bělostným rouchem zimy oděné, kde družky pod lipami a trnovníky s míčem, s obručí v ruce se proháněly nebo sněhovými kulemi vesele se hrudovaly.

Tatíčka svého se neobávala; on vždy na paměti míval první doby jejího dětství, kdy s tolikerou námahou vyrvána byla dívčinka spárům rozličných chorob, a proto kromě lásky ukazoval bledému miláčku svrchovanou shovívavost. K němu jako útlý plachý ptáček tulívala se dívčinka, dařila jej sladkými jmény a říkala: „Tatíček ví, že nejsem ani kráskou, ani mudrcem, ale jeho pošetilou dcerou, a má mne přece rád.“

A dobré, předobré bylo smutné děvčátko naše! Plakalo nejen nad mrzákem a žebrákem, ale i nad malými v zimě mrznoucími ptáčaty, jimž sypalo na římsu oken drobty rohlíčků nebo zrnka. Každý, kdo byl nucen zvíře nějaké zabít, zdál se jí ukrutníkem velikým. Slyšela-li o válkách, vraždách a ukrutenstvích, zakrývala si rychle dlaněmi hluboké oči, jakoby ujíti měla takto světským bédám; nemohla nijak pochopiti, proč milý Bůh popřává lidem tak zlým a bližním svým ubližujícím na této zemi přebývati? Den co den dělila se o svou ranní housku s některou chudou spolužačkou, v poledne pak pravidelně, vmlouvajíc se, že nemá velikého hladu, odnášela ve školní kabelce nějakou tu buchtu, koláč neb jiné pečivo, pěkně a úhledně

cukrem citronovým neb skořicovým posypané, jež pak před vyučováním rozdala. Dávala si od chudých družek vypravovati, jak se jim doma daří a doslova matince své to opakovala s očima v slzách tonoucíma, vyprošujíc jim nebo maličkým sestřám a bratrům jejich pláště, klobouky a čepce. Často zmýlily se družky dívčiny, domnívajíce se po oděvu, že se blíží k nim, a volajíce na ni; bývalať to začasť některá z politování hodných spolužaček oblečená jen v její na matince vyprošené šaty! Ona tak ráda dary dávala! Tomu, kdo neměl třeba šatstva a pokrmu, půjčovala alespoň úkoly, knihy, upletla neb vyšíla kus uložené práce, dala květinu, obrázek, památku.

Nejraději však měla maličké dětičky, nemluvnata v peřince zabalená, drobná batolátka sotva na nožičkách stojící a nesrozumitelně žvatlající aneb ruměnou, čipernou tu drobotinu, která nechodíc ještě do školních síní, celý den toulala se po procházkách, v zahradách, po podloubích a náměstích. Ať bylo děvčátko pěkně oblečeno či boso, ať bylo v růžové tvářičce třeba i umouněno, každé se dobré dívčince líbilo, každé jí bylo hezounkým andělíčkem, líbávala je na rtíky, hladila jeho často rozcuchané vlásky a hned sáhla do své kapsičky, nemála pro ně nějaký pamlsek, penízek, aneb alespoň z knihy vyhledala obrázek. I znala dívčinku děťátka z celého města jako ona je, každé na ni se smálo, každé i nejvíce plaché, které u jiných křičivalo, jako by je na nože bral, dalo se rádo od ní pohýčkati; braláť je do loktů tak opatrně a jemně, šuškala mu do ouška tak vlídně a zpěvně, že nechtívalo žádné nemluvně s náručím jejím se rozloučiti. Případlo-li dívence, že alespoň ty děti mají ji rády, hned si ve své chorobné skromnosti řekla: „To jen proto, že ještě ničemu nerozumějí, až zmoudří, jistě uvidí, jak jsem nehezká, nepatrná i pošetilá.“

Přišlo léto po dlouhé, sněhů a ledů plné zimě, po studeném jaře; v krásném máji všechny stromy se zazelenaly, všecka kvítka rozkvetla, vody objímající valy starobylého města bujně plynuly, a na lipkách před školním stavením a šedým kostelíkem cvrlikali ptáčci celý den. Z rána slunce, zahaleno pláštěm nádherným, rudým, vystupovalo nad oblohu a z večera oblečeno v háv neméně skvostných barev, pozdě chodívало spat. I do školní světnice padaly jeho milé paprsky; dívčinka s družkami svými učila se v ní pilněji než jindy, věděly, že za krátko bude jim opustiti školu milenou a vstoupiti buď do života neb do jiné, významnější učebny, i chtěly všechny tak učiniti způsobem čestným. A když ukončily dílo, každému dni ustanovené, učily se krásným písním, jež měly zapěti na rozloučenou a na dík milému Bohu i vychovatelům mnoholetým. Jedna z nich zvláště byla tklivá, když počala ji děvčátka zkoušeti, vyvolena byla dívčinka naše, by předzpěvovala nesnadná její místa. Dotkla se skromného srdce dětského tak hluboce, že s okem planoucím pravila dívka žačkám: „Ach, družky, prosím, tu píseň zazpívejme pěkně, dejme si na ní záležeti, je tak krásná, tak milá!“

V ten čas dívčinku naši zádumčivou překvapila choroba. Těličko její štíhlé nebylo přes zdánlivé vzpružení a sesílení tak statečno, by odolalo dravé nemoci, a tak za letního podvečera, když světlé slunce právě chystalo se k rudému západu, když všechny květiny se rozvíjely a voněly, zemřela dívčinka po prudkých, ale krátkých bolestech, tiše jako kvítka na louce sečená, obléhána jsouc modlitbami všech, již ji milovali, ozářena vedle zlatých paprsků slunečních smutným, červenavým světlem rozžehnutých svící. Bůh, k němuž dívčinka tak horlivě ručky, nyní nehybné spínala, a hlásek svůj rozmilý ve tklivé písni povznášivala, seslal svého anděla a ten oknem otevřeným přes staré lomenice, stinné podsíně a temné, zelenavými kopulemi kryté věže starodávného rodného městečka, přes rudou záplavu zapadajícího slunce, přes bělavé mráčky na vysoku, mezi nimiž plul sotva ještě znatelný srpek měsíce, odnesl dušičku zádumčivého děvčátka daleko, daleko nade světy všechny, tam kde sídlí uprostřed andělských zástupů a nekonečných řad blažených Hospodin.

V náručí dobrého, shovívavého tatíčka, milující, všecku přísnost ve velikém bolu odloživší matky a ubledlých sourozenců, zůstalo jen nehybné, bílé, stále ještě spanilé těličko; dlouhé, hnědé vlasy splývaly kolem sněhového čílka, nad očima zavřenýma spanile rýsovalo se temné obočí a pod nimi na tvářičku spadaly dlouhé, černé řasy.

Slunce okny vrhalo vždy rudší zázsvity, květiny na stolcích a oknech otvíraly opojněji své kalíšky, dole na náměstíčku voněl žlutý květ košatých lip, všechny zvony vysoko se pnoucích kostelů rozhoupaly se ve velebné písni večerního klekání, a skloněné postavy truchlících rodičů a dětí dosud stály nad bílým, spanilým tělíčkem zádumčivé dívčinky; z očí všem řinuly se slzy, ze rtů vycházel střídavě ston a modlitba, – a ona zbavena roušky tělesné zatím již stápěla se v nesmírný jas trůnu Hospodinova a nahlížela v mocné oko toho, o jehož dobrotivosti tolik se napřemýšlela!

Zprvu, jsouc andělem postavena na stupně stolce božího, chvěla se obavou před pokáráním; avšak mocný Otec všech lidí ani se jí netázal, zda kdy zhřešila, ani nepodíval se do knihy, kde, jak zpívala ve smutné písni dušičkové, zapsány jsou skutky všech lidí, leč hned nazval ji svým dobrým dítětem, pokynul, by přistoupila blíže, dotkl se čílka s jemně kresleným obočím, až se uprostřed něho zastkvěla hvězda nesmrtelnosti, dotkl se i úzkých, dětských ramen, z nichž mžikem vyrostla skvělá křídla netělesnosti, a pravil hlasem nejvýše lahodným:

„Z klenutí malého kostelíčka, z těsné školní síně, ze zátiší tvé ložnice po mnoho roků doznívala k mému uchu vroucí modlitba tvá, a zpěv tvůj tklivý vzbudil zalíbení mé, dcerko má zbožná; i chci přidružití tě k andělům-pěvcům, tam mezi nimi zpívej chválu Otce svého a radost duše své neustálou na věky věkův! V líbezný dar člověku dal jsem hlas zpěvný, – ty, dítě útlé, jako malé ptáče v ranní písni stvořitele velebící, užívala's ho vždy jen ve službě mé,

ve službě dobra. Nuže, služíš jím dále Pánu světa, spojiž se s nekonečnými hymnami cherubů a serafů – hled', již kývají ti, abys vstoupila ve střed jejich!

Za pokynem božím brala se dívčinka ve kruh nových druhů a družek, z nichž všichni měli na čele skvoucí hvězdu nesmrtelnosti a na ramenou bílá labutí křídla, takže sotva dotýkali se útlými nožkami rajske nivy. Byly to většinou dívčí podoby, některé větší, dospělejší a starší než ona, jiné právě tak útlé a dětské; v rukou jednotlivých andělů skvěly se zdobné nástroje zlatých strun, jimiž píseň serafů-pěvců doprovázeli. Kromě těchto libohlasých tvorů procházelo se po nebeských luzích ještě zástupů nekonečných; byli tu blažení, jejichž čela stkvěla se též září, již však křídel neměli. Jejich duše na pouti pozemské nezůstaly, vnikající ve všechny hlubiny života, nepotřísněny pěnou zla, jako duše mladých dívek a dětí-andělů, avšak oni jako lidé vykonali tolik šlechetného a dobrého, že Hospodin po krátké pokutě přijal je k sobě. Ty pak, již za života dlouhého a těžkého zůstali zcela bez viny, učinil svými pomocníky, obdařiv jich čela září nejjasnější a plece jich křídly zlatostkvoucími, ustanovil je anděly-strážci, sprovázejícími a ostříhajícími neviditelně každý krok pokolení lidského.

Na nivě nejkrasšími květy obrostlé hráli sobě andělíčci zcela maličtí; byly to dušičky děťátek, jež, neuzřevše skorem světa pozemského, vrátily se k Otci nebeskému, kterého mnohem lépe znaly než otce a matičku pozemskou.

Dívčinka zádušná, na serafa-pěvce rukou Boží posvěcená, pozorovala nevinné, skotačivé hry děťátek-andělíčků, již si kvítka trhali, ve věnce je svíjeli, sebe jimi ovíjeli, ve vlnách rajskech potůčků nožky vzdušné si smáčeli, s košatých stromů na nebeské nivě rostoucích sladké plody si trhali; pozorovala zástupy blažených, ani s tvářemi jasnými, klidnými dlouhé hovory spřádají, sledovala anděly-strážce, když třpytnými křídly ob chvíli za posláním svým oblaky na zem se snášejí. Připojila se i k velebné hymně serafů-družek a zpívala tak vroucně a oddaně – a krásněji, dokonaleji než dole na zemi mezi šedými stěnami školního kostelíčka!

Avšak ani nevinné hry děťátek, ani světlé řady blaživých, ani hymna serafů, ba ani nesmírná veleba a krása trůnu Hospodinova, na němž vedle Otce kralovala spanilá, sladkou dobrotou ozářená postava Synova, nedovedly rozjasniti andělské tváře dívčiny; bylať obestřena starým z pozemské pouti na ni utkvělým smutkem a i v hlase hymnu slávy boží pějícím zaznívala hluboká, truchlá struna.

Vševídnoucí oko Hospodinovo, jež sledovalo novou občanku království nebeského, ana pojí se k andělům-pěvcům a rozhlíží se po domě věčného Otce, postřehlo ihned stín žalu, jakého nebylo na žádné z tváří trůn jeho obklopujících.

„Proč jsi zarmoučena, dcero má?“ pravil jí, když na pokyn jeho přistoupila z řad serafů k němu blíže. „Uvedl jsem tě v radost neustálou z pozemského smutku, učinil tě nesmrtelnou, žádným prostorem, časem, hmotou nespoutanou, přidělil ti úkolem to, co jsouc pozemšťankou nejraději jsi konala. A ty přece nechválíš Otce svého věčného hlasem radostným a na tváři tvé, tělesnosti zbavené, též chmura, která zastiňovala ji kdysi! Zármutek není domovem v říši nebeské, leda když andělé truchlí s Hospodinem svým nad zvrhlostí lidskou. Avšak ty, dítě útlé, příliš málo poznalo jsi život, aby stín vycházející z černých jeho hlubin kladl se na čílko tvé. Proč tedy truchlíš, dcerko má, či nemáš zalíbení v končinách nebeských?“

Dívčinka tiskla vzdušné ručky na prsa bílými závoji zahalená a pozdvihnuvši oči svoje temné nesměle k tváři Hospodinově, zajímavě odpověděla: „Ó, Pane nebeský, nikdy nespátřila jsem tolik krásného a líbezného jako kolem tebe, ani v kostele, kde jsme tě chválívali, ani v přírodě, kde učili mne rodiče i učitelé poznávati díla tvá a v nich tvou velikost. Vím také, že's Otec nejdobrotivější a nejdokonalejší – tys mne, chybující, nevědomé, pošetilé děcko učinil andělem a hvězdu nesmrtelnosti vtiskl mi v nepatrné čelo. Větší slávy učinil's mne účastnou, než zasluhovala jsem za krátký, málo užitečný život pozemský. Avšak...“

Dívčinka-seraf se zarazila a přes pokyn Hospodinův mlčela rozpačitě.

„Neboj se, dcero má; vím napřed, co posud tají ústa tvoje, leč chci, abys bez ostychu postěžovala si Otcí svému nebeskému.“

„Ach, jest to tak nevděčné, pošetilé,“ zajíkala se dívčinka.

„Ty vzpomínáš žití pozemského a těch, jimž jsi na zemi náležela,“ pravil Hospodin laskavě, aby dívčinku-anděla povzbudil.

„Ach vzpomínám, Pane, a všecka radost nebeská bledne a hasne, vzpomenu-li! Ne proto, Otče nebeský, že musela jsem je opustiti, vždyť vím, že i je povoláš k sobě a se mnou zase spojíš, ale že odešla jsem od nich neželena, nemilována, neoplakávána. Ach! já tolik každého měla ze srdce ráda, a mne nikdo, nikdo nemiloval, mne nikdo pohřešovati nebude! A jak mohl by, když's mne neučinil ani krásnou a líbeznou, ani moudrou a užitečnou, když jsem svou chorobnou zádumčivostí, svou nepatrností byla všem jen nemilým břemenem! Ó, já na ně vzpomínám na všecky, ale oni jistě ihned zapomněli a jsou tomu rádi, že zhostili se mne. Truchlila jsem již na zemi, pomyslí si, že až jednou zemru, nikdo mne neopláče, a že můj život bude tak marný, tak zcela marný, když nezůstane v žádném srdci po mně stopy. Apoštol tvého Syna, laskavého Ježíše Krista, napsal – tak jsem se tomu učila – že bez lásky jest vše jen kovem znějícím. Čím jest mi sláva a krása nebeská, když vešla jsem v ni nesprovázena láskou lidských srdcí?“

Vždy silněji řinuly se slzy po vzdušné tvářince dívčinky-serafa, když přemožena vzpomínkami pozemskými klesla na stupně trůnu božského.

Pán zástupů ke lkání jejímu neodpověděl ničeho, jasná a velebná tvář jeho zvažněla poněkud, a on pokynul andělu zlatých křídel, onomu, který před krátkou dobou přes oblaky a hvězdy vynesl dívčinku v rajské nivy. Ten k tiše pronesenému rozkazu Hospodinovu mocnou paží objal vzdušné její tělo kolem pasu a snášel se s ní dolů k zemi: „Býval jsem tvým andělem strážcem, jemuž z rána i z večera obětovala jsi modlitbičku, dokud jsi byla děckem pozemským; rád ostříhával jsem kroků tvých, všechny tvoje cesty byly spravedlivy a zbožny. I poručil mi Pán, náš Hospodin, bych i nyní, ač strážce ti již netřeba, sprovázel tě do bývalého domova tak dlouho, dokud nezískáš si svými poutěmi klidu a pravé radosti nebeské!“

Dívčinka-seraf naslouchala hovoru anděla strážce s podivem a nesměle zeptala se: „Kam mne neseš?“ „Uvidíš,“ řekl strážce. I letěli přes oblaky a mraky, hvězdy a sluneční paprsky, až ocitli se nad tlumem starodávných domů o šerých a zčernalých lomenicích, nad něž vynikalo několik velmi vysokých věží zelenavých kopulí. Bystrá voda kroužila kolem valů starými, košatými stromy osazených, a světlá zeleň rozsáhlých zahrad prohlédala ze směsice šedých a temněrudých střech. Dívčinka-seraf poznávala své rodiště a již již chtěla se zeptati soudruha, zda vrací ji životu pozemskému, když anděl strážce stanul u jasných, do široka rozevřených oken prostranné jizby a snesl se s ní dovnitř, pravě: „Pozoruj bedlivě, co kolem tebe se děje; až dojde lhůta, přijdu pro tebe.“

Anděl strážce odletěl zlatoskvoucími křídly, a dívčinka shledávala, že jest v jizbě rodičů pečlivě vždy upravené. Poznávala stojánky s knihami krásných vazeb, z nichž ve mnohé s potěšením čítala, poznávala byliny pestrých květů a lesklých kovových listů, jež dovolovala jí matinka za prázdně zalévati; poznávala obrazy v zlacených rámcích, zpodobující neznámé krajiny, nebo tváře osob drahých a vynikajících; poznávala matčin stolec, při němž tato pracovala, i lesklý nástroj, na jehož klávesách učila se hráti; poznávala steré ty drobnůstky, nádoby a ozdůbky, jež ona, utírajíc je, tak úzkostlivě do rukou brávala, aby jich nerozbila a matinku škodou nezarmoutila. Jizba ta byla jí tak známa a zase tak cizí; neboť sedadla, jež stávala do polokruhu kolem ozdobného stolu seřaděna a která do poloviny jizby sahávala, byla odsunuta do koutů, a uprostřed pokoje stálo na podstavci cosi neznámého, tu nevídaného.

Vznesši se na vzdušných nožkách blíže, poznávala, že jest to rakvička zevně zlatem zdobená, uvnitř polštáři z lesklého atlasu naplněná a na polštářích mezi průhlednými krajkami, snítkami myrty a poupaty bílé růže že to leží ona – její tělíčko nehybné, bezduché, jež druhdy v pěkné jizbě rádo běhávalo a se těšilo! Bylo oblečeno v sněhobílé, zcela

průhledné řasnaté šátečky, hedvábnými stužkami provlečené a pošité; na prsou připiata kytice z myrty a bílých pupat růžových, korunka ze stejných květů vtištěna do rozpuštěných tmavých vlásků nad bílé, čisté čeličko. Zpod lesklých větviček myrtových splýval mlze podobný závoj; jeho dlouhé řasy napolo zahalovaly oblé, obnažené lokty a ruky sepjaté, které pevně držely křížek, – znala jej, visíval nad ložem rodičů – a mezi jichž prstíky vpleteny modré a leskle černé korálky dvou růženců. Ve vlnách temného vlasu a pod bradičkou cosi se lesklo; byly to náušničky a zlatý křížek na bílé stužce navlečený, dárek to a památka z křestního dne dívččina, jež ona za slavnostních dnů ráda nosívala. Poznávala i průhledné šatky; nebyl tomu ještě ani rok, co v nich poprvé kráčela ve sboru jiných dívek družiček před velebnou svátostí, majíc v ruku pěkný pozlacený košíček, z něhož na cestu kvítí sypala. Tenkrát ovšem hlavičky nezahaloval dlouhý ten mlhový závoj, v němž jí nehybná postava její připadala jako nevěsta malá. Ztuhlé nožky obuty v atlasové střevičky a v pavučinové prolamované punčošky; říkávala o nich její matička, že jí takové daruje, až jako dospělá dívka jednou do plesu pojede – dala jí je dříve, mnohem dříve!

U hlavy bílého tělíčka hořely svíce a stál zlacený kříž; dívčinka-seraf vznesla se blíže, aby mrtvé své podobě podívala se do tváře. – Ó, měla pravdu, když Hospodinu na svůj osud hořce žalovala: vždyť i z mrtvé tvářinky, ač oči pevně víčky jsou zastřeny, hledí ne klid, nýbrž smutek nevýslovný, a rtíky úsmívají se bolestně a trpce.

Postála chvíli nad spanile vyzdobenou tělesnou schránkou! a zrak její s tvářičky o jemně kresleném obočí svezl se na předměty nesčíslněkrátě spatřené, jež obklopovaly její krátké pozemské žití. Tu zarachotil klíč v zámku dveří, průsvitnou látkou zastřených, klika cvakla, dveřmi vstoupila její matička, bratří a za nimi pak zástup drobných dětí i vytáhlých školaček. Všickni přistoupili k rakvi, žádný nemluvil; školačky, její to družky, s nimiž od dětství útlého ve známé školní síni sedávala, sepialy ruce k modlitbě, ale ihned z kapsiček vytáhly šátečky a přitiskše je k očím, prudce nad rakví vzlykaly. Pak položily kytičku nebo drobnou růžičku v rakev, udělaly postavičky na čelo křížek a zkormouceně odcházely. Malé dětičky měly v ručkách též obrázky nebo hrstku kvítků; znala je všechny, byli to její přátelé ze zahrad a náměstíčka, umouněné své tvářičky měly umyty, vlásky pěkně učesány, a ty nejchudší oplácky si i bosé nožky, aby ke své mrtvé přítelkyni přišly slušně a co nejlépe vyšňořeny. I ony položily na tělíčko, v bílé průhledné řasy oblečené, kvítka a obrázky a vystupující na špičky prstů nebo pozdviženy jsouce staršími sestrami, pokřížovaly drobounkými prstíky bílé čílko pod myrtovou korunkou. Jen matička a bratří, již zástup dětí sem vždy doprovázeli, přibližovali se rty k dívence v rakvi a utkvívali na jejím čele, sepiatých ručkách a pevně natažených nožkách dlouhými polibky, za nichž zůstávaly na místech těch

veliké krůpěje, jež pak do hlubokých záhybů roucha stékaly a jejich tuhost ničily. Dívky-serafa blíže plápolavých svící nikdo si nevšímal. Patrně ji nepozorovali: byla jim tak neviditelná, jako jí za života pozemského anděl-strážce křidel zlatoskvoucích, když modlitbičkou večerní a ranní jej důvěrně oslovovala.

Zase cvakla klika a klíč, zavřely se dvěře jizby, aby po chvíli otevřely se novému hloučku děvčátek a dítek; zdálo se, jakoby se tu konala pout ke schránce svaté, k níž všecko starobylé městečko svou mládež vyslalo.

Někdy zůstala matička po odchodu dítek při rakvi, pevně vchod zavřela, na kolena klesla, lomila rukama, cuchala své jindy tak spořádané vlasy a vyrážela ze sebe zcela nesrozumitelná slova, prosby to za smilování, trpké žaloby a zoufalé výkřiky... Někdy milý tatíček vešel do jizby, ve vlasech i vousech maje plno stříbrných nitek, jichž jindy tam nebývalo, skláněl se nad zmlklou svou malou pěvkyní, zahříval její studené líce kapkami žhavými a pak matku odváděl.

Někdy ten či onen z bratří poseděl u hlavičky bledé čtvrt hodiny a vyplakal nad ní celé praménky nezvyklých slz.

Ó, jak bylo těžko dívence-serafu! Jak ráda byla by se vzdušnými prstíky dotkla kvílejících a řekla jim, že ona dosud s nimi jest spojena, dosud že jim rozumí – zamlklá že jsou pouze ústka tělíčka v rakvi, její to podoby! Ale nevěděla, smí-li tak učiniti, nevěděla, porozuměli-li by jí; vždyť zdálo se jí, jakoby o přítomnosti její neměli ani tušení.

Tak vystříдалo se skupin mnoho, menších i větších v jizbě ozdobné, kde květy voněly a v jemném vánku se skláněly, všecky zamlklé, ustrašené, kvílející a ubledlých tváří. I počal se nachylovati večer, studený vzduch proudil okny otevřenými, černavé paprsky zapadajícího slunce mísily se s kalným světlem plápolajících svěc, až mu ponenáhlu zcela ustoupily a v jizbě zavládla skorem tma. Dívka viděla, jak se rodiče ve světnici vedlejší ukládají na lůžko, k němuž jindy vždy přicházívala, aby tam dobrou noc přála, a pečlivé ruce zlíbala, ale viděla též, že žádný z nich nespí, nýbrž že oči jejich skrze záclonu okenní upřeny jsou na nehybnou postavičku, matně svícemi osvětlenou. V tom pojal ji soudruh-anděl zlatoskvoucích křidel kolem pasu; i odletěli spolu hluboce modrými hvězdnatými nebesy zpět do rajských končin, stolec Boží obtáčeujících.

Nevyptával se Bůh Hospodin dívky-serafa, co spatřila na první své pouti na zemi; a ona vyhýbala se oku božskému, byla zádumčivá, zamyšlena a nepojila-li se ke zpěvu křídlatých soudruhů, dlela u skupiny maličkových andělíčků a s tvářičkou poněkud vyjasněnější pozorovala čiperné jejich hry.

Necelý den času pozemského minul, když anděl-strážce snesl se s bývalou svojí chráněnkou znova k zemi. Tenkrát nevěšili v obydlí lidská, nýbrž zůstali tkvěti v průzračných obláčcích, jež pluly nad rodištěm dívčím. Soudruh zlatokřídlý ukázal útlé družce dolů rukou: „Pohleď tamo,“ a ona pozorovala, že právě naproti ní tmí se dlouhý průjezd otcovského domu. Zdál se jí tmavším než jindy, i seznala, nahlížeje bystřeji že proměněn jest černými oponami v malou kapli, plnou svící, palem, květin, věnců, stužek, kytic, jejíž střed činí místo oltářika ona rakvička, při níž dne včerejšího mnoho hodin prodlela. Byla uzavřena; bílé, nehybné postavičky nebylo lze již spatřiti.

Nesmírný dav lidí plnil prostranství před oním černě ověšeným průjezdem. Vždy noví zástupové přicházeli: její družky školačky se slečnou učitelkou a pány učiteli, všecka školní mládež, s kterou den co den v šerém kostelíčku se scházívala, drobné dětičky, jimž tak přávala – a když konečně rozhoupaly se zvony na vysokých zelenými báněmi krytých věžích, přišel zástup kněží v bílých, krajkami lemovaných rochetách.

Zavzněl zpěv z mladých hrdel. Dívka-seraf zachvěla se v náruči anděla-strážce: poznávalať v písni velebné onu, kterou v posledních dnech života svého družkám notovala, prosíc je, aby zpívaly jí pěkně! Školačky splnily její žádost – pěkně, dojemně pěly ji poprvé mimo školní síně, při dívčím rakvi!

Zavzněly modlitby hlubokým hlasem proslovené, zavlály bílé průsvitné fábory, průvod se seřaďoval. Ach, bylo to tak velice podobno jakési slavné svatbě, které družka andělova kdysi s obdivem velikým byla přítomna. Slavnostně oděni mládenci s bílými družkami a myrtovými proutky na černých kabátech, dvě bíle oděná děvčátka s věnečky ve vlasech a lesklými polštářky v ruce – její to dvě nejmilejší přítelkyně, s nimiž ráda se učila, ráda o budoucnosti hovořovala a jimž s nevinnými svými tajemstvími se svěřovala, – množství kytic a věnců, ponejvíce z bělavého kvítí, z nichž v letním vánku vzpínaly se fábory růžové nebo bílé zlatými literami poseté, zpěv velebný a hlučná, byť vážná hudba, mocný hlahol zvonů, sváteční vzezření všech shromážděných – ó zajisté byl to průvod zcela svatební! Jen ta lesklá rakvička byla v něm neobvyklá, a pak ty postavy černě oděné, jež za mládenci rakev s neviditelným již tělíčkem na ramenou nesoucími volným krokem spíše se potácely, než kráčely.

Mezi nimi shledala útlá družka andělova i čiperného bratříčka a ruměnou sestřičku, kteří dne předešlého v jizbě rodinné přítomni nebyli; ubohé děti byly ubledlé, oči jejich zanícené a zardělé, i tulily se k sobě, za ruce se vedouce, jako dvě uštvaných, ustrašených, poloubitých ptáčat. Starší bratři dívčini i náhle sešedivělý tatíček hluboce schylovali tvář strhaných rysů a neustávaly slz stírati. Ve tvář matčinu nebylo dívence-serafu snadno patřiti;

splývalť přes ní hustý, černý závoj. Teprve když zadul mocný víchř náměstím, jenž zčeřil všechny zlatě lemované stuhy a silnější vůni vylákal z bohatých květin ve věnce spletených, zdvihla se i rouška s lící matky dívčiny, a ona div jich nepoznávala, jak byly změněny. Byla to tvář téměř zkamenělá, bezduchá; v zardělých očích vyschl zdroj slz, i dívaly se jaksi prázdňě před sebe, hledající cosi a nenalézající toho.

Průvod zvolna bral se na hranice městečka, tam, kde kolem prastarého, šedým šindelem krytého kostelíčka prostíral se hřbitov. Andělé, věrný strážce i něžná jeho chráněnka bývalá, pluli za ním. „Tolik kvítí, tolik stužek, tolik zpěvu a hlaholu,“ podotkl malý seraf k průvodci zlatokřídlemu a sepial vzdušné svoje ručky. „Nepřipadá-li ti to, jako veliká slavnost svatební?“

„A zdaž není okamžik ten hoden oslavy veliké, když odchází duše lidská v nádheru i krásu věčnou, a když tělo vrací se v prach pozemský, jemuž od počátku určeno?“ odpověděl anděl vážně.

„A oni tolik truchlí a pláčí a tak velice, k nepoznání jsou změněni –“ vzdychla dívka jakoby námitkou.

„Zaslepena, nevidoma a pošetila jest duše lidská, dokud neprohlédne pojednou v záři trůnu Hospodinova,“ pravil anděl a upřel pohled svůj na něžnou průvodkyni.

„Co asi mínil strážce můj pohledem svým vyčítavým?“ uvažovala dívka. „Chtěl naznačiti mi, že zbytečná byla obava má, jakobych dosti nebyla milována? Velikou péči věnovali tělu mému bezduchému, slávou nezaslouženou provázejí je k hrobu, statisíce slz věnují odešlé, nepatrné dcerce, sestřičce, družce, ale zda žal a vzpomínka jejich potrvá? Nejsou pouze ustrašení, zarmoucení nad chladností a nehybností mého těla? Nezmizí bolest jejich zároveň s rakví v zem položenou, a oni seznají, že ulehčeno jim odchodem zbytečné, tesklivé a zamračené dívky?“

Takovými myšlenkami mučil malý seraf sám sebe, an s andělem strážcem plul v oblacích směrem k zelenému městu mrtvých. Ještě několik vteřin přál zářící průvodce dívčince na zemi prodlévati: viděla ještě tklivé obřady v šeré hřbitovní kapli konané, viděla hlubokou, nově vyzděnou kryptu, jež zdobně látkami a větvemi jsouc vyložena, tměla se v řadě hrobů jinochů a dívek, kteří jako ona v květu let odešli z příbytků lidských k Bohu. Ale pak vznesl se s ní strážce vysoko, a dojemné zpěvy mladistvého sboru s děvčátkem se loučícího, výkřiky těch, jimž složením rakve ve chladnou a temnou vyzděnou jámu odervána navždy bytost drahá, zaznívaly k ní jen zdaleka, vždy méně a méně.

Navrátivši se s andělem v nivu rajskou, nepřestávala dívka-seraf hloubati nad záhadou vyčítavého pohledu strážcova a nad ustanovením podivným, aby čas po čase na

pozemské luhy ji doprovázel. Brzy jevíly se jí všechny ty strhané, zoufalé, nebo jakoby zkamenělé tváře, jež viděla o průvodu pohřebním, pak zase připomínala si sebe, jaká byla za života časného doma i ve škole nepatrná, nepovšimnuta; ve smutný, srdcejemný zpěv družek, jenž posud se jí ozýval, mísily se pochybnosti a výčitky, které sama v sobě vyvolávala.

I byl malý seraf velmi, velmi nepokojen a jen roztržitě líbezný svůj hlásek pojil v hymnu soudruhů. A stále byla ještě něma ústa Hospodinova, neopakující otázek po příčině smutku dívčína, jen oko mocné často významně na andílku našem spočinulo, až zachvěl se a nucen byl zmateně sklopiti své zraky.

Ráda byla by se dívčinka poohlédla zase po zemi, ráda byla by se zeptala Boha Otce, laskavého Ježíše nebo bývalého svého strážce, zda již ukončeny jsou pouti její – ale obávala se, že zase bude se zdáti nespokojenou, nevděčnou – a tak, uprostřed nebeské krásy a slávy zmítala se v ustavičných pochybnostech a žalostech.

Tu překvapil ji zlatokřídly strážce opět jednoho dne s vyzváním, aby podle vůle boží odebrala se s ním na cestu výzkumnou. Nevěděl útlý seraf-pěvec, má-li se radovati neb obávati, leč poslušně přidružil se k průvodci. Očekával, že potká se u pomocníka Hospodinova opět s napomenutími a výčitkami, ale anděl po cestě sluncem ozářenými oblaky velmi laskavě pohlížel k dívčince a konečně pravil hlasem libozvukým: „Přeje si Pán zástupů, abys v nekonečnu nebeském našla mír a blaženost jako my ostatní; zachmuřena, žel, jest ustavičně tvářička tvá! Kéž pouti naše společné dojdou pravého a hledaného cíle – kéž osvítlí a uklidní tě, dítě milené!“

Zastavili se v zeleni pod košatými stromy mezi mnohými, bělavými, různotvárnými kameny; dívčinka seznala, že jsou na hřbitově, kudy bral se onehdy průvod, tak velice skvělé slavnosti svatební podobný! Prostíral se hřbitov v plném jasu slunečním tak klidně jako tehdy; leč na místě hluboké, vyzděné jámy zelenal se v řadě hrobů, jinochy a dívky mladistvé hostící, nový, vysoký rov. Množství věnců z bílého kvítí volně na něm a kolem něho vadlo; ony, jichž nemohl rov pojati, pověšeny na červenavé zdi, jež právě za ním hřbitov ohraničovala. Větve palmové dosud leskly se kovovou svou zelení, a ve vázách a miskách kvetly a voněly čerstvé kytice a věnečky, nedávno tu umístěné. Za zdí hřbitovní čekala pestrá a vonná louka první senoseče, přes zeď nevysokou i mřížovými vrátky vnikaly sem hlásky veselých dětiček, jež na mezích v silně páchnoucí mateřídoušce skotačily, kvítí si trhaly a za motýlky se honily.

Čas po čase otevřela se postranní vrátka, a menší i větší skupiny batolátek, dávných dívčiniých to známých z podloubí, silnic a zahrad v průvodu chův aneb i samotny přicupaly k rovu, při němž dleli andělé. Kvítí na louce a mezích natrhané, v kytičky nebo věnečky svité,

kladly ostýchavě na bujnou zelenou trávu, neopomenuvše drobnými prstíky vtisknouti na hrob tři křížky. Vždy, když dětičky odešly, přiletěli za otrhaným kvítím pestří motýli, kolébali se na něm, aneb usedlo na hřbitovní zeď ptáče a sladce šveholilo. Připadalo dívence, že jest tu tak jasno, míruplno a krásno, jako na květnaté té nivě rajské, kde hrají si nejmenší křídlatí andílkové, i byla by prodlévala ještě déle a dívala se na tklivé počínání malých přátel, kdyby průvodce se slovy „Půjdeme dále!“ nebyl se znova vznesl do vrstvy vzdušné.

Neletěli daleko; stanuli na tichém náměstíčku, kde lípy silně voněly, a kde naproti šedému kostelíčku čněla vysoká budova školní. Okna učeben byla otevřena, by vcházel jimi do dusných jizeb čerstvý vzduch. Dívka-seraf ihned poohlédla se po oknech, za nimiž do nedávna sedávala a odkud v přestávkách mezi hodinami vyučovacími často se dívala, nejde-li v určitou hodinu milený tatíček mimo, vraceje se domů po vykonané těžké povinnosti životní. Volávala pak na něho tak radostně, ba hlasitě, že někdy i laskavě ji pokáral, že dívka tak dospělá nemá si vésti dětinsky jako holátko nerozumné.

Právě v okna ta nezapomenutelná vznesl se s ní strážce; jizba byla nezměněna, u přirovnání se slunným náměstíčkem dosti šerá, vzduch v ní těžký. Na místě vyvýšeném za stolkem stála slečna učitelka a vykládala žačkám nejmilejší dívčin předmět – dějepis. Děvčátka, před nimiž v zásuvkách ležely knihy, sešity a pouzdra, mlčky seděla v lavičkách, očí majíce upřeny na řečnici, jen tu a tam zabloudil některý zrak na bílé stěny, kde kromě kříže a podobizny mocnářovy viselo několik map, tabulky s příslovími i mluvnické pomůcky učebné.

Mimoděk pohlédl malý seraf, naslouchaje s pohnutím výkladu učitelčině, na místo, kde za pobytu pozemského mezi družkami dlouhou dobu sedával. Bývalo ve třetí lavici pravého oddělení, ježto děvčátka seřaděna vždy podle velikosti, by menší vytáhlejšími nebyla zastírána. Lavice všecka byla prázdná, ani dívčiny sousedky v ní již nebylo; zela jako rána otevřená ve třídě jinak obsazené.

Slečna ukončila výklad a počala zkoušeti; dívky odpovídaly tu přesněji, tu zvolna a zajikavěji, až pak jistá spleť otázka zůstala nezodpověděna. Káravě pohlédla učitelka na žáčky, pozdvihla prst a pravila: „Jest vidět, že tu jedna z vás chybí; ta vždycky se snažila všemu rozuměti, všecko vystihnouti, nepamatuji se, že by kdy na otázku byla neodpověděla. Ó, kdyby tu jen byla.“

Žasnoucí andílek zaslechl své jméno, jméno tak oplakávané, zdánlivě tak nepatrné, mezitím co družky obracely se k prázdné lavici, a z úst některé zavznělo bolestně jako ohlas slov učitelčiných:

„Ó, kdyby tu byla, ona vždycky všecko nám pověděla, ráda nám pomohla.“

Dívky zakryly tváře zástěrkami nebo kapesníky a po třídě rozléhalo se tlumené štkání. „Škoda toho dítěte ubohého,“ pokračovala slečna hlasem stísněným, „tolik se učila a snažila, tolik se k zdárné budoucnosti připravovala, myslila, že snad jednou také zasedne jako já mezi žáčky vědychtivé – a nyní tam na hřbitově odpočívá! Děkujte Bohu, dívky milé, že popřál vám žití i zdraví, a kdykoli ve příštím životě zmocňovati se vás bude nespokojenost, pomněte na tuto svou družku, jíž za práci a snahu nekynula budoucnost nižádná, – a kdykoli bude snad k vám přistupovati hřích, vzmužte a braňte se, byste jednou umíraly tak klidně a spravedlivě, jako viděla jsem já umíratí ji.“

Při těchto slovech slavnostním hlasem pronesených propuklo štkání žaček v hlasitý místy pláč.

„Mám tu ještě sešity a výkresy její,“ končila slečna, „doneste je některá rodičům ubohé, aby měli důkaz její píle a snahy; jsou všechny tak čist'ouké a téměř bez chyby, že vlastně měly by tu zůstatí jako památka na žačku dobrou a vzornou. Nebohé dítě,“ dodala učitelka hlasem tak tichým, že postihli ho pouze naslouchající andělé, „tys byla z nich nejnadanější.“ – Mladý seraf trnul vždy více: slečna učitelka nazvala ji nejnadanější, pilnou, vzornou, spolužačky pohřešovaly její pomoci, místo její zůstávalo jako na tklivou paměť prázdno! Což nebyla nejpošetilejším, nejzbytečnějším, nejposlednějším členem této školní obce? Ó, jak ráda byla by je všechny políbila za to, že ji oceňují, oplakávají, na ni vzpomínají – ale ony by jí neporozuměly, vždyť žádná z přítomných neviděla její postavy a neslyšela mávání bělostných křídel.

Očekávala, že dívky záhy se utiší, a že slečna znova bude vyučovati; to však se nestalo. Malé dívky byly tak uplakány a pobouřeny vzpomínkou na časně odešlou družku, že je učitelka propustila výklad neobnovivši, odevzdavši dvěma z nich uschované sešitky a výkresy.

„Vrátíme se k Bohu?“ ptala se andělská dívka svého průvodce. „Ach, mne to vše tolik bolí!“ Zase utkvěl na ní pohled strážcův, takový, jako tehdy o průvodě, slavné svatbě podobném, nad kterým dlouho hloubala. Tentokrát nemohla déle o něm přemítati, neboť anděl zlatoskvoucí odpověděl jí: „Nevrátíme se ještě v nebesa; další nám nastává dnes cesta.“

Mezitím co školačky vycházely z lavic a pak sklíčeně sestupovaly se schodů školní budovy, zaletěl anděl s dívkou nedaleko – do otcovského domu. I zde bylo vše nezměněno; ale děsné skličující ticho vládlo všude. Ti, kteří jindy bystře se brali za svými úkoly nebo vesele po jizbách hopkovali, ploužili se zvolna, sotva slyšitelně, v těžkých černých šatech, s tvářemi ubledlými a s očima do ruda uplakanýma. Umlkl hlas štěbetavých malých sourozenců, byliť dosud podobní dvojici ustrašených ptáčat, tichounce jen si povídali a

každou chvíli postřehla dívka v jich hovoru tklivě pronesená slova: „Naše sestřička, naše odešlá sestřička.“

Starší její bratři stali se tak zamlklými a vážnými, jakými nikdy je neznala; seděli při pracovním svém stole s hlavou hluboce schýlenou, a když nahnula se přes rameno milého bratra světlokadeřavého, poznala, že píše sloky na její památku...

Ve vlasech a vousech otcových zase přibýlo nitků stříbrných; matčina zkamenělá tvář, která tolik jí polekala o průvodě, roztála v proudech slz, a ty jako potůčky z hlubokých studánek tekly tak nepřetržitě, že máčely každé dílo, jež nešťastná paní přes všechen žal nucena jsouc vykonávati, měla v ruku svých.

Jedinou změnu postřehl andělek náš v jizbách otcovských; blíže matčina stolku mezi obrazy vyskytla se nová skupinka; střed činila podobizna – její to podobizna, ona jsouc již tělíčkem nehybným, oblečena v průhledné roucho, atlasové střevíčky a pavučinové punčošky, ozdobena korunkou myrtovou a dlouhým mlhavým závojem na hedvábných polštářích, myrtových a růžových větvíčkách ve středu jizby ležela. V jiných rámečcích byly tmavé vlásky – patrně její to vlásky – vyobrazení rovu, při němž dnes s andělem strážcem prodlela, a pak dva obrázky, na nichž zpodoben laskavý Ježíš, an vyhledává bílou ovečku zbloudilou a zve oddanou služebnici svou ke stolu svému. Byly to památky z první zpovědi a z prvního sv. přijímání dívčina, – ale jak nedostatečně podal malíř božskou tvář Kristovu, jak zcela jinakou viděla ji ona po boku Hospodinově! Zdobné rámečky všech těchto obrazů obtočeny dlouhými snítkami svěžího břečťanu, a pod nimi na stolečku srovnáno hojně zelených i kvetoucích rostlin. Když nemohli hostiti jí ve svých jizbách, připravili alespoň její památce kouteček.

„Viděla jsi vše, co rozkázáno mi ukázati tobě,“ zahovořil průvodce, odnášeje dívku z jizeb otcovského domu, „nyní vrátíme se ve vlast nebeskou, k trůnu Otcovu. Byla to dnes poslední pout, na níž provázel tebe ochránce tvůj bývalý; leč tím není tobě zabráněna cesta do luhů pozemských. Ukázal jsem ti cestu, víš, kde máš hledati jeviště krátkého života pozemského, víš, kde kyne ti poznání pravd tobě žádoucích. Kdykoli zachce se ti, odebeř se s rajských niv v údolí pozemské; avšak požádá Pán zástupů počet z cest tvých, až naplní se doba zkoumání!“

Tak mluvil k dívce anděl po cestě k nebesům a ona, užívajíc dovolení jí uděleného, zhusta zalétávala nyní samotna na místa, kam prve strážce ji uváděl. Přišla-li k rovu, spatřila tam vždy něco nového, co víc a více viklalo jí v starých domněnkách a novou v ní upevňovalo víru; svadlé věnce i žlutnoucí palmy nahrazeny věnci novými a ve vásách voněly všechny květy, jichž poskytovalo pokračující léto. Dosud drobné dětičky neb milující spolužačky

nosily tam polní kvítí a svaté obrázky, takové, jaké nosívají se z poutí. Často spatřila bratra svého staršího, an vraceje se s torbou z dalekých výletů, klade na rov její nejvzácnější byliny, jaké naléztí lze jen v lůně hlubokých lesů. V podvečerní hodinu pak vždy všichni, které milovala, shromažďovali se kolem hrobu a tiskli uslzené tváře ve studenou, porosenou trávu.

Za krátko shledala i prostý rov všecek změněný; kolem něho upraven široký, kamenný rámeček, a v hlavách vztýčen lesklý jehlanec z bílého mramoru. Ó, jak to bylo divné, že pod křížem uprostřed rozmanitých arabesek bylo do lesklé plochy vyryto jméno a třída, kterou navštěvovala, ono jméno, které dosud objevovalo se jen a jen na školních sešitech! Pod ním poznamenán den narozenin i ono májové odpoledne, kdy poprvé v náručí strážcově ubírala se oblaky a hvězdami k Bohu. Veršíček z básně o nevinné dívce záhy zemřelé, kterou dávala si ráda deklamovati bratrem svým, vyryt písmem nejdrobnějším nejdoleji...

A jak ona opět a opět krátký nápis četla, tak každý, kdo zádumčivý sad navštívil, zastavil se u zlacených slov a nad nimi se zadumal.

Když během parných dní středoleť nastal den dívčích narozenin a jmenin, který milující rodiče i sourozenci jindy oslavovali četnými dárky i malou hostinkou, což tu na rovu a pod bělostným, zdaleka viditelným pomníkem bylo věnců, kytic, stuh, světél, což tu po celý den bylo pláče a polibků, ve chladnou trávu tištěných! A tak kdykoliv zastavil se malý seraf u hřbitovní, rudé zdi, za níž voněla a rostla široká louka, vždy bylo nad čím přemýšlet, čemu se diviti!

Zaletěla-li dívka v dům otcovský, shledávala se s tímž klidem, náladě zelené zahrady mrtvých nenepodobným, jenž vládl tu ode dne jejího k nebeskému Otci odchodu. Někdy ležela matka s tváří k zemi obrácenou na místě, kde ona dušičku svou vydechla, jindy uprostřed jizby ozdobné, kde tehdy za první její návštěvy stála zdobená rakvička, opět jindy klečela vzlykajíc před skupinou břečťanem ovinutou. Někdy postihla i matku, jak chystá dětem pokrm do hrnčičku neb na talířky a pak na místě čtyř stále pět jich připravuje, jako by nebyla si ještě uvykla, že chybí v řadě prostřední její dcerka! Vidouc pak matičku nad omylem bolestně štkáti, jak byla by si přála, řící jí: „Vždyť nejsem ztracena, matičko, často dlí u tebe tvé dítě.“

Ráda skláněla se nad otcem namáhavě pracujícím a věděla, kdykoli tatíček klade péro na stůl, hlavu pak v dlaně, na svou malou zpěvačku že vzpomíná! Rovněž ráda přítomna byla práci světlokadeřavého bratra. Kéž by byl tušil, jak dobře ona zná vše, co ve slokách o ní pověděl, a jak hluboce vděčna je za to, že ji oslavil jako čistého cheruba, na svět se nehodícího, jako genia za večerních mlh na porosené luhy k němu se snášející a kytku nebeských květů mu podávajícího, jako útlé, zpěvné, osudem krutým ubité ptáče! –

Uplynuly týdny, měsíce ode dne, kdy starobylým městečkem s podsíněmi a vysokými věžemi o zelenavých báních bral se průvod tak velice podobný slavnosti svatební; léto ustoupilo jeseni, šerá zima rozhostila se po něm, spálila květy zahrad, pokryla koberec travnatý bílým jíním a řeku při starých valech proudící spoutala vrstvou ledu. Mnohé byly pouti, které malý seraf v době té na místa známá vykonal, avšak zádumčivý stesk, který kryl bílé čelo za života pozemského, dosud zúplna nezmizel s andělské tvářinky. Mohutně a jasně zněla sice hymna jeho ve sboru soudruhů, neklopil již zraků před mocným okem Hospodinovým, nýbrž oddaně, tklivě veň pohlížel, sprátelil se s drobnými andělíčky, laskal je, v jejich hry se splítal a něžným zpěvem svým doprovázel jejich rej: avšak přece neušlo Hospodinu laskavému, že liší se vzezření dívenky-serafa od ostatních zcela šťastných andělů. Že pak nepřišel ještě andělem strážcem ohlášený den účtování, nevolal Pán mladičké služebnice před stolec svůj stkvoucí.

Také tento den nadešel; i kázal Otec nebeský útlému serafu, aby odhalil mu veškeré své myšlení a počet složil, zda pouti na luhy pozemské Pánem mu dovolené uklidnily, osvítily a oblažily jej. „Neviditelně bylas přítomna životu těch, které jsi milovala, žádný čin, žádné hnutí jejich nebylo tebe tajno, nuž, vyznej, zdali byl oprávněn smutek tvůj uprostřed slávy a blaženosti věčné, zdali pravdivá byla žaloba na pošetilost, zbytečnost, jež mnou stala se ti údělem, pověz, zdali tebe dosti nemilovali, tebe nevzpomínali?“

„Ach, dobrý Otče, nezazlívej dítěti bláhovému, že nevděčně odmítalo od Tebe, co ve své blízkosti neskonaleho jsi mu poskytoval!“ pravila dívenka seraf horoucně sepravši ruce. „Velmi, ó velmi mne milovali, mne oplakávali, na mne vzpomínali a dosud vzpomínají. Nemohouce dáti ničeho mně, darují vše místu, kam složeno mé tělo v prach se rozpadávající. Je zdobí kvítím, je navštěvují každodenně, je daří polibky. Všech slavností, za nichž jindy těšívala jsem se s nimi, účastno jest nyní místečko to travnaté. Co mé ruce skromného vyrobily, mé výšivky, sešity, zápisky, vše uschováno pečlivě jako v kostelích památky svatých a spatří-li kdy světlo, stává se to jen na důkaz, jak velice škoda těch mých rukou a hlavy nepatrné. Mám zvláštní místečko v obydlí rodinném, první z rána věnován mu pohled i myšlenka. A rovněž pevné místo mám v paměti a srdci všech; stokráte za den mne vzpomínají se slzami a žehnáním. Ani družky a drobní přátelé moji mne nezanedbávají; zastaví se u rovu mé tělo kryjícího, utkví na jméně mém, vzpomenou, zapláčí, o mně s láskou promluví.“

„A přece truchlíš a zachmuřuješ tvář svou, až diví se tomu sbory andělské,“ káral Hospodin dívenku. „Proč tak činíš?“

„Ó Ty to víš, Pane vševidoucí a vševědoucí! Ty víš, že odchodem mým časným všecko štěstí rodinné zničeno. Ty vidíš tatíčka sešedlého, jak těžce kráčí pod břemenem životní práce,

k němuž přidal jsi tíži sotva snesitelnou krutého bolu. Ty znáš, jak je krásné mládí mých sourozenců zkaleno vědomím, že smrt stihá i věk dětský, a že tolik, tolik ve světě je žalu! A matka nad rovem těla mého lká a nařiká, že ses od ní odvrátil, že již neslyšíš, a to jen proto, že's odvolal mne ve květu věku, nedopřál's mi budoucnosti užitečné a zdárné po tolikeré k ní přípravě! Ó, jako ostré meče bodají mne výkřiky její, – já vím, že hřeší, těžce hřeší – a já, jež nikdy rozhněvati Tebe nechtěla, že jsem toho příčinou. A jako kapky žhavého kovu padají na mne krůpěje slz – již jsem všecka jimi jakoby spálena. Ó, že jsem skutečně neodešla k Tobě, nemajíc nikoho, kdo by mne pohřešoval, oplakával, – ti jsou zajisté nejšťastnější, jejich jest úplná radost nebeská, jimž se tak stává. Viz tam ty dětičky: vesele si hrají, nevzpomínajíce pozemských dnů, jichž téměř nepoznali, a ti, kterým náležely sami se radují, že mají v nebi andělíčka! Když z počátku i za ně řinuly se slzy matiček, tu zjevila se jim děťátka ve snu a prosila jich, aby nesmáčely jim roucha, že je studí; i přestaly matičky ihned plakatí. Hleď, Pane náš dobrotivý, včera slaven na nebi i na zemi den veliký, den, kdy Tvůj syn seslán byl jako malé děťátko, aby spasil lidstvo hříšné. I byl všude, zde i dole, ples veliký, neboť víš, že i občanům pozemským den ten nejmilejším a nejsvětějším. Když dozpívala jsem s druhy anděly píseň, věstící Tobě slávu a pokoj lidem dobré vůle na zemi, vzpomněla jsem, jak krásně slavívali jsme v domově pozemském noc posvátnou, jak modlili jsme se a zpívali vánoční písně s matičkou, jak plesali jsme pod zeleným smrčkem, jak chválili jsme Tebe, líbali ruce rodičů, jež ve jménu Syna Tvého nejmilejšího, spanilého Ježíška, odevzdali nám dary krásné a užitečné. I vzbudila se ve mně touha, abych i dnes seznala, jak tam slaví hod vánoční beze mne. Cesta čistou nesčíslnými hvězdami posetou oblohou vedla mne i kolem hrobu kryjícího rakvičku. Ach, zalekla jsem se skoro, Bože dobrý, jak byl krásný, krásnější než kdy jindy v jasu slunečním. Celý rov obtočen velikým věncem zeleným, v němž zapleteny bílé růže, jiný věnec podobný spočíval u noh, na hrobě jemně sněhovými hvězdičkami posypaném, vztýčeny dvě jedličky, každá jinak a bohatě zdobena na způsob, jako býval vánoční stromek doma. V bílý, lesklý pomník kamenný, na němž zapsáno mé jméno, vetknuta svítilna, v ní, zimním vichrem jsouc často pohybováno, plápolalo světlo, které velebně ozařovalo svoje okolí. Jen málo hrobů bylo vypraveno šatem vánočním a žádný tak tklivě jako můj; i viděla jsem ihned, že vzpomínka na odešlou dcerku a sestřičku neutuchla ani v den posvátný. Avšak byla jsem dychtivá seznati, zda radost, kterou každý tvor lidský, i nejchudší, pociťuje, v tento den, zatlačí alespoň na čas stálý miláčeků mých žal. Ach, dobrotivý Bože, co jsem spatřila, zalétnuvši v otcovské jizby, bylo tak velmi smutné! Vysoký smrk, pěkně ozdobený a četnými barevnými svíčkami osvětlený čněl uprostřed rodinné jizby, ale nikdo pod ním se neradoval. Mí bratři a sestřička má ruměná, shromáždění s

matičkou v koutečku památce mé posvěceném, marně snažili se zpívat „Nesem vám noviny“ a „Narodil se nám Spasitel“ jako jindy, příliš svírala jim bolest hrdlo a tížil žal o mne, nepřítomnou, jejich mysl. Místo slov a tónů zavznívaly jen vzdechy, a i když maličtí nabyli myslí, a notovali tenkými hlásky oslavu laskavého Ježíška, nedovedli se ostatní k nim připojit. Dobrý tatíček, jenž jindy vždy zvonkem pod strom vánoční nás přivolával, darmo snažil se je v osvětlenou jizbu uvést, a když podařilo se mu konečně tak učiniti, ozýval se pod větvemi, pestrými řetězy ověšenými, místo plesání hlasitý pláč. Při večeři, jež po roky bývala tak veselá, hořkla všem sousta v ústech, vzpomínali jen loňské slavnosti, kdy se ztraceným dítětem při stole radostně besedovali a si nepomyslili, že za málo měsíců žítí budou bez něho. Nedovedla jsem déle snést pohledu toho bolestného i vrátila jsem se letíc kolem hrobu, kde dosud velebně světlo hořelo. Hleděla jsem alespoň v reji malých batolátek, která na rajské nivě též vánoční večer slavila, zapomenouti na vše, co jsem viděla a slyšela. Avšak, dobrý Hospodine, nepodařilo se mi; nebylo lze zapomenouti, že i v ten den, nebi i zemi radostný, mým odchodem k Tobě zkalila se a hořkla mysl tolika dobrým bytostem! Ó, že s andělem mým strážným poslal's mne kdy na luhy pozemské! Snáze věru snášela bych žal, že jsem odešla nemilována, než myšlénku, že tolik, tolik způsobil's jim odvoláním mým zoufání!“

„Ustrň se nad touto dcerkou svou nevinnou, Otče můj všemohoucí, a odvrát' od ní kalich utrpení, jenž i v nebesích ke rtům jejím se chýlí,“ pravil laskavý Ježíš po boku Otce kralující. „Když odcházela's, dítě, na věčnost,“ obrátil se k dívence serafu, „a bojovala's onen krátký boj, jenž mně, Synu člověka, usouzeno bylo bojovati tak dlouho, volala ke mně matka tvá: „Přijmi ji ve své náručí, Kriste Ježíši!“ Rád bych tě přijal v náruč svou a pokryl tě pláštěm míru, jako Otec věčný obdařil tě hvězdou nesmrtelnosti a křídly netělesnosti. Jen mluv, žádej, co propůjčilo by ti klidu, já přimluvím se u Otce, on jistě ti toho udělí.“

„Ach dobrý Spasiteli, já nevím, co bych na laskavém Bohu a Tobě žádala,“ zajíkala se dívčinka andělská a hluboce sklonila hlavinku.

„Mám smazati tvou podobu se srdcí těch, kteří tě milují a tebe vzpomínají?“ tázal se vlídně Bůh Hospodin, „aneb mám je uvést k tobě, aby s tebou zde se shledali a nerušeně radovali?“

„Ach, oni mají tolik úkolů, a jistě každý z nich prospěje lidem a rozmnoží Tvé na zemi království, čeho já učiniti nemohla. Jak směla bych si žádati, aby vše to bylo zmařeno, jen abych já došla ukojení svého žalu!“ lkalo děvčátko andělské.

„Co tedy chceš, bych učinil pro tebe a pro ně?“ znova tázal se Bůh Hospodin.

Leč útlý seraf nenalézal odpovědi. Pravil si, že by nejlépe bylo, zapomenutím obrazu jeho miláčkům pozemským se ulehčilo, ale zase bylo mu nevýslovně bolno při myšlénce na

rozloučení tak úplné. Pozdvihl znova zraky k trůnu Božskému a seznal, že krásné oči Kristovy s nevýslovným soucitem na něm utkvívají.

„Ó, Spasiteli,“ zvolala dívčinka-seraf náhlou myšlénkou jsouc jata, „Tys býval děckem pozemským jako já, Ty víš, jak děti smýšlejí, milují, trpí, ba Tys tolik překonal, tisíckrát více než kdokoli z nás! Porad' mi Ty, co na Otcí nebeském žádati mám, aby šťastni byli moji drazí na zemi i já tu v ráji s nimi!“

„Nežádej ničeho, dcerko dobrá!“ pravil Ježíš laskavý, „vlož všecko v ruku a vůli Boha vševládnoúciho. Sama jsi seznama, že marno jest truchliti a vzpouzeti se vůli Jeho, která jest a zůstane od věku k věkům. Věř, že On učiní, co bude ku blahu trvalému všech.“

I poslechla dívčinka-anděl a žádnou prosbou a žalobou nezahrnovala již Boha Hospodina.

Co učinil On s ní? Nakapal míru v duši její a osušil ty trpké slzy, jež ustavičně tekouce, dopadaly na ni jako kapky rozžhaveného kovu? Aneb seslal v síně domu otcovského v brzku vážné anděly zlatokřídle, aby odnesli z kolotání pozemského přes oblaky a hvězdy v radost nezkalenou ty, nad jejichž bolem útlý seraf, zádumčivá druhdy školačka, tak velmi se rmoutil?

O tom již ničeho nevypravuje naše pohádka.

V podsvětí

To snad všichni víte, že básník má přístup všude? Že smí vzlétati do oblastí nejvyšších, blížiti se k slunéčku a hvězdám, dívati se božstvu ve tvář, dotýkati se andělských křídel, přáteliti se se svatými? A že sestupuje také v nejčernější temnotu, seznává všechny její hrůzy, slyší v ní vzdechy, kletby, naříkání? Jak jest tomu dnes s básníkem všudybylem, tak bylo ode dávna, dávna, když ještě nad smavým Řeckem bohové mocnější i skrovnější na Olympu trůnili a lidstvo blažené řídili a spolubavili. Tenkrát první básník zrodil se; i uděleno mu mocným Diem ihned právo, že na svém báječném křídlatém koni Pegasu smí na Olymp zavítáti, kdykoli se mu zachce a prodlévati tam tak dlouho, jak se mu zlíbí. A básník užíval dovolení vládcova hojně. Zvláště když slunce – Apollo sestoupil se zlatými koni svými do moře, vystupoval básník na okřídleném oři svém vysoko v oblasti olympské.

Tak seděl jednou dlouho, dlouho u nohou Diových. Ssál v sebe vznešenou, zářící postać arciboha, důstojnost Héry, jeho choti, díval se modrooké, kadeřavé Athéně v moudrý a snivý

zrak, opájel se nesmrtelným půvabem Afrodity z pěny se zrodilší i lehkonohé Héby a Iridy, poselkyň bohů. Apollo zahrál mu ve struny zlaté a ve sboru vpadly Musy sladkohlasé; Artemis zablýskla mu v duši luzným paprskem měsíčního cudného světla, a Ganymedes, pachole sličné, jej častoval ambrosií i nektarem božským. Nevýslovně blažen byl první básník; hrud' dmula se silou a pýchou, z oka zářilo mu sladké opojení, ruka mocně tiskla se k hrudi a pootevřené rty, jak by ještě více, více ssátí chtěly božské rozkoše. Snil krásně a dlouze, myšlenka stíhala myšlenku, jako vlna vlnku na rozčeřeném jezeře. Snil o svém štěstí velikém, – zdali pak všichni tak šťastni jsou – a jaké jest to šťastným nebýti – u nohou božstev nemoci sedati, jejich nehynoucí krásou a vznešeností nemoci se opojovati? Doslechl, že kdesi hluboko jsou oblasti a kraje, kde není ani světla, ani štěstí rozkoše, ale pochmurno, chladno a hrozno. I zmocnila se básníka neodolatelná zvědavost a touha poznati protivu světlé říše olympské, jemu vždy otevřené, – prosebně k Diovi zdvihl zrak, ruce sepjal a hlesl: „Směl bych i do Orku sestoupiti jednou, vládce vznešený?“ „Proč toho si žádáš, synu bláhový?“ pravil bůh udiveně. „Větší a mocnější zdáti se mi bude sláva nebes, ó hromovládce, jednou když shlédnu říši neštěstí a temna, stokráte, tisíckráté pak ucítím se šťastnějším zde u tvých nohou, v kruhu nebešťanů, prodlím-li jen chvíli u těch, kteří nikdy tu neusedli!“ Zeus vážně potřásl vznešenou hlavou, ale básník tak úpěnlivě k němu vzhlížel jako rozteskněné děcko – a bůh nedovedl ničeho odepřítí svému miláčku. I pokynul Hermovi lehkononému, by hosta bohů dovedl do mlhavého Tartaru; neboť bez průvodčího božského nebyl by se všetečný básník, smrti dosud nepodstoupivší, dostal přes řeky podzemní, na loďku přívozníkovu a kolem stolců přísných soudců. Lehce proplul pěvec, Hermem jsa nesen i veden, vesmírem až ke vchodu podzemnímu; přepluli řeky, minuli mnohohlavého strážce podsvětí Kerbera, – přitmí a chlad a chmury obklíčily je. Avšak básník náš neděsil se, ani nesesmutněl; byl tak naplněn štěstím a lahodou olympských sfér, že necítil změny a jen dychtivě se ohlížel, by ukojil zvědavost svoji rozmarnou... I uzřel černou vodu tekoucí a na jejím břehu čtyřicetdevět žen, jež stále čerpaly vodu vědry do nádob velikých. Když přihlédl blíže, viděl, že sudy ty stále a stále zůstávají prázdné, jsouce bezedny. Opodál vody hora vypínala se vysoká; muž jakýsi s namáháním hrozným po svahu jejím valil balvan, aby na vrcholu jej uložil a když konečně dostupoval své mety, balvan s třeskem příšerným sřítíl se na úpatí hory a muž valil jej znovu dále a dále. Prostírala se pod horou rovina; po ní bleskurychle kolo se točilo semo tamo, a v jeho paprsky vpleteno komihalo se zároveň lidské tělo živoucí! O něco dále úžila se rovina v údolí, přes mlhy své a mraky krásné a vábivé; neboť na dně jeho v úkrytu proudila křišťálná voda, a na stráni skalnaté rostlo stromoví zlatostkvoucího ovoce. Nohy maje v korytu vodním, nad sebou pak štěpy obtížené krásnými plody, stál muž; tvář jeho byla

zmučena nepokojem, hladem a žízní, neboť kdykoli nahnul dlaň k čistému prameni, voda se ztratila, kdykoli sáhl po chutném, zralém ovoci, větev do výše se uhnula.

Vlídny Hermes vysvětloval básníku, žen čtyřicetdevět proradné že dcery jsou krále Danaa, muž v kole že Ixyon, onen v korytu že Tantalos, kámen pak na vrchol Sisyfos že valí a napověděl mu také, proč že jim pracovati jest v končinách Hadu.

I procházel se básník po Orku s tím slunným pohledem v očích, s hrudí bujně a volně vypiatou, se rty rozkoší dýšícími – a z hrdé kadeřavé jeho hlavy jakoby vycházela zář štěstí. Od jednoho z pokutovaných chodil k druhému, dětinně se jich počínání divě; napomínal ženy, by ustaly vody do bezedna čerpati, usmál se Sisyfovi za jeho práci neunavnou a Ixyonovi za jeho pitvornost a nad bědným Tantalem potřásal kadeřemi, že obratněji tužeb svých ukojiti nedovede. Tu jati byli zatracenci hněvem a nenávistí velikou. Zda není na tom dosti, že Zeus věčnými je stihl tresty přestrašnými? Nač přichází tento pozemšťan z blízkosti bohů, se svatozáří štěstí kolem hlavy a zrakem rouhavě zvědavým proniká hlubiny jejich utrpení? I nabraly Danaidky prudce vody černé do věder a pěny bělavé básníku stříkly v ústa; Sisyfos s bouřlivým úsilím mrštil balvanem vzhůru, až uletěla tříska drobná jako jiskérka a vletěla zvědavci do oka a odtud do mozku. Hrozně zašklebil se naň Ixyon vytřeštěnýma očima, a Tantalos, jemuž právě zase unikla voda i plod stromu zlatý, vzkřikl mu vstříc: „Proklet buď zvědavče, kdožkoli jsi, jenž přišel's sám šťasten a miláček bohů, shlédnouti naše muka a raniti nás blaženou svou tváří. Strádej a muč se jako my, jako mně unikej ti vláha osvěžující i uzrálý plod, jako Sisyfos marně namáhej se s balvany do výšin strmých, – do bezedna čerpej jako nešťastné královy dcery a věčně, věčně zmučen a v kolo lámán zmítej se na pláni života beze klidu, bez oddechu jako Ixyon neblahý!“ Básník vykřikl a rukama zakryl si tvář, chtěl ujítí pohledu na klnoucí mu ztracence; v mozku jej páčila tříska kamene Sisyfova, v ústech hořkla Danaidkami vmetená mu pěna. Rychle pojal jej Hermes za ruku a odnášel jej zpět ve světlejší oblasti, za rozmarnou zvědavost krutě ztrestaného.

Přivedl v Olymp zpět jiného tvora; zase básník sedí u nohou Diových, cítí, snad stonásob cítí krásu a rozkoš nebe i božstev, – ale zároveň vidí děsné ty obrazy Orku a slyší kletbu a hrozby. Již svatozář štěstí neovíjí jeho hlavy; hluboký smutek věsí kolem něho šeré perutě a z bývalé rozkoše zbyl jen snivý pohled, který k božstvům upírá. Ó, líto Diovi miláčka, jenž kdysi jako Apoll slunný, jasný byl a dětinný; avšak když podává mu jako lék pohár vody z Lethe, aby zapomenouti mohl hrůz a kletby ztracenců – básník se smutně vděčným úsměvem nápoj zapomnění bohu vrací.

Neklnuli, nevyhrožovali obyvatelé Orku nadarmo; do dnešního dne všichni praví básníci krev svého srdce čerpají s úsilím horečným a když přihlednou k svému dílu, seznávají,

že čerpali ji do bezedna, prázdna. Do nekonečna valí balvany překážek, a když pot žhavý kryje skráně a lepí kadeře, sřítí se vše a všecka práce ukáže se marnou. Po křišťálné vodě soucitu a porozumění, po zlatém ovoci slávy marně, ó marně natahují dlaň i rty, uniká jim jako Tantalovi bědnému. I valí se jich žití v mukách po planině světa a neznají klidu, spánku, oddechu. Co platno, že otevřena jim nebesa a pohled v božstva tvář, když stále pálí je Sisyfova jiskra v mozku a v ústech jim hořkne Danaidek pěna? A kdyby dnes bůh znova podal jim pohár Lethe, zapomnění, znovu nepřijali by ho jistě.

Proč asi?

Dalibor a stíny

Ke konci nad Prahou se chýlil mlhavý šedivý den na rozhraní jeseň a zimy. Mraky po obloze se honily od Vyšehradu k temeni Žižkova, od košířských pahorků přes svahy Petřína až po rozčleněnou siluetu Hradčan. Nárazy větru ohýbaly stromy v zahradách, na ostrovech a v příkopech, střásajíce s nich rázem listí již sežloutlé a bez milosti rvouce s nich i leckterou snítku zelenou, pozdě vypučelou; občas sychravý severák i do kotouče se zatočil, daleko s sebou unášeje prach, listí, třísky, všelikou smet'. Z řeky vystupovaly páry, houstly v mlhu, pojily se se čpavým kouřem, jenž od jihu k Praze se hnal. Ubývalo městu zřetelnosti i dnem zmírājícím, i těmito vlhkými, šerými příkrovy. Rudohnědé střechy prejzové i ostatní temnošedé zvolna počaly splývati v jedinou vlnivou plochu; již jen z moře stavení jasně vynikaly skvostné zelené bāně chrámů, ponuré věže, jako varovné znamení, vztyčené světelné na nich hodiny, a hladina řeky tu onde prokmitávala jako kusy ocelových, matně blýskavých ploch. Pouliční svítilny, záhy rozžaté za denního světla sotva viditelné, ohlašovaly se v přibývajícím šeru červenavou září, kterou teprve noc změnila na jasně žluté světlo.

Jen hlavní ulice, nábřeží, mosty byly chodci zalidněny; každý spěchal aby unikl vichřici, šat i vlas mu cuchající, pronikavé mlze, nevlídným mrakům, s nichž okamžikem mohl spustiti se déšť. Skorem opuštěno bylo vlhké, nechráněné pobřeží, kde vítr svištěl větvemi vysokých, skorem již bezlistých topolů a korunami lip a kaštanů, kde hnal vlny jako bičem k písčité a kamenité jejich obrubě, až se sykotem a šumotem o ni se rozbíjely.

A ještě liduprázdnějšími jevily se končiny kolem hradu; rychle jen zakmitl se chodec podjezdy zámeckých nádvoří, vojáci na stráž vyslaní vstupovali do svých budek, ostatní shromažďovali se v jizbách oněch domků, i ve své nepravidelnosti všedních, které jako ohyzdné hroudy bláta všude přilepeny jsou na starobylé, jímavé tvary budov hradních. Vichřice hnala a zatáčela se tu s takovou silou, jako by zpěrážeti a ulámati chtěla všechny

gotické fiály a pitvorné chrliče svatovítského, stále ještě dostavovaného chrámu; kde bylo jaké okénko, vížka a klenbička gotická, kde jaký barokní portál a balkon, sochami a vázami přeplněný, tam skučelo a vylo to jakoby zvuky zvířecími. Větrem rozedmuta přelévala se i voda v kašně pod štíhlou sochou svatého Jiří i pod patami obrů-bohů, již nesou nádržku ve druhém nádvoří; v zadumané královské zahradě, strnulé i uzavřené, podobné svými znešvaženými italskými budovami a umlknuvšími fontánami hřbitovu minulosti, ohýbaly se staleté stromy, div že neskácely se na mříže a vrata a jich nezbořily.

A v Jelením příkopě prováděla vichřice nejbujnější své kousky; vysoko zdvihala suché listí, nakupené na zanedbaných srázných cestách, na vlhkém dně; z křovitých stromů a houštin tak usilovně rvala všecku již žloutnoucí a rudnoucí zeleň, i chomáčky nachových a růžových plodů, že za málo hodin tato neprůhledná jindy stěna rostlinná již skorem ani nezakrývala širokého, do skály zarytého pozadí hradu, mohutnou Bílou věž, pozadí domů do Zlaté uličky ústící a nízkou, jindy v hustou zeleň skorem potopenou Daliborku.

Na západě, tam kdesi k Břevnovu a Bílé hoře, roztrhly se na obloze mraky, propouštějící několik plamenně rudých, dlouhých čar, jediných to stop slunce za mlhami a kouřím dohořívajícího. Dotkly se pablesky ty divně zklenuté, táhlé báně Belvederu, lákající z ní báječné svity, ozářily celé to běložluté průčelí nepravidelných oken, oblých věží, dobrodružných výstupků, nad nímž pne se smělé kamenné rozvětvení dómu, smíšené s dřevěnou kostrou nebetyčných lešení, rozjasnily na chvíli žlutý kolos Černé věže a i pochmurnější ještě zdivo Daliborky, skoro splývající se srázem.

Tam dole v městě, v úzké ulice, mezi vysoké domy skoro se ani nedostaly červené ty zásvity – dostihly jen vrcholků nejvyšších věží. Zůstalo tam temno a nevlídno, níže a níže snášela se do ulic tma, již nevynikaly ani zelenavé báně, ani kovové plochy řečiště, ani bílé pavilony parků a vinic na stráních Prahu lemujících, již pouliční svítilny samy tu vládly, kmitající se jako rej obrovitých světlušek v černých stínech nekonečného sadu.

A nedýchalo se v královském městě těžce toliko pro mlhu a dým valně se vlekoucí, nezastíraly jasnou oblohu budoucích dnů pouze mraky deštěm hrozící, nelomcovala jen vichřice studená a severská Prahou od vrcholků až po samy základy. Hrozné se do metropole plížily výpary, věštící, ba připravující úplný úpadek. Vlhko licoměrnosti a otroctví prostupuje Prahu všecku, leptá základy národní bytosti, otravuje velikost a statečnost již v zárodcích. Co kdy bylo volné a přímé, ohýbá se dnes v poddajném sklonu rabů; co druhdy vzpínalo se k velikosti, krčí se nyní způsobem trpasličím. Již nepnou se zraky vzhůru, směle, dychtivě; pod víčky licoměrně sklopenými v prachu a blátě hledají hmotné statky, odměnu, zisk. Oči, poslové duše, tkvějí dole v hroudě, hrud' plazí se nízko v blátě, ruce rozrývají je žádostivě, víc

a více se potřísňující. Zdvihnou-li se zraky někdy přece, to jen aby šípem nenávisti protkly bližního, který více z prachu vyvážil si statků, jenž bohatěji odměněn byl za plazivé otroctví.

A maličká ta obec, která podržela šiji vztyčenou a ruce neposkvrněné, hněvivě, lhostejně odvrací se od potopy hříchů; nechce se znáti k bratrům a sestrám rodným, tak hluboko se poníživším, jest toho syta, rváti je stále z bláta a prachu, když znova a znova v ně upadali, tu ve slabosti malátné, tu s krutým výsměchem nepohodlných vysvobozovatelů a karatelů. Dvojí příkrov mračný visí nad Prahou, dvojí mlha jedovatá ji otravuje a omamuje. A zdá se, v brzku že ji otráví nadobro; jižť závrať nehodné otročiny dosahuje svého vrcholu, jižť muži a ženy jí zachvácení jako tarantelou uštknutí tančí šíleně kolem přízraků svého ctižádostivého sobectví a udupávají bytost, čest a jméno své i kmene svého na cáry a trosky beztvárné. Sychravo, mračno a nezdravo za sklonu toho dne pozimního nad Prahou i v ní.

Dohořely rudé záblesky nad temenem hory hradní; smaragdová bář letohrádku proměňuje se v nezřetelnou šed', pronikavě bílé průčelí zatemňuje se, když mraky zavřely se nad žhoucím poselstvím planoucí koule, tmě a parám podlehnuvší. Zvolna splývá vše v jediný temný odstín, i chaos zdí, stromů a půdy tam dole, i neklidné obrovské chomáče oblakové na vysoku. Žene je vichr k sobě, že houstnou a na sebe se kupí, a zase je rozhání, na bělavé pýři jejich černou hmotu rozčeřuje, obnažuje spolu široká, temně modrá místa.

V tom ustavičném válčení mraků proderou se vždy na několik vteřin paprsky vyšlého měsíce; a když plněji rozlijí se kolem, jest znáti, kterak stromy v zahradě královské i na hradbách trčí k nebi jako strašidelní, z nenadání do nekonečna vzrostší obři, a jak mezi holými větvemi v Jelením příkopu hustěji vždy ukládá se mlha, tu tam nepatrnými světélky z okének zadků jakoby ošlehnutá.

Semo tamo vláčejí se kusy mlh, dlouhým příkrovům mrtvých a zase postavám s vlajícími vlasy a rozepiatými v naříkání pažemi jsouce podobny. Plíží se kolem úpatí a okének slavné Bílé věže, v níž tolik nejlepších dětí země odpykávalo vzpouru proti zákonům králův a světa, svévolnou cestu za vlastním svědomím, za vírou neb i za panovačným sobectvím. Choulí se v zahradě královské u fontán zamlklých, u otlučeného, porýsovaného zdiva, choulí se ve spleti keřů a stromů na stezičkách, jež křížují se v příkopě až k okénku Daliborova žaláře. Zase vyplul měsíc z černých a bělavých oblak a chvíli tkví v modru, než na novo pohlcují jej ve svůj jícen mračné kopce; jasně v jeho světle zřítí rej mlh při baštách, věžích, v příkopě i v zahradách, – ach, ne mlh, to duší, přijavších za této divé noci vzdušné roucho bílých par, duší nerozlučně spojených s místy pozemskými, kterým vtiskly své jméno, svůj ráz a děj svého života. Hustý jest tlum jejich u Bílé věže a tlum pohnutý: šeptají, těžce vzdychají, ruce k obloze zdvihají, prsty spínají a rozpínají. Jsou tam všichni, jak je známe z

obrazů, páni a měšťané z Jednoty s Augustou a Bílkem v čele, páni a měšťané z odboje stavů, jejichž hlavy a údy houpaly se nad branou mosteckou, jichž těla rozčtvrcena uhnívala na šibenících a křížovatkách, jejichž věrné duše však stále vracejí se na zem k potomkům. Ti všichni kvílají, hrozí se, úzkostné pronášejí otázky, ponuré vyslovují věštby – ostatní naslouchají pololhostejně a chladně, jak chladně stávali srdcem kdysi v této zemi, jen vlastního prospěchu dbajíce – cizí šlechtici, dobrodruzi, zlatodějci a falšníci.

„Divá dnes noc, černá a záhubná,“ zasténá Martin Fruwein; „tady vichr stromy láme a oškubává a tam dole ve městě sychravo a dusno, plno mlhy a kouře. A nehrozí jen mraky záplavou deště, nelomcuje jen vichřice studenou Prahou až po samy základy! Horší v ní ukryto nebezpečství – –“ Vážně pokyvují páni a měšťané hlavami a na prsa smutně je sklánějí. „Obludy otročiny a zrady plíží se všemi ulicemi, vlhko licoměrnosti, jedovatý výpar chabosti prostupuje ji všecku, rozežírá a ohlodává duši jejich mužů a žen. A ze zpronevěřilé Prahy obludy vlekou se dále, očima svýma baziliščíma, kam hlednou, spálí, jedem nozder svých postřikují širé kraje. Velikost a statečnost otrávena již v zárodcích – i vyrůstají zmetci, stvůry trpasličí. Co bylo přímého, ohýbá se, rozhodáno jsouc, v poddajný sklon otroků, co bylo velikého, hrouť se v hromadu ssutek, smetí.“

„Kousnutí jsou Čechové obludou nejhorší, vzteklina od úst se jí pění, jedem překypují jí útroby, i otravuje, koho se dotkne,“ zahučí bradatý biskup Augusta, a vichr divokým šumotem jej doprovází. „Saně plazivé, mnohohlavé, jméno zaslepenost, otroctví, sobectví a záští. Učili jsme je odvracet se od obludy té, vyhýbat se jejím neřestným cestám – a hle! přilákání lesklými šupinami přiblížili se k ní zase, – omámila je dechem svým! I povaluje se v prachu hruď jejich, a prsty žádostně rozrývají bláto, po hmotných statcích v něm slídíce; zrakové, posli to duše, od oblohy docela k hroudě se svezli.“

„A vznesou-li se kdy,“ dodával smutně staříčkový Kaplíř, „to jen aby šípem nenávisti protkly bližního, jenž více z prachu vyvážil si statků, jenž bohatěji odměněn byl od nepřítele za plazivé otroctví.“

„Není příkladu po zemích všeho světa,“ vyjel prudce Harant z Polžic, „ani tam, kde věčné ledy panují, ani kde slunce do tmava lidí ožehá, chabé zaslepenosti potomků našich! Odraziti, posekati by měli ruku, jež k hrdlu jim sahá, vlasy jim vyškubává, nohu, jež mrzce je kope a blátem je třísni – a oni ruku tu tisknou, ba líbají, noze sveřepé se podkládají...“

„Ó, ctní pánové!“ ozval se Jakub Bílek nesměle, „nemohl tomu dopustiti Hospodin, aby takto zvrhl se všecken lid po českých zemích; jistěť někde hlouček spravedlivých, ba, co dím, hlouček, pluk veliký a statečný, jenž potírati bude saň nepravosti!“

„Hrstka jich pouhá, znova hněval se pán z Polžic. „Podrželi šíji vztyčenou a ruce neposkvrněné, ale nehýbají se. S odporem odvracejí se od záplavy hříchu a nechtějí se znáti k hřešícím. Již omrzelo je rváti bratry a sestry rodné z bláta ponížení, když tito znova tam upadající klnuli nepohodlným vysvobozovatelům a karatelům. Na porobitele cizího si netroufají, že málo jich... Jižť odvaha nezločná ve skrovničkém počtu srdcí...“ Vzdechy, šeptavé kletby byly ohlasem žalobě mluvčích; až pan Budovec, máchnuv opovržlivě rukou, v jinou dráhu uvedl lkající. „Co platno, skuhráme-li s meluzinou o závod, šíje a páže své-li v zoufalství ohýbáme jako vrba na podzim oškubaná? Zdaž proto vracíme se mezi své, abychom nad jejich hlavami lkali a pokojně nechávali je propadávat zkáze? Chcete, aby otráven a zmámen rozpadl se celý český národ na hanebnou smet' pod nohama nepřátel? Či proto mřeli jsme za neslýchaných muk, aby na konec zvítězila lež a zloba? Ne k žalobám, k činu teď čas!“

„Ó, k činu...“ zoufale hlesl dobrý Černín. „Nám, stínům, již přešla doba skutků...“

„I stínům minulosti určen veliký úkol v dějích potomstva,“ hrdě kadeřavou svou hlavu nadnášeje odpovídal Václav Budovec. „Kde ve mdlobě otročiny všecken lid spí, a žádná ruka se nehýbe, aby vrátila jej životu ve světle a pravdě, tam zjevy minulosti dotknou se jeho osleplých očí, a jejich dech chladný probudí jej z mrákot.“

Leč páni a měšťané nedůvěřivě potřásali hlavou, a biskup Augusta za všechny pravil ponuře: „Těžkoť mrtvým pracovati mátožnými zjeveními a dechem hrobovým, když nedbají živí, a nebouří se jim krev v srdci i žilách nad křivdami a zradou!“

Jen důmyslný pan Bohuslav z Michalovic postavil se po bok Budovci, – z duchovité tváře i jeho oči zářily odhodláním a nadějí: „Zjev nám cestu, ó, jistěť že každý z nás za tebou půjde a za záchranou potomků...“

Pan Budovec rozhlédl se kolem a vedle smutku a hněvu postřehl i záblesk očekávání a naděje ve tvářích soudruhů. Zamyslel se trochu a pak řekl: „Mnoho nás tu, kteříž k pravdě dostupovali jsme drahou trudnou, krvavou a na vrcholu život položili za ni a za právo, – ale nejsme tu všichni, nejsmělejší prodlévá rek, jenž uměl se postaviti králům a mocným země jako žádný z nás. Již opět dumá rytíř nad okénkem věžním, naslouchá, zdali písně jeho dosud šumí nad hlavami a v srdcích českého člověka.“

„Dalibore, Dalibore!“ zavolal Michalovic a hlubokým dnem příkopu dal se k tmavé baště, holými větvemi ošlehávané. Světlý, měsíčním zákmitem luzně ozářený stín, křovinami dotud skrytý, vynořil se, i bylo znáti štíhlou postavu rytířovu, jeho spanilou, mužnou tvář s tím bleskem svrchovaného odhodlání v oku, před nímž mocní couvali, s tím úsměvem lásky a smilování kolem rtů, jenž dobýval mu srdcí selského lidu, až táhl za ním davem nekonečným.

„Dalibore, vladyko, ty sníš, skrýváš se, a zatím hrozí poroba, stokrát větší té, již jsi chtěl udolati se zástupy svými! Zanech dum, mezi nás pojď a s námi!“

Bohatýr toužebně ohlédl se k malému otvoru okennímu, jehož temnotu modravý měsíční pablesk tklivě ozařoval, pak přidal se k tlumu ostatnímu pod úpatím Bílé věže. „Sláva reku, jenž nestrnul, necouvl ni před žalářem podzemním ni před mečem mistra popravčího, jenž neprosil a nepoddal se,“ vítal jej pan Budovec. „Druhu náš v odporu a utrpení, pomocné ruky podej jako druhdy, by spasen byl lid a vysvobozen ze jha chlapského!“

„Co žádáte, abych činil?“ ptal se rytíř.

„Ó, pane, zda nevíš, co děje se tam dole v Praze, ba po zemi celé? Tady burácí víchr, mráz a mlha obkličují starý hrad králů, a tam českou sílu a poctivost podlamují zlé vášně a vlhko drolí a rozežírá samy základy. Zdaž u své věže nenasloucháš, co zvučí vlastí?“ zalkal znova smutný Fruwein. Lásky plný úsměv zhasl na rytířových rtech, tvář jeho se zamračila: „Slyším zvučeti po vlastech své písňe, jež lidu zanechal jsem v dědictví, – ale ne ty hněvné, po svobodě a pomstě dychtící zpěvy, jež hrál a pěl jsem, pohlížeje k pyšným sálům hradním, leč ony sladké, smutné kolébavky, které skládal jsem, když k okénku mému přicházely matky s nemluvnaty v náručí, aneb starci a stařeny, dychtíví po odpočinku v hrobě. Marně naslouchám, že ozve se úder na strunu kovovou, jenž zazněl by jako řinkot odbojného meče... Zbytečně, bez účelu čas pozemský jsem trávil, můj život nestal se příkladem potomkům! Má krev nekouří a nevolá k nebesům, jako slíbil Pán zástupů krvi nevinně prolité...“ „Aniž volá krev naše,“ smutným ohlasem přizvukovali mu ostatní, mnozí. „A královna násilí, bezpráví, moc zlata a rodu stále ještě sedí na trůně vysokém a stále ještě šarlatem se přiodívá, aby zakryla skvrny krve, jež vystříkly na ně od špalku popravčího...“ Zjevy zakryly si tváře za divoké, rozezlené řeči rytířovy a jen těžce vzdychaly. „A tak bude do světa skonání, dokud potrvá tato česká země,“ končil Dalibor hněvivě. „Až pak rozevrou se hroby a vydají mrtvé své, srovnání budou utlačitelé a utlačovaní, a souzen bude, kdo krev proléval a bezpráví činil, ať to kdokoli! Proč nenecháváte mne snít v pokoji, – ještě nepřišel čas onen, a přítomnosti pomoci není.“

„Ne tak, ne tak, vladyko kozojedský,“ horlil Budovec. „Ty, jenž’s pravdu a právo hájil za živa, nesmíš strpěti, aby hřích a lež a otročina panovala potomkům a je udolaly.“

„Co chcete, bych činil?“ znova ptal se Dalibor. „Již řekl jsem vám, že marný byl život můj a kletbou mé dědictví.“

„Chci, abys šel s námi budít spáčů mdlobou hříchů objatých; již nestůj na stráži u žaláře svého a nevzpomínej křivd na tobě spáchaných, ale jako Michael meče plamenného rozlet’ se po vlastech a bij, bij do varyta svého zpěv křivdy, zpěv pomsty, zpěv odporu svého! Neuslyší

tebe bdící, – ale přiblíž se k lůžkům a zpívej tu píseň síly a svobody jinochům v sen pohříženým, ba zpívej ji pacholatům od prsu matčina odpadálým. Nechť zapomenuta jest ukolébavka, o níž nám pravíš, že zvučí po zemi celé, ukolébavka klidu a hrobu, nechť zazní píseň slavná, hlučná, píseň pravá!“

„A myslíš, pane,“ odpovídal Dalibor, stále ještě zamračen, „že nevyпустí spáči mé písň vzdoru z mysli, až setřesou sen s víček svých?“

„Jako seménko sotva viditelné vyklíčí v půdě na bylinu nádhernou, ba často ve strom mohutný,“ radostně za Budovce odpovídal biskup Augusta, „tak tvá píseň síly a vzdoru ve snách zaslechnutá uvázne jim v duši, znova a znova zazvučí, vždy jasněji a zřetelněji, až dovedou ji opakovat a sami vyjádřit. I ponosou ji pak do světa a ona rozhlaholí se jako hlaholil zpěv božích bojovníků.“

„A jako rytíř svou píseň, tak ty, otče ctihodný, slovo své vítězné klad' v duše české,“ pobízel Budovec navzájem Augustu, „a vy, měšťané dobří, jděte tam, na východ vlasti, kde bašta byla Jednoty, biskupu svému pomáhejte, vískami i městy putujte, všude křiste, vlajte kolem chabých, skloněných čel jako křídla andělů. Nám pak, druzi, jež stihl osud ze všech Čechů nejhroznější,“ obrátil se pan Budovec s tváří divně ozářenou ke svým spoluvězněm, pánům, rytířům, měšťanům a primátorům, „nás čeká i úkol největší. Není pro nás klidu hrobového od této chvíle nebezpečí, – neustálá, nekonečná jest nám vykázána cesta! Četnát' jsou místa, jež viděla neslýchané utrpení naše! Vy, páni a rytíři, rozleťte se po vlasti na severovýchod, severozápad a jih, kde stály hrady, zámky a tvrze vaše; vznášejte se nad nimi s obláčky a šeptejte o svém pozdvižení se neohroženém a svém utrpení a kým a zač vám bylo usouzeno. Vy, občané tří měst pražských, chod'te po domech svých bývalých, i po místech, kde na vinicích svých za branami jste se veselívali, a s vichrem nočním o závod hučte o boji svém a pádu. Znáš, pane Šultysi z Felsdorfu, ono místo při bráně Hor Kuten, kde mrtvá tvá hlava trčela sto let a dvacet na hrůzu tvých přátel a města celého, ošlehána jsouc deštěm, sněhem a větrem, oklována dravými ptáky? Vraceti se tam neustávej... šeptej, připomínej, ať obnoví se pamět dávných, na nás páchaných zločinů. I ty tak čiň, pane Hošťálku, jehož stejný stihl osud.“

„Ach, tam při branách města již neporozuměli by mému varování, cizinci zaplaven po dva věky rodný můj kraj,“ smutně odpovídal žatecký primátor.

„Divadlo hrozná, čakany i požáry spatřilo město mnohá, ale Praha královská zůstala vítězkou,“ křikl pan Harant z Polžic. „Ne v Evropě, – mezi divochy, lačnými jako zvěř na žhavé poušti neb v neprostupném pralesě mněl se býti ten, kdo spatřil za čtyřmi branami kůly

s krvavými částmi těl a při vchodě na most v železných klecích uťaté naše hlavy, ruce a vyrvané kleštěmi jazyky!“

„Tam, mí druzi, zašeptal pan Budovec do vichřice, jež úsilněji než dříve do stromů oškubaných dula, tam pod šerým obloukem u vody, i tam na rynku před Týnem buď konána nejpilnější naše práce. Tajemné své reje prováděti tam neustávejte: z těch tisíců a statisíců, jež každodenně přes Vltavu přecházejí, nebudiž ani jediný Čech, jenž nezdvihl by oči k místu, kde uhnívaly naše hlavy a ruce, a v duchu nespátril by znovu dílo katanů. Našeptávejte to vlnám, jež v příboji se tříští, stromům, jež rostou a šumí mezi mlýny a břehem, jak mučili nás a vraždili, a jak bylo našim ženám, dětem i přátelům, když kráčeli pod divně vyzdobeným obloukem, kde padaly na ně zprvu kapky krve, a pak drobty našeho práchnivějícího masa. A na rynku Staroměstském každému, jenž tudy spěchá za prací neb rozkoší, za ranních červánků i večerního západu i za svitu lamp, necht' zaleskne se dlažba krví naší nesmytou nepomstěnou!“

„Až spatří ty její rudé skvrny,“ dodával Bohuslav z Míchalovic, „upamatovat se musí, že nelze otročit a skláněti se těm, kteří ji prolévali...“

Rezavý smích ozval se z hloučku opodál stojících; šklebili se tam komorníci Rudolfovi Lang a Rudzský s židem Bassevim uprostřed ostatních cizinců. „Nerouhejte se, chásko cizinecká, škůdcové celé země,“ vyjel Dalibor, očima blýskaje, „či vám k smíchu lidu nešťěstí?“

„K smíchu nám vaše horlivost tak marná!“ šklebil se Lang. „Raději odpočinku si přejte po života svízeli.“

„Ba, ba,“ jízlivě smál se žid-falšíř, „těm tam,“ máchl rukou k městu, „nepomůžete. Ó, pánové kdysi mocní a ctní, ten národ bláhový a zaslepený byl od jakživa. Šejdír nejsprostší zvítězil nad ním svou chytrostí, obral jej do naha – on pozdě pak bycha honil, jakž sám si vyznává. Kdo jinde bídu třel, jak za české hory přišel, hojných nabýval pokladů, – dobře bylo mu mezi hlupáčky českými.“

„Ihned ustaňte, bídní psi,“ zase Dalibor vyjel.

„Žid přece pravdu řekl,“ pokyvovali dobrodruzi úsměšně, „co nás cizích věž Bílá hostila, my všichni tyli z české zaslepenosti.“

„Nech je, rytíři,“ utišoval biskup Bratří, „hřichu uznávati není jej schvalovati. Těžká jsou provinění Čechů...“

„Konec již býti jim musí!“ horlil Budovec. „Nevšímejte si posměchu škůdců, na úkol veliký pomýšlejte! Ó kéž již, Dalibore vladyko, zazní tvá píseň vzdoru, kéž již nás, krvavých stínů minulosti, povšimne si Čech a porozumí tomu, co říci mu chceme. Až porozumí, oštěpu

se chopí a přímo do hrdla bodne mnohohlavou saň otročiny, sobectví a hříchu. I zdechne stará nepřítelkyně Čechů – čisto a zdrávo bude v zemi.“

Zase ozval se smích a pošklebky z tlumu cizinců, leč stíny Čechů již neodpovídaly, radily se a šeptaly dále, a víchr v to dul a bouří a svištěl otvory, fiálami, výstupky, chrličí. Člověka živoucího nikde vůkol nebylo; v malých okénkách příbytků chudiny blikaly lampičky, lidé, strachující se vichřice, bděli, křížovali se a odříkávali modlitbu. Naslouchající nárazům větru, tlukotu bezlistých ratolestí a větví, slyšeli i melodické šumění a šeptání, vzdechy, smích a výkřiky, jako když ruka probírá struny dávno strhané, ale stále ještě lahodně znějící. Ale jejich mysl, prachem těžkých starostí o chleba zatížená, neporozuměla hned tomuto horoucímu, z tajů minulosti vyvěrajícímu lkání. Jen ptáčata tu zbylá s pískotem schoulila se ve scuchaná hnízda neb ukrývala se bázlivě v rozsedlinách zdiva.

K ránu utuchl víchr i šumot v příkopě, mlha proměnila se v déšť, a s ní rozletěly se a zmizely i stíny věžňů Bílé věže a vladyky z Kozojed. Stejněměrná olovená šed' rozprostřela se nad Prahou; v ní ztratily se střechy prejzové i zelené bání, špičaté věže, výstupky, arkýře i kovová plocha řeky. V nádvořích tichého hradu neustávající déšť ošlehával dlažbu, osvěžuje v ní naposled stébélka trav, ošlehával vázy, sochy i balkony křídel zámeckých, ošlehával fiály a okna chrámů, za nimiž vzplanula sta svící voskových. Po ulicích a náměstích rozlévají se proudy dešťové vody, která mění se ponenáhlu ve špinavé žlutavé bláto. Jím hrčí a rozjíždějí se vozy a kočáry bez počtu; uvnitř blyští se zlaté a stříbrné přemování, září drahokamy, čeří se péra. Jedou po hradbách kolem věží v příkopě pohřížených, jedou po rynku Staroměstském, projíždějí špičatým obloukem Mostecké věže, i zastavují se před kostely, kde i kout nejtemnější ztápí se v záplavě světla, kde zpívány jsou licoměrné chvalo zpěvy a díkůvzdání za milosti a dobrodiní neobdržená a svolávání s nebes zdar na konání ničemné. A od chrámů, kde urážen Bůh pravdy, hrčí kočáry k palácům; ve skvostných sálech tísni se davy, nižší vždy hluboce kloní se vyšším, se zanícením pronášejí lživá, pracně nacvičená slova a chtivě očekávají, brzy-li se objeví hmotný důkaz vysoké přízně... Venku v osvětlených chodbách a na širokých schodištích posupnými se protínají pohledy. Každý sobě přísahá, že zničí dílo nenáviděného druha, byť i prospěch celku slibovalo. Ty davy jsou ono potomstvo, o němž stíny na úpatí věží se radily za chechtotu cizích šejdířů.

Kdesi za okny, po nichž rozlévá se déšť ve velikých kapkách, sedí těch několik, obludou otroctví nedotčených, čelo tisknou v ruce – pláčí – klnou – vzdorně nehýbají se, neb se obávají –

Šedo, sychravo, nezdravo nad Prahou i v ní a daleko za jejím obvodem, vlhko vně, rozklad vnitř. Naslouchám, brzy-li se ozve odkudsi ohlas Daliborovy písně síly a vzdoru,

naslouchám, co šumí vlny a větve stromové u Mostecké věže a čekám, až zardí se tvář a zachvěje se postava přes vodu jdoucích. Za červánků pohlížím na dlažbu před Týnem. Chvillemi se mi zdá, že z dálky přes stěny a věže hradu slyším chechtot falšírů z příkopu.

Pohádka o jedné duši

Byla jednou jedna dušička a šla do světa. Nechtělo se jí býti doma, v té její útulné, nízké chaloupce, jejíž maličká okénka vyhlédala na nejbližší políčko, a jejíž dochová střecha byla porostlá mechem a kolem komína i kvetoucím netřeskem. Byla taková hezounká, mladá a svěží, jako bývá právě rozvítý, ještě rosnou mlhou pokropený květ; v sobě měla plno zpěvu, a když vyšla si na sousední luka a stráně, tančila s cvrlikáním ptáčat a s bubláním potoka do taktu. Doma ji zráželi, aby nevydávala se do neznámých končin, ve světě dalekém že všude čihá nebezpečí a zklamání. Domlouvali jí, aby pěkně tiše doma žila a pracovala a pak si vyšla na louky, kde roste mnoho pestrého kvítí, neb do hájku, kde zpívají ptáci, kde kukačka kuká a průhledný potok s písčítým korytem zve ji, aby v něm ochladila svoje mladé nožky. Leč dušička neměla stání; nestačila jí ani hezká chaloupka, ani kvítí na louce, ani volání kukaččino v březovém háji. Stále ji něco pobízelo dál a dál, a dušička šla, nevědouc ani, kam jde a co hledá.

Byla by tolik ráda poznala, co ji to tak neodbytně žene s místa na místo, čím to je, že se jí nelíbí pobývání v tiché, útulné chaloupce, ani ta zelená louka pod březovým hájem, která z jara pučí mnohobarevným kvítím, v létě protékána je rozprouděným potokem a v podjesení voní sušící se otavou a strakatí se pestrými kroji pohrabujících děvčat. I dívala se bystřeji kolem sebe, pozorněji naslouchala, zastavovala se. Sto již přeputovala květnatých luk, hlubokých a černých lesů, přebředla bystřin, dostoupila horských srázů, obešla jezer, všude prodlévajíc; ale jen ponenáhlu poznávala duše, že vysoké, do široka rozvětvené stromy v lesích svým šuměním, že bystřiny z šedých skal se deroucí, pěnivě a hučivě balvany omývající, že různohlasý sbor ptáků od krutého sokola po malou sladkou pěnici nešumí, nehučí a nevolá jen tak na prázdno, leč že vypravují jí jakousi dosud nesouvislou, ale tajemnou báji. Znenáhla zdálo se dušičce, že i ty paprsky slunce, jež tak kouzelně, plně dopadaly na vlhké louky a tak vábivě vkrádaly se mezi tmavorudé kmeny borovic a jedlí v lesní tiš, podobny jsou širokým, zlatým pásmům nití, jež lámaly se nádherně ve vlnách velikých řek i na křídlech průhledných vážek nad pramenem, – že i ony jí povídají o čemsi velikém, vysokém, vznešeném. Zdálo se jí, že tajemné věty jsou také ukryty v obloucích a

sochách starých, zčernalých kostelů, kolem nichž se ubírala, i ve smělém zdivu hradů a altánů, jež lidská ruka přilepila na vrcholy a stráně skal.

Více a více rozuměla hlasům kolem sebe, i neslyšitelné řeči sluneční a nebetyčných, sněhem poprášených hor; slabiku za slabikou, slovo za slovem skládala si, jdouc dále po své pouti, tu zprvu kusou a nepochopitelnou, pak vždy jasnější a vznešenější báji. Již i z vůně květin, z pelu motýlích křídel, ze sněhového pýří mráček plovoucích po obloze doplňovala si, co napověděly jí tmavý, hlubokým smutkem dýšící les, vzdorná, skály drtící bystřina, nylvé lkání pěnice, slavíka, hrdličky.

Co pověděly dušičce? Vypravovaly jí, že kdesi daleko ční strmá a skalnatá hora; jest třeba neohroženosti, síly a vytrvalosti, aby kdo dostoupil jejího temene. Mnozí drápají se na horu marně; jiní na půl cestě uváznou; leč ten, kdo dostihne vrcholu, uvidí divukrásný oheň, veliký a věčný. Dotkne-li se ho pak rukama svýma, sám velikým a nesmrtelným se stane.

Jakmile duše zcela porozuměla tajemné mluvě okolních zjevů, hned ucítila, že k té hoře a k velikému ohni vyhnala ji touha z malé, útulné chaloupky, hned věděla, že nemůže dojíti uspokojení, dokud ho neuvidí a nedotkne se ho dychtivými prsty. I vydala se dále, již neprodlávala, okřídleným během hleděla si ukrátiti cestu. Necítila ani nejmenší únavy, jen velikou, žíznivou touhu. Zase přebředla sto bystřin, přestoupila vrcholy, sta hor, přeputovala luhy, obešla jezera, prodrala se stem neproniknutelných, balvany prostoupených lesů.

A konečně octla se u paty báječné hory; čněla do oblak tak vysoko, že nebylo lze temene jejího dohlédnouti ani uhodnouti, zda tam na vrcholku v oblacích plápolá vskutku nesmrtelný oheň, neb pouze klamně hrají paprsky sluneční.

Duše se zarazila: hora je tak vysoká, strmé je úbočí její, na mnohých místech skoro stěně podobné – cesty skorem nikde neviděti! Teskně pátrala po příkrých srážech: snad bude lépe obejítí horu, snad vine se kolem ní pozvolná stezka? Ale ne, – dodá si odvahy, zkusí svou sílu, dá se přímo k vysokému cíli. Odhodlaně vstoupila na úpatí srázu; ale sotva že vyšplhala s neskonalým namáháním kolem první hrany, vyšlehl ze skal silný oheň, jehož žluté a rudé plameny sprovázeny byly kalným kouřem. Dušička mladá se zalekla; nikdy nekráčela ještě ohněm, znala jen hřejivé světlo slunce, bála se, že oheň ze skály se deroucí ji popálí, a ještě více se bála kalného, nečistého kouře. Jak směla by se objeviti na vrcholu, jsouc zohyžděna, znečistěna? Ucouvla a dlouhým obloukem hledala si jinou, méně nebezpečnou cestu. A když i tu zastavila ji trnová hradba, duše obávajíc se, že trní zraní a znetvoří ji, vyhnula se mu a ještě zdouhavější volila si pěšinu, tak málo stoupající, že zdálo se, jakoby vrcholu hory nijak se neblížila.

A ona tak toužebně k němu zdvihala své zraky a již již čekala, že uvidí stopy věčného plápolu! Tu klopýtla o spleť větví: malý, hlohový keřík, pokrytý tisíci růžových poupátek a sty rozvitých bílých, hořce vonících květů ležel jí v cestě, jsa větrem zpola ze země vytržen. Žádal jí dojemným hlasem: „Dobrá dušičko, pomoz mi! Zlý víchr vytrhl mne z půdy, obnažil mé kořeny; prosím tebe, vykopej jámu, zasad' mne pevně, aby bylo přáno mým poupatům rozvíti se a mým květům uzrátí v pěkný, purpurový plod. Až ozdravím, vzpomenu také na tebe, a potěším tě svou vůní.“

Dobrá dušička namáhavě vykopávala ve skalnaté půdě jámu pro ubohé kořeny. Když kvetoucí keřík pevně stál, chtěla po srážech jítí dále, – ale tu cítila, že se všechna unavila, sloužíc vyvrácenému hlohu, a že musí si odpočinouti. I v tom odpočinku pálila ji touha dojítí co nejdříve věčného, jasného ohně, i vyčítala si, že i na této pozvolné cestě dala se zdržeti.

Šla a šla, když ozval se jí tenouký, mroucí pískot. Shýbla se a uviděla maličké ptáče, jež vedle vysokého jasanu na holé půdě tlouklo slabými křídélky a žalostný vydávalo hlas. Spadlo nejspíše s koruny stromu a neumělo se vznésti. Sotva ji ptáče spatřilo úzkostlivými očky, zapískalo: „Laskavá dušičko, dones mne matce do hnízda! Jsem tak maličké a slaboučké, má křídélka ochabla hned při prvním pokusu. Podívej se, jak moje matička ustrašeně krouží kolem jasanu a běduje o svoje holátko! Ujmi se mne, vynes mne vzhůru, jinak zahynu.“

Duše dívala se před sebe na dalekou, kolem hory se vinoucí cestu, – ale pískle ubohé tak žadonilo, že odhodlaně je zdvihla, vyšplhala na kmen jasanu a položila je v měkké hnízdo. Ptačí matka, vysvobozené mládě i ostatní písklata volala: „Děkujeme ti, přelaskavá dušičko, vzpomeneme na tebe ve svém zpěvu.“ Ale duše byla nezvyklou poutí všecka rozdrásána a vysílena a řekla si: „Vyhnula jsem se přímé cestě ohněm a hradbou trnovou, a nyní přece jsem všecka pochroumána a zhyžděna... Leč to ptáče bylo tak ubohé, a jeho matička tolik tesknila!“

Duše šla zase dále, jen že ne již tak pružně a obratně. A také ne vesele; bylo jí teskno z toho, že víchr smí z půdy vytrhávati kvetoucí keře, a že slaboučká ptáčata z bezpečných hnízd spadají na skalnatou půdu. Zapuzovala smutné obrazy, snažíc se mysliti jen na vznešený cíl, na oheň velikosti a nesmrtelnosti. „Jen rychle, odhodlaně k němu, řekla si duše a opustivši oblouk pohodlnější cesty, statečně pustila se vzhůru po srázu. Opět vyšlehly rudé plameny i černý kouř, a duše opět se jich zalekla, ba děsila se jich nyní více, jsouc zažitými příhodami rozměklá, přecitlivělá.

Kráčela dále, tiše, odevzdaně, cíl svůj majíc v paměti. Tu vkročil jí v cestu hlouček lidí a vzpínal k ní hubené ruce: „Dobrá duše, smiluj se! Tys slitovala se nad keřem, krvavě se

namáhajíc upevnila jsi jej ve skalnatou půdu, tys podnikla nebezpečnou cestu, bys vrátila pískle ve hnízdo, – pomoz i nám! Ještě více jest nám přispění tvého třeba; jsme slabí a churaví, jsme chudí, hladovíme a žízníme! Hle, tam na úbočí, kde úrodnější je půda, hojně roste plodů, které nás nasytí; pod horou právě vyvěrá lahodný pramen, jenž nás občerství a napojí, a ještě dále na palouku zeleném pod stinnými stromy je místočko, kde snadno dá se zbudovati nám prostičké obydlí. Dobrá duše, natrhej nám plodů, načerpej nám vody, doved' nás pod horu a pomoz tam nám zbudovati přístřeší. Jsme chudí, slabí, hladoví a žízniví – nám třeba přispění!“

Duše se snažila vytrhnouti se jejich chytajícím ji rukám. „Nechte mne,“ prosila úpěnlivě, „nemohu s vámi, moje cesta vede vzhůru, ne zpět k úpatí hory. Líto mi vás, leč nesmím se déle zdržovati. Můj cíl je daleký a nesnadný; chci vejíti k velikému, nesmrtelnému ohni.“

Tu hlouček lidí lkal ještě urputněji: „Dosti brzy tam dojdeš, – dřívě pomoz nám! Naléhavější je naše bída, než tvůj neurčitý cíl. Víš jistě, že na temeni hory plane oheň tebou vytoužený?“

„Všecka příroda, všecka nejkrásnější tvorba lidských rukou o něm vypravuje, – a ve mně od dětství plá po něm touha a žene mne v dál a vzhůru,“ bránila se duše naléhajícím chudákům.

„Ach, nech těch bájí, naše tíseň, naše strasti jsou skutečné! Či nejsi duše veliká a šlechtná? Hojíš jen jednou malé bolesti a velikých zejících ran si nevšímáš? A kdyby i vskutku na nedohledném vrcholu planula ona záře, chceš tam předstoupiti potřísněna vinou nemilosrdenství?“

Ubohá duše couvla a se zamyslí. Jest její veliká, vysněná meta vskutku jen bájí nepravdivou, za niž chce v šanc dáti tyto trpitele? A smí tak nízká, hrdá, sobecká přiblížiti se ke vznešenému ohni? Děsila se potřísnění kouřem, styděla se, že prve, pomáhajíc hlohu a ptáčeti, rozdrásala se, má nyní nechati na sobě skvrnu ohyzdnější?

Chudáci, vidouce ji otáletí a přemýšletí, znova chytali ji za ruce, znova skuhrali a žadonili. „Půjdu s vámi,“ rozhodla se duše náhle a pohlédši bolestně k vrcholku hory, rychle pustila se v paseku, kde v zeleném mechu, na trnitých, plazivých keřích a na štíhlých stromech-pláňatech, hojně rostlo šarlatových růžových, temnorudých i do broskvova se zardívajících plodů. Sbírala a česala je spěšnými rukama, kladla je hladovým nebožákům v dlaně, a zase běžela a zase trhala, až byla všecka udýchána, uřícena. „Dej nám i vody,“ naléhali zase, a duše, urobivši si uměle nádobu z kůry stromové, seběhla k úpatí a každému jednotlivému donesla ji k ústům, úzkostlivě počítajíc, zdali již všecky napojila a úlohu svou

dokončila. Když již poslední byl občerstven, a duše ohlížela se po nejkratší cestě, kudy by dostoupila vrcholu, obklopili ji její chráněnci a volali: „Nepustíme tebe! Udělala jsi pro nás tolik, pojd' a dovrš svoje dílo, naše štěstí! Pojd' a pomoz nám tam v údolu zbudovati chránivý útulek!“ Odvedli ji mocí, a duše ubohá, jen aby již propustili ji na další cestu, pomáhala jim snášeti stavivo, sestrojovala jim s velikým důmyslem nástroje, ba na konec i jizby jim ozdobila a v zahrádce nasázela jim nejpěknějších květin z luk a lesů. Leč přese všechn spěch a přese všechno skoro zimničné úsilí laskavé duše trvala práce velmi dlouho. Mnoho času uběhlo, než si její chráněnci spokojeně usedli pod kvetoucí besídku a řekli: „Budeme se za tebe modlit, dobrá duše, naše vysvoboditelko, budeme za tebe prosit z rána, v poledne i z večera.“

Duše byla dojata, přála jim, aby v budoucnosti vedlo se jim dobře, aby v nouzi vždy kdosi přišel jim pomoci, ba slíbila i, že bude na ně vzpomínati. Mimo pramen, po pasece nachovými plody pokropené, cestou, kudy sestoupila před dobou tak dlouhou, dala se zase vzhůru; již neděsila se ani trnitých hradeb, odhodlaně je rozhrnovala. Mělat' duše již na spěch, velmi na spěch!

Chvilí kráčela statečně, několikrát již prodrala se trním, když náhle počala se jí zmocňovati veliká únava, vzešlá z vykonané pro chudáky práce. Nemohla dále, musila usednouti, odpočinouti. Malomyslně dívala se před sebe; tam dole jevil se jí zelený úval, kde tolik promařila času a síly, – odvrátila se zoufale a zdvihla zraky k vrcholu, odkud vycházela neurčitá zář. Její unavené, ospalé oči světla pronikavého nesnesly; zakryla si tvář a usedavě plakala. Plakala nad cílem, kterého snad nikdy nedostoupí, plakala, protože bolely ji rány trním způsobené, že bolelo ji tělo od ustavičného namáhání zmořené, plakala, že všude po pouti naskytuje se tolik bídy a nehod, jež žádají usilovné pomoci, plakala, že široko daleko nenalezl se nikdo kromě ní, tak roztouženě k jiné metě se ženoucí, kdo by milosrdně k potřebným tvorům přiklonil mysl a podal jim v pomoci ruku. Plakala dlouze a vášnivě, až konečně usnula; i ve snu ještě vzlykala, když spatřovala, jak malé ptáče leží mrtvo pod jasanem, jak hlohový keř svadl ve hnědé pichlavé roští, a jak se bývalí chráněnci na ni dívají vychrtlými tvářemi, očima šílenýma hladem. Ponenáhu spala klidněji: zjevil se jí veliký nesmrtelný oheň, a byl nádhernější, než kdy troufala si mysliti.

Duše se probudila, cítíc se opět svěžejší a silnější; šla rychle, nebála se překážek ani trní a nechtěla ani couvnouti ohni, který zajisté některé nejbližší skalní brány v cestu jí zaplane. Leč, když přišla ke skupině velikých balvanů, které skoro v oblouku se stýkaly, nesetkala se tu s plameny, ale s hloučkem malých, různolících dětí, jež se na ni usmívaly. Usmívala se také, a ohlížejíc se po nich, chtěla projíti kamenným obloukem. Tu děti spojily své ručky v pevný

kruh, zatáhly ji veň a tančice kolem ní, volaly: „Povídej nám, povídej, – nepustíme tebe, dokud nevypráváš nám všechno, co víš, dokud nezaspíváš nám hodně písniček.“ Duše hleděla prchnouti; leč jak odolati těmto sladkým rtům, hvězdným očím, buclatým ručkám, měkkým tělíčkům a zlatě kroužícím se kadeřím? Tiskly se k ní a líbaly ji, a putující duši bylo tak sladce, ukonejšně, jako by již byla dostihla cíle...

Sedla si uprostřed dětí a počala s nimi laškovati, je milovati, jim vypravovati. Vše líčila jim: svůj malý, útulný domov při louce vonící, pod březovým hájkem, z něhož utekla, neodolatelnou touhou jsouc hnána; všechny divy své pouti jim zobrazila: mohutné bystřiny, temnomodrá jezera pod horskými, sněhem poprášenými srázy, šeré, opuštěné, ze štíhlých oblouků a pilířů sestrojené chrámy, jejichž pestrými, polorozbitými okny dere se sluneční svit, zvoničky ze dřeva uměle řezané a skládané, s nichž snáší se za večera míruplný zvuk. Vypravovala jim o krásných květech i o motýlech, kteří jsou jí zcela podobni pelem a barvitými odstíny; zpívala jim, jako ptáci zpívají pestré lesní lučině i jako potůček zurčí kapradí se zlatým rubem, které nad ním se kolébá. Povíдалa jim o slunci a vyžradila i báji o velikém, nesmrtelném ohni, kterou vyzvěděla na své cestě, všechnu svou žhavou a hlubokou po něm touhu jim vypověděla i svůj žal, že tak dlouho putuje bezvýsledně. Posteskla si na překážky, které jí zdržovaly a hleděla v srdci drobných dětí vzbuditi soucit, který pocítila sama. Děti naslouchaly rády a pozorně; tleskaly ručkami nad krásami pohádek a smály se, když slyšely, jak tančí bujně rybky ve vodách bystřin, jak čmeláci a mouchy hrají si na schovávanou v kalíšcích květin, a jak v hlubokých lesích veverka opičím skokem se stěhuje se stromu na strom. Ale když počala jim duše pohnutě a zaníceně vypravovati o báječném ohni velikosti a nesmrtelnosti, tu v očkách některých zableskla se zvláštní zář, nad níž v duši podivně cosi se sevřelo.

Dopovídala, dozpívala hloučku dětí, a ony konečně ji propustily skalním obloukem, líbající ji a ujišťující ji, jak jí mají rády. Šla duše, šla, a vrchol hory zdál se stále daleko.

Zoufalá obava, že ho nedostihne, střídala se s únavou a skleslostí: často odpočívala, často plakala! Někdy zamíhl se jí plápol s vrcholku, jakoby zcela blízký, a tu byla duše tolik šťastna! – a za chvíli objevilo se vše zase klamem. Jedenkráte zvláště jasně zamíhla se jí zář, a když sebrala všechny síly své k běhu, octla se u proudu, jenž vrhal se kdysi po skaliskách v hlubinu a nyní byl zanesen pískem, hnijící travou a řasou, uschlými listy, takže nemohl ku předu a rozptyloval se v maličkých stružkách, neb zastavoval se v nečistých kalužinách. Chtěla jej překročiti opatrně, aby nezvířila bahna, leč zanesený proud jí prosil: „Ustrň se nad krásou hory, sídla nesmrtelného ohně, ty duše dobrá! Mé vody průhledné, bíle se pěnící, byly její ozdobou, když v peřejích vrhaly se jí k nohám, stříbrným, pohyblivým jí byly pasem!

Pomněnky při mně se modraly, žlutá tu rostla netykavka, kořenou svou vůni mísila s chladem vody zelenohnědá řeřicha. Vážky spanilé nad vodním pasem hory se kolébaly, zpěvní ptáčkové veň namáčeli svá křídla, – a nyní plazí se ve mně oškliví červi a líné mouchy ukazují svůj jedovatý lesk. Duše dobrá, vyčist' mne; odstraň shnilé listy, páchnoucí řasu, setlelé úlomky dřeva; odhod' bahno z mezer skalních, prohlub vodní koryto. Ty's dobrá a silná, neštítíš se ani nejohybnější práce, vím to, dlouho na tebe čekám. Uvolni, prohlub můj proud, obnov a zvyš krásu hory!“

Úzkost sevřela duši jako železem: již zase překážka! Tolik času propovídala a prozpívala s hezoučkými, přítulnými dětmi, – má jej znova mařiti nekonečnou, namáhavou práci? Musí dál, má tak na spěch!

„Nemohu, již nemohu,“ pravila stísněně zanesenému proudu, „pomohla jsem keři, ptáčatům, ustrnula jsem se nad mrzáky i dětmi – ty čekej jiné spasitelky! Viz, není jíž ve mně síly dostatečné, třesou se mi ruce, kalí se mi unavené oči, a moje cesta ještě tak daleka!“

Tu počal zanesený proud vyhrožovati: „Pozor dej, – neujmeš-li se mne, nedojdeš velikého, nesmrtelného ohně: prostoupím hnílobou a vlhkem celou horu, vše prolnu, otrávím, zadusím; až k vrcholu se dostanu, půdu podryji, i zhasne oheň, aniž ty a tví spolupoutníci jej spatří a dotknou se ho prsty.“

Duše všecka se třásla strachem a nerozhodností; zanesený proud, vida její ustrašené oči, do neurčita upíatě, zase jal se prositi: „Ustrň se; veliký významný vykonáš čin prohloubení, očisty – lépe se ti půjde dále u vědomí, že's jej vykonala, že's nedala hoře shníti a ohni zajíti.“

Nebohé dušičce nezbývalo než rychle dáti se do práce: odstraňovala bahno, odhazovala hnijící trávu, listy, řasy, úlomky větví a kořenů; vykopávala koryto do hluboka a ve skále upravovala jeho břehy. Bylo jí hnusno, když dotýkala se oživeného bláta, slizkých tvorů, smrdutých odpadků, – nejednou chtěla v práci ustati a prchnouti. Leč přece se jí zdálo, že by bylo nedůstojno poutnice, jdoucí k ohni velikosti a nesmrtelnosti, aby zbaběle snad zanechala po sobě nedokončené dílo, i pracovala dále u velikém spěchu. Přece jen dlouhá doba uběhla, než hlučně a jasně vrhaly se vody pevným, skalnatým korytem, slibující jí, že šumotem svým vždy zpívati budou o jejím činu, než přicházely nad peřeje vážky, motýlci a ptáčata, než zapuzena byla všecka otrava, úbočí slavné hory zhyzdňující a poškozující...

Duše byla ráda, že nesnadné a odporné dílo provedla, – jen kdyby ji tak nemučila touha po vlastním jejím cíli! Spěchala zase v před – tenkrát cíl opravdu nebyl daleko. Dostala se skorem na temeno hory, a jen o málo kroků dále stál báječný křišťálový palác průsvitných stěn, v jehož vnitřku hořel věčný oheň velikosti a nesmrtelnosti. Takovou pronikavou a přece

oblažující rozšiřoval záři, že až oči se zavíraly a dech vázl. Jak teprve bude tomu, kdo pozná jej zcela a z blízka!...

Dušíčka si oddechla, že již dospívá mety, zastavila se a mimovolně se ohlédla po cestě tolikými překážkami poznamenané, i po ostatním úbočí hory. A co viděla?

Tam, kde hora strměla nejkolměji, kde z rozsedlin skalních všude šlehal oheň a zdvihal se kouř, dralo se nejvíce poutníků k temeni. Směle procházeli ohněm i dýmem, zachycovali se břítkých srázů a pichlavých keříků, přeskakovali propasti. Tu tam některý sřítíl se dolů, mrtev, ale více dospívalo jich cíle. „Jak budou asi popálení ohněm, začmoudění kouřem, zkrvácení skalní hranou i trním, vzdychla si dobrá dušíčka, „věru nehodně objeví se v křišťálovém paláci plném jasu a čistoty tváří v tvář velikému ohni.“

S podivením viděla, že po dlouhé, obloukovité stezce, již ona volila, málo kdo kráčí; a ti, kteří obávající se rudých plamenů na příkrém srázu, po ní se dali, zcela jinak si vedli než ona. Naskytl-li se jim polovyvrácený keř neb strom, odkopli jej; nevšimli si ani mroucího pískotu ptáčat, ani proseb zmrzačených a hladových chudáků. Lhostejně šli mimo kvetoucí, buclatou, usmívající se drobotinu; čtla jim i z daleka v přísných a přece tak zanícených zrácích, že nedbají o přitulnou lásku, ani o půvab něžných dětí, že jen jediný, vysoký mají na mysli cíl.

A největším podivem naplnilo dobrou duši, že mezi těmi, kteří směle drali se kalným ohněm i přes ostré skály, kteří bezohledně odhazovali všecko, co stavilo se jim v cestu, byly i podoby růžolících dětí, jež ošetřovala, s nimiž se laskala a jimž, kromě o krásných divech světa, pověděla i o své metě, věčném ohni...

Mezitím, co ona konala dlouhou, odpornou práci, i ony daly se na pout, přímo přes nejkrutší překážky. Nepoznávaly jí, cize, chladně se k ní měly, spěchaly, – budou dříve snad u cíle, než ona, duše dobrá, ubohá. Rychle šla za nimi k fortně křišťálového paláce; i smělci s podobou drahých jí dětí i ostatní poutníci pohlíželi na ni útrpně, skoro úsměšně. Ale dali jí vejíti.

Nevýslovná lahoda a veleba, nekonečné světlo, sladké, obrozující teplo, živá, proudící vůně byla domovem v nesmírných stěnách paláce na temeně hory; slunce nikdy tak královsky nesvítilo z oblak, žádný květ i nejčarovnější tak nevoněl, nikdy tak zhluboka nešuměla řeka, ani moře, a tak nezpíval pták ani kovový zvon jako plane, svítí, žije, zpívá a voní to zde. Duše stojí omámena, blažena, – splněny jsou krásněji její sny za spaní i bdění. A zase chápe se jí slabost a únava, příliš dlouho pracovala, příliš mnoho trpěla na nekonečné, dlouhé své cestě, aby snadno snášela silných těch dojmů.

Vidí, jak věčnému ohnivému vřídлу přibližují se reci, již prodrali se ohněm i kouřem i úlomky skal; vidí, jak velebný plápol je oblévá, jak ve mžiku hojí jejich rány, jak činí je krásnými, mladými, velebnými tak nevýslovně jako jest sám. Dušička ubohá násilně setřese malátnost a také se přiblíží k věčnému ohni, žádostivě k němu ruce vzpínajíc.

Ale tu z plamenů zavzní hlas přísný a odmítavý: „Odstup, tys neschopna státi se křesťencem mým. Jen odvážné reky omyje a znovuzrodí veliký plamen nesmrtelnosti. Tys bázlivě vyhýbala se ohni a kouři, tys couvala i před trním, – oklikami, stále se zdržujíc a otálejíc, brala ses ke mně. Tys mne nehodna.“

Z očí ubohé duše vytryskly žhavé slzy. Sepjala ruce: „Ó duchu nesmrtelného ohně, od dětství pudí mne touha k vysoku, k tobě. Tichý opustila jsem domov, steré přemáhala jsem strasti, abys ty mne oblil plamenným křestem. Vyhýbala-li jsem se kalnému plápolu, černému kouři, hradbě trnové, činila jsem tak proto, abych byla tebe hodnější, abych nezjevila se před tebou zhyžděna, znečistěna, zraněna.“

„Já hojím rány hrdinů, kteří všeho za mne se odvážili,“ ozval se opět hlas z velebného plápolání. „Bála ses vrhnout se v oheň a kalný kouř, v pichlavou hradbu trnů – ale neobávala ses konati nízké, odporne práce, malicherně si hráti a prodlévati cestou.“

„Nízké a odporne práce ty byly dílem dobra, milosrdí. Měla jsem snad předstoupiti před tebe zhyžděna skvrnou sobectví a nenávisti, veliký duchu?“

„Konat milosrdenství není cestou k ohni nesmrtelnému, věčnému, Ti, kdož ke mně putují, smějí znáti jen jedinou metu; nehodno jich, nedovoleno jim ohlížeti se v pravo a v levo, skláněti se k zemi, – vzhůru, k vysoku musí být upiat jejich zrak. V tebe vložena byla touha, která jistě vede ke mně, vyzrazeno ti mé sídlo a dána ti síla i čas, bys dospěla k temenu. Proč vyplývala jsi své mládí, svou svěžest? Hleď, duše pošetilá, co udělala jsi ze sebe, jak málo podobáš se reku, božskému dítěti, které hodno jest nesmrtelného křtu!“

Velitelsky zněl hlas z věčného ohně, duše se třásla a ustrašeně dívala se kolem. A tu v jedné z hladkých, třpytných křišťálních stěn, které činily zdi paláce, spatřila svou podobu. Nebyla dušička již mladou dívenkou, krásnou a svěží jako bývá právě rozvité, ještě rosnou mlhou pokropený květ. Plny jizev byly její ruce, šíje, nohy; to z namáhání, když zakopávala vyvrácený keř, šplhala s ptáčetem na drsný, vysoký strom, stavěla pak chudákům domov a vyhlubovala skalnímu proudu větší, čistší, pevnější koryto. Některé rány byly špatně zaceleny, jiné dosud krvácely. A na rukách všude stopy rmutu a bahna, a na tvářích stopy oněch nesčíslných slz, které vyplakala nad bídou světa a nad vlastní nekonečnou, neúspěšnou poutí. Byly vyhasly ty její kdysi tak zářivé zraky, v nichž svítívala tajemná touha po nesmrtelnosti a velikosti, kolem spánků svaštělých visely jí proudy vlasů úplně sešedlých za

nekonečně dlouhého jejího putování. Ne, není rekem, je stařenou sešlou, malátnou, – a veliký oheň nezhojí její rány z měkké, pošetilé poddajnosti povstale, nepokřtí jí plápoem svým na jedno z božských nesmrtelných dětí. Nedošla přece mety, došla jen jejího práhu.

Táhlý ston vydere se z hrdla dušičce; tak sténá a pláče ptáče, jež zlomeným křídlem nemůže zpět ve vysoké, milované hnízdo. Tak zasténá a zemře.

Hlohový keř na úbočí hory v hořkou vůni svou mísil vzpomínku na dobrou, šlechetnou duši; ptáčata na jasanu o ní zpívala, a žebráci i starci modlili se za ni z rána, v poledne a večer. O její obětavé dlouhé práci hučel zbystřený vodopád. Jen ty děti, jimž odhalila báji o plápolu velikosti, nesmrtelnosti na nesmírné hoře, jimž ukázala k ní cestu, jí nelitovaly; vždyť nebyla hodna křtu ohnivého, byla tak stará a tak svadlá.

Co platno ubohé, na prahu cíle zhynulé dušičce, že vzpomínají jí ti, jimž činila dobře?

I keř posléze uvadne, uschne, záhy zemře jedno pokolení ptačí, zemrou starci – nebožáci, a ten proud na úbočí hory zase bude zanesen rmutem, úlomky hnijícími a nového bude volati spasitele. Je tak vrátká a prchavá vůně, píseň, modlitba. Jen oheň v nesmírném vysoku je věčný, veliký, jen on činí nesmrtelným toho, ježž obleje zářivým svým křtem.

Pohádka o moři a o zemi

Pravilo moře: „Země, ty rozkošná, miluji tě, buďme zcela svoji! Dej se pevně obemknouti mými lokty, vlož své ruce kolem šíje mé, přimkni se mi k prsům a stul se, ať jsme jedno, má krásko rozmilá! Moře je veliké a pyšné, dá ti štědře ze své moci, třpytivou, čeřivou korunu ti připne na čelo. Perlami bílými ověsí ti šíji, žlutý jantar vplete ti v proudy vlasů, nádhernými korály rudými ozdobí tvé boky, miliony svých mnohotvárných ulit a lastur dá za hračku rukám tvým! Hrozní netvorové hlubin budou tebe poslušni, pokorně přikrčí se ti k nohám. Jsem veliké a hrdé, povznesu tě, vše ti dám. Jen stále se nevzdaluj toužebných mých loktů, miluj mne!“

Pravila země: „Ach ne! Mne nevábí tvá síla a velikost, mne děsí, že's chladné, nelítostné, že studené je a němé všecko, čím vládne tvá moc! Nechce se mi koruny z pěny tebou nabízené, třpytivější, obléhá mi čelo miliony stobarevných křídel motýlích. Nechce se mi holdu líných oblud tvých; ztepilejší obrové pobíhají po skalách mých a lesích. Nač mi tvé perle, korály, škeble a jantar, pyšný králi! Vpletu si ve vlas žhoucí orchideje, své boky ovinu temnými růžemi, z kapradí a palem spletu si vějíře chladící a perlami tvými zhrdám pro bílé hvězdice svých sněženek a chudobek. Tvé korály rudě se stkvějí, žlutavě svítí jantar a bělavě

perly, – leč jsou tvrdy a mrtvy – a moje květy pučí a kypí a voní tak sladce sterými vůněmi! Voní a rostou polibkem mého pána a chotě, velikého slunce! K němu zraky i hrud' vzpínám, k němu se tulím, jemu se odevzdávám! Nech ty mne!“

Pravilo moře: „Rozkošná země, slyš lkavý můj hukot; v mé vlny pojd'! Miluj si slunce, chotě svého, ale miluj i mne, jsem mocné a hrdé jako samo slunce. Halí ti často ve mraky a v mlhy svou tvář, až jest ti teskno a hrozno, ale já věrně, neustále chci tisknouti tě ve své lokte. Byla doba, kdy neprchala's mi, kdy sloučení jsme byli v jednu bytost. Pamatuješ? Ó, vrat' mi ten čas!“

Odpověděla země: „Dávno, dávno tomu, moře milé! Tenkrát bylo's žhoucí a hrálo mne jako teď polibek slunce, – a teď jsi tak chladné a šeré – bojím se tebe. Náležím záři, ohni, ty miluj svou lunu, která vlnivé tvoje lokte k sobě táhne a za krátko zas odmítá. Mne nech.“

Hrozilo moře: „Jen pozor dej, krásko pošetilá, ať nesežehne tebe vytoužená zář. Vyprahnou tvé luhy a lesy, neúrodnými stanou se jako šerá skála – čím ozdobíš pak své boky, šiji a vlas? Slyš mne, drahá; až vysílena, sprahlá klesneš pod polibkem slunce, přijď ke mně, nechat' osvěžím, zaplavím tě mocí své lásky. Nepřijdeš-li, zahyneš, krásu svou ztratíš.“

Zasmála se škádlivě země: „Ó, nepřijdu, nebojím se. Nedají zahynouti, uvadnouti zemi, věčně mladé matce prameny, potoky, jezera a řeky, její věčně mladé, svěží děti. Kdybys vidělo jak jsme krásni, tam, kde ležíme si v objetí a kde slunce líbá nás a kryje nás náručím svým – již nevnucovalo bys mi studených, mračivých svých vln. Já oddychuji sterou vůní svých pyšných lesů, svých květnatých luk, kolem mne zpívají ptáci mí poddaní, sladké významné písně; mé děti po mně laškují, hrají, bublají i šumí; květy bílých leknínů, žlutých stulíků tiše plovou po modrých jezerech; zlaté vážky, mušky a šídla na nich se kolébají, trsy modrých pomněnek, netykavek vějířovitých kapradin lemují potůčky a bystřiny o skaliska se lámající a pěnicí; tropická řeka snoubí se s palmovým lesem a s neproniknutelnou houští lián, v níž létají kolibříci – drahokamy a vine se šupinatá páska hadů. A nad námi ve zlatých obláčcích vznáší se žhoucí láska našeho pána, chotě, otce, velikého slunce, jenž nás živí, blaží. Ó, my jsme krásní, když se milujeme, v jednu velikou náruč stuleni. Již i tvé rybky stěhují se k nám, teplou říši země a slunce a perly, jež slibuješ mé šiji, z trpkých tvých vod, plují na půdu mých řečíšť. Jsme mladí, svěží, živoucí – a tys tak chladné. Neroste při tobě kvítí a křoví, jen tvrdá ostřice lemuje tvé břehy a vlny vyvrhují žlutozelenou chaluhu. Nevoní tvé korály a škeble, chvilkovou pěnou jsou medusy, jež zoveš svými květy, a všichni tví tvorové jsou němí, studení, hrozní. Zdomácní-li pták na tvých vlnách, usadí-li se na skalách a útesech pobřeží, nezpívá sladce – jen křičí a skřehotá příšerně. Běl a šed' a žlut' u tebe, – nikde

barev. Bílý písek nekonečnem vroubí tvůj šat, šedé a žluté jsou tvé skály, hroty a balvany. A ty samo, tvoje vlny vždy stejné, šedé, zachmuřené, smutné. Vždy stejné!“

Rozhorlilo se moře: „Necitelná, nevěrná, lžeš! Nejsem šedé, ani smutné, – ani tak dlouho, co racek křídlem nade mnou zamávne a nejsem stejné! Věčně měniva jest má hladina, věčně krásna. Tu hlubokým modrem prosvítají mé vlny právě tak jako vody tvých jezer, ptactvem opěvaných a lekníny pokrytých; tu čistou zelení tvých luk se vlny valí v dál, na čele majíce bílý diadém peřejový. Stříbrným rouchem je šatí první paprsky tvého slunce i světlo luny a když plně na ně dopadá zář, oděny jsou ve zlatohlav nádhernější než mají tvoje řeky všecky. Když zmírá den, sta na mně hraje barevných odstínů – já snoubím se s oblohou v jedinou ohromnou duhu. Nikdy, ni chvíli nejsem stejno, mrtvo, ty, nemilosrdná, zlolajná! A vždy ve mně síla, moc, pýcha jaké neznáš ty. Jsem králem všech králů, mocnější než slunce, vše rozdrtím svou hněvnou pěstí, i tebe, nevzdáš-li se mi.“

Ale země ležela, oddychujíc tiše a neodpovídala ku hrozbám moře. Přispěchal vítr a promlouval: „Veliké moře, poslyš mne, nežebroň falešné země, záletné krásky. Věz, ne pro polibky pána a chotě svého slunce zamítá lokte tvé. Hluboko před ním i před tebou skrývá milence svého, žhoucí oheň. Slyšel’s, jak řekla ti, žáru že náleží a ohni? On hřeje a blaží ji horoucněji, než živitelova záře. Jeho zplozenci, horké to prameny nejhýčkanějšími, nejvzácnějšími jsou jí dětmi. Bojí se stále, by nevyzradil se oheň podzemní slunci; a když divoký miláček vyšlehně někdy sopkami a doly, všechna se chvěje ve svých základech, div nehyne. Tys veliké, nesnižuj se ke lhářce záletné. Miluj lunu – neustává tě líbati, táhne tě k sobě neumdlévající něhou.“ Ale moře neposlouchalo rad větru; slyšelo jen jeho poselství, že země, lepá země dychtí po žáru, po vroucím ohni a pohrdá jeho chladnými, slanými vodami. I rozzuřilo se, rozpráhlo své lokte, zelené vlny, vysoko a bilo jimi o ustrašenou zemi, chtějíc ji celou ve své náručí urvati. Zaneslo daleko mrtvý bílý písek svůj a úlomky svých útesů, – ale země zůstala nepohnuta a nepovolila násilí dychtivých vln. I počalo moře zase škemrati a zemi smiřovati. Utišené vlnky pokorně líbaly lem jejího šatu, smývaly s něho písek, kamení, chaluhy a když vzduly se mocněji, sypaly jí k nohám všecky dary mořem slibované: perly, jantar, škeble, úlomky korálů. A země zase nedala se uprositi, vzhlížela k slunci, dala se jím líbati a voněla a kypěla nejnádhernějšími květy, nejbujnější zelení.

Přišel k ní vítr, zadul jejími lesy a luhy a vrátil se k moři, řka: „Nedbá tebe; objímána sluncem a prolnta tajným blahem podzemního ohně leží a dýchá nejsladšími vůněmi jakoby tobě, trpkému, slanému dechu tvých vln na posměch. Nedbá tvých mrtvých chladných darů. Miluje jen teplo, život.“

Znovu rozvířilo se toužící moře a pohnulo nejtajnějšími svými hlubinami. Velitelsky rozkázalo vlnám, aby do široka rozpřáhly své náruči a snesly zemi k nohám všecko bohatství živých tvorů moří poddaných. A pravilo zemi lichotivě: „Zhrdla's mrtvými poklady, lepší než přináším ti v dar. Tisíce tisíců švižných rybek, lesklých a měnivých jako drahokamy, miliony různotvárných strakatých škeblí a lastur, medusy zářící barvami tak divukrásnými jako tvé růže a orchideje, zástupy ráčků, krabů, hlavonožců tak pitvorných a hbitých jako drobná zvěř, oživující tvé skály a louky, vše co tančí a víří nejbujněji v končinách mořské říše, skládají ti mé lokte v klín. Přijmi vše – a miluj mne!“ Ale země zase ležela tiše a pousmívala se. A vítr zalétl na vlny a zašeptal moři: „Posmívá se ti! Méně zamlouvají se jí živoucí tvoje dary, než ony mrtvé a chladné perly, korály, kameny. A jak by se jí mohly líbiti? Sotva hodil's jí je v klín, hynuly, až zahynuly. Škeble otevřely své nitro, objevujíce mrtvá zvířata svá – skořápky jejich sluncem vysušované drtí se a lámou ve střepiny. Rozkošné medusy proměnily se v ohyzdný maz, rybky z vln vyhoštěné pozbyly života, lesk jich šupin pohasl a vedle jejich malých mrtvol leží mrtvoly raků, krabů, sepií, tlejíce a otravující dechem smrti vůni lesů a květů, jíž dýchají ňadra rozhněvané krásky země. Hnusí se jí tvé vlny. Ó veliké moře, marna je tvá snaha, nedobudeš jí laskáním a dary – vzduj se, uchvat' ji, mocí ji přitiskni do svého náruči, zaplav ji, urvi lásce ohně podzemního i slunce na vysoku.“

Zklamané moře z hluboka oddychovalo a uvažovalo co činiti, zda rady větru poslechnouti. Poručilo nejprve vlnám, by smetly zhrzené, zhynulé jeho dary v hlubinu, aby nehyzdily déle lemu země; pak zas laskavě přiblížilo se k ní, chtějíc viděti usmířenou její líbeznou tvář. A tu shlédlo, kterak v polibku slunce nad zemí tančí a se vznášejí tisíce křídlatých motýlů, bílých jako perly, žlutých jako jantar, rudých jako korály, pestřejších stokráté než všecky škeble mořské říše, – jak laškují a se radují, usedajíce rozkošné, jásající zemi ve tmavé proudy vlasů, na brunátnou šíji, na bílé čelo. „Ozdobila se korunou sobě nejmilejší, zhrdnuvši čelenkou mou peřejnou, vodními skvosty mými,“ zahučelo moře v rozhořčené bolesti. Zdvihlo vysoko studené solné své paže a všecky motýle, bílé, temnobarevné a pestré do jediného ubilo svou rukou. Leželi nyní na lemu neoblomné země v bílém písku, tam, odkud před tím vlny smetly v hlubiny zhrzené a zahynulé dary krále moře.

Vítr nad mořem pochvalně zapískl a pak zahučel: „Poslechni mne, zachvat' ji mocí, urvi ji lásce podzemního ohně, uchvat' ji sobě! Hled', slunce právě nad ní nebdí, zašlo za hradby černých mraků a zahalilo se hustě v závoje šedivých, vlhkých mlh, nedovolá se země chotě a pána – zdolej ji!“

I vrhlo se moře se vši zuřivostí svého milostného chtění na rozkošnou zemi; vysoké, vášní zakalené vlny zaplavovaly ji daleko, bezohledně ji zraňující pískem, kamením, vším

hnusným, mrtvým kvasem hlubin. Země zoufala si a sténala; všechny její vonné květy svěsily své kalichy, lesní stromy chvěly se do nejdrobnější ratolístky, drobná, svižná zvěř utekla do skal a děr svých, ptáci přestali zpívat, a skryli se v šerých hnízdech. Jen rackové, bouřliváčci, dávno zemi odvyklí a moře poslušni, létali nad vlnami vztekle vzduťmi a křičeli a skřehotali, očekávající vítězství svého krále. Všude bylo šero, smutno, mrtvo, marně ohlížela se kráska země po jasném pánu svém; v nevysvětlitelném rozmaru smutku vzdálil se jí za mlhy a oblaka. Jen oheň z hluboka hřál jí svou láskou a dodával jí síly k zápasu se studeným, ledovým živlem. Ale bránila se statečně: nepoštětilo se rozvášněnému moři uchvátiti ji k sobě celou; tu zachytilo jednu její ručku neb spanilou nožku, líbajíc ji roztouženě, tu ovinulo své šedo zelené vlny, chaluhami zaplněné kolem jednotlivých jejích kadeří, tu chtivými ústy dostalo se až k žhavým jejím rtům a ssálo z nich chvilkovou rozkoš. Ale celé vonné tělo nepodařilo se moři sevřítí; vždy opět je odhodila, se mu vymkla, znovu zápasila. Již byla všecka ubita, potřísněna studenými vlnami, již vzdávala se boje, těžce, sténavě oddychujíc, když veliké slunce rozpomnělo se nad rozkošnou chotí a jejimi i svými dětmi, vyšlo z hradeb oblačných, odhodilo mlhové závoje smutku a rozprostřelo nad ní plamennou, oživující svou náruč. Tu couvlo moře v milostné své vášni a násilně ztišilo své prudce vypiaté vlny; vychloubalo se zemi, že jest mocným králem, velikým a hrdým jako samo slunce, ale cítilo, že slunce panuje nade všemi, nad mořem i zemí, i větry i oblaky.

Ó, jak si oddechla země v teplém chránivém objetí slunce. Všecky květy zdvihly své vonné kalichy, stromy, trávy, křoví i kapradě volně zamávaly svými vrcholky, vrátil se zpěv ptactva, zvěř svižně zase probíhala lesy, z kukel vylétli noví motýlci a vše bylo krásnější, svěžejší než před zápasem. Bujněji rozproudily se studánky, potůčky, řeky, líbajíce v opojení kvítí na svém břehu, vlny jezer hlubší zatemnily se modří a plno nových poupat vypučelo na leknínech.

Falešný vítr, opustiv zklamané moře, na němž ztichli všichni rackové, do skalních děr zalezší, zavítal v lesy a houštiny lepé země, náručí mocného slunce plně objaté a jemně, šelestivě k ní hovořil o její nevýslovné kráse, o její statečnosti v zápase s chladným, závistivým, chtivým mořem, které i dotknutí se jejího je nehodno.

Jenom že přátelství větru se zemí netrvalo dlouho; zase vrátil se nad vlny, zase moři přinášel opojnou vůni jejích lučin, lesů, zahrad a strání, naplňuje krále hlubin šílenou touhou. Zase vyprávěl, šeptal, hučel mu o její záletnosti a štvál je, aby uchvátilo ji ohni a slunci. Zase oznamoval mu spěšně, veliké-li slunce odešlo od země za hradby oblačné a obléklo se ve smutek mlh.

A moře zase počalo urputný zápas; nejprve laskáním, pak dary, skvostů, holdem všeho tvorstva hlubin rozkošnou zemi lákalo a na konec mocí hledělo ji uchvátiti. Tisíce tisíců, snad miliony let, již si tak vede, od doby, kdy, schladnuvši ze žhavého oceánu na studenou sláň, cítilo, jak prchla mu země, jež byla kdysi zcela jeho. Baží po zemi, chce ji urvati, a luna zatím truchlí, že její láska moři nestačí, ba že tenkrát, když podaří se mu dotknouti se ruček, kštic, čela a rtů bránící se země, pozbývá ona nad ním moci na dobro.

Sladká kráska kvete a kypí dále, květy i lesy bují z ní, zplozeny jsou vznešenou láskou velikého slunce, tisíceré druhy zvěře a ptactva, plazů a hmyzu, žily a dýchaly na jejích nivách. I člověk tu povstal. Nabýval vždy více rozumu, chápal poněnáhu zjevy kolem sebe a nyní již jasně vidí neustálý zápas hrdého roztouženého moře o nepoddajnou, jen slunce a oheň milující zemi. Vidí na písčitém břehu mořském perly, korály, kusy zlatého jantaru, i tu živoucí záplavu tvorstva hlubin, které král vln poručil položit zemi k nohám a která tak brzy a bědně zhyne a setlí. Slyší hlas větru, jenž z lesů spěje nad vlny, piští, hučí, šumí, zemi proti moři popouzí a vlny štvě až se vzednou jako hory, zakalí se a zemi rvou a zaplavují. Pozoruje, jak se větru zchytralému nejlépe vždy úklad jeho podaří, když jasné slunce v nevyzpytatelném smutku odejde od země. Chodí po břehu a zatruchlí nad mrtvými motýlky, v nichž hněvivé moře ubíjelo laškovný výsměch země, jeho bílou peřejnou korunou pohrdší za aureolu z pestrých aksamitových křídel. Rozumí lásce smutné lunny k pyšnému, vášnivému moři; nazval ji ve školském svém mudrlantství přílivem a odlivem a vypočítal i, proč hrdý král odolává jí tam, kde je milované zemi zcela blízko, kde své vlhké rty noří nejhloub v její půvabné tělo.

Porozuměl člověk všemu a miluje při tom zemi, již jako květy a stromy a potoky a jezera zove svou věčně mladou, svou věčně krásnou matkou, která jej zrodila, a v jejíž tichý konejšivý klín se vrátí, až dokončí své krátké putování. Podivuje se jejím hlubokým lesům, kde ve stínu tajemném vyvěrá studánka, pramen i bystřina, a ohromné vějíře kapradin do taktu kloní se k šepotavému, bublavému zurkotu vody; kde na mechových loukách vedle pitvorných, šedých balvanů z vlhka pučí bílé hvězdice tolijí a purpurem rozvíjí se hořec i cyklamen. Žasne nad hlubokými jezery z bledozelena do nejtemnějšího modra se měnícími, nad jejichž sladkým sněním až k oblakům čnějí přísné tvary holých, šedožlutých a pak sněhem a ledem pokrytých skal. Podivuje se vlnivé planině zlatovlasých polí, jež laskavá země dala člověku za jeho úmornou práci a která mu laškovně propletla nachovým a modrým kvítím, drobnou zelení, nad nimiž plesají ptáčata jasnou radostí jako tam v lesích nyjí a klokotají hlubokou touhou. Koří se nádheře krajů své věčně mladé matky, kde polibek slunce dotkl se jí nejžhavěji a podzemní oheň šlehal nejvýše až v samo ústí sopek a kde květy, lesy,

préerie, hory, všecka zvířena se prohánějící, poletující a se plazící jest jediným divem plápolavých barev, neobyčejných tvarů a opojivé vůně.

Miluje člověk zemi, koří a diví se jí, – ale nechápe, proč věčně mladá kráska zamítá objetí krále vln, – neví jak možno odvracet se od velikého moře! Trne nad jeho nesmírnem, jeho chladem, jeho hloubkou, pozbývá dechu, závratí jest pojat, když přiblíží se k jeho vodám, nechtěl by se mu svěřiti jako něžnému objetí rozkošné matky, – ale moře jest mu králem, silným panovníkem, jehož sláva a moc závodí s královstvím slunce. Vidí, že také moře je věčně mladé, věčně nádherné, vždy jiné jako květnatá země, jež odolává jeho vlnám a tiše leží, celována teplou láskou slunce na vysoku. Ba zdá se mu, že jeho věčně svěží matka tam je nejkrásnější, kde dala přiblížiti se k sobě králi zelených, peřejných vln a dala si podelovati své ručky, čelo, kadeře vlasů.

A člověku, v jehož srdci neustále se vlní žádosti po neznámém, nezachytitelném štěstí, jest teskno, když vidí, jak ty průhledné vlny mořské sláně toužebně a bez výsledku bijí o ňadra země jen slunci a ohni oddané. I hlas racků a bouřliváků není mu skřekem, ale zoufalým, zlomeným ohlasem dychtění jejich pána po lásce země. Když pak slunce se ukryje, vlny se kalí a vrší, vítr do toho hučí svou dráždicí mluvou, tu zdouvá se i hrud' člověka, a on čeká, zda roztouženému vládci hlubin podaří se vybojovati vítězně jeho zápas. Projdou zas tisíce tisíců, snad miliony let ve střídavém tom potýkání; ale člověk nedovedl ještě vybadati, vypočítati, zdali na konec studené slané moře pojme tak zemi v náruč svou, jak držel ji kdysi oceán žhavý, a zdali po čele, ústech, kadeřích zlíbá a věčně líbati bude její lepá ňadra, sladké tělo na místě chotě jejího, mocného slunce?

Ještě jedna pampeliška

Měla oči veliké a výrazné jako oči srnek, rty tmavorudé, z nichž každou chvíli chtěla vystříknouti krev, tváře hebké a růžové, jako květinové lístky, a vlas dlouhý, hustý, docela zlatý. Ne bledý, inově bělavý, s nádechem měsíčního světla, jako mají severanky, ale hnědozlatý, jako malují mistři italští.

Viděla svou podobu v galeriích na obrazech Tiziana a Paola Vecchia, a říkala si, že je spanilá Benátčanka. Odrostla právě krátkým sukénkám a spřádala si ve své hlavičce krásné pohádky o sobě a o svém životě. A poněvadž bývala snadno unesena, a srdce prudkým

tlukotem znesnadňovalo jí dech a chůzi, nemohla s družkami pobíhati a se veseliti i ztrávila mnoho času sněním a tichým přemýšlením aneb čtením nových knížek.

Ráda čtla o Romeu a Julii, jejichž prudká láska po všech překážkách skončila se v kryptě veronské; aneb o směšném rytíři Cervantesově, jenž se svým Pansou táhl světem a po celý život bojoval marně proti přeludům a ilusím, aneb o Cyranu a Roxaně, neznající a neuznávající ho; aneb o Plojharovi a Catarině, již tak záhy zmírající; aneb o Arielovi a jeho pánu Prosperovi a celém tom ostrově tvořeném a ničeném kouzlem. A všecka ta krásná marnost života, lásky a snahy budila ozvěnu v jejím srděčku a ona šeptala si verše Juliiny a Cyranovy; nechápala zcela jejich smyslu, jen cítila v nich bolest a touhu.

Až jednou viděla na jevišti Pampelišku – princeznu, dceru chudého krále, zlatovlasou a mladou, která odejela s Honzou, a kterou podzimní víchř odnese a rozvěje. Od té chvíle již sebe nenazývala Benátčankou, říkala si, že je Pampeliška a zpívala na sebe popěvky, jimiž tulák posmíval se uvězněné princezniče.

Ráda se k ní přirovnávala: když přivedl Honza zlatovlásku do chalupy, sepjala jeho máma ruce a zašeptala: „Ta je krásná!“; za ní, když zavedli ji na jih k modrému moři, vroubenému tmavými skalisky, volaly Chorvatky: „Kako je ljepa!“ a Italky „Com' è bella!“ Vyšla hedvábím prostírku a pravila, že na ní zpodobila sebe. V jednom rohu rozvětvovala se květina kalichu sytě zlatého jako její vlasy a středu ohnivě hnědého, jako její srnčí zrak, v druhém rohu zbylo korunce jen několik lístků, ve třetím byl holý stonek, kolem něhož oškubané, mdle žluté lístečky ležely, v posledním rohu nebylo již ničeho. „Jsem Pampeliška,“ ukazovala tenkým prstíkem, „také mne vítr rozmetá a rozvěje...“ a zapomněla, že obyčejně víchř rozvíří bílé pýří, v němž květ dozrál, nikoliv rozvíjející se kalíšek.

Mluvila o sobě se smutným usmáním a cukáním plně rudých rtů; ale pak zase byla veselá, jákala nad barvami jara, nad krásnými obrazy, oblékala se v těžké malebné látky, aneb v tenké, sněžné krajkoví. Když přišla v blízkost velikých lesů, vydala se, jdouc zvolna a namáhavě, do lesní rokle, kde jasně plynula voda potůčku, kde rozkvétaly jahody a nové na jehličnatých stromech povstávaly vrcholky; tam rozpustila si vlas, až halil ji jako proud, vpletla do něho mladé, právě rozvité kapradiny, otočila si kolem pasu dlouhé stvoje plavuně a shlížela se v tiché, nehluboké vodě. Teď nebyla Pampeliškou, teď byla lesní vílou, vznášela se na útlých nožkách, tleskala do ruček, uschlou větví psala své jméno do bílého písku, nemyslila na víchř a skon.

Dlouhé měsíce pak vzpomínala podletního toho dne, kdy byla rokle rozzářena sluncem, i odlesky jejího vlasu, neboť nemohla se tam zase vydati, choré srdce prudce jí bilo při slézání strání, a vodou vymletá strž byla nepřekonatelnou překážkou jejím unaveným nožkám.

T šla do zahrady, tam svou štíhlou, tenkou postavu vytáhla, až dosáhla k mdlým větvím čilimníků; otrhala s nich žluté hrozny květů, na něž viděla usedávati roje včel a zatkla si jejich zlato do vlasů a za pas jako tehdy před rokem v lese vějíře kapradin. Šla pak do své dívčí jizby před zrcadlo své pohádkové skříně; viděla se v něm celá, jak je bílá, zlatá a tmavooká, a viděla, že vše kolem ní je jako schránka Pampeliščina, jak ji chtěla míti. Drobný nábytek svítil bleděžlutými hranami a zlatým kováním, na zelených stěnách plížil se vlys dlouhých žlutých větvíček, na záclonách a polštářích rozvíjely se velké, zelené a bělavé lupeny. Vzala ještě hrst čilimníkových ratolístek; zastrčila je do štíhlých váz a řekla si, Roxana že asi milovala ten zlatý déšť a Cyrano že asi těsně pod ním nyl a toužil.

Když do oken, krajkovím skoro zakrytých, bily deště a vichry, sedávala tiše ve své jizbě zelené a zlaté, dívala se na svou pohádkovou skřín, na jejíž přihrádky srovnávala všecky své milé a titěrné památky, své knížky a sošky a reliefy, a kolem níž rozvěsila obrázky milovaných svých mistrů v zelených a šedých rámcích a vějíře, podobné exotickým motýlům z indických končin. Bála se vichru, nemohla v něm dýchat, a v dešti bylo jí zima – Pampelišce.

Léto míjelo, včely bzučely teď kolem posledních růží a kolem lomikamenů ze skal do zahrady přenesených; čilimníky odkvetly. Nebyla by už dosáhla jejich žlutých hroznů, těžké nožky sotva ji donesly na prah její jizby, pod nejbližší stromy, na nichž vadlo listí a zardívalo se ovoce. Spřádala teď ve své hlavičce pohádky smutné, o záhonu bílých lilií, jež by v příštím jaře měly vykvést před jejím oknem, o podzimních vichrech, jež Honzovi unesly Pampelišku, o úzké rakvi, v níž se tak hrozně, těžce spí. A když ji líbali, sladká jí říkali slova, když jí přinášeli květiny z lesů a zahrad, i ovoce a pamlsky a něžné dárečky, dívala se teskně, kolem rtů cukala jí trpkost, v očích měla jakoby studánky zadržovaných slz, – ale přece se usmála, přece se rozhovořovala o příštích dobách, o hodinách jasných, a bezbolestných.

Skládala v klín ručky průhledné, plné modrých, útlých žilek a byla stále krásná, – zlatým zůstával její dlouhý vlas, růžovým lístkům podobaly se líce, a oči, v hluboké vláze plovoucí, stále dívaly se jako hnědé, veliké oči srnky – srnky uštvané.

Vějíře, podobné obrovským motýlům, snaty byly se stěn, bývaly úlevou princezničce uvězněné, jejíž choré srdce bilo prudce a jejíž dech se chvílemi zajíkal; čeřily se jí zlaté nitky kolem čela, pohnuly i dlouhými tmavými řasami, které stínily oči a dopadaly na modravé polokruhy pod nimi. Zrcadlová plocha pohádkové skříně obrážela v sobě obraz bílé děvušky, ana naslouchá veršům a odstavcům předčítaným; její ručky, již neudržely knihy, a sledování řádek tak hrozně unavovalo!

Někdy za večera a noci vkradl se měsíc větvemi stinné zahrady a krajkovím záclon a nahlédl ve žlutou a zelenou jizbu, Pampeliščinu schránku. Viděl, jak se obrazy, ty madonny a krajinky i mučedníci smutně dívají se stěn, jak vějíře smutně chvějí se na svých závěsech, jak květiny ve vázách vadnou, jak veliká plocha zrcadla tmí se otázkou, co vsunou v ní příští dny, a jak zlatovláska, podepřena bílými poduškami, nespí, naslouchá, zdali jí nikdo nepozoruje, a pak spíná v křeči průhledné ručky a vzdychá a pláče.

V zahradě před Pampeliščinou jizbou, zelenou a zlatou, rudé a hnědé listí pokrylo cestičky; v nárazech podzimního větru padá ovoce na pokosený, žloutnoucí trávník, na záhonech odkvétají poslední slaměnky a dahlie. Vnitř ve vázách a za rámci obrazů voní nádherné kvítí a svěží zelené větve, vějíře visí na stěnách nehybně a skoro splývají s guirlandami vlysu, jakoby byly dokončily svou úlohu; na stolech bělá se pokryvka, v jejíchž rozích vyšila útlá ruka zlatovlásky pampelišky květ a skon; na přihrádkách pohádkové skříně blýskají a třpytí se drobné památky a za nimi knížky, v nichž toliko psáno o marném úsilí lásky a touhy, o smrti mladých, o výpravách snů, o Cyranu, o Romeovi a Mercutiovi, o Plojharovi a Hamletu; a veliké zrcadlo již se netmí otázkou, jako za měsíčních nocí.

Za ostrého svitu jesenního, bezslunečného dne odhaluje svou nemilosrdně pravdivou plochu; zobrazuje jako každodenně mladou obyvatelku jizby. Vlasy vždy zlaté, dnes již trochu mdlé, ve dvou proudech splývají po bílé postavě; není v nich zeleně kapradin, ani žlutých hroznů čilimníku, jsou do nich vpleteny větvičky úzkých a lesklých lístků a roztroušeny všude po rouchu, zemi, poduškách. Průhledné ručky jsou spiaty, leč zcela tiše; již v zoufalé strasti nelámou o sebe prstíky, a oči také již nebdí, neohlížejí se, jsou zavřeny plně.

Ó, přesmtná pohádka o Pampelišce, které nedal vichr osudu ani dospěti v bělavé pýří, kterou roztrhal a rozmetal, sotva že rozvila svůj plný, zlatolistý kalich!